

LÄNSSTYRELSEN I ÖREBRO LÄN

Årsredovisning 2015

Länsstyrelsen
Örebro län

Publ. nr 2016:6
Dnr. 106-874-2016

Titel: Årsredovisning 2015
Utgivare: Länsstyrelsen i Örebro län
Omslagsfoton: Konferens, Joel Pettersson, Länsstyrelsen i Örebro län, översvämning i
Hallsberg, Lennart Lundkvist, Nerikes Allehanda, övriga bilder, Mostphotos
Publ nr. 2016:6
Diarienummer: 106-874-2016

Örebro den 17 februari 2016

Jag intygar att årsredovisningen ger en rättvisande bild av verksamhetens resultat samt av kostnader, intäkter och myndighetens ekonomiska ställning.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Maria Larsson', written in a cursive style.

Maria Larsson
Landshövding

Innehåll

Landshövdingen har ordet	4
Länsstyrelsen i korthet	7
Organisation	8
Resultatredovisning	9
<i>Länsstyrelseinstruktion 2 §</i>	11
<i>Övrig förvaltning</i>	19
<i>Trafikföreskrifter</i>	21
<i>Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor</i>	22
<i>Regional tillväxt</i>	29
<i>Infrastrukturplanering</i>	33
<i>Hållbar samhällsplanering och boende</i>	36
<i>Energi och klimat</i>	42
<i>Kulturmiljö</i>	48
<i>Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar</i>	57
<i>Naturvård, samt miljö- och hälsoskydd</i>	65
<i>Lantbruk och landsbygd</i>	90
<i>Fiske</i>	100
<i>Folkhälsa</i>	104
<i>Jämställdhet</i>	121
<i>Nationella minoriteter och mänskliga rättigheter</i>	130
<i>Integration</i>	142
<i>Personaluppgifter</i>	149
<i>Året i siffror</i>	153
Finansiell redovisning	165
<i>Resultaträkning</i>	165
<i>Balansräkning</i>	166
<i>Anslagsredovisning</i>	168
<i>Noter till resultaträkningen</i>	174
<i>Noter till balansräkningen</i>	179

LANDSHÖVDINGEN HAR ORDET

Jag har varit landshövding i Örebro län sedan 4 maj 2015. Det är ett fascinerande och dynamiskt län, vackert och rikt på såväl bördig mark, vacker natur, kultur som ett diversifierat näringsliv. Under min korta tid som chef för Länsstyrelsen i Örebro län kan jag konstatera att länsstyrelsens roll är närmast oersättlig för att en nationell politik ska kunna förverkligas.

Jag vill ge fem exempel på frågor under året som visar på länsstyrelsens roll:

1. Flyktingmottagande, migration och integration

Över 146 000 registrerade asylsökande har kommit till Sverige 2015 varav drygt 7 000 finns i Örebro län. Situationen med att hitta boenden är mycket ansträngd i kommunerna, särskilt för ensamkommande barn. Hanteringen av händelsen innebar stor samordning på länsnivå och Länsstyrelsens krishanteringsorganisation var aktiverad under tio veckor. En arbetsgrupp tog därefter över med syftet att ge stöd till kommunerna och underlätta samverkan mellan berörda myndigheter och aktörer. Länsstyrelsen har kallat till kontinuerliga samverkansmöten och träffar för analys av konsekvenser på kort och lång sikt. Kommunerna, räddningstjänsterna, Region Örebro län och Polisområde Örebro län har rapporterat lägesbilder veckovis som länsstyrelsen sammanställt till en regional lägesbild. Länsstyrelsens medarbetare har på plats fört strukturerad dialog med kommunerna utifrån ett framtaget analysverktyg där kommunerna fått skatta sin förmåga på en rad olika områden.

Samordningen har fungerat mycket bra. Förståelsen och viljan att bidra med bostäder finns i hela länet, även om kommuner som Ljusnarsberg, Laxå och Lindesberg de senaste åren har fått ta ett extra stort ansvar beroende på tillgång på bostäder och platser för asylboende. Dialogen med kommunerna om de så kallade länstalen för 2016 för anvisningsbara bostäder för personer med uppehållstillstånd har gått komplikationsfritt.

Det svåra integrationsarbetet kräver samordning mellan de olika statliga myndigheterna, kommuner och civilsamhället. Även här har länsstyrelsen en central position för att stärka samverkan, vilket görs genom Rådet för statlig samordning, Arbetsmarknadsrådet och Integrationsrådet med flera.

2. Bostadsbyggande

För första gången i modern tid råder bostadsbrist i länets samtliga tolv kommuner, vilket framgår av vår årliga bostadsmarknadsanalys. I starkt växande kommuner som Örebro är behovet av nya bostäder närmast skriande. Men även i kommuner som under under en längre tidsperiod minskat i befolkningsantal finns ett tydligt behov av nya bostäder. Dels för att befolkningstrenden vänt, inte minst på grund av migrationen, men också för att det finns behov av generationsväxling på bostadsmarknaden så att unga kan få bostäder och för att äldre ska kunna flytta från sina villor och till ett anpassat boende.

Länsstyrelsens roll i bostadsprocessen är att se till så att planer inte står i strid med gällande regler, men i lika hög utsträckning vara ett stöd för kommunerna i processen. Här har vi under det senaste året utvecklat dialog med kommunerna och fått ökad förståelse för hur regler ska tillämpas. Vårt budskap till kommunerna är tidig kontakt för att lösa ut eventuell problematik.

3. Krishantering väderkatastrofer

Länsstyrelsen har en viktig uppgift i att vara samordnare och pådrivare i det regionala klimat- och miljömålsarbetet. Även om den enskilda kommunen eller länets betydelse för klimateffekterna kan tyckas små, så är det på den basala nivån som agerandet måste ändras. Länsstyrelsen och Region Örebro län var mycket tidigt ute för att teckna regionala mål även för klimatarbetet.

Klimatförändringarna tar sig också uttryck i olika väderkatastrofer där länsstyrelsens roll är att vara samlade kraft i framtagande av risk- och sårbarhetsanalyser och inte sällan som delaktig i eller ansvarig för krisarbetet.

En sådan händelse inträffade den 5 september 2015. SMHI varnade för rikligt regn i södra Sverige och utfärdade en klass 1 varning. Varningen gällde inte Örebro län, men på morgonen den 6 september vaknade invånarna i Hallsbergs och Kumla kommun till stora översvämningar i delar av kommunerna. Tjänsteman i beredskap, TiB, kontaktades av Hallsbergs kommun och flera samverkansmöten hölls under en veckas tid. Flera aktörer var igång under händelsen som hade stor påverkan på infrastrukturen. Trafikverket stängde av vägar och även järnvägstrafik genom Hallsberg, ett åttiotals hus evakuerades och stora åtgärder gjordes för att säkra avlopp och dagvatten. Skolor och förskola hölls stängda under en dag i Hallsberg. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap har gett Länsstyrelsen i uppdrag att genomföra en utredning av översvämningen enligt förordning (SFS 2009:956) om översvämningrisker som rapporteras vidare till EU.

4. Naturvårds- och miljöinsatser

Örebro län har legat i framkant när det gäller skyddande av skog. En dimension i detta arbete har varit att länsstyrelsen deltagit i arbetet med att bevara den biologiska mångfalden genom att iscensätta så kallade kontrollerade naturvårdsbränningar. Naturen i vissa skogar är anpassad till brand, vilket gör att många växter, djur och svampar är beroende av att skogen brinner med jämna mellanrum. Under året har 76 hektar skog bränts i Örebro län.

Naturvårdsarbetet innebär ibland också akuta och oplanerade utryckningar. En sådan spektakulär händelse inträffade under hösten 2014, då Länsstyrelsen fick in tips från allmänheten om främmande malar (fisk) i ett vattenfyllt grustag. Länsstyrelsen polisanmälde omgående den olagliga utplanteringen och grustaget provfiskades. Vid provfisket sågs hundratals årsungar och flertalet vuxna individer fångades.

Efter DNA-analys kom Naturhistoriska riksmuseet fram till att det rörde sig om den främmande – och i Sverige ej naturliga – arten nordamerikansk svart dvärgmal som aldrig tidigare påträffats i Sverige. Frågan om hur malen skulle utrotas utreddes under vintern och i mars 2015 fylldes grustaget igen i samarbete med markägaren och med finansiering från Havs- och vattenmyndigheten. Frågan rönt stor medial uppmärksamhet i riksmidia och den kraftfulla åtgärden genomfördes med framgång.

Händelsen är ett intressant exempel på Länsstyrelsens roll som statens samlade kraft i länet.

Lärdomar från åtgärden är att rutiner för snabb hantering och ansvarsfördelning för åtgärder mot främmande arter behöver tas fram av centrala myndigheter. I takt med ökad global handel, ökad transport av gods samt öppenhet mot omvärlden ökar också riskerna för främmande invasiva arter att nå vår natur och våra vattenmiljöer.

5. Social hållbarhet

De nationella målen för social hållbarhet ger länsstyrelsen viktiga uppgifter inom flera områden. Här kan nämnas arbetet för kvinnofrid och mot prostitution, människohandel och hedersrelaterat våld. Under året har också en brygga byggts mellan stat och kommuner när det gäller arbetet mot våldsbejakande extremism, radikalisering och IS-rekrytering.

Örebro har kända fall av rekrytering av IS-soldater. Landshövdingarna i Polisregion Bergslagen, d.v.s i Värmland, Örebro respektive Dalarnas län har tillsammans med berörda polisledningar sedan tidigare skapat en arena (Samhällsråd SWT) för informationsutbyte och samordning, vilket underlättat arbetet.

Regeringens samordnare mot extremism har under året pekat ut Örebro kommun som en förebild i arbetet mot radikalisering och tecknat en överenskommelse med kommunen om uppförande av ett så kallat Kunskapshus.

När det gäller länsstyrelsens uppdrag i jämställdhetspolitiken, har Örebro skaffat ett verktyg som skiljer sig från andras. Maskulinitet i förändring startades som en kunskapshöjande seminarierie, men är nu också realiserbart för att åstadkomma praktiska förändringar inom bl.a. idrottsrörelsen där Örebro läns idrottsförbund fått ett specialuppdrag i det av Arvsfonden finansierade projektet Unga satsar jämt, som handlar om att förändra attityder.

Inför 2016 känner vi stor tillförsikt att med god serviceanda arbeta vidare med vårt uppdrag som statens representant i regionen.

LÄNSSTYRELSEN I KORTHET

Nedan redovisas en sammanfattning av Länsstyrelsen ur tre perspektiv – verksamhet, medarbetare och ekonomi.

Verksamhet ¹⁾	2015	2014	2013
Inkomna och initiativärenden (st)	6 998	13 593	16 507
Beslutade ärenden (st)	6 876	13 778	16 518
Utgående ärendebalans (st)	1 765	1 891	2 268
Ej beslutade ärenden äldre än två år (st)	232	287	271

¹⁾ Under 2015 har huvuddelen av länsstyrelsernas arbete med jordbrukarstöden och landsbygdsstöden skett i Jordbruksverkets nya IT-system. Dessa system är ännu inte färdigbyggda, varför statistik över inkomna och handlagda ärenden inte är möjlig att hämta ut. Siffrorna som redovisas för 2015 är därför ofullständiga och skiljer sig från tidigare års statistik. En del av det arbete som skett avseende landsbygdsstöden har skett i de gamla IT-systemen. Arbetet har handlat om handläggning av utbetalningsärenden från den förra programperioden. Här kan statistik hämtas ut och denna redovisas tillsammans med den ärendestatistik som hämtas från länsstyrelsens eget diarieföringssystem i tabellen.

Kommentar tabellen

Det pågår ett kontinuerligt arbete att minska ärenden äldre än två år, som resulterat i en minskning på 20 procent.

Medarbetare	2015	2014	2013
Årsarbetskrafter (st)	152,14	157,22	166,36
– varav kvinnor	92,44	94,22	99,57
– varav män	59,71	63,00	66,79
Total sjukfrånvaro (%) ¹⁾	4,4	3,9	2,6
– varav kvinnor	5,9	4,2	2,2
– varav män	2,0	3,4	3,3
Personalomsättning nyanställda, tillsvidareanställda (%) ¹⁾	4,3	6,6	8,3
Personalomsättning avgångna, tillsvidareanställda (%) ¹⁾	9,2	12,0	3,6

¹⁾ Siffrorna är framtagna genom systemverktöget Hypergene för år 2014 och 2015. Detta innebär att värdet som angavs i ÅR för år 2014 skiljer sig från motsvarande värde i denna ÅR.

Kommentar tabellen

Personalstyrkan har minskat på grund av myndighetsövergång vid den nya regionbildningen och minskade anslag. Andelen män underskrider nu 40 procent för första gången.

Ekonomi	2015	2014	2013
Verksamhetsintäkter (tkr)	168 278	167 175	164 342
- varav anslag (tkr)	85 856	92 381	88 970
- varav bidrag (tkr)	64 806	57 682	58 912
- varav avgifter och övrigt (tkr)	17 616	17 111	16 460
Verksamhetskostnader (tkr)	166 891	169 054	163 982
- varav kostnader för personal (tkr)	98 362	97 799	100 867
- varav kostnader för lokaler (tkr)	11 429	13 043	11 195
- varav övriga kostnader (tkr)	57 101	58 212	51 921
Lämnade bidrag och transfereringar (tkr)	53 794	135 612	101 780
Förvaltningsanslag av totala intäkter (%)	56	58	57
OH-kostnad av total kostnad (%)	24,53	25,71	25,65
Lokalkostnad per årsarbetskraft (tkr) ¹⁾	64,38	73,24	55,84

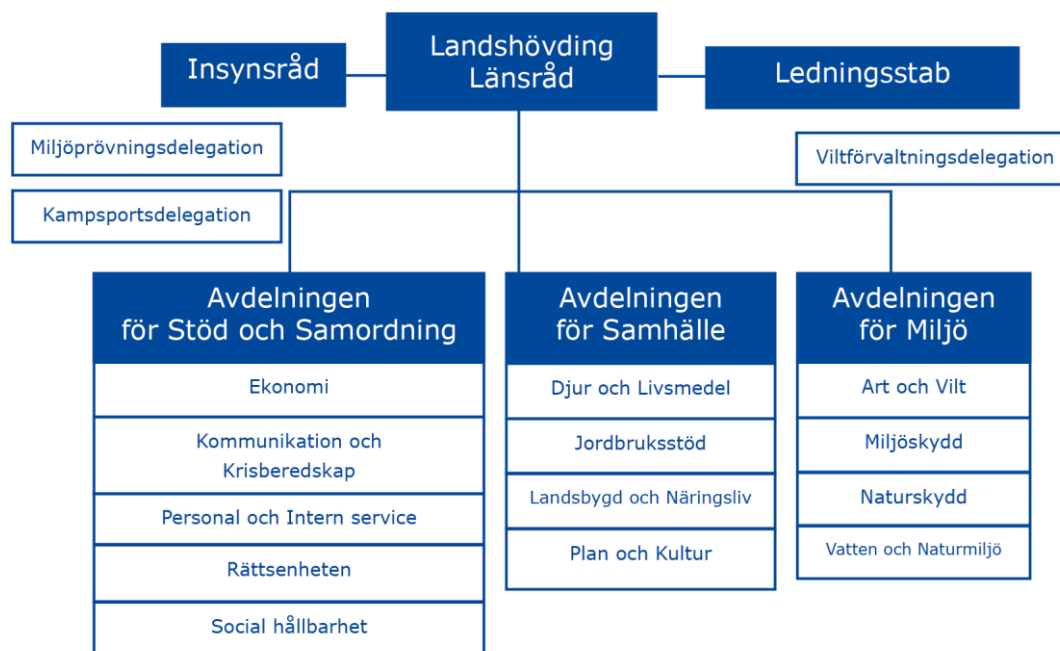
¹⁾ Konto 6912 Avskrivningar ingår sedan 2014 i summan för lokalkostnader. 2013 års värde är därför inte jämförbart.

Kommentar tabellen

Länsstyrelsens projekt inom kanalisations- och bredband avslutades under 2014 vilket förklarar minskningen av lämnade bidrag och transfereringar mellan år 2014 och 2015. Under 2014 flyttades Länsstyrelsens ledningscentral från skyddsrummet till bottenvåning i anslutning till huvudentrén vilket resulterade i en högre kostnad under 2014 jämfört med 2015.

ORGANISATION

Redovisa Länsstyrelsens organisationsplan.

Figur 1. Organisationsskiss för Länsstyrelsen i Örebro län 2015.

RESULTATREDOVISNING

Resultatredovisningens ordningsföljd följer den av länsstyrelserna gemensamt beslutade verksamhets- och ärendestrukturen, (VÄS), som används för länsstyrelsernas ärende- och ekonomiredovisning.

Varje verksamhetsområde inleds med likvärdiga tabeller där utvecklingen av årsarbetskrafter, verksamhetskostnader, ärendehantering och bidragsutbetalningar presenteras samt i förekommande fall utfall av brukarundersökningar. Tabellerna följs av kommentarer till de redovisade värdena samt kommentarer till andra väsentliga prestationer och resultat inom sakområdet. Därefter följer åiterrapporteringen av de regleringsbrevsuppdrag som ska åiterrapporteras i årsredovisningen och som avser det aktuella verksamhetsområdet.

Länsstyrelseinstruktionen (2007:825) 2 § första stycke avseende nationella mål åiterrapporteras genom indikatorerna som är placerade under respektive verksamhetsområde. Övriga delar av 2 § länsstyrelseinstruktionen åiterrapporteras under rubriken *Länsstyrelseinstruktion 2 §*.

De flesta belopp i resultatredovisningen är framtagna med hjälp av ett länsstyrelsegemensamt rapportpaket. Det innebär att talen innehåller decimaler, vilket ger avrundningsdifferenser. Belopp redovisas i tusentals kronor (tkr) där annat ej anges.

Med årsarbetskrafter avses antal anställda personer omräknat till heltidsarbetande. Sammanlagd arbetad tid divideras med en länsstyrelsegenomsnittlig möjlig arbetstid = 1 710 timmar. Tidigare årsredovisningar är årsarbetskraften baserad på 1 760 timmar. Jämförelsetalen för 2013– 2014 är därför omräknade utifrån det nya talet för en årsarbetskraft.

Medeltal anställda beräknas som ett genomsnitt av antalet anställda personer under året. Hänsyn är tagen till anställningsomfattning, längd på anställningen och tjänstledigheter. Uppgiften hämtas från Hypergene.

Indikatorer

Länsstyrelserna fick i uppdrag att utarbeta enhetliga indikatorer i regleringsbrevens både 2011 och 2012. Uppdragen samordnades av Länsstyrelsen i Örebro län. Indikatorerna ska beskriva hur resultatet förhåller sig till målet att nationella mål ska få genomslag i länen samtidigt som hänsyn tas till regionala förhållanden och förutsättningar.

Förslag till indikatorer redovisades till regeringen i juni 2012. Genom ett särskilt regeringsbeslut 2012–12–18 (S2012/8969/SFÖ) bestämdes att indikatorerna ska ingå i länsstyrelsernas årsredovisning från och med 2012 i enlighet med den rapport som Länsstyrelsen i Örebro län redovisat till Regeringskansliet.

Efter att indikatorerna nu använts i tre årsredovisningarna 2012–2014 fick länsstyrelserna ett nytt uppdrag i regleringsbrevet 2015. Uppdraget lyder:

”Vidareutveckling av indikatorer

*94. Länsstyrelserna ska följa upp och utvärdera de resultatindikatorer som togs fram 2011 och utifrån uppföljningens resultat föreslå **nya resultatindikatorer** alternativt vidareutveckla befintliga resultatindikatorer. Indikatorer kan även föreslås för verksamhetsområden där länsstyrelserna är verksamma och där det inte tidigare finns resultatindikatorer. Målsättningen är att **tydligare knyta länsstyrelsernas insatser till resultatindikatorerna**, som ett verktyg för att följa upp måluppfyllelsen. En utgångspunkt för arbetet ska vara att **minska antalet resultatindikatorer per verksamhetsområde**.*

Uppdraget ska genomföras i samråd med Finansdepartementet och samordnas av Länsstyrelsen i Örebro län. Redovisningen ska lämnas till Regeringskansliet (Finansdepartementet) senast den 30 september 2015.”

I den slutrapport som Länsstyrelsen i Örebro län lämnade till Regeringskansliet i september 2015 föreslås att flera indikatorer tas bort då de sannolikt inte tillräckligt knyter an till länsstyrelsernas insatser och beroende på att de har ett dåligt stöd bland länsstyrelserna. För några indikatorer föreslås mindre justeringar.

I rapporten föreslås också att länsstyrelserna får ett nytt uppdrag att utarbeta nya indikatorer för de som föreslås tas bort och eventuellt för nya områden som tidigare inte haft indikatorer. Den viktigaste slutsatsen är att nya indikatorer måste ha en starkare koppling till länsstyrelsernas verksamhet och vara ordentligt förankrade hos länsstyrelserna. Denna del av rapporten kommer Regeringskansliet att återkomma till senare.

De förslag till förändringar av indikatorerna som redovisats i rapporten till Regeringskansliet ska gälla fr.o.m. årsredovisningen för 2015, se vidare under respektive verksamhetsavsnitt.

Undantag från ekonomiadministrativa regelverket

I regleringsbrevet för 2015 har regeringen beslutat om följande undantag från det ekonomiadministrativa regelverket:

Vid redovisning av länsstyrelsernas uppgifter som avses i 2 § första - tredje styckena förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion ska myndigheten inte tillämpa 3 kap. 1 § andra stycket förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag om att resultatredovisningen ska avse hur verksamhetens prestationer har utvecklats vad gäller volym och kostnader.

Vad gäller fördelningen av verksamhetens totala intäkter och kostnader i resultatredovisningen enligt 3 kap. 2 § jämfört med 3 kap. 1 § tredje stycket förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag, ska verksamhetskostnader och årsarbetskrafter redovisas i en för länsstyrelserna enhetlig struktur och enligt anvisningar från Länsstyrelsen i Örebro län. Detta innebär ett undantag från kravet att redovisa intäkter.

Länsstyrelseinstruktion 2 §

Länsstyrelsen ska verka för att nationella mål får genomslag i länet samtidigt som hänsyn ska tas till regionala förhållanden och förutsättningar.

Länsstyrelsen ska utifrån ett statligt helhetsperspektiv arbeta sektorsövergripande och inom myndighetens ansvarsområde samordna olika samhällsintressen och statliga myndigheters insatser.

Länsstyrelsen ska främja länets utveckling och noga följa tillståndet i länet samt underrätta regeringen om dels det som är särskilt viktigt för regeringen att ha vetskap om, dels händelser som inträffat i länet.

Länsstyrelsen ska vidare ansvara för de tillsynsuppgifter som riksdagen eller regeringen har ålagt den. Förordning (2008:1346)

Nationella mål

Krisberedskap

Vi har till uppgift att arbeta med de nationella målen kring samhällets krisberedskap, vilket framför allt innebär att vi ska arbeta med att

- *värna befolkningens liv och hälsa*
- *värna samhällets funktionalitet*
- *värna vår förmåga att upprätthålla våra grundläggande värden som demokrati, rättssäkerhet och mänskliga fri- och rättigheter.*

Länsstyrelsen är geografiskt områdesansvarig myndighet och den högsta civila totalförsvarsmyndigheten inom länet. Vi arbetar för att minska sårbarheten i samhället och för att risk- och beredskapshänsyn tas med i samhällsplaneringen. Vårt geografiska områdesansvar innebär också att vi i krissituationer och vid höjd beredskap har en samordnande roll i länet.

Genom god samverkan med länets aktörer kan vi tillsammans utveckla en god förmåga att hantera krissituationer. Utifrån lagen om skydd mot olyckor ger vi stöd och råd till kommuner samt utövar tillsyn över räddningstjänsten. Länsstyrelsen ska som högsta civila totalförsvarsmyndighet inom länet även verka för att största möjliga försvarseffekt uppnås.

Miljömål

Målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen i Sverige är lösta.

Länsstyrelsen har arbetet med ett åtgärdsprogram för miljömålen för länet och vi har hållit möten med samtliga kommuner, Region Örebro län, ideella organisationer och Skogsstyrelsen. Vi har också medverkat på Skogsstyrelsens sektorsråd angående åtgärdsprogrammet och föredragit programmet för skogsnäringen och den ideella naturvården. Åtgärdsprogrammet har skickats ut på remiss under hösten och remisstiden har anpassats till framförallt kommunernas långa tidshorisont.

Energi- och klimatpolitiska mål

Riksdagen har beslutat att målet för de svenska utsläppen av växthusgaser ska vara en minskning med 40 procent till år 2020 jämfört med 1990.

Arbetet med att genomföra insatserna enligt antaget regionalt energi- och klimatprogram pågår. Utsläppen minskar snabbare i länet än riksgenomsnittet och arbetet med energieffektivisering går framåt.

Under året har insatserna handlat om att stärka klimatarbetet i både kommuner och näringsliv. Vi har drivit projekt för att verka för ett fortsatt systematiskt arbete med energieffektivisering i kommunerna när energieffektiviseringsstödet avslutats. Med finansiering från Energimyndigheten har vi drivit ett projekt för att sprida goda exempel från de senaste årens arbete med energieffektivisering. Vi valde att fokusera insatserna kring tre teman: energieffektivisering i avloppsreningsverk, skolor och kommunernas resor. Insatserna riktade till näringslivet har framförallt handlat om att informera om de nya statliga bidragsmöjligheterna men även reglerna för energikartläggning i stora företag. Vi har även medfinansierat nätverket Örebro klimatarena, för erfarenhetsutbyte och inspiration i företagets energi och klimatarbete. Länsstyrelsen har publicerat en rapport om tillvaratagande av restvärme och även hållit ett seminarium på temat. Vi har även gjort en uppföljning av hur klimatarbetet går, sammanställt några genomförda mobilitetsprojekt och tagit fram underlag kring klimatpåverkan från avfall och produkter. Vi har genomfört en regional energi och klimatdag med teman som finansiering, trähusbyggande, mobilitet och energitillsyn.

Nationella kulturpolitiska mål

Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling.

De mål som infördes för kulturmiljöarbetet i januari 2014 har varit vägledande för den fortsatta utvecklingen av kulturmiljöarbetet under 2015. Med anledning av redovisningen av uppdrag 72 och 73 genomförde Länsstyrelsen ett internt seminarium i syfte att tydliggöra kulturmiljövårdens roll i det tvärsektoriella arbetet. Ett annat syfte med seminariet var att förklara varför kulturmiljöarbetet är viktigt ur ett långsiktigt hållbarhetsperspektiv. Vidare har vi fortsatt vårt arbete med normkritik och ökad delaktighet dels genom att samordna den länsstyrelsegemensamma satsningen Kalejdoskop, dels genom att aktivt arbeta utifrån de hjälpmedel och resultat som satsningen genererat. Inom Kalejdoskop har arbetet inriktats på att utveckla ett digitalt pilotverktyg och ett platsdialogverktyg. Pilotprojekt har under året genomförts inom ramen för detta utvecklingsarbete.

Såväl i den löpande ärendehantering som i arbetet med särskilda projekt har vi på olika sätt försökt att förnya och utveckla det ordinarie kulturarvsarbetet. Exempelvis har den ökade ärendehantering av arkeologiska ärenden i spåren av bredbandsutbyggnaden resulterat i att ett arbete med informationsmaterial om bytomternas kulturhistoriska innehåll initierats. En annan arkeologisk utredning resulterade i en broschyr som bl.a. beskriver hur barn och unga begravts under medeltiden. Visningar av arkeologiska utgrävningar har också hållits t.ex. i Kränglan där en stenåldersmiljö kommit i dagen genom en arkeologisk utredning i samband med ett kommunikationsprojekt. En karta över länets byggnadsminnen har tagits fram där vi aktivt arbetat med de texter som beskriver ett urval av byggnadsminnen ur ett mångfaldsperspektiv med stöd av Kalejdoskops checklista. Ur ett mångfaldsperspektiv har vi strävat att lyfta fram tidigare förbisedda kulturarv, t.ex. unga döva och HBTQ-personer.

Utvecklingen av kulturmiljöinformation har fortsatt bl.a. genom att tillämpa nya medier, t.ex. film och digital kulturmiljöinformation. Ur tillgänglighetsperspektiv har vi fortsatt att förbättrat den digitala besöksinformationen så att var och en kan planera inför besök vid kulturmiljöer utifrån sina egna förutsättningar. Vid skyltning av de platser vi vårdar är en målsättning att texter och illustrationer ska vara lättlästa och tillgängliga för alla, t.ex. genom språk, grafisk form, och placering.

Slutligen har vi arbetat vidare med kunskapsuppbyggnad för en helhetssyn på kulturlandskapet, t.ex. kring vattenmiljöer och med att fördjupa riksintressebeskrivningarna för att ge ett bättre stöd i den kommunala planeringen. Två kommuner har fått ekonomiskt stöd för arbete med kommunala bevarandeplaner..

Övergripande mål för samhällsplanering

Målet för samhällsplanering är att ge alla människor i alla delar av landet en ur social synpunkt god livsmiljö där en långsiktigt god hushållning med naturresurser och energi främjas samt där bostadsbyggande och ekonomisk utveckling underlättas.

Länsstyrelsen har under 2015 publicerat en länsgemensam sammanfattande redogörelse som bl.a. ska fungera som ett stöd för hur länets kommuner kan beakta nationella och regionala mål, planer och program i sina översiktsplaner. Denna redogörelse ligger till grund för de kommunspecifika redogörelser som Länsstyrelsen tar fram under mandatperioden. Även i dessa redogörelser lyfter vi behovet av att beakta nationella mål, planer och program i sin planering. Vi har under 2015 levererat kommunspecifika redogörelser till två kommuner.

Arbetet med att ge råd och stöd till kommunerna i deras fysiska planering samt förmedlat planeringsunderlag för att länet ska få en god bebyggd miljö har fortsatt under 2015. I detta arbete har dialogen med kommunerna varit särskilt viktig för att belysa viktiga frågor i tidiga skeden av planprocessen. Vi har under året fortsatt prioriterat tidiga samrådsmöten samt hållit kontinuerlig dialog med kommunerna.

Under året har vi även hållit två rådgivande seminarier riktat mot kommunernas planhandläggare utifrån olika teman, artskydd och biotopskydd samt trafikbuller, så kallade planverkstäder. Utvärderingar från dessa har varit positiva och vi kommer att fortsätta arrangera planverkstäder under kommande år.

Mål för areella näringar, landsbygd och livsmedel

Området inkluderar många mål som exempelvis en långsiktigt hållbar och säker produktion av livsmedel, förvalta och stärka landskapets natur- och kulturvärden samt bidra till en regional utveckling över hela landet.

Länsstyrelsens roll är att se till att stöd och ersättningar för miljöersättningar och företagsutveckling snabbt och enkelt kommer lantbrukarna tillgodo. Miljöersättningarna är viktiga styrmedel för att odlingslandskapet ska skötas på ett sätt som gynnar natur- och kulturvärden. Miljöersättningarna bidrar även till att minska spridningen av växtskyddsmedel och växtnäringsämnen till naturmiljön. Det är även viktigt att samhället har stort förtroende för svensk matproduktion. Länsstyrelsen utför tillsyn av livsmedelsproduktion i primärproduktionsledet. Dessutom för vi en dialog med näringen för att förebygga brister och få en god acceptans för vår tillsyn av exempelvis djurhållning och livsmedelshantering.

Helhetsperspektiv och samordning

Rådet för statlig samordning

I Rådet för statlig samordning ingår chefer för alla statliga myndigheter i länet. Målet för rådets arbete är en tydligare och effektivare statlig förvaltning på den regionala nivån. Länsstyrelsen ska utifrån ett statligt helhetsperspektiv samordna olika samhällsintressen inom myndighetens ansvarsområde, främja länets utveckling och följa länets tillstånd.

Örebro läns arbetsmarknadsråd

Arbetsmarknadsrådet i Örebro län är ett forum för samverkan och informationsutbyte. På rådets agenda står utvecklings- och framtidsfrågor, men också frågor av mer skyndsam, karaktär exempelvis utmaningen att snabbt lotsa in de som fått asyl och uppehållstillstånd i Sverige, koppling mellan yrkesutbildning och näringslivets behov (matchning), information om nya inslag i den nationella arbetsmarknadspolitiken etc.

Integrationsrådet

Integrationsrådet är ett forum för samverkan mellan statliga myndigheter, kommuner, idéburna sektorn och privata näringslivet. Rådet arbetar för att förverkliga de mål som riksdagen har beslutat om lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla, oavsett etnisk och kulturell bakgrund. Det är också ett forum för att sätta igång och driva på förändring av strukturer genom gemensamma insatser i frågor som berör fler än en aktör. Integrationsrådet ska även arbeta för spridning av insatser och kunskap inom området.

Jämställdhetsrådet

Jämställdhetsrådet är ett forum för samverkan kring jämställdhetsarbetet i Örebro län och de jämställdhetspolitiska målen som handlar om att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Jämställdhet mellan könen kan inte behandlas som en isolerad fråga vid sidan av ordinarie verksamhet. Ett jämställdhetsperspektiv måste genomsyra alla politikområden och verksamheter. Rådet ska bidra till bättre kunskap om jämställdhetsfrågor och bättre samordning av jämställdhetsarbetet. Jämställdhetsrådet ansvarar för revidering och uppföljning av länets jämställdhetsstrategi.

Regionala rådet för krisberedskap

I Länsstyrelsens Regionala råd för krisberedskap och skydd mot olyckor i Örebro län, deltar kommunchefer, chefer för räddningstjänsterna, beredskapschef för Region Örebro län, chef för Polisområde Örebro län m.fl. Rådet är i huvudsak rådgivande, men är också en diskussionsgrupp för strategiskt viktiga frågor som berör krisberedskap och skydd mot olyckor. Det kan handla om att dra lärdomar från olika samhällsstörningar, kommande nya arbetsuppgifter inom krisberedskap samt olika utredningar som berör länets aktörer.

T-sam – Krissamverkan i Örebro län

Länets beredskap för att hantera kriser är beroende av ett gott samarbete mellan Länsstyrelsen och övriga samverkande myndigheter, kommuner, landsting/regioner, organisationer och näringsliv i arbetet före, under och efter en händelse. Länets krisaktörer har tillsammans organiserat samverkan under namnet T-sam, Krissamverkan i Örebro län. T-sam syftar till att ha en god samverkan i länet, där samtliga krisaktörer ska samarbeta gränsöverskridande och med öppenhet. De aktörer som ingår i T-sam representerar länets kommuner, kommunal räddningstjänst, Region Örebro län och Polisområde Örebro län. Till stöd finns även ett antal

nätverk där specifika frågor behandlas såsom risk- och sårbarhetsanalyser, CBRNE, Hjälmmaren, kriskommunikation m.fl.

Miljö- och naturvårdsrådet

I Örebro län finns en organiserad samverkan, ett Miljö- och naturvårdsråd, kring miljömålsarbetet med kommuner, Region Örebro län och Skogsstyrelsen som bygger på ett samarbetsavtal. Länsstyrelsen är sammankallande och rådets uppgift är att samordna och leda miljöarbetet i länet. Miljö- och naturvårdsrådet har hållit fyra möten under 2015. Rådet har fokuserat på *Åtgärdsprogram för Örebro läns miljömål 2016–2020* som Länsstyrelsen har skickat ut på remiss. Omfattande information och kunskapsspridning har skett inom rådet.

Miljömål

Länsstyrelsen i Örebro län arrangerade de nationella miljömålsdagarna, som detta år hade rubriken Omställning av produktion och konsumtion. Det är två dagar där internationellt, nationellt och regionalt miljöarbete avhandlas. Föreläsarna kom från många olika sektorer, till exempel EU-kommissionen, Europeiska miljöbyrå (EEA), Miljö- och energidepartementet, Miljömålsberedningen, Naturvårdsverket, olika målansvariga myndigheter, universitet, näringslivet m.fl. Antalet deltagare var cirka 170 personer, främst från länsstyrelserna men även från länets kommuner och föreningar.

Rådet för landsbygdsutveckling

Rådet för landsbygdsutveckling består av representanter för kommunerna, LRF, Region Örebro län och ideella föreningar på landsbygden. Rådet är även Länsstyrelsens partnerskap för genomförandet av Landsbygdsprogrammet, Havs- och fiskeriprogrammet och för Programmet för kommersiell service på landsbygden. I vårt uppdrag att ta fram den regionala handlingsplanen för Landsbygdsprogrammet 2014–2020 har rådet varit en viktig part liksom i prioriteringsarbetet för bredbandsutbyggnaden i länets landsbygder.

Energi och klimat

Inom ramen för det länsgemensamma utvecklingsarbetet LEKS, Länsstyrelsernas energi och klimatsamordning, har vi arrangerat en handläggartreff för landets länsstyrelser. Där medverkade tre centrala myndigheter med uppdrag på klimatområdet: Naturvårdsverket, Energimyndigheten och Trafikverket. Inom ramen för LEKS deltar Länsstyrelsen i Örebro län även i Energieffektiviseringsrådets beredningsgrupp. Vi har där kontakt med handläggare från Energimyndigheten, Tillväxtverket, Boverket, Naturvårdsverket, Upplandingsmyndigheten och SKL. I rådet deltar även Konsumentverket och Energimarknadsinspektionen.

Regionalt sprider vi målgruppsanpassad information från olika centrala myndigheter. Vi har t.ex. informerat samlat och målgruppsanpassat om Stadsmiljöavtal (Trafikverket), Boverkets Stöd för renovering av skolor (Boverket), Solcellstödet (Energimyndigheten) och Klimatklivet (Naturvårdsverket).

Att främja länets utveckling och noga följa tillståndet i Örebro län

Krisberedskap

Länsstyrelsen har under året fortsatt arbetet med att utveckla samverkan inom krisberedskapsområdet. Samtliga tolv kommuner i länet och Region Örebro län kommer att redovisa risk- och sårbarhetsanalys som belyser risker inom egen verksamhet samt inom ramen för det geografiska områdesansvaret. Analyserna är ett underlag för den regionala risk- och sårbarhetsanalysen som sammanställs av Länsstyrelsen. Under året har ett metodstöd

utvecklats för länsgemensam redovisning av risk- och sårbarhetsanalyser. Utifrån de identifierade bristerna vid förra årets samverkansövning Karolina har ett seminarium genomförts med fokus på ansvar och roller på brytpunkt, ledningsplats, riskanalys på skadeplats, förstärkningsresurser och samverkan. Kriskommunikationsnätverket har fortsatt utveckla gemensamma arbetssätt för att kunna stödja varandra och också praktiskt skapa rutiner och mallar. WIS-användningen har utvecklats positivt under året. Aktörer som rapporterar lägesbild under flyktingsituationen använder systemet och har sett fördelarna.

Foldern *Samordning Örebro län* har tagits fram och visar på hur länet samverkar praktiskt när en händelse inträffar. Den ger medarbetare hos olika aktörer en förståelse för vad som behöver förberedas före ett regionalt samverkansmöte och vilka tekniska stödsystem som används.

Särskilda händelser/krishändelser under året:

- Kunskapsdag med fokus på biologisk smitta hölls i februari.
- Övning Hjälmaran genomförs med berörda kommuner, räddningstjänster, landsting/regioner och länsstyrelser runt Hjälmaran.
- I april genomfördes en skrivbordsövning utrymningsövning UTÖ med länets kommuner, räddningstjänster, Region Örebro län, Polisområde Örebro län och Länsstyrelsen.
- WIS-övning med länets aktörer, genomförs i maj.
- Sällananvändare i kommunerna utbildas i Rakel, genomförs i maj.
- Natten mellan den 5–6 september passerade ett kraftigt oväder länet. Regnet var i form av skyfall och fick till följd att kommunerna Askersund, Laxå, Hallsberg och Kumla drabbades av översvämningar. Mest drabbat var Hallsberg där ett 80-tal fastigheter evakuerades och järnvägstrafiken för Västra stambanan stängdes. Flera samverkansmöten hölls i länet.
- I september kom många asylsökande till Sverige. Situationen med att hitta boenden är mycket ansträngd i länets kommuner och särskilt för ensamkommande barn. Hanteringen av händelsen innebar stor samordning på länsnivå och Länsstyrelsens krishanteringsorganisation var aktiverad i tio veckor. En arbetsgrupp tog därefter vid med syftet att ge stöd till kommunerna och underlätta samverkan mellan berörda myndigheter och aktörer. Samverkansmöten, rapportering och analys av konsekvenser på kort och lång sikt har genomförts.
- I början av oktober redovisade Anna Henningsson vid Nerikes brandkår utredningen av branden i Västmanland 2014.
- Övning Karolina del 2, fokus på identifierade brister 2014 genomförs i oktober 2015.
- MSB genomför tre utbildningar i länet på uppdrag av Länsstyrelsen. Grundkurs samhällsskydd och beredskap, kriskommunikation och stabsmetodik. Dessa utbildningar har efterfrågats av länets aktörer.
- Kommunala samverkanskurser genomförs i kommunerna Karlskoga, Degerfors, Lekeberg, Hällefors och Ljusnarsberg. Tre träffar med kommunernas krisledningsnämnder och viktiga nyckelpersoner i krishanteringsarbetet.

Vätternvatten

Länsstyrelsen samordnar ett stort utredningsprojekt för vattenförsörjning från Vättern. Sju kommuner i Örebro län är idag med i projektet, som startade 2008. Projektet syftar till att utreda och i förlängningen ersätta kommunernas ytvattentäkter med vatten från Vättern. De ytvattentäkter som finns idag har problem med vattenkvalitet och är utsatta för risker.

Dagens dricksvattensystem skulle då fungera som reservvattensystem. Projektet har förutsättningar att även kunna tillgodose behovet av dricksvatten för kommuner i västra Mälardalen, som också har visat intresse för projektet. En omfattande förstudie har tidigare genomförts. Vi har under året påbörjat arbetet med att ta fram underlaget till en tillståndsansökan. Vi har även i projektet genomfört provborrningar i berget mellan Askersund och Hallsberg för att få mer exakt kunskap om bergets kvalitet. Tanken är att borra en bergtunnel på cirka fyra mil för att föra vatten från Vättern till kommunerna i Örebro län.

Bostadsbrist

Bostadsmarknadsanalysen för 2015 visar att arbetet med bostadsplanering skiljer sig åt mellan länets kommuner. I bostadsmarknadsenkäten svarade åtta kommuner att de har antagna riktlinjer för bostadsförsörjning. I likhet med föregående år visar analysen att de största utmaningarna för bostadsmarknaden i Örebro län är att andelen personer i gruppen 65 år och äldre har fortsatt att öka. Dessutom utgörs befolkningstillväxten huvudsakligen av ett positivt flyttningsnetto från utlandet, och bristen på hyresrättslägenheter kvarstår. Samtliga utmaningar för bostadsmarknaden ställer krav på kommunernas bostadsförsörjning, kapacitet och beredskap. Sammantaget ställer detta krav på en god framförhållning i kommunerna för att kunna möta de behov och den efterfrågan som finns och som kommer att finnas på bostadsmarknaden framöver.

God infrastruktur utvecklar länet och nationen

Örebro läns geografiska och demografiska position i Norden ger Trafikverket, Länsstyrelsen och det kommunala samarbetsorganet ett särskilt ansvar för utveckling av infrastruktur, transporter och logistik. Det gäller både ur regionalt- och nationellt tillväxtperspektiv. Länsstyrelsen deltar i storregionala samarbeten som t.ex. Godstransportrådet Östra Mellansverige och Logistikregionen.

Länsstyrelsen samverkar med Trafikverket om infrastruktur och godstransporter. Strategiskt och miljömässigt viktiga och nödvändiga satsningar är utbyggnad av järnvägen, vilken också är en förutsättning för planerade gruv-satsningar i Bergslagen. Sträckan Hallsberg–Degerön (Motala) är en påbörjad rustning och ombyggnad som är mycket angelägen.

Högt upp på agendan på vägsidan står förbättringar av Riksväg 50/Bergslagsdiagonalen, vilken är en viktig nord-sydlig länk för nationella och internationella godstransporter.

Tillsyn av olika verksamheter

Tillsynsverksamhet bedrivs enligt flera olika lagar och är ett redskap för att nationella mål genomförs samt att främja länets utveckling. Tillsynen bedrivs både som direkt operativ tillsyn och som tillsynsvägledning. Vid tillsynsvägledningen bistår Länsstyrelsen med kunskapsunderlag för att bl.a. kommunerna ska kunna bedriva en effektiv tillsyn. Länsstyrelsen följer också upp den tillsyn som kommunerna ansvarar för t.ex. miljötillsyn enligt miljöbalken.

Inom tillsynen sker utveckling av metoder och samverkan med andra organisationer som centrala verk, andra länsstyrelser och kommuner. Nedan listas tillsynsområden enligt lagstöd samt en kortare kommentar. För utförligare beskrivning hänvisas till respektive avsnitt i årsredovisningen.

Lag om skydd mot olyckor

Länsstyrelsen ska enligt lag om skydd mot olyckor utöva tillsyn över den kommunala räddningstjänsten. Länsstyrelsen har under året inte genomfört något tillsynsbesök hos Nerikes brandkår men följt upp de brister som identifierades vid tillsynsbesöket 2014.

Inom CBRNE-området är Länsstyrelsen sammankallande i nätverket CBRNE i samverkan som under året arbetat med att planera, genomföra och utvärdera en övning. Vi har dessutom tagit fram ett informationsmaterial om okända föremål riktad till receptionspersonal.

Miljöbalken

Tillsynen omfattar både operativ tillsyn inom områdena miljöfarlig verksamhet, i naturmiljön och för vattenverksamhet. Länsstyrelsen bedriver tillsynsvägledning och uppföljning av länets kommuner gällande miljöfarlig verksamhet. Tillsynsplan och tillsynsvägledningsplan har upprättats och har fastställts av länsrådet. Samverkan och metodutveckling av tillsynen sker främst inom Miljösamverkan Sverige, men även inom samverkan med Mälardalen för området förorenad mark.

Kulturmiljö

Tillsynen inom kulturmiljöområdet är i hög grad händelsestyrd. Tillsyn av fornminnen har bedrivits dels i form av uppföljning av uppdragsarkeologiska undersökningar, dels i form av fältbesiktningar av fornlämningar, främst fornlämningar kopplade till skogsärenden. Besiktningar av fornlämningar har genomförts stickprovsmässigt.

Tillsyn enligt plan- och bygglagen

Under 2015 har Länsstyrelsen i tillsynen prioriterat tidiga samråd och en kontinuerlig dialog med kommunerna och andra statliga myndigheter, främst Trafikverket. I planprocessen pågår kontinuerligt en rådgivande och stödjande verksamhet inom olika sakområden till kommunerna. Förorenad mark och trafikbuller är två problemområden som återkommande har diskuterats. Riskfrågor i samband med exploatering nära järnväg och översvämningsfrågor har också diskuterats mycket under året.

Tillsynsvägledning inom byggområdena formeras tillsammans med övriga länsstyrelser inom ramen för Forum för hållbart samhällsbyggande. Under 2015 har arbetet bl.a. omfattat distribution och sammanställning av två enkäter som skickats till kommunerna. Länsstyrelsen har även anordnat ett seminarium för kommunernas bygglovs- och miljöinspektörer tillsammans med Svensk ventilation och Astma- och allergiförbundet om luftkvaliteten i skolor.

Kameratillsyn

Länsstyrelsen har tillsammans med landets övriga länsstyrelser genomfört den nationella tillsynen inom verksamhetsområdet kameraövervakning. För 2015 har detta inneburit riktade insatser för att kontrollera Polismyndighetens kameraövervakning och kameraövervakning i domstolar. Vi har gjort tillsynsbesök på Polismyndigheten i Örebro. Därutöver har Länsstyrelsen utövat tillsyn genom att utreda anmälningar om otillåten kameraövervakning.

Övrig förvaltning

VOLYMER OCH KOSTNADER	2015	2014	2013
Avser verksamhet 20* och 21*			
Årsarbetskrafter män	2,26	2,39	0,90
Årsarbetskrafter kvinnor	3,20	5,03	3,50
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	3,59	4,72	2,64
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	6 936	8 084	5 601
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	4,55	5,26	3,72
Antal ärenden, inkomna och upprättade	725	813	800
Antal beslutade ärenden	749	799	819
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	5	5	2
Bidragutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	1 567	1 540	1 287

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven.

Kommentarer till tabellen

I verksamhetskoderna 20 och 21 ingår ärenden av olika slag och omfattning. Ärendena har ofta varierande genomloppstid. Vissa avgörs på någon dag, medan andra har en handläggningstid på flera månader.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Kameraövervakning

Länsstyrelsernas tillsyn enligt kameraövervakningslagen

Länsstyrelsen har tillsammans med landets övriga länsstyrelser genomfört den nationella tillsynen inom verksamhetsområdet kameraövervakning. För 2015 har detta inneburit riktade insatser för att kontrollera Polismyndighetens kameraövervakning och kameraövervakning i domstolar. Vi har gjort tillsynsbesök på Polismyndigheten i Örebro.

Därutöver har Länsstyrelsen utövat tillsyn genom att utreda anmälningar om otillåten kameraövervakning.

Utveckling av service och tillgänglighet

Den nya kameraövervakningslagen som infördes den 1 juli 2013 har inneburit vissa förändringar i ärendehantering. Nya rutiner har införts och nya mallar har utarbetats för att underlätta handläggningen, som har fortflöpt enligt tidigare uppsatta mål på handläggningstider och rättssäkerhet. De nya rutinerna har bl.a. inneburit fortsatt tät kontakt med Datainspektionen. Länsstyrelsen har som alltid haft en hög tillgänglighet för att kunna besvara allmänhetens och medias frågor om kameraövervakning.

Under 2015 har vi prioriterat att hålla oss uppdaterade kring olika faktorer som inverkar på handläggnings- och beslutsarbetet, en så kallad omvärldsbevakning. Vi använder oss i ganska hög utsträckning av den nationella samrådsgruppen som finns inom kameraområdet, där vi kan hämta hjälp och stöd till våra bedömningar, likaväl som vi bidrar med våra kunskaper.

Det kan gälla enskilda frågor från allmänheten, men också mer övergripande frågor. Ansöknings- och anmälningsblanketter har uppdaterats och tydligare mallar har arbetats fram.

Länsstyrelseinstruktion 4 §

1. Länsstyrelsens uppgifter omfattar också de allmänna valen

Länsstyrelsernas arbete med val varierar i stor grad beroende på om det är ett valår eller inte eller om ett valår är nära förestående. 2015 var att betrakta som ett mellanår och arbetsuppgifterna har varit relativt få. Länsstyrelsen i Örebro län har under året genomfört efterträdarval och kontrollerat valda ledamöters och ersättares valbarhet. Länsstyrelsen kan se en ökning i antalet efterträdarval jämfört med tidigare år. Länsstyrelsen har en vilande valorganisation som kan aktiveras i det fall det skulle fattas ett beslut om extra val. Ur informationssynpunkt och ett förberedande perspektiv är det värt att nämna att Länsstyrelsen i Örebro län är en av tre länsstyrelser som deltar i Valmyndighetens referensgrupp för länsstyrelser och kommuner. I referensgruppen sker planering samt ett arbete med hur de nya författningsändringarna i vallagstiftningen praktiskt ska operationaliseras inför närmast kommande valår 2018.

Länsstyrelseinstruktion 6 §

7. Länsstyrelsen i Örebro län prövar frågor om tillstånd att anordna kampsportsmatch och utövar tillsyn enligt lagen (2006:1006) om tillståndsplikt för vissa kampsportsmatcher.

Kampsportsdelegationen

Inom Länsstyrelsen i Örebro län finns Kampsportsdelegationen som svarar för prövning av frågor om tillstånd att anordna kampsportsmatch och återkallelse av tillstånd enligt lagen (2006:1006) om tillståndsplikt för vissa kampsportsmatcher (kampsportslagen). Kampsportsdelegationen har hållit totalt sex fysiska sammanträden, varav tre i Stockholm och tre i Örebro och har meddelat 22 beslut om tillstånd. Därutöver har tillståndsärenden handlagts per telefon och per e-post. Handläggningen av tillståndsärenden har haft en genomsnittlig handläggningstid om 35,9 dagar vilket mer än väl motsvarar lagstadgat krav på beslut inom tre månader. Endast i ett tillståndsärende har handläggningstiden, med stöd av 2a § i Förordning (2006:1068) om tillståndsplikt för vissa kampsportsmatcher, förlängts med högst tre månader då det var nödvändigt på grund av utredningen av ärendet.

Länsstyrelsens ansvar för tillsyn enligt kampsportslagen

Länsstyrelsen har utövat tillsyn genom granskning av kampsportsförbundens/föreningarnas egenkontroll med anledning av meddelat tillstånd i totalt elva ärenden. Inga ärenden överlämnades till Kampsportsdelegationen för vidare utredning. Länsstyrelsen har därutöver utövat tillsyn genom besök eller genom att efter genomförandet av en eller flera kampsportsmatcher begära in upplysningar och handlingar av tillståndshavare. Detta har skett i sex ärenden, där två avslutats. Inga av ärendena har ännu överlämnats till Kampsportsdelegationen. Inget kampsportsförbund har ännu anmälts av Länsstyrelsen för misstanke om brott mot kampsportslagen.

Trafikföreskrifter

VOLYMER OCH KOSTNADER	2015	2014	2013
Avser verksamhet 25*			
Årsarbetskrafter män	0,15	0,10	0,12
Årsarbetskrafter kvinnor	0,77	0,74	0,77
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	0,61	0,53	0,53
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	858	773	731
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	0,56	0,50	0,49
Antal ärenden, inkomna och upprättade	114	122	114
Antal beslutade ärenden	128	104	156
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	3	2	8
Bidragutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	0	0

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven.

Kommentarer till tabellen

Under 2015 har insatser gjorts för att fortsätta vårt arbete med att göra handlägningsprocessen snabbare och effektivare vilket har gett resultat i ökad mängd beslutade ärenden jämfört med 2014. Ärendebalansen har även minskar jämfört med utgången av 2014. Under 2015 har två länsjurister arbetat delvis riktat mot denna ärendegrupp vilket kan vara anledningen till den ökade kostnaden.

Vid årsslutet 2013 fanns åtta ärenden som var äldre än två år, vid årsslutet 2014 var denna siffra två ärenden och vid utgången av 2015 fanns det tre ärenden i balans, varav ett utav dessa är ett pågående projekt som kommer att pågå även under 2016 och resterande två förväntas avslutas under våren 2016.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Inom verksamhetskod 258 handläggs ärenden som bl.a. rör lokala trafikföreskrifter, tillstånd till tävling/uppvisning på väg och tillstånd för att sätta upp skylt vid väg. Vi arbetar kontinuerligt med att förbättra tillgängligheten, t.ex. genom översyn av vår externa webbplats och uppdaterade ansökningsblanketter. Vår förhoppning är att allmänheten enkelt ska kunna hitta information och vid behov lätt kunna ta kontakt med oss. Under 2015 har vi fortsatt vårt arbete med att göra vår handläggning snabbare och mer effektiv.

I augusti 2015 ägde ett stort uppmärksammat arrangemang rum i de centrala delarna av Örebro, Örebro 750 år. Länsstyrelsen var tillståndsgivare och samordnande myndighet. Vi ingår även från och med 2015 i samverkansgruppen för trafikfrågor vars syfte är att utbyta erfarenheter, att sprida kunskap och att främja en likriktad rättstillämpning i landet.

Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor

VOLYMER OCH KOSTNADER	2015	2014	2013
Avser verksamhet 28*			
Årsarbetskrafter män	0,96	0,88	1,13
Årsarbetskrafter kvinnor	8,19	8,87	9,02
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	6,01	6,20	6,10
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	9 629	10 049	9 391
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	6,31	6,54	6,23
Antal ärenden, inkomna och upprättade	1 083	1 237	1 200
Antal beslutade ärenden	1 122	1 217	1 241
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	21	18	25
Bidragutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	0	42

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven.

Kommentarer till tabellen

Det totala antalet årsarbetskrafter har minskat något 2015 jämfört med 2014. Den minskning i antalet årsarbetskrafter på djurskyddskontroll som framgår av tabell 1:1 nedan har vägts upp av en ökning av antalet årsarbetskrafter på veterinärsidan. Detta har resulterat i att vi har kunnat genomföra vårt uppdrag inom de veterinära områdena, så som kontroll av djurhälsopersonal, animaliska biprodukter och läkemedelsanvändning på gård på ett bra sätt.

Antalet inkomna och upprättade ärenden har totalt minskat. Detta beror till största delen av en minskning i antalet djurskyddsärenden, både när det gäller inkomna djurskyddsanmälningar och planerad djurskyddskontroll, se rubrik *Djurskydd* nedan. Antal ärenden äldre än två år är liksom tidigare år kopplat till förprövningsbesiktning. Här har redan förra året rutinen setts över och ändrat, men ett flertal ärenden hanteras fortfarande enligt den äldre rutinen. Länsstyrelsen har säkerställt att avsaknaden av beslut i dessa ärenden inte har negativ påverkan på den beslutet gäller.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Kontroll av livsmedel och foder

Revision och samordning av kommunernas livsmedelskontroll

Länsstyrelsen har enligt plan reviderat myndighetsförvaltningen för Karlskoga-Storfors kommuner. Revisionen innefattade skuggkontroll vid tillsyn av kommunens vattenverk. Vid denna revision deltog Livsmedelsverket som teknisk expert för området dricksvatten. Länsstyrelsen bedömer utifrån revisionen att livsmedelskontrollen i kommunerna är väl fungerande och att det finns en bra planering och uppföljning av kontrollen. Den gemensamma kontrollverksamheten för de två kommunerna är ett gott exempel på hur samverkan mellan kommuner kan leda till en effektivare kontroll.

Länsstyrelsen planerade även revision av Bergslagens miljöförvaltning under 2015. Livsmedelsverket kontaktade Länsstyrelsen under våren med önskemål att få genomföra denna revision. Revisionen genomfördes under hösten 2015 med Länsstyrelsen som

observatör. Livsmedelsverket kunde konstatera att Bergslagens miljöförvaltning har en väl fungerande och ändamålsenlig verksamhet och att även detta är ett exempel på ett gott samarbete mellan kommuner.

Länsstyrelsen genomförde, som planerat, två länsträffar för kommunernas livsmedelsinspektörer. Livsmedelsverket har deltagit vid båda dessa möten med information inom olika områden. Länsstyrelsen har också under dessa möten samordnat en dialog mellan kommunerna om en mer likriktad och ändamålsenlig utformning och bedömning av livsmedelsbrott som bör åtalsanmälas. Här har Länsstyrelsen haft kommunikation med Åklagarmyndigheten för återkoppling av frågeställningar från kommunen.

Inom ramen för länssamarbetet har kommunerna också genomfört ett gemensamt tillsynsprojekt med fokus på allergener i drinkar. Länsstyrelsen bedömer att projektet har lett till både en samsyn av kontrollen i länet och en kunskapshöjning hos de kontrollerade verksamhetsutövarna.

Kontroll av livsmedel och foder i primärproduktionen

För kontrollen 2015 har Länsstyrelsen gjort ett separat kontrolluttag för kontroller av livsmedel och foder i primärproduktionen, baserat på Livsmedelsverkets och Jordbruksverkets gemensamma vägledning. Förutom dessa kontroller gjordes kontroll av foder och livsmedel inom ramen för tvärvillkorskontrollen. Inga allvarliga avvikelser har konstaterats.

Ett av de nationella strategiska målen för foderkontrollen är att varje medarbetare har rätt kompetens för det arbete som han/hon ska utföra. Under 2015 har Länsstyrelsen satsat extra på kompetensutveckling inom området primärproduktionskontroll, både genom deltagande i EU:s kalibreringskurser BTSF (Better training for safer food) och nationella kurser och konferenser anordnade av SVA.

Revision av Länsstyrelsens kontroll av livsmedel och foder i primärproduktionen

I december 2014 genomförde Livsmedelsverket och Jordbruksverket revision av Länsstyrelsens livsmedelskontroll respektive foderkontroll i primärproduktionen. 2015 genomförde de centrala verken en gemensam skuggkontroll vid en av Länsstyrelsens kontroller i primärproduktionen.

Livsmedelsverket konstaterade i sin revisionsrapport att Länsstyrelsen uppvisade ett bra arbetssätt vad gäller kartläggning av kompetensbehov och uppföljning av verksamhetens effekter. Två brister konstaterades i 2014 års kontroll gällande urval av kontrollobjekt och kontrollrapportens utformning. Detta har korrigerats i 2015 års kontroll.

Länsstyrelsen gjorde vid revisionstillfället bedömningen att samtliga primärproducenter i länet inte var registrerade, vilket vi framförde till Livsmedelsverket. Enligt Livsmedelsverkets bedömning hade Länsstyrelsen inte gjort tillräckligt för att avhjälpa detta. Under 2015–2016 deltar Länsstyrelsen i Örebro län i en länsstyrelsegemensam informationsinsats gentemot primärproducenterna kopplat till att länsstyrelserna erbjuder en ny e-tjänst för registrering.

Jordbruksverkets bedömning var att Länsstyrelsen i Örebro län vid tillfället för revisionen inte hade ett fungerande system för tillsyn av foder i primärproduktionen. Revisionsgruppen hittade brister i bl.a. riskbaserat kontrolluttag, dokumentationens utformning och kontrollpersonalens kompetens. Länsstyrelsen har tagit till sig Jordbruksverkets synpunkter och kommer att ta fram en plan för att åtgärda bristerna.

Djurskydd

Nationella mål för djurskyddskontrollen

Länsstyrelsen har i sin verksamhet utgått från de nationella mål för djurskyddskontrollen som tagits fram gemensamt av länsstyrelserna och Jordbruksverket. Här följer en sammanfattning av resultaten av de specifika mål som är möjliga att redovisa på den regionala nivån. I förekommande fall utgår redovisningen från de indikatorer som länsstyrelserna och Jordbruksverket gemensamt tagit fram.

- Handläggningstid kontrollrapport (mål: 90 procent skickas ut inom 21 dagar). 86 procent av kontrollrapporterna har under 2015 skickats ut inom 21 dagar. 92 procent har skickats ut inom 30 dagar. Länsstyrelsen använder Jordbruksverkets blankett för direkt återkoppling på plats vid obefogad anmälan.
- Resultat brukarundersökning, NI (nöjd index). Länsstyrelsen deltar vartannat år i brukarundersökningen, senast 2014, då NI var 60, vilket är högre än länsstyrelsernas genomsnitt. Särskilt nöjda var djurägare med att de får snabb återkoppling, gott bemötande och att de hittar den information de behöver på Länsstyrelsens webbplats.
- Handläggningstid anmälningsärenden (mål: 90 procent handläggs inom 90 dagar). 83 procent av de anmälningsärenden som inkommit och beslutats 2015 har handlagts inom 90 dagar, vilket Länsstyrelsen bedömer som rimligt med befintliga resurser. För att förbättra denna nivå kommer fler ärenden att behöva avskrivas eller hanteras administrativt. Vi arbetar vidare med att ständigt förbättra våra prioriteringar utan att ge avkall på kvaliteten i kontrollen.

Kompetensutvecklingsplan för kontrollverksamheten

Länsstyrelsen har en dokumenterad kompetensutvecklingsplan och använder sig av verktyget kompetensrosen för att säkerställa kompetensen både på myndighets- och medarbetarnivå. Kopplat till verktyget finns också en plan för varje medarbetares fortbildning. Under 2015 har två av sex handläggare deltagit i BTSF- kurser inom området djurskydd.

Normalkontroller

Enligt målen i den nationella kontrollplanen ska riskklassificeringsmodellen SToRK användas för uttag vid normalkontroll. Målet är också att antalet normalkontroller ska vara minst lika många som antalet anmälningskontroller

Länsstyrelsen har under året bl.a. utfört planerad kontroll på mjölkbesättningar. Dessa kontroller har samordnats med kontroll av livsmedel och foder i primärproduktionen. Planerad kontroll har också utförts på bl.a. zoobutiker och personer med djurförbud. SToRK har börjat användas för uttag av kontrollobjekt inom ramen för Länsstyrelsens kontrollprojekt. Under 2015 har Länsstyrelsen dock inte uppnått målet att genomföra minst lika många normalkontroller som anmälningskontroller. Andelen normalkontroller har istället sjunkit till cirka 20 procent. Effektiviteten i kontrollen har under året påverkats av att Länsstyrelsen har haft ett antal större djurskyddsärenden att hantera under året, vilket har tagit mycket resurser i anspråk samt av en hög andel sjukskrivningar under våren.

Kontrollen i siffror

Antalet inkomna anmälningar har minskat med 17 procent gentemot föregående år, men är fortfarande 15 procent högre än 2013. Av de inkomna anmälningarna kom 9 procent från Livsmedelsverkets veterinärer på slakteri. Länsstyrelsen beslutade i september 2015 att hantera inkommen information från Livsmedelsverkets veterinärer som underrättelser istället för anmälningsärenden. Informationen från underrättelserna ligger sedan till grund för vårt planerade kontrolluttag. Endast i undantagsfall ledde den till omedelbar kontroll. En av Livsmedelsverkets underrättelser har under 2015 lett till omhändertagande och prövning av djurförbud.

12 procent av inkomna och beslutade ärenden 2015 hanterades med brevutskick och ytterligare 26 procent av ärendena ledde inte till kontroll eftersom de till exempel avskrevs, överlämnades till annan myndighet eller för att beslut fattats i annat ärende. Av de kontroller som gjordes var andelen obefogade anmälningar 58 procent vilket är likvärdigt med föregående år. Länsstyrelsen har under 2015 fattat 28 beslut om omhändertagande, vilket är något högre än 2014. Under året har Länsstyrelsen prövat tio djurhållare för djurförbud, vilket är samma nivå som 2014.

Länsstyrelsen har sedan 2014 en verifieringsrutin för djurskyddskontrollen. En administrativ uppföljning har gjorts under 2015 och verifiering genom parallellkontroll har påbörjats. Länsstyrelsen avser att fortsätta utveckla detta arbete under 2016.

Verksamheter med sällskapsdjur

Länsstyrelsen har under 2015 fått in 47 ansökningar om verksamheter med sällskapsdjur. Eftersom Länsstyrelsen vill underlätta för småföretagare i länet har vi prioriterat handläggning av dessa ärenden, även om det tar resurser från den planerade djurskyddskontrollen. Att dessa företag har en god djurhållning ger också en generell gynnsam effekt på djurhållningen i länet eftersom de fungerar som goda exempel för sina kunder.

Samverkan för att motverka våld

Under 2015 har Länsstyrelsens verksamheter inom kvinnofrid och djurskydd samverkat i en föreläsningsturné i länet på temat Samband mellan våld mot djur och våld mot människor. I detta samarbete har kommuner, polismyndighet och veterinärer i länet bjudits in för att få information och diskutera hur vi som myndigheter bäst kan samverka runt dessa frågor. Samverkan har bidragit till bättre kontakter.

Animaliska biprodukter

Länsstyrelsens mål för 2015 var att delta i det nationella kontrollprojekt som samordnats genom länsstyrelsernas nätverk för djurskydd och veterinära frågor. I samband med detta har Länsstyrelsen kontrollerat samtliga åtta transportörer av animaliska biprodukter, ABP, i länet.

En brist vi fann vid kontrollen var att transportören i flera fall inte var registrerad hos Jordbruksverket. En del brister i handelsdokumenten har också påträffats. Samtliga företag utom ett rättade sig omedelbart efter kontrollen, medan uppföljning krävdes för ett av företagen. Generellt bedömer Länsstyrelsen att riskerna kopplade till transport av animaliska biprodukter av länets transportörer är låga.

Allmänna veterinära frågor

Länsstyrelsen har uppfyllt sitt uppdrag med att löpande ta emot rapporter om anmälningspliktiga sjukdomar i länet, rapportering av salmonellakontroll samt fortlöpande ärendehantering av rapporter från salmonellaprovtagningen. Två kontroller av seminörer, en för häst och en för nöt, har utförts under året enligt kontrollplanen. Inga allvarliga avvikelser har påträffats.

Länsstyrelsen har under året fått in sex rapporter om fall av antibiotikaresistenta bakterier hos djur (MRSP). Samtliga rapporter är kopplade till samma verksamhet. Länsstyrelsen bedömer detta som oroande och kommer att fortsätta att följa upp verksamhetens arbete med detta. Under året har två kontroller av hygienplaner gjorts på veterinära kliniker. Fyra anmälningar om besöksverksamheter med krav på hygienplan har inkommit till Länsstyrelsen.

Länsstyrelsen i Örebro län bidrar till det nationella arbetet

Länsstyrelsen i Örebro län har under 2015 avsatt betydande resurser för att långsiktigt förenkla och förbättra länsstyrelsernas verksamhet genom nationella samarbeten och uppdrag.

Nationell revisionsgrupp

Länsstyrelsen i Örebro län representerar länsstyrelserna i den nationella samrådsgrupp avseende revisioner av den offentliga kontrollen i livsmedelskedjan, som inrättades av Livsmedelsverket på uppdrag av regeringen 2012. Gruppens arbete har bl.a. lett till en överenskommelse mellan Livsmedelsverket, Jordbruksverket och länsstyrelserna om en nationell revisionsplan inom alla områden som omfattas av EU:s förordning 882/2004 om offentlig kontroll för att säkerställa kontrollen av efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd. Sverige har fram till nu saknat ett sådant system, vilket har påpekats både av Riksrevisionsverket och av EU:s Food and veterinary office, FVO.

Förenkla för företagare genom ny e-tjänst

Länsstyrelserna har sedan 2013 drivit ett projekt för att underlätta registrering, kontrollplanering och rapportering av kontroller av livsmedel i primärproduktionen. 2015 avslutades projektet genom lanseringen av en e-tjänst som underlättar för företagare inom primärproduktionen att registrera sin verksamhet. Länsstyrelsen i Örebro län har under hela projektet deltagit med resurser till projektgruppen och har under 2015 också haft ansvar för projektledningen.

Förvaltning och styrning för bättre verksamhet

Länsstyrelserna har fattat beslut om att använda en gemensam modell för att förvalta IT-stöd, processer och rutiner. Dessa behöver förvaltas för att ge rätt stöd till verksamheten och för att säkra verksamhetsnytta och kostnadseffektivitet. Länsstyrelserna har i denna modell identifierat åtta kärnverksamhetsområden. Inom området Djur och Landsbygd, som förutom livsmedel, djurskydd och veterinära frågor omfattar landsbygd, jord, skog och fiske, har Länsstyrelsen i Örebro län frigjort resurser för att tillsätta en verksamhetsansvarig (objektsägare) i den nya organisationen. Länsstyrelsen ser vikten av att på lång sikt driva det länsstyrelsegemensamma arbetet mot ett effektivt arbetssätt och gemensamma processer och vill därför delta aktivt i detta arbete.

Återrapportering regleringsbrev

6. Länsstyrelserna ska rapportera om eventuella problem med hot och våld riktat mot personal inom verksamhetsområdet livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor.

Länsstyrelsen har under 2015 inte haft några incidentrapporter avseende hot eller våld mot personalen inom detta verksamhetsområde.

Tabell 1.1: Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor

Länsfakta	2015	2014	2013
Antal personer som varit föremål för tillsyn över djurhälsopersonal	38	33	8
Årsarbetskrafter inom området djurskydd	5,6	6,3	7,0
Årsarbetskrafter inom området livsmedelskontroll	0,4	0,2	0,2
varav Årsarbetskrafter inom området offentlig kontroll av livsmedel i primärproduktionen	0,2	0,1	0,0
Årsarbetskrafter inom området offentlig kontroll av foder i primärproduktionen	0,0	0,0	0,0
Antalet genomförda kontroller av insamling och transport av animaliska biprodukter.	8	0	0
Antal kontroller av hästpass	11	15	20

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso, ärendehanteringssystemet Platina, Djurskyddskontrollregister.

Kommentar tabell 1.1

Minskningen i antalet årsarbetskrafter inom området djurskydd beror på en hög andel sjukskrivningar under våren (12 procent) samt ett beslut att minska antalet årsarbetskrafter för tillsynen redan under senhösten till följd av minskade budgetanslag 2016.

Den ökade årsarbetskraft inom offentlig kontroll av livsmedel i primärproduktionen förklaras delvis av att det arbete som lagts på det nationella projektet för registrering, kontrolluttag och rapportering tidsförts på detta område. Detta påverkade också det totala antalet arbetskrafter inom området livsmedelskontroll. Antalet årsarbetskrafter som lagts på kontroll har ökat något 2015 jämfört med 2014 och ligger på samma nivå som antalet årsarbetskrafter för kontroll av foder i primärproduktionen.

Länsstyrelseinstruktion 4 §

2. Länsstyrelsens uppgifter omfattar också tillsyn över veterinärers verksamhet samt ledning och samordning av åtgärder mot djursjukdomar

Tillsyn över veterinärers verksamhet

Länsstyrelsen har som mål att kontrollen ska säkerställa en god vård av djur och en god djurhälsa inom länet och att se till att samhällets krav på djurskydd, smittskydd och livsmedelssäkerhet tillgodoses.

Under 2015 har Länsstyrelsen gjort 38 kontroller av djurhälsopersonal i länet (se tabell nedan). Av dessa har nio varit administrativa kontroller på veterinärer med villkorad läkemedelsanvändning.

Tabell: Antalet kontroller av djurhälsopersonal 2015

	Kvinnor	Män	Totalt
Antal kontroller av veterinär	20	7	27
Antal kontroller av annan djurhälsopersonal	11	0	11
Totalt antal 2015	31	7	38

Vissa brister gällande hantering och föreskrivning av läkemedel samt delegering av arbetsuppgifter har påträffats, men Länsstyrelsen bedömer att verksamheterna i stort mött kraven inom de områden som kontrollerats. Vi bedömer därför att djursjukvården i länet håller en god kvalitet.

Länsstyrelsen gjorde under 2015 sju fullständiga kontroller av läkemedelsanvändning på gård med grisbesättningar i länet. Kontrollerna visade på ett fåtal mindre avvikelser, mestadels kopplat till brister i journalföringen. I övrigt har läkemedelsanvändningen bedömts vara korrekt och det har inte funnits några otillåtna preparat. Föreskrivningen har också verkat vara normal i förhållande till antalet grisar och ingen överlåtelse av djur sker inom karenstiden. Baserat på kontrollen bedömer Länsstyrelsen att länets grisproducenter har goda förutsättningar för att leverera säkra livsmedel.

Ledning och samordning av åtgärder mot djursjukdomar

Under 2015 har Länsstyrelsen färdigställt en uppdaterad epizootiplan som tydligare inordnats i Länsstyrelsens ordinarie beredskapsplan. Inga särskilda händelser har inträffat i länet under året.

Regional tillväxt

VOLYMER OCH KOSTNADER	2015	2014	2013
Avser verksamhet 30*			
Årsarbetskrafter män	0,78	3,13	2,90
Årsarbetskrafter kvinnor	0,23	1,44	1,75
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	0,66	2,91	2,79
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	1 134	5 214	5 055
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	0,74	3,39	3,35
Antal ärenden, inkomna och upprättade	16	94	137
Antal beslutade ärenden	12	118	122
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	1	2	1
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	4 239	18 013	20 364

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven.

Kommentarer till tabellen

Skillnaden i så väl verksamhetskostnader, antal ärenden och bidragsutbetalningar kan förklaras med att uppgiften för dessa frågor fördes över till Region Örebro län (tidigare Örebro läns landsting och Regionförbundet Örebro) vid årsskiftet 2014/2015. Länsstyrelsen har därför mycket få ärenden i dessa ärendegrupper att hantera.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Länsstyrelsen och Region Örebro län har under året upprättat ett samarbetsavtal där frågor som berör de båda organisationerna beskrivs. Här har också tydliggjorts vilken organisation som är sammankallande för olika frågor. Avtalet är tänkt att underlätta samarbetet i länet kring frågor som berör länets utveckling samt i andra frågor som berör viktiga frågor i länets förvaltning.

Återrapportering regleringsbrev

28. Berörda länsstyrelser ska redovisa exempel på och kommentera inom vilka områden samverkan sker mellan länsstyrelsen och den aktör som har det regionala utvecklingsansvaret i länet samt hur denna samverkan har utvecklats.

Vid årsskiftet bildades Region Örebro län och det regionala utvecklingsansvaret övergick till dem. I samband med det har Länsstyrelsen lämnat över arbetet med företagsstöd och det regionala serviceprogrammet.

Region Örebro län genomförde under 2014 en aktualitetsprövning och genomlysning av den regionala utvecklingsstrategin, RUS, och har under 2015 påbörjat en revidering av vad som ska leda fram till en regional utvecklingsplan, RUP, för Örebro län. Länsstyrelsen ingår i arbetet genom att delta i styrgruppen och i flera arbetsgrupper, t.ex. om jämställdhet, digitalisering, energi och klimat samt mångfald/integration.

Ansvar för Regionala serviceprogrammet övergick vid årsskriftet 2014/2015 till Region Örebro län. Vi samverkar i genomförandet bl.a. genom att vårt partnerskap för Landsbygdsprogrammet även är partnerskap för serviceprogrammet.

Under våren gjorde Länsstyrelsen tillsammans med Region Örebro län en översyn av kommunernas indelning i FA-regioner (funktionella analysregioner). Det gemensamma förslaget redovisades till Tillväxtanalys som sammanställde en rapport över de nya FA-regionerna.

Energi och klimat

Både Länsstyrelsen och Region Örebro län står bakom *Energi och klimatprogram för Örebro län 2013–2016* och har en väl etablerad samverkan kring genomförande och uppföljning. I år har vi skrivit en uppföljningsrapport, anordnat en konferens med fyra olika teman samt påbörjat en revidering av programmet inför 2017. Uppföljningen visar att länet i stort sett har nått sina övergripande mål (totala utsläpp, energiintensitet och andel förnybar energi) som är satta till 2020. När det gäller insatsområden ser målen ut att nås för bostäder och energiförsörjning till 2020, medan industrin, transporter och livsmedelsproduktion inte ser ut att klara målet 2020.

Under året har Länsstyrelsen vid flera tillfällen informerat företag om de olika stöd som de kan söka för att utveckla energi- och klimatarbetet. Det finns även ett nätverk inom näringslivet för erfarenhetsutbyte på klimatområdet, Örebro klimatarena, som drivs av Handelskammaren och medfinansieras av Länsstyrelsen, Region Örebro län och Örebro kommun. Vi deltar i både styrgrupp och arbetsgrupp för projektet.

Under året har Länsstyrelsen i samverkan med Region Örebro län följt upp resultaten av insatserna för energieffektivare livsmedelsbutiker i glesbygd. Genom rådgivningsinsatser och ekonomiskt stöd från det servicestrategiska programmet har butikerna i projektet sänkt sin energianvändning med i genomsnitt 11 procent.

Jämställd regional tillväxt

Under hösten 2015 har Länsstyrelsen i samarbete med Regionalt resurscentrum och Region Örebro län arbetat strategiskt med att stärka den pågående processen med framtagande av ett nytt regionalt utvecklingsprogram, RUP, med ett jämställdhetsperspektiv. Genom olika insatser har kunskapshöjning för politiker och chefer genomförts. Ett exempel är seminarieriet Politikers roll för jämställd och hållbar regional utveckling, som samlat beslutsfattare på kommunal och regional nivå. Regeringens särskilda utredare har föredragit Jämställdhetsutredningen. Projektledning och insatsledare för det kommande regionala utvecklingsprogrammet har fått individuell handledning i hur ett jämställdhetsperspektiv konkret kan integreras i planer och program. Mottagandet av dessa insatser har varit positivt och Region Örebro län har signalerat att Länsstyrelsens stöd är uppskattat. Exempelvis har den genomförda insatsen för RUP-organisationen lett till reflektioner om angreppssättet för hela RUP-processen och kring vikten av att uttrycka resultatförväntningar även för de genomsyrande perspektiven.

Örebro läns regionala digitala agenda

Under 2014 beslutade Länsstyrelsen, dåvarande landsting och regionförbund, om *Örebro läns regional digital agenda 2014–2020*. Efter bildandet av Region Örebro län är det Region Örebro län och Länsstyrelsen som gemensamt driver arbetet. Under 2015 har vi i samarbete

med dem gjort en studie av hur arbetet går inom de sju insatsområden som agendan omfattar. Den visar att arbetet går mycket bra inom flera områden, t.ex. bredbandsutbygganden och e-Hälsa. Inom några områden behöver vi initiera mer verksamhet kommande år som t.ex. e-tjänster. I samarbete med Region Örebro län har vi anordnat en seminariedag om digitala möjligheter. Målgrupp var politiker och tjänstemän. På seminariet undertecknade alla länets kommuner och Örebro universitet en avsiktsförklaring om att de ställer sig bakom agendan och ska bidra till genomförandet.

Samverkan inom samhällsplanering

Länsstyrelsen samverkar tillsammans med Region Örebro län kring infrastruktur och i samhällsplanering. Länsstyrelsen deltar tillsammans med Region Örebro län och länets kommuner i forumet Arena RÖP (Regional översiktlig planering). Syftet är att diskutera regionala utvecklingsfrågor kopplat till kommunernas översiktliga planering.

29. Berörda länsstyrelser ska beskriva hur användningen av medel från anslag 1:1 *Regionala tillväxtåtgärder* inom utgiftsområde 19 Regional tillväxt bidrar till genomförandet av det regionala tillväxtarbetet, samt hur användningen av medlen relaterar till inriktningen i den regionala utvecklingsstrategin i länet.

Projekt som stöttar länets tillväxt

Tillväxtindustrin strategiskt viktig

Analysen som låg till grund för länets regionala utvecklingsstrategi, RUS, visar att tillverkningsindustrin fortfarande utgör en strategiskt viktig näringsgren för tillväxten i länet. För att bibehålla och stärka industrins konkurrenskraft ställs krav på ny kompetens, ökad specialisering och produktivitetsförbättringar. Strukturomvandlingen har medfört både marknads- och produktionsmässiga förändringar samtidigt som nya och mer innovativa företag växt fram. Ett flertal är avknoppningar från större företag verksamma på en internationell marknad. Exporten är av stor betydelse för länet då analysen som föregick RUS pekade på att exportvärdet i regionen har potential att bli högre.

I den omställningsprocess som varit och pågår spelar Örebro universitet en väsentlig roll. Inrättandet av ett innovationskontor och uppbyggnaden av science parks i Örebro och Karlskoga har skapat en plattform för en bättre samverkan mellan näringslivet och den forskning och utveckling som sker.

I sammanhaget kan även projektet Robotdalen nämnas. Inom projektet förs näringsliv, akademi och offentliga organisationer samman för att utveckla och kommersialisera nya robotlösningar för bl.a. industrin. Investeringar i robotteknik och automation är för många företag en avgörande konkurrensfaktor för att kvalitetssäkra produktionen och nå ökade produktivitetvinster.

Innovationskontoret, universitetets science park och Robotdalen är delar av regionens innovationssystem och verkar tillsammans för att nå målen inom insatsområdet Innovationer och entreprenörskap i RUS.

Länsstyrelsen har under året varit med och finansierat ett projekt med universitetet som projektägare med syfte att matcha ihop småföretagens behov av produkt- och produktionsutveckling med FoU-verksamheten på universitetet. Flera nya företag har potential att bli internationellt konkurrenskraftiga.

Medel har även använts för att finansiera projektet Robotdalen.

Investeringar i infrastruktur

Inom insatsområdet som i RUS benämns Den öppna regionen görs investeringar i fysisk infrastruktur och kollektivtrafik för att få en mera rationell och funktionell arbetsmarknad. Målet är att införliva alla länets kommuner i en och samma arbetsmarknadsregion. Regionsförstoringen handlar om att binda samman stad och land och öka regionens attraktionskraft oavsett var man bor eller finns som företagare, vilket är i linje med den nationella strategin för regional tillväxt och attraktionskraft 2015–2020. En viktig faktor i sammanhanget är satsningar på digitalisering.

Länsstyrelsen har avsatt medel till en fortsatt utbyggnad av fibernätet och arbetet med den regionala digitala agendan. Projekten har inte bara betydelse för insatsområdet om den öppna regionen utan även för innovationer och entreprenörskap.

För att förbättra och effektivisera servicen och dialogen mellan medborgarna, företagen och det offentliga samhället görs inom ramen för RUS aktiviteter för att utveckla myndigheter och förvaltningar, främst med fokus på IT. Det sker inom projektet Förvaltningsstaden Örebro som beviljats stöd från anslag 1:1. Projektet förstärker strukturen kring samhällservicen gentemot näringslivet och bidrar till insatsområdet innovationer och entreprenörskap samtidigt som det främjar målet om att förenkla för företagen.

Jämställdhetsintegrering

Då mer kunskap behövs om jämställdhetsintegrering i det regionala tillväxtarbetet bedrivs ett projekt i utbildningssyfte. Projektet som vänder sig till aktörer som jobbar med tillväxtfrämjande insatser ska bl.a. leda till att öka förståelsen för hur kvinnor och män kan bedriva näringsverksamhet på lika villkor och delta i genomförandet av det regionala tillväxtarbetet. Projektet är relaterat till insatsområdena om innovationer och entreprenörskap samt kunskap och kompetens i RUS.

Länsstyrelseinstruktion 5 §

7. Länsstyrelsen ska i sin verksamhet verka för att förenkla för företag

I regleringsbrevets uppdrag 37 har länsstyrelsen i uppdrag att arbeta med att förenkla för företag. I uppdraget framgår också att rapporteringen om hur länsstyrelserna arbetar med uppdraget ska redovisas till Länsstyrelsen i Kronobergs län. Vi har rapporterat enligt uppdraget och Länsstyrelsen i Kronobergs län har sammanställt en rapport som överlämnats till regeringen.

Infrastrukturplanering

VOLYMER OCH KOSTNADER	2015	2014	2013
Avser verksamhet 34*			
Årsarbetskrafter män	1,06	0,54	1,70
Årsarbetskrafter kvinnor	2,65	2,70	2,81
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	2,44	2,06	2,71
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	4 198	3 896	5 436
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	2,75	2,53	3,61
Antal ärenden, inkomna och upprättade	30	57	89
Antal beslutade ärenden	35	52	81
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	1	0	0
Bidragutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	28 106	95 397	61 121

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven.

Kommentarer till tabellen

Arbetet har under året fortsatt med genomförandet av länets regionala digitala agenda och bredbandsutbyggnaden på landsbygden liksom väg- och järnvägsutbyggnader och förbättringar.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Strategiskt arbete med vägar och järnvägar

Länsstyrelsen deltar i olika nätverk och samverkar med Region Örebro län i storregionala samarbeten som Godstransportrådet Östra Mellansverige, ”En bättre sits”, Mälardalsrådet, E18-gruppen Stockholm–Oslo (Nobelbanan), Partnerskap Bergslagsbanan och Logistikregionen.

I Örebroregionen finns idag ett stort antal logistikföretag och branschen växer. Länsstyrelsen samverkar med Trafikverket om infrastruktur för godstransporter.

För Örebro län handlar mycket om pågående och framtida järnvägsfrågor för såväl gods- som persontrafik. Hallsbergs logistiska läge medför en kontinuerlig nybyggnation av terminalområden och spårutbyggnad. Framtida möjligheter för gruvindustrins behov av transporter är också en viktig fråga för länet. Region Örebro län anordnar årligen en Infrastrukturdag för kommuner och aktörer i länet där även Länsstyrelsen deltar.

Länsstyrelsen har också svarat på en remiss från Trafikverket om ett *Funktionellt prioriterat vägnät i Örebro län*. Förslaget innebär ett utpekande av vägar som är viktigast för nationell och regional tillgänglighet. Underlaget är bl.a. tänkt som ett förhållningssätt i samhällsplaneringen.

Under 2015 har vi även svarat på samråd gällande regional cykelplan för Region Örebro län, Trafikstrategi för Kumla kommun samt Cykelplan för Kumla kommun.

Fortsatt förbättring av väg- och järnvägsnätet

Större objekt på vägsidan inom den fysiska planeringsprocessen har under 2015 varit väg 50, delen Nykyrka–Brattebro backe och Axbergshammar–Lilla Mon. För väg 63 projekteras en förbifart för Hjulsjö. En ny gång- och cykelväg är färdigprojekterad längs väg 823 mellan Örebro och Glanshammar.

Fortsatt arbete med Digital agenda

I Örebro län beslutade Länsstyrelsen och dåvarande regionförbund och landsting (idag Region Örebro län) under 2014 om en regional digital agenda för Örebro län för 2014–2020. Agendan lyfter fram sju satsningsområden med tydliga inriktnings- och etappmål.

Länsstyrelsen har under 2015 drivit ett arbete i länet för att förankra denna agenda med länets kommuner. Kommunerna har framförallt varit intresserade av fortsatt samordning för bredbandsutbyggnad eftersom de alltmer inser behovet av ett utbyggt fibernät för att kunna leverera framtida digitala tjänster. Örebro universitet och alla länets kommuner har skrivit under en avsiktsförklaring som innebär att vi med hjälp av digitalisering ska bidra till att möta länets utmaningar. Avsiktsförklaringens innebörd är att

- signatären delar målen i Örebro läns regionala digitala agenda
- signatären avser att bidra till och verka för att målen i Örebro läns regionala digitala agenda uppfylls.

I maj gjorde vi en uppföljning av hur arbetet med den digitala agendan går. Studien visar att inom de flesta av de sju satsningsområdena finns det grupperingar som jobbar, men vi har även identifierat några områden där det saknas ansvariga regionala grupper, bl.a. för e-tjänster i kommunal verksamhet. Behov finns även att ta fram en gemensam kommunikationsplan för arbetet inom digital agenda.

I november arrangerade vi en seminariedag med fokus på de två områden i Digitala agendan som Örebro län kommit längst med, vilka är e-hälsa och bredband. Seminariet hade drygt 100 deltagare, främst politiker och tjänstemän, från hela länet. Utvärderingen visade att dagen var mycket uppskattad. På seminariet samlade vi även kommunerna för att skriva på avsiktsförklaringen.

Under året har arbetet i det regionala nätverket haft ett antal träffar där digitaliseringsfrågorna lyfts och där arbetet för att nå regeringens och länets målsättningar diskuterats. Informationsarbetet externt har bl.a. skett genom Facebooksidan digitalagenda.nu, som har drygt 160 unika följare.

Länsstyrelsen och Region Örebro län har även beslutat om en genomförandeorganisation för länets regionala digitala agenda. Styrgruppen består av representanter från Länsstyrelsen, Region Örebro län, fyra kommuner och Örebro universitet. Samordningsansvaret kommer till 2016 att flyttas från Länsstyrelsen till Region Örebro län. Digitala agendan har en tydlig koppling till länets nya regionala utvecklingsplan som kommer tas fram under 2016.

Bredbandsutbyggnaden fortsätter framgångsrikt

Regional nivå

Länsstyrelsen har under år 2015 fortsatt att samordna planering och prioritering av den utbyggnad av bredbandsnät som inte bedöms kunna ske på kommersiell grund inom

överskådlig tid. Det är ett arbete som sker i nära dialog med länets kommuner, operatörer, byalag m.fl.

Informations- och samordningsarbetet har bl.a. skett genom månadsbladet Fiber till landsbygden på Länsstyrelsens webbplats och till cirka 300 prenumeranter. Vi har medverkat vid ett flertal möten i länet med lokala bredbandsgrupper för att informera om regelverket för offentlig finansiering och byggnationsprocessen.

Planering och prioritering av kommande utbyggnader har gjorts i den så kallade LänsIT-gruppen med representanter från alla kommuner.

Länsstyrelsen för återkommande samtal med nätägare och tjänsteleverantörer om utbyggnad av fibernät på landsbygden och träffar överenskommelser om villkor för fiberutbyggnad. Under året har arbete med ett pilotprojekt i kommunerna Nora och Hällefors pågått. Projektet avser att utforma en modell och en process som ska kunna användas i andra områden för att nå målet att 90 procent av hushållen och företagen även i länets landsbygder ska ha bredbandsfiber med hög hastighet.

I beslut om stöd för bredband godkänner Länsstyrelsen endast kostnader som avser anläggandet av kanalisationsnät. För att säkerställa kvaliteten på anlagda nät kräver Länsstyrelsen att projektering görs av personer med dokumenterade erfarenheter av likande uppdrag.

Länsstyrelsens åtgärder för att främja och underlätta bredbandsutbyggnad utgör en del i arbetet med den regionala digitala agendan.

Nationell nivå

Länsstyrelsen har ett nationellt uppdrag avseende det så kallade kanalisationsstödet, som innebär att Länsstyrelsen

- utformat allmänna riktlinjer för stödets användning
- rapporterar flera gånger årligen till regeringen om hur stödet används fördelat stödet på länen
- utbetalar stöd
- bistår länsstyrelser, kommuner, byalag m.fl. från övriga delar av landet med råd och rekommendationer beträffande stöd användning.

Uppnådda resultat

Genom Länsstyrelsens olika initiativ och samarbete med länets kommuner inom bredbandsområdet har följande resultat hittills uppnåtts:

- Hög täckningsgrad beträffande möjlighet till elektroniska tjänster av god kvalitet.
- Stort intresse och hög aktivitet för bredband bland byalag och andra lokala grupperingar.
- Engagemang för bredbandsfrågor i kommunledningarna.
- Intresse från marknadsaktörerna att medverka i utbyggnadsprojekt.

Hållbar samhällsplanering och boende

VOLYMER OCH KOSTNADER	2015	2014	2013
Avser verksamhet 40* och 41*			
Årsarbetskrafter män	1,11	1,47	1,02
Årsarbetskrafter kvinnor	5,16	4,49	4,60
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	4,12	3,79	3,38
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	6 056	5 736	5 144
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	3,97	3,73	3,41
Antal ärenden, inkomna och upprättade	663	811	897
Antal beslutade ärenden	678	776	862
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	51	40	3
Bidragutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	13	0
Brukarundersökning			
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 4032, Överklagande lovärenden ¹⁾	41		

¹⁾ Nöjdindex för verksamhet 4032 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2015. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för 19 deltagande länsstyrelser är 43.

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående prestationer med avseende på volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området. Uppgifterna kan t.ex. återfinnas i olika sakförordningar.

Kommentarer till tabellen

Andelen av totala årsarbetskrafter har ökat något 2015 jämfört med tidigare år liksom antalet årsarbetskrafter. Ärendemängden och antal beslutade ärenden har minskat med 18 respektive 13 procent. Minskningen förklaras i huvudsak med ett minskat antal ansökningar om stöd för sanering av radon. Ärenden kopplade till kommunal planering (t.ex. detaljplanegranskning) har även minskat med lika många, cirka 60 stycken. Kommunerna i länet har jobbat med många stora planer under året och dessa väntas öka ärendemängden under 2016.

Länsstyrelsen har deltagit i den länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2015 avseende överklagande av beslut om lovärenden och förhandsbesked. Länsstyrelsen har fått ett Nöjdindex som är något lägre än genomsnittet för samtliga länsstyrelser. Urvalet av tillfrågade personer har för Länsstyrelsen varit till viss del begränsat och vissa frågor har haft särskilt låg svarsfrekvens, varför det är svårt att dra några alltför långtgående slutsatser. Att Länsstyrelsen klarar regeringens inriktningsmål för handläggningstiden återspeglar sig dock när denna har bedömts. Länsstyrelsen har tagit till sig undersökningen och fortsätter sitt kvalitetsarbete för att särskilt hålla hög kvalitet i beslut och kontakt med allmänheten.

Antalet ej beslutade ärenden äldre än två år har ökat något. Dessa ärenden består i huvudsak av ansökningar om stöd för solceller. Orsaken är att efterfrågan på stödet med stor marginal överskrider de medel länsstyrelsen beviljats av Energimyndigheten för att besluta om stöd. Därför har en lång kötid som överstiger två år uppstått.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Länsstyrelsen i Örebro län har under 2015 svarat på en mängd olika remisser gällande ett flertal propositioner, utredningsdirektiv och myndighetsuppdrag inom bostadsbyggande,

främst förändringar inom plan- och bygglagen. Det gemensamma syftet för flertalet remisser är att öka bostadsbyggandet. Förutom remisserna har Länsstyrelsen bl.a. arbetat med uppdrag i regleringsbrevet såsom inträde på bostadsmarknaden och regionalisering av nationella mål, planer och program. Därutöver har vi arbetat med en webbaserad katalogtjänst för planeringsunderlag. Vi har även deltagit i arbete med klimatanpassning, det regionala energi- och klimatprogrammet samt i länets miljömålsarbete.

Vidare har Länsstyrelsen ansvarat för att länets kommuner har besvarat bostadsmarknadsenkäten samt enkäterna om lov och tillsyn enligt plan- och bygglagen. Vi har även besvarat årets plan- och byggenkät samt återrapporterat värdeöverföringar från allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag.

När det gäller översynen av det utvidgade strandskyddet fattade Länsstyrelsen nya beslut vid utgången av 2014 för de sjöar som sedan tidigare haft utvidgat strandskydd. För övriga sjöar som ingår i förslaget för utvidgat strandskydd har arbetet fortskridit under 2015 och dialogen med kommunerna och andra intressenter kommer fortsätta även under 2016.

Råd och stöd till kommunerna

Vi har under år 2015 fortsatt att ge råd och stöd till kommunerna i deras fysiska planering samt förmedlat planeringsunderlag och samordnat statliga intressen i planprocessen. Särskilt viktig är dialogen med kommunerna i tidiga skeden. Länsstyrelsen har under året särskilt prioriterat att anordna regelbundna tidiga samrådsmöten med kommunerna, ett arbete som även kommer att fortsätta framöver. Vi har t.ex. regelbundna tidiga samrådsmöten med planhandläggare i Örebro kommun där kommunen informerar om vilka detaljplaner och program som håller på att tas fram. I övriga kommuner sker de tidiga samrådsmötena efter kommunernas behov. Under 2015 har de fyra kommunerna i norra länsdelen bjudit in till uppstartsmöten inför detaljpanelläggning som Länsstyrelsen har deltagit på. På dessa möten har representanter från kommunens olika verksamhetsområden deltagit samt Trafikverket och Region Örebro län. Även Örebro kommun har anordnat liknande uppstartsmöten inför detaljpanelläggning som Länsstyrelsen deltagit på.

Länsstyrelsen har under 2015 haft en dialog med kommunerna om samarbete med Länsstyrelsen och vilka förbättringsområden som finns. Även resultatet från 2014 års brukarundersökning gällande uppfattningen om Länsstyrelsen inom detaljplanefrågor har diskuterats med kommunerna. Vid samtal med kommunerna har det bl.a. framkommit behov om tidig dialog i planärenden och ökad tydlighet i yttranden och beslut för bättre förståelse. Detta arbete kommer att ingå som prioriterade arbetsuppgifter i Länsstyrelsens verksamhetsarbete under 2016.

Länsstyrelsen har under året hållit två rådgivande seminarier, planverkstäder, riktat till kommunernas planhandläggare utifrån två olika teman. Syftet med planverkstäderna är att skapa ett forum för att diskutera och utbyta erfarenheter kring aktuella planeringsfrågor. Planverkstäderna har även bidragit till ökat samarbete mellan enheterna på Länsstyrelsen. Den första planverkstaden hade som syfte att ge kommunerna råd och tips på hur artskydd och biotopskydd bör beaktas i detaljplaner. Kommunerna fick även ett övningsexempel för att praktiskt tillämpa det som framförts under seminariet. Temat på den andra planverkstaden var trafikbuller. Här deltog även Trafikverket. Syftet med denna planverkstad var att diskutera tillämpningen av bullerförordningen i detaljplaner, bl.a. vad som bör redovisas i bullerutredning respektive planbeskrivning. Utvärderingarna av mötena var positiva. Det var framförallt dialogen och att få ta del av varandras tankar kring ämnena som framhölls som mest positivt.

I arbetet med tillsynsvägledning för kommunernas byggtillsyn anordnade Länsstyrelsen under året ett seminarium om luftkvalité i skolor och förskolor. Seminariet anordnades tillsammans med Svensk ventilation och Astma- och allergiförbundet. Deltagare var miljöhandläggare och fastighetsförvaltare från kommunerna. I samband med seminariet presenterades arbete kring energieffektivisering av skolbyggnader och projektet Hållbara skolor.

Som en del i Länsstyrelsens uppdrag att lämna vägledande synpunkter till länets kommuner i fråga om sådana statliga och mellankommunala intressen som kan ha betydelse för översiktsplanens aktualitet har Länsstyrelsen under 2015 sammanställt en länsgemensam sammanfattande redogörelse. Redogörelsen är gemensam för länets tolv kommuner och behandlar övergripande och aktuella frågor om översiktsplaneringens innehåll, med utgångspunkt i PBL. Sammanställningen ska ses som ett stöd för länets kommuner i sitt arbete med att förnya och aktualisera sina översiktsplaner. Innehållet i redogörelsen ligger till grund för Länsstyrelsens fortsatta arbete med de kommunspecifika redogörelser som under mandatperioden kommer att tas fram för den enskilda kommunen. Under 2015 har Länsstyrelsen levererat två sådana kommunredogörelser. Detta arbete kommer att fortsätta löpande.

Utveckling av plansamråd

Den löpande planhandläggningen för detaljplaner och översiktsplaner sker till stor del digitalt i en projektwebb. Samråd sker sektorsövergripande och med statlig samordning. Vi bedömer att projektwebben fungerar bra och att den har lett till effektivare plansamråd både internt och externt. Vid behov håller Länsstyrelsen plansamrådsmöten där översiktsplaner behandlas. Deltagare på plansamråden är sektorsföreträdare inom Länsstyrelsen, statliga representanter från främst Trafikverket, Lantmäteriet samt berörd kommun. För detaljplaner av komplex karaktär sker plansamrådsmöten under planprocessen där Länsstyrelsen och kommunen diskuterar planens utformning och sakfrågor. Berörda sakfunktioner på Länsstyrelsen deltar på dessa möten. Vi anser att detta är ett bra arbetssätt för att bidra till en dialog kring hållbara lösningar och för att undvika ingripande från Länsstyrelsen efter antagande av detaljplaner.

Statlig/regional samordning och samverkan

I samband med samråd och granskning av kommunala översiktsplaner där strategiska utvecklingsfrågor behandlas samt vid upprättande av sammanfattande redogörelse samverkar Länsstyrelsen med och samordnar statliga myndigheter såsom t.ex. Trafikverket, Lantmäteriet, Försvarmakten och Svenska kraftnät. Fortlöpande sker även ett sektorsövergripande arbete i den löpande dialogen med länets kommuner i andra skeden före och under planprocessen.

Länsstyrelsen har löpande dialog med Lantmäterimyndigheten i Örebro län och under 2015 har vi även haft ett möte med Lantmäteriet i Örebro kommun. Syftet med mötet var att diskutera och att följa upp tidigare års initiativ med fortsatt dialog kring rutiner för samråd med Lantmäteriet vid handläggning av fastighetsbildningsärenden. Fältbesök har även genomförts i några ärenden. Länsstyrelsen kommer fortsätta dialogen kring samrådsrutiner och förrättningar inom strandskyddat område även under 2016.

Från och med 1 januari 2015 har Regionförbundet Örebro och Örebro läns landsting bildat Region Örebro län. Länsstyrelsen samverkar tillsammans med Region Örebro län kring infrastrukturfrågor och i regionala utvecklingsfrågor. Länsstyrelsen deltar tillsammans med Region Örebro län och länets kommuner i forumet Arena RÖP. Syftet är att diskutera regionala utvecklingsfrågor kopplat till kommunernas översiktliga planering.

Under 2015 har Länsstyrelsen fortsatt arbetet med översynen av det utvidgade strandskyddet för de sjöar som inte tidigare haft ett utvidgat strandskydd. Dialogen med kommunerna kommer att fortsätta under 2015–2016. Under hösten 2015 anordnades en utbildningsdag med Strandskyddsdelegationen om tillämpningen av strandskyddsreglerna för politiker och tjänstemän i kommuner och regionen.

Länsstyrelsen har under 2015 hållit tre möten med länets stadsarkitekter/planchefer för att diskutera aktuella planeringsfrågor och informera om pågående utredningar inom samhällsplanering. Exempel på frågor som informerats om/diskuterats är riksintresse för kulturmiljö, mineral, totalförsvaret, vindbruk och friluftsliv, strandsskyddsfrågor, bostadsförsörjning och bostadsmarknad, flyktingsituationen, planverkstäder samt sammanfattande redogörelse.

Med anledning av flyktingsituationen i landet har en samordningsgrupp bildats på Länsstyrelsen för att hantera och samordna flyktingfrågor i länet. I gruppen deltar en representant från sakområde samhällsplanering för att bevaka och stödja kring plan- och bostadsfrågor.

Under året startade en samhällsplanerarutbildning vid Örebro universitet. Länsstyrelsen deltar i programsamrådet för denna utbildning och bidrar med råd om utbildningens innehåll. Länsstyrelsen har även anmält intresse för att ta emot praktikanter från utbildningen.

FORUM för hållbart samhällsbyggande

Länsstyrelsen i Örebro län deltar kontinuerligt i länsstyrelsernas nätverk FORUM för hållbart samhällsbyggande. Länsstyrelsen har aktivt ingått i beredningsgrupper med ett samordningsansvar för tillsyn enligt plan- och bygglagen. Arbetet i FORUM, liksom vårt deltagande i årets Plan- och bostadsdagar ger ett värdefullt erfarenhetsutbyte.

Under året ordnades en studieresa till Oslo där värdefull kunskap inhämtades om hur Länsstyrelsen arbetar i Norge och vilka planförutsättningar som gäller där. Vi fick även studera Oslos stadsplanering och cykelinfrastruktur. Erfarenheterna har redan varit användbara i samband med remissvaret om en ny regional planering för ökad samordning och bättre bostadsförsörjning samt för remissvar om cykelplaner i länet.

Bostadsmarknaden i länet

2015 års bostadsmarknadsanalys visar att arbetet med bostadsplanering skiljer sig åt mellan länets kommuner. I bostadsmarknadsenkäten svarade åtta kommuner att de har antagna riktlinjer för bostadsförsörjning. I likhet med föregående år visar analysen att de största utmaningarna för bostadsmarknaden i Örebro län är att andelen personer 65 år och äldre har fortsatt att öka, att befolkningsstillväxten utgörs huvudsakligen av ett positivt flyttningsnetto från utlandet och att bristen på hyresrättslägenheter kvarstår. Samtliga utmaningar för bostadsmarknaden ställer krav på kommunernas bostadsförsörjning, kapacitet och beredskap. Sammantaget ställer detta krav på en god framförhållning i kommunerna för att kunna möta de behov och den efterfrågan som finns och som kommer att finnas på bostadsmarknaden framöver.

Länsstyrelsen anordnade 2015 en bostadskonferens med temat Hur löser vi bostadsförsörjningen i framtiden? På konferensen deltog bl.a. kommunala tjänstemän och politiker, bostadsbolag och Region Örebro län. Konferensen inleddes av landshövding Maria Larsson. Micael Nilsson från Boverket var gästföreläsare och presenterade resultatet från

Boverkets rapport om boendesituationen för nyanlända. Även Per Sörensen från Migrationsverket pratade om boendeutveckling i samverkan med exempel från Västerviks kommun kring modulbyggande. Per har tidigare presenterat myndighetens möjligheter att kunna hyra nyproducerade bostäder för nyanlända i minst sex år vid ett strategiskt samtal på slottet i Örebro. De inbjudna var kommunstyrelseordföranden i kommunerna. Vid den efterföljande bostadskonferensen fick intresserade kommuner möjlighet att diskutera alternativet mer konkret med Migrationsverket och det var två kommuner som direkt gick vidare med att se över möjligheterna i kommunen.

Hållbar samhällsplanering

Inom Länsstyrelsen finns en tvärsektoriell grupp som arbetar med klimatanpassningsfrågor. I gruppen ingår Länsstyrelsens klimatanpassningssamordnare samt en representant från samhällsplanering. Gruppen har regelbundna möten där klimatanpassningsfrågorna tas upp för att sedan integreras i Länsstyrelsens verksamheter. Gruppen arbetar även med den regionala handlingsplanen för klimatanpassning. Länsstyrelsen har under 2015 arrangerat ett klimatanpassningsseminarium för länets kommuner. Temat för seminariet var Klimatanpassning i samhällsplaneringen. På seminariet diskuterades dagvattenfrågor i detaljplanering samt miljö kvalitetsnormer för vatten. Länsstyrelsen har tagit fram en ras- och skredkartering samt en skyfallskartering för länet som presenterades på seminariet.

Länsstyrelsen och Region Örebro län har ett gemensamt energi- och klimatprogram för länet. Representant från samhällsplanering deltar i arbetet med uppföljning av programmet. Under 2016 kommer ett nytt program arbetas fram. Länsstyrelsen och Region Örebro län anordnar tillsammans en årlig klimat- och energidag för länets olika aktörer och intresserade medborgare. Två av årets teman var hållbart resande samt trähusbyggande.

Under 2015 anordnades miljömålsdagarna på Örebro slott. Årets tema var omställning av produktion och konsumtion. Under dagarna diskuterades bl.a. näringslivsfrågor kopplat till samhällsbyggande. Studiebesök anordnades bl.a. till Vivalla, ett miljonprogramsområde i Örebro, som genomgått omfattande upprustning och omvandling med hjälp av bidrag från delegationen för hållbara städer. En representant från samhällsplanering var med och anordnade dagarna.

Åttersrapportering regleringsbrev

Tabell 4.1

Bidrag för vilka Länsstyrelsen har fattat beslut, men där annan myndighet har gjort utbetalningen (tkr)	2015	2014 ¹⁾	2013 ¹⁾
Boverket: Engångsbidrag	2 872	20 471	12 380
Totalt	2 872	20 471	12 380

¹⁾ Fr.o.m. 2015 räknas solcellstöd in i jämförelseåren. För 2014 uppgick dessa stöd till 443 tkr och för 2013 uppgick de till 1 481 tkr, detta förklarar skillnaden gentemot tidigare års årsredovisningar.

Källa: Boverkets statistikprogram Svanen.

Kommentarer Tabell 4.1

Den stora variationen mellan åren beror främst på om det varit aktuellt att betala ut stöd till äldreboenden som har betydligt högre stödbelopp än stöd till solceller och radonbidrag. 2015 betalades 1 300 tkr till stöd för äldreboenden (1 ärende), 1 269 tkr till stöd för solceller och 303 tkr till åtgärder mot radon.

Tabell 4.2

Beslut om stöd (antal första beslut)	2015	2014	2013
Reguljära stöd			
Radonbidrag egnahem	13	70	107
Tillfälliga stöd			
Investeringsstöd äldreboenden, m.m.	1	1	0
Investeringsstöd till solceller	60	6	16
Övriga beslut			
Beslut om omprövning	19	18	23
Beslut om avslag/avskrivning	10	0	3
Beslut om återkallande	13	0	1
Beslut om utbetalning	59	75	123
Beslut om omprövning efter utbetalning	0	0	0

Källa: Boverkets statistikprogram Svanen

Kommentarer Tabell 4.2

Förordningen om bidrag till åtgärder mot radon upphörde vid utgången av 2014 vilket är förklaringen till att antalet första beslut minskat från 70 till 13.

För stöd till solceller har istället antalet första beslut ökat kraftigt vilket delvis beror på en ökad tilldelning av pengar.

Bakom minskningen av antalet utbetalningar står bidrag till radon som minskade från 65 till 30. För stöd till solceller ökade istället antalet utbetalningar från 7 till 28.

Energi och klimat

VOLYMER OCH KOSTNADER	2015	2014	2013
Avser verksamhet 42*			
Årsarbetskrafter män	0,91	0,98	0,68
Årsarbetskrafter kvinnor	1,52	1,69	2,38
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	1,60	1,70	1,84
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	3 273	3 444	2 824
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	2,15	2,24	1,87
Antal ärenden, inkomna och upprättade	30	12	18
Antal beslutade ärenden	10	5	15
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	1	0	1
Bidragutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	451	608	271

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven.

Kommentarer till tabellen

Under året har uppdraget kunnat genomföras med projektmedel med extern finansiering samt att vi fick ett nytt uppdrag, att främja klimatinvesteringar, med tillhörande finansiering. Det ökande antalet ärenden beror på ansökningar inom klimatinvesteringar som beslutas av Naturvårdsverket.

Utöver ovanstående sammanställning i tabellen tillkommer även verksamhetskostnader för vårt deltagande i Länsstyrelsernas Energi och Klimatsamordning, LEKS – med separat finansiering från Energimyndigheten. Omfattningen är cirka 20 procent tjänst.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Sprida goda exempel för att främja fortsatt strategiskt energiarbete i kommuner

Under året har Länsstyrelsen genomfört projekt och aktiviteter kring energieffektivisering av kommunala resor, reningsverk och skolor. Syftet har varit att ta tillvara och sprida framgångsrika exempel från det statliga energieffektiviseringsstödet som funnits under några år. Genom länsövervakning och kontakter med andra länsstyrelser har vi kunnat sprida exempel och metoder från insatser i våra grannlän. Vi har även avslutat två projekt med syfte att stärka kommunernas energiuppföljning och för energieffektivare belysning. Projektmålen har uppnåtts, kommunerna har varit nöjda med aktiviteterna och de har även lämnat önskemål om fortsatt samlat arbete med t.ex. energieffektivisering av reningsverk och hemtjänstens resor. Några kommuner har fått stöd i arbetet med att bygga upp och förbättra arbetet med energiuppföljning. Systematisk uppföljning är ett viktigt incitament för fortsatt arbete med energieffektivisering.

Samordna aktörer och främja klimatinvesteringar

Regeringen har under 2015 infört flera nya bidragsmöjligheter för energi- och klimatåtgärder i linje med länens regionala strategier. Länsstyrelsen har arbetat med att samlat informera om nya stödmöjligheter, främja investeringar, lämna yttranden till Naturvårdsverket och samordna insatser. Dessa insatser har resulterat i att 17 företag och fyra kommuner har sökt

Klimatinvesteringsstöd och att flera större projekt kring utfasning av olja och tillvaratagande av restvärme från industrier har initierats.

IT för miljön

Ett projekt för att minska resebehovet med stöd av IT-lösningar har avslutats. Projektet genomfördes tillsammans med den ideella samåkningsrörelsen Skjutsgruppen. I projektet har ett nytt IT-verktyg för samåkning utvecklats och testats av några byar i länet. Skjutsgruppens system har nu nationell spridning och det finns cirka 300 grupper och 60 000 användare som regelbundet använder systemet. Samåkningen minskar både klimatpåverkande utsläpp och resekostnader för deltagande organisationer. Projektet innehöll även en kartläggning av kommunernas system och arbete med resfria möten och ett pilotprojekt med vårdplanering på distans mellan landsting, kommun och berörda familjer. Resfria möten är ett område med stor utvecklingspotential men där det behövs både teknik och utbildning för att det ska användas av fler. Länsstyrelsen planerar att genomföra fortsatta aktiviteter på området under nästa år.

Nya underlag och kunskapspridning till stöd för åtgärdsarbetet

Under året har Länsstyrelsen i samverkan med Region Örebro län följt upp både delmål och åtgärder i den regionala energi- och klimatprogrammet. Rapporten blir en grund för prioritering av fortsatta insatser och arbetet med att under nästa år revidera mål och handlingsprogram.

Vi har även via Energimyndigheten rapporterat de senaste fem årens insatser, följt upp genomförda mobilitetsprojekt och projekt för energieffektivare landsbygdsbutiker samt tagit fram ett kunskapsunderlag kring klimatpåverkan från avfallsdeponier och kemiska produkter. Regionala möten och konferenser har hållits för att öka kunskapen och stimulera åtgärdsarbete hos både offentliga och privata aktörer. Årets teman har handlat om restvärme, biogas, vindkraft, energieffektivisering och kulturmiljövård, hur klimatarbetet går, modernt trähusbyggande, ventilation i skolor, mobilitetsprojekt och energitillsyn. Vi arbetar nu med planering av det fortsatta strategiska arbetet med att främja aktiva insatser och synergier mellan olika aktörer.

Energiomställning via Länsstyrelsens sakområden

Samhällsplanering och boende

Länsstyrelsen har under året publicerat en kommungemensam sammanfattande redogörelse – ett viktigt underlag för kommunernas arbete med översiktsplaner. I den har vi t.ex. inarbetat det läns-gemensamma underlaget om klimatfrågor och översiktsplanering. Vi har följt upp kommunernas arbete med byggtillsyn och energikrav och arrangerat ett möte kring energifrågor, ventilation och innemiljö. Länsstyrelsen har aktivt informerat om det statliga stödet för renovering i skolor liksom stadsmiljöavtal, solcellstöd och kommande investeringsstöd inom fastighetsområdet. Våra medarbetare har även medverkat i arbetet med en nulägesbeskrivning angående vindkraftsetablering samt medverkar i ett pågående projekt kring hur mobilitetsfrågorna kan stärkas.

Regional näringslivsutveckling

Vid årsskiftet 2014/2015 bildades Region Örebro län genom en sammanslagning av landstinget och regionförbundet. Inför regionbildningen arbetade Länsstyrelsen och regionen fram ett samarbetsdokument gällande de frågor där båda organisationerna har uppdrag eller arbetsuppgifter. Detta för att arbetet inte ska hindras av otydlighet i mandat och ansvar.

Både Länsstyrelsen och Region Örebro län står bakom energi- och klimatprogrammet och har en väl etablerad samverkan kring genomförande och uppföljning. I år har vi skrivit en uppföljningsrapport, anordnat en konferens för att främja åtgärdsarbetet och påbörjat arbetet med en revidering av programmet.

Under året har Länsstyrelsen i samverkan med energikontoret följt upp resultaten av insatserna för energieffektivare livsmedelsbutiker i glesbygd. Genom rådgivningsinsatser och ekonomiskt stöd från det servicestrategiska programmet har butikerna i projektet sänkt sin energianvändning med i genomsnitt 11 procent.

Under året har vi vid några tillfällen samlat informerat om de olika stöd som företag kan söka för sitt energi- och klimatarbete. Det finns även ett nätverk inom näringslivet för erfarenhetsutbyte på klimatområdet, Örebro klimatarena, som drivs av Handelskammaren och medfinansieras av Länsstyrelsen, Region Örebro län och Örebro kommun. Länsstyrelsen deltar i både styrgrupp och arbetsgrupp för projektet.

Arbetet med att revidera den Regionala utvecklingsstrategin, RUS, har inletts. Länsstyrelsen deltar i arbetet och bevakar bl.a. att jämställdhet och miljö/klimat blir en tydlig del i det nya programmet.

Tillsyn och prövning

Till stöd för fortsatt arbete med energifrågor i tillsynen genomförde vi i samverkan med Energimyndigheten en utbildning/diskussion kring energifrågorna i tillsynen. Vi har även deltagit i det länsgemensamma arbetet med att, i samverkan med Energimyndigheten, söka medel från nationella strukturfonden för att stärka arbetet med tillsyn som incitament för energieffektivisering i företag. Vi har i samarbete med Region Örebro län uppdaterat lägesbilden för vindkraft och genomfört en utbildning kring handläggning av vindkraftsärenden. Prövningshandläggarna har även tagit del av den länsgemensamma sammanställningen kring villkor och energi/klimat.

Nationell och storregional samverkan

Länsstyrelsen i Örebro län deltar i det länsstyrelsegemensamma arbetet med att utveckla energi- och klimatarbetet. Vi har inom ramen för det arbetet bl.a. arrangerat en nationell konferens för länsstyrelsernas klimathandläggare med medverkan även från Miljö- och energidepartementet, Energimyndigheten, Trafikverket, Naturvårdsverket och Energikontoren Sverige. Vi deltar för länsstyrelsernas räkning i Energieffektiviseringsrådets beredningsgrupp och bidrar därigenom till kunskapsspridning, tidiga dialoger och en stärkt samverkan mellan sakmyndigheterna och länsstyrelserna.

Länsstyrelsen deltar utöver det nationella arbetet i LEKS, länsstyrelsernas energi- och klimatsamordning, även i två storregionala nätverk för avstämning och samverkan kring klimatarbetet – både i Östra Mellansverige, ÖMS, och Norra Mellansverige. I dessa grupperingar diskuterar vi bl.a. möjligheter att söka projektmedel från regionala strukturfonder. Länsstyrelserna och regionförbunden i ÖMS har i samverkan med Länsstyrelsen i Stockholms län under året sökt och beviljats medel för ett projekt för kunskapsspridning och en strategi för laddinfrastruktur för elbilar. Under året har arbetet resulterat i ett seminarium för dialog och kunskapsspridning och en nulägesbeskrivning.

Återrapportering regleringsbrev

42. Länsstyrelserna ska redovisa insatser och användningen av medel från anslag 1:10 *Klimatanpassning* inom utgiftsområde 20 med anledning av uppgiften att samordna det regionala klimatanpassningsarbetet. I detta ska även ingå en redovisning av hur länsstyrelserna genomför och följer upp sina regionala handlingsplaner för klimatanpassning.

Det regionala klimatanpassningsarbetet

Handlingsplan för klimatanpassning i Örebro län

Länsstyrelsen har under året genomfört ett fördjupat förankringsarbete av den regionala klimatanpassningsplanen hos länets kommunalpolitiker och högre tjänstemän. Planen har bl.a. tagits upp i kommunstyrelserna. Vi har haft seminarier och informationsträffar. Merparten av länets kommuner har tagit formella beslut om att följa planen. Övriga deltar i ett mellankommunalt samarbete, Bergslagens miljö och byggförvaltning, som huvudsakligen hanterar klimatanpassningsarbetet.

I länet samordnar Länsstyrelsen ett nätverk för genomförande av åtgärderna i planen. Deltar gör bl.a. kommunala beredskapssamordnare, kommunekologer, representanter från organisationer samt Region Örebro län. Frågorna om klimatanpassning lyfts även i andra sammanhang som t.ex. markägarmöten.

Länsstyrelsen har under året också arrangerat möten och seminarier ute i länet för att i enlighet med klimatanpassningsplanen sprida kunskap om klimatanpassning. Fokus på årets seminarier har framförallt varit klimatanpassning i samhällsplaneringen.

Länsstyrelsen har även en tvärasektoriell intern arbetsgrupp som arbetar med att samordna Länsstyrelsens arbete med handlingsplanen och sprida kunskap och information om klimatanpassning inom organisationen. Ett erfarenhetsutbyte och kunskapsöverföring har skett mellan andra län inom det nationella nätverket för klimatanpassning, som fyller en viktig funktion.

Kartläggningar och projekt

Hantering av höga flöden och skyfall

Under 2015 har arbetet med att översvämningskartera återstående avrinningsområden i Örebro län fortskridit. Vi har snart en översvämningskartering för alla länets större vattendrag. Efter våra beskrivningar av historiska översvämningar har Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, under året tagit fram en kartering för Svartälven i Gullspångsälvens vattensystem. Förra året karterades Dyltaån, Rällsälven och Sverkestaån.

Vi har under hösten 2015 startat ett större projekt för Täljeåns avrinningsområde i samarbete och med samfinansiering från Kumla och Hallsbergs kommuner. Området har historiskt varit utsatt för kraftiga översvämningar. Senast under hösten med omfattande översvämningar i bl.a. Hallsbergs tätort. En översvämningskartering tas fram för hela avrinningsområdet och skyfallsmodelleringar tas fram för tätorterna. Detta kommer att ge ett värdefullt underlag för samhällsplanering och förebyggande åtgärder i området.

Länsstyrelsen har under 2015 även tagit fram en regional skyfallskartering för hela länet, vilken utgörs av ett GIS-skikt som visar lågpunkter där vatten riskerar att samlas vid kraftiga

regn. Underlaget är ett värdefullt planeringsverktyg för all verksamhetsutövning som kan påverkas av skyfall. Inom samhällsplaneringen är underlaget viktigt för planering av ny bebyggelse och infrastruktur. Det kan även användas för att se vägvagnsplaner som riskerar att vattenfyllas eller spolats bort. Planeringsunderlaget är även till nytta för länets jordbrukare.

Länets älvgrupper är en viktig del i det regionala nätverket för klimatanpassning. Under året har vi arrangerat två större möten med älvgrupper i länet. Ett för Gullspångsälvens och ett för Arbogaåns avrinningsområde. Uppslutningen på mötena har varit mycket god. I de större avrinningsområdena finns så kallade älvgrupper, vilket är sammanslutningar av kommuner, dammägare, räddningstjänster och vattenkraftproducenter som arbetar för hantering av höga flöden och översvämningar. Det är angeläget att upprätthålla en bra samverkan i avrinningsområdena, med tanke på de förändrade flöden som förväntas på grund av klimatförändringarna. Länsstyrelsen sammankallar och arrangerar möten med älvgrupperna.

Jordbruket i ett förändrat klimat

Länsstyrelsen har initierat ett projekt för att ta reda på hur mycket arealen jordbruksmark har minskat och minskar i länet på grund av exploatering och omställning till skogsmark. Frågan har betydelse för hydrologiska förhållanden, biologisk mångfald och kapaciteten för livsmedelsproduktion. Faktorer som har koppling till pågående klimatförändring. Arbetet ska mynna ut i ett underlag av vikt för regional samhällsplanering. En litteratursammanställning kommer att presenteras och målsättningen är att ta fram ett GIS-underlag som visar var jordbruksmark expolaterats och planterats igen. Länsstyrelsen har även skrivit en artikel om klimatförändringarnas påverkan på jordbruket i Gröna bladet, ett nyhetsblad från Länsstyrelsen som når länets lantbrukare.

Mälaren i ett förändrat klimat

En stor del av Örebro län ligger i Mälarens avrinningsområde vilket innebär att det som händer i länet, har effekter på Mälaren. Vi deltar därför i det samarbete som finns mellan olika myndigheter och andra intressenter som har verksamhet kring Mälaren.

Kulturmiljö i ett förändrat klimat

Länsstyrelsen har under året medverkat i framtagning av en nationell broschyr som handlar om klimatförändring och kulturhistoriska träbyggnader. Broschyren vänder sig till kyrkor, hembygdsföreningar och andra organisationer som arbetar med byggnadsminnesvård. Fokus ligger på de exteriöra problem som det förändrade klimatet för med sig för våra kulturhistoriska träbyggnader. Flera olika förslag på åtgärder för att skydda dessa kulturmiljöer mot de påfrestningar som de förändrade klimatet för med sig, presenteras också i broschyren.

Stöd i den kommunala samhällsplaneringen

Länsstyrelsen prioriterar granskning av planärenden ur ett klimatanpassningsperspektiv. Vi verkar för att sprida kunskap om klimatanpassningsproblematiken till kommunernas planhandläggare och de berörda nämnderna så att hänsyn till ett förändrat klimat tas på bästa sätt.

Under 2015 har Länsstyrelsen arrangerat en planverkstad med kommunerna planhandläggare. Mötet handlade bl.a. om betydelsen av biologisk mångfald för att stävja de negativa konsekvenserna av pågående klimatförändringar, och vikten av att planera för gröna korridorer, våtmarker m.m. när nya områden tas i anspråk.

Under året har Länsstyrelsen även arrangerade ett seminarium som handlade om klimatanpassning i samhällsplaneringen. Seminariet fokuserade på dagvattenhantering i förhållande till plan- och bygglagen. Länsstyrelsen presenterade även sina framtagna planeringsunderlag för ras, skred och översvänningskänsliga områden och pratade om grön infrastruktur. Deltagare var bl.a. planhandläggare, stadsarkitekter, kommunekologer och miljösamordnare.

Granskning av översikts- och detaljplaner

Länsstyrelsen har granskat inkommande kommunala detalj- och översiktsplaner med avseende på klimatanpassning. Vi har under 2015 lämnat synpunkter och gett vägledning för 27 detaljplaner, en översiktplan, en fördjupad översiktplan och tre tematiska tillägg till översiktsplaner avseende LIS-områden (landsbygdsutveckling i strandnära lägen). Vi har i yttrandena framförallt tagit upp frågor om översvänningsrisker, dagvattenhantering och upplyst om ras- och skredrisker.

Markavvattningsföretag och samhällsplanering

Inom ramen för arbetet med klimatanpassning har Länsstyrelsen under 2015 haft fortsatt särskilt fokus på markavvattningsföretagens utformning i stadsplaneringen. Det är av central betydelse vid anläggning av bl.a. köpcentra och bostadsområden i utkanten av samhällen att hänsyn tas till befintliga markavvattningsföretag. Markavvattningsföretagens anläggningar, i form av diken och kulverteringar, är generellt dimensionerade för det klimat som rådde för 50 till 100 år sedan, och för att marken ska vara torrlagd enbart under odlingssäsongen. Anläggningarna är dessutom anpassade till flöden från jordbruksmark och inte från hårdgjorda ytor. I samband med detaljplaneläggning ändras ofta avrinningen, bl.a. på grund av att markytor asfalteras eller på annat sätt hårdgörs. Detta i kombination med ett förändrat klimat gör att det finns betydande risk för att markavvattningsföretagens anläggningar inte har kapacitet att göra sig av med tillräckliga mängder vatten, vilket ökar risken för översvämningar i bostadsområden.

Översiktsplanering och sammanfattande redogörelse

Under 2015 har Länsstyrelsen sammanställt en kommungemensam sammanfattande redogörelse för Örebro län som behandlar övergripande och aktuella frågor om översiktsplaneringens innehåll. I redogörelsen lyfts bl.a. behovet av att väga in olika frågor kopplat till klimatanpassning i översiktsplaneringen. Tips på planerings- och kunskapsunderlag inom klimatanpassning ges också. Under året har Länsstyrelsen även redovisat två kommunspecifika redogörelser där Länsstyrelsen lämnar specifika synpunkter kring statliga och mellankommunala intressen av betydelse för respektive kommuns översiktplan. Även i dessa redogörelser lyfter Länsstyrelsen behovet av att beakta klimatanpassningsfrågor i översiktsplaneringen.

Ekonomisk redovisning

Kostnaderna för klimatanpassningsarbetet 2015 uppgår till 1 164 244 kronor. Medlen har till omkring 85 procent använts till lönekostnader, 9 procent till konsultuppdrag och resterande 6 procent till resor, anordnande av seminarier, deltagande på nationella möten m.m.

Länsstyrelseinstruktion 5 §

8. Länsstyrelsen ska samordna arbetet på regional nivå med anpassningen till ett förändrat klimat. Förordning (2013:815).

Länsstyrelsens arbete redovisas under regleringsbrevsuppdrag 42.

Kulturmiljö

VOLYMER OCH KOSTNADER	2015	2014	2013
Avser verksamhet 43*			
Årsarbetskrafter män	5,03	3,87	4,45
Årsarbetskrafter kvinnor	1,91	2,73	1,89
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	4,57	4,20	3,81
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	9 338	7 669	7 270
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	6,12	4,99	4,82
Antal ärenden, inkomna och upprättade	1 179	913	805
Antal beslutade ärenden	1 079	857	770
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	36	29	24
Bidragutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	607	797	442

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven.

Kommentarer till tabellen

Antalet årsarbetskrafter uppvisar mindre variationer mellan åren 2013–2015. Vi kan konstatera att antalet årsarbetskrafter ökar något liksom andelen av Länsstyrelsens totala årsarbetskrafter. Samtidigt fortsätter ärendeinströmningen och antalet beslutade ärenden ökar markant. Personalresurs per ärende har därför minskat. Ökningen av inkommande ärenden består framförallt av ansökningar om att använda metallsökare (en ökning från 29 stycken år 2014 till 109 stycken år 2015) samt ärenden om arkeologiska utredningar och undersökningar. Det senare speglar en markant ökning av exploateringstrycket i Örebro län sedan 2014.

Prognosen för nästa år tyder på att denna ökning kommer att fortsätta. Detta genererar ett ökat antal ärenden varför behovet av mer resurser för kulturmiljöarbetet är stort. Nu måste löpande ärendehandläggning prioriteras på bekostnad av strategiskt förebyggande insatser liksom uppföljning, utvärdering och tillsyn, vilket är nödvändigt för att effektivisera och utveckla kvaliteten i kulturmiljöarbetet. Kulturmiljöarbetet är tvärsektoriellt och ett effektivt kulturmiljöarbete är en förutsättning för att olika planeringsprocesser och stora samhällsinvesteringar i infrastruktur och bostäder inte försenas och fördras.

Verksamhetskostnaden för 2015 har ökat markant i jämförelse med tidigare år (drygt 20 procent). Den ökningen hänför sig i stort sett enbart till kostnaderna förknippade med externt finansierade projekt. Verksamhetskostnaderna på förvaltningsanslaget, vilka är förknippade med den ordinarie ärendehantering, har förändrats i mycket liten grad.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Under året har vi aktivt arbetat med att internt stärka och utveckla kulturmiljöarbetet dels genom att göra våra uppdrag mer kända och skapa förståelse för dessa hos andra sakområden, dels med att i det egna arbetet stärka ett normkritiskt och inkluderande arbetssätt i den löpande ärendehantering. Det har bl.a. resulterat i att nya initiativ tagits t.ex. för att förmedla resultat från arkeologiska utredningar och att vidga perspektiven i de berättelser vi konstruerar kring redan skyddade miljöer. Arbetet med att vidga perspektiv och öka inkludering har även under 2015 främst rymts inom bidragssatsningen Kalejdoskop och Mötesplatser.

Inom ramen för arbetet med länets kulturplan har vi haft goda möjligheter att stärka samverkan med andra kulturarvsaktörer i länet. Länsstyrelsen har också arbetat aktivt för att stötta kommunernas kulturmiljöverksamhet. Information om den pågående översynen av länets riksintressen för kulturmiljövård har lämnats vid möten med kommunerna. Vi har också aktivt informerat om möjligheten för kommunerna att söka bidrag för framtagande av kunskaps- och planeringsunderlag.

De nya målen för kulturmiljöarbetet – insatser för att utveckla och inkludera

Utifrån de mål för kulturmiljöarbetet, som trädde i kraft vid årsskiftet 2014, har Länsstyrelsen fortsatt att aktivt arbeta med att bl.a. inkludera fler i kulturmiljöarbetet, att öka mångfalden i de miljöer som blir föremål för kulturmiljöarbetet, att arbeta med utvecklingsfrågor där kulturmiljöerna utgör en resurs samt att samverka med kommuner och andra parter för en hållbar samhällsutveckling med kulturarvet som resurs. Vi uppfattar att vår roll i detta arbete är att dels ta de initiativ som krävs, dels att stödja de parter som tar initiativ som ligger i linje med våra uppdrag.

Vi har aktivt arbetat för att göra de nya målen kända inom hela myndigheten. Genom att öka förståelsen för kulturmiljöarbetet förbättras förutsättningarna för att hänsyn tas till detta allmänintresse vid beslut som kräver sammanvägning av olika samhällsintressen. Kulturmiljöfrågornas synlighet i den allmänna samhälldebatten har ökat under året. Genom att göra kulturmiljövårdens uppdrag tydligt och accepterat med utgångspunkt från kulturmiljöarbetets målskrivningar i mötet med civilsamhället skapas förutsättningar för bevarande och vård.

Nedan redovisas exempel på konkreta aktiviteter inom Länsstyrelsens kulturmiljöarbete under 2015 som vi bedömer bidrar till såväl ett förnyat och utvecklat kulturmiljöarbete som till uppfyllelse av de nya målen för kulturmiljöarbetet.

Samverkan för utvecklade kunskapsunderlag

För att verka för en hållbar samhällsutveckling och en helhetssyn på landskapet har vi fortsatt vårt arbete med att stötta och stärka kommunerna i deras kulturmiljöarbete. Vi har lämnat bidrag till två kommuner för framtagande av kulturmiljöprogram, Lekeberg och Karlskoga. Vi har också aktivt informerat de kommuner som ännu saknar aktuella kulturmiljöunderlag om möjligheten att söka bidrag för att ta fram sådana. Vårt arbete med att ta fram fördjupade beskrivningar för länets kulturmiljöriksintressen har avslutats. Samtliga fördjupningar är baserade på samma landskapsanalysmetod, den så kallade Akt-metoden (Länsstyrelsen i Örebro län, 2009:57), vilket gör materialet enhetligt för hela länet trots att olika konsulter anlitas för uppdragets etapper. I den senast genomförda upphandlingen har inkluderande perspektiv och metoder för medborgardialog särskilt efterfrågats. De framtagna fördjupningarna används aktivt i vår samverkan med kommunerna i planeringsfrågor.

Utvecklade arbetssätt – inkludering och normkritik

Såväl i den löpande ärendehantering som i arbetet med särskilda projekt har vi på olika sätt försökt att förnya och utveckla det ordinarie kulturarvsarbetet. Exempelvis har den ökade ärendehantering av arkeologiska ärenden i spåren av bredbandsutbyggnaden resulterat i att ett arbete med informationsmaterial om bytomternas kulturhistoriska innehåll initierats. En annan arkeologisk utredning resulterade i en broschyr som bl.a. beskriver hur barn och unga begravts under medeltiden. Visningar av arkeologiska utgrävningar har också hållits t.ex. i Kränglan där en stenåldersmiljö kommit i dagen genom en arkeologisk utredning i samband

med ett kommunikationsprojekt. En karta över länets byggnadsminnen har tagits fram där vi aktivt arbetat med de texter som beskriver ett urval av byggnadsminnen ur ett mångfaldsperspektiv med stöd av den checklista för normkritiskt och inkluderande kulturmiljöarbete som togs fram inom Kalejdoskop-satsningen under 2014.

Ur ett mångfaldsperspektiv har vi strävat efter att lyfta fram tidigare förbisedda kulturarv, t.ex. unga döva och HBTQ-personer. Utvecklingen av kulturmiljöinformation har fortsatt bl.a. genom att tillämpa nya medier, t.ex. film och digital kulturmiljöinformation på Länsstyrelsens webbplats. Vid två visningar av en film om miljonprogrammet Vivalla som tagits fram inom Länsstyrelsens egen satsning på mångfaldsperspektiv har diskussion kring integration och kulturarv förts med bl.a. de som bor i området, närpolis och forskare.

Ur tillgänglighetsperspektiv har vi fortsatt att förbättrat besöksinformationen i anslutning till kulturmiljöer som presenteras på vår webbplats så att var och en kan planera inför besök vid kulturmiljöer utifrån sina egna förutsättningar. Vid skyltning av de kulturmiljöer vi vårdar är en målsättning att texter och illustrationer ska vara lättlästa och tillgängliga för alla, t.ex. genom språk, grafisk form, och placering.

Länsstyrelsen i Örebro län har även i år samordnat länsstyrelsernas gemensamma arbete inom satsningen Kalejdoskop. Till satsningen finns en styrgrupp som består av personal från länsstyrelserna i Örebro, Stockholm, Skåne, Västernorrland, Göteborg och Västerbottens län. Utifrån den checklista för inkluderande och normkritiskt kulturmiljöarbete som togs fram år 2014 har en pilot tagits fram för ett digitalt handläggarstöd som nu finns tillgängligt på länsstyrelsernas intranät. Framtagningsprocessen har i sig syftat till att vara inkluderande och workshops med olika kulturarvsaktörer har därför hållits för att ta fram underlag. Arbetet har stöttats ekonomiskt genom FoU bidrag från Riksantikvarieämbetet och presenterades i samband med höstmötet 2015. I samverkan med Stockholms läns museum har vi arbetat med platsdialog. En ansökan om utvecklingsmedel från Vinnova – Mångfaldslabbet i samverkan med Riksantikvarieämbetet, Stockholms läns museum och Pernilla Glaser AB har beviljats och arbetet med att ta fram fullskaliga digitala verktyg för inkludering, normkritik och platsdialog har inletts under senare delen av hösten. Målsättningen är att utifrån befintlig teknik ta fram användarvänliga redskap som ger vägledning och stöd för normkritisk, inkludering och platsdialog såväl i det löpande kulturmiljöarbetet som vid särskilda projekt.

Satsningen Kalejdoskop och mötesplatser

För att implementera de förhållningssätt till kulturarv som avsetts inom den Länsstyrelsegemensamma satsningen Kalejdoskop (2010–2012) i vårt löpande arbete har vi även under 2015 genomfört en regional satsning på Kalejdoskopbaserade teman inom ramen för länets treårsplan för kulturmiljöanslaget. Genom satsningen når vi representanter för myndigheter, organisationer och civilsamhället som tidigare legat utanför vår kontaktyta. De perspektiv på kulturarv som kommit till uttryck genom de utförda och pågående projekten har därmed vidgats väsentligt. De traditionella presentationsformerna för kulturmiljöprojekt har utmanats genom nya framställningsformer. De långsiktiga effekterna förväntas bli en breddad diskussion om vad kulturarv är, vad som är kulturmiljövårdens uppgifter och hur immateriella berättelser kan knytas till fysiska platser.

Under året har arbetet med ett manus för att beskriva HBTQ-kulturens historia och HBTQ-personers erfarenheter har genomförts. Manus utgår från intervjuer genomförda av representanter för RFSL och Örebro läns museum och är författat av journalisten Annika Hamrud. Avsikten är att manuset ska publiceras under 2016, antingen i bokform eller som rapport på Länsstyrelsens webbplats.

Vi har under året inlett ett arbete med att förbättra informationen kring Örebro som kulturmiljö för personer med nedsatt hörsel. En förstudie har genomförts som underlag för att ta fram en app som guidar till och berättar om miljöer som varit viktiga för de barn som kommit till Örebro eftersom staden varit och är ett centrum för utbildning av döva. Skolor för personer med hörselnedsättning har funnit i staden sedan 1800-talets senare del. Många barn och ungdomar har levt som inackorderade i staden och vi har velat belysa hur vardagen tett sig för dem. Eftersom det är viktigt att utgå från de dövas egna behov och berättelser har arbetet genomförts av Teckenbro, som specialiserat sig på pedagogiska redskap för döva och ägs och drivs av personer med hörselnedsättning. De har utfört förstudien i samverkan med de föreningar för döva som finns i Örebro.

Dokumentation av vallristningar i Kilsbergen inleddes 2014 som ett projekt inom ramen för Kulturarvslyftet. Under året har arbetet med vallristningarna inriktats på vård, tillgängliggörande och fortsatt kunskapsuppbyggande. Vallristningarna gjordes av barn och unga som vallade boskap i skogarna under 1700- och 1800-talet. Genom arbetet med att presentera dem träder dessa barns- och ungdomars historia i en marginalbygd fram och kan förmedlas till de barn som idag finns i trakten, till besökande barnfamiljer samt till allmänheten i vidare bemärkelse. Arbetet leds av en person med nedsatt arbetsförmåga med anställning hos stiftelsen Activa. Projektet stöts ekonomiskt av Region Örebro län, Örebro kommun och Länsstyrelsen.

Två byggnadsvårdsbidrag har lämnats med utgångspunkt från att de objekt ansökningar avsett är viktiga mötesplatser lokalt. I det ena fallet fungerar byggnaden som hembygdsgård. I det andra fallet utgör byggnaden ett föreningshus för barn- och ungdomsverksamhet.

Information och tillgängliggörande av kulturmiljöer

Länsstyrelsens arbete med tillgängliggörande av specifika kulturmiljöer har fokus på ett inkluderande och normkritiskt arbetssätt. Vi strävar efter att information ska vara lätt att ta till sig genom både ett enkelt språk, textens utformning och illustrationer. Informationen tas ofta fram i nära samverkan med länets naturvård, vilket medför att förutsättningar för att lyfta det gröna kulturarvets betydelse är god samtidigt som vi kan berika naturinformation med kulturmiljövärden. Vi utökar successivt den digitala informationen kring kulturmiljöerna med information om tillgänglighet så att personer med särskilda behov kan förutse vad de kommer att möta i form av fysisk tillgänglighet på plats.

Länsstyrelsen verkar för att kraven på tillgänglighet för funktionsnedsatta tillgodoses utan att de kulturhistoriska värdena minskas i skyddad bebyggelse. Länsstyrelsen har lämnat tillstånd till åtgärder för ökad fysisk tillgänglighet genom nya ramper och ledstänger vid/i Lännäs, Mariedamm och Kumla kyrkor. Vi har även gett tillstånd till inre förändringar i syfte att skapa bättre tillgänglighet i kyrkorummen i Asker och Nysunds kyrkor. På kyrkogården vid Sköllersta kyrka har vi lämnat tillstånd att hårdgöra grusgångar. En åtgärd som skapar större tillgänglighet till en av länets kulturhistoriskt mest värdefulla kyrkliga kulturmiljöer.

Arbetet med informationssatsningen vid kulturresevatet Pershyttan har fortsatt under året utifrån ett medvetet förhållningssätt till informationsförmedling. En kort informationsfilm med normkritiska perspektiv på vardagslivet i bergsmansbyn har tagits fram av Maja Hagerman och Claes Gabrielsson. Vidare har vi under året särskilt inritat vårt arbete på att göra Pershyttan ännu mer attraktiv för barn. För att stimulera lärande lek över generationer, har vi tillsammans med flera aktörer tagit fram en förstudie för en lekplats där järnframställningen ska göras begriplig genom lek som motsvarar de viktigaste momenten i järnframställningsprocessen. De olika momenten representerar också miljöer som återfinns

längs vandringen i kulturreseptet, vilket ger barnen möjlighet att känna igen och förstå vad de ser i den fullskaliga kulturmiljön. Arbetet sker i samverkan med Pershyttans byalag, Bergslagssatsningen och Nora kommun. Sedan hösten 2015 finns en verksamhetsledare som resurs vilket innebär att det nu finns goda förutsättningar för ett fortsatt strukturerat arbete med att utveckla reservatets information ytterligare i denna riktning.

I samband med en arkeologisk undersökning vid Sköllersta kyrka påträffades flera gravar med skelett från barn och unga människor. En broschyr har tagits fram som ger perspektiv på barn och unga människors villkor under medeltiden. Vi har också givit tryckbidrag till en barnbok om Riseberga kloster och publicerat en rapport om barnhemsbarnens historia i Örebro län på Länsstyrelsens webbplats.

Utveckling av kulturmiljöarbetet i samverkan med en mångfald av aktörer

Kulturplan och kulturmiljöprogram i bred samverkan

Under året har det arbete som skett med inriktning på samverkan med andra aktörer inriktats på framtagandet av en ny kulturplan för regionen. Att en strategi för kulturarvsaktörernas gemensamma arbete ska tas fram har därmed förankrats formellt i aktörernas organisationer och grunden är lagd för ett intensifierat arbete med strategin under 2016.

Samverkan kring kulturreseptet Pershyttan lyfts fram som strategiskt viktigt i kulturplanen. Under året har överenskommelse gjorts mellan Länsstyrelsen, Region Örebro län och Nora kommun som möjliggjort tillsättandet av en verksamhetsansvarig för reservatet och det järnvägshistoriska centret i Nora. Länsstyrelsen arbetar fortsatt med att vårda och utveckla kulturmiljöer som används som scener för kulturlivet. Utgångspunkten för detta arbete är att vi genom bidragssatsningar kan tillgängliggöra kulturmiljöer som bidrar till berikande upplevelser och slutligen bidrar till utvecklingen av ett ekonomiskt och socialt hållbart samhälle. Exempel på sådana bidragssatsningar under året är Stadra herrgård samt Stripa och Ställbergs gruvor.

Under året har ett samarbete inletts med ArkivCentrum och föreningsliv kring dövas kulturmiljöer i Örebro. För att främja mottagandet av nyanlända har Länsstyrelsen tillsammans med naturvården deltagit i ett projekt som syftar till att låta nyanlända guida andra nyanlända till tätortsnära natur- och kulturupplevelser.

Bergslagssatsningen

Genom Bergslagssatsningen sker ett aktivt samarbete med andra länsstyrelser, Riksantikvarieämbetet, turistnäringen, kommuner, universitet/högskolor i Bergslagen m.fl. inom bergslagsområdet. Syftet är att medverka till en långsiktigt hållbar förvaltning av kulturmiljöer i bergslagen genom att utveckla goda besöksmiljöer. Arbetet har under året gått in i en ny, avslutande fas. De regionala medel som satsas har kunnat växlas upp med stöd av EU:s strukturfondsmedel för regional utveckling.

Under året har samverkan inletts med Riksantikvarieämbetet som på regeringens uppdrag driver det så kallade Gruvuppdraget, som syftar till att främja attraktiva natur- och kulturmiljöer i gruvsamhällen. Representanter för Stripa gruva och Pershyttan har deltagit i en workshop kring interpretation i Avesta, anordnad gemensamt av RAÄ och Bergslagssatsningen. Stripa gruva har valts ut för ett fördjupat interpretationsarbete och en workshop har hållits i Örebro. Länet representeras också i detta arbete av temat modernism.

De satsningar som gjorts på informationsutveckling, tillgänglighet och barnperspektiv i Pershyttan har genomförts i samverkan med Bergslagssatsningen. I Stripa har arbetet med tillgängliggörande av kulturmiljön gått in i en ny fas sedan ägarstrukturen förändras. Det har inneburit en positiv utveckling, bl.a. med förbättrat informationsmaterial och besöksmottagning.

Inom ramen för Bergslagssatsningens tema modernism har Länsstyrelsen ansvarat för årets seminarium i serien Modernismen Bergslagen. Seminariet var den 6:e och sista i serien, där alla i Bergslagssatsningen ingående län arrangerat ett seminarium. Temat var ”olika nyanser av modernism” och syftade till att sammanfatta de perspektiv som belysts och komplettera med ytterligare perspektiv som efterlysts, konst och grönska i modernismens miljöer. Seminarierna har syftat till att öka kunskapen om de förutsättningar som rådde vid framväxandet av Bergslagens moderna bruksorter och att öka intresset för dessa både som livsmiljöer och besöksmål. Ytterligare en målsättning är att förbättra kunskaper om hur den modernistiska arkitekturen kan vårdas och bevaras som kulturarv.

Samverkan kring vägarnas kulturmiljöer

Satsningen Vägarnas kulturvården inleddes 2013 tillsammans med Trafikverket och har ingått i länets treårsplan för användande av kulturmiljöanslaget. Projektet är ett pilotprojekt som samordnar vår information längs de vägar som utpekats som kulturvägar av Trafikverket. Förutom de kulturmiljöanpassade åtgärder som genomförts av Trafikverket har årets arbete fokuserat på fortsatt nätverksbyggandet med intressenter kring de utvalda vägarna samt informationsinsamling för att kunna belysa vägarna och kulturmiljöer i anslutning till dessa ur mångfaldiga perspektiv. Arbetet med att ta fram utkast till informationsmaterial för att tillgängliggöra natur- och kulturmiljöer samt andra möjligheter till aktiviteter längs vägarna pågår i samverkan med aktörer längs vägsträckningar, bl.a. i form av workshops. Förutom ideella föreningar och andra privata aktörer är berörda kommuners turismorganisationer, naturvården i Örebro kommun och Region Örebro län viktiga samverkansparter i projektet. Projektet syftar såväl till anpassat vägunderhåll och tillgängliggörande av kulturmiljöer som att öka kulturmiljöernas attraktion som besöksmål i anslutning till noder inom Bergslagssatsningen. På så sätt förbättras också förutsättningarna för regional ekonomisk utveckling genom en kulturarvsturism med aktivt lokalt entreprenörskap.

Tvärsektoriell samverkan inom Länsstyrelsen

Samverkan sker löpande med sakområde naturvård om information (skyltar, webb-info m.m.) för natur- och kulturmiljöer. Detta arbetssätt ger många samordningsvinster och säkerställer att informationen i båda typerna av miljöer beaktar både natur- och kulturmiljövården. Samtidigt sker ett kunskapsutbyte mellan natur- och kulturmiljövården kring tillgänglighets- och mångfaldsperspektiv.

Vattensamverkan

Länsstyrelsen har fortsatt deltagit i samverkansprojektet VaKul som leds av Länsstyrelsen i Västra Götalands län i samverkan med motsvarande samarbete mellan länsstyrelserna inom Södra Östersjöns vattendistrikt. Projektet syftar till att genom metodutveckling skapa samlade och enhetliga kunskapsunderlag som kan användas i regional och nationell planering av frågor kring vattenkvalitet, fiske och klimatförändringar.

Länsstyrelsens arbete har under året fokuserat på fältinventeringar utifrån den åtgärdsplan för vatten som tagits fram av länets vattenvårdande enhet. Inventeringsverksamheten har delfinansierats genom VaKul, anslag till kulturmiljövård och medel från vattenvården. Även

det arbete som under förra året genomfördes för att ta fram förbättrat underlag kring flottningslämningar i länet har fortsatt.

För att effektivisera och höja kvaliteten på arbeten med vattenkvalitet i länets vattendrag har en tvärssektoriell samverkansgrupp formaliserats inom Länsstyrelsen. Under försommaren genomfördes en fältdag med deltagande från samtliga enheter som berörs av vattenfrågor för att diskutera praktiska och juridiska frågor kring åtgärder i vattenmiljöer.

Kulturmiljövården deltar även löpande i handläggningen av olika ärendetyper som t.ex. berör kommunikationer, planfrågor, vindkraft och strandskydd. Under året har den allt intensivare bredbandsutbyggnaden, som sker med stöd av Länsstyrelsens medel för Landsbygdsprogrammet, medfört att antalet ärenden som rör arkeologiska frågor ökat markant. För att förstärka samverkan med fler sakområden har kulturmiljövården genomfört ett seminarium med utgångspunkt i de nationella målen för kulturmiljöarbetet. Samtliga enheter med potentiella beröringspunkter inbjöds. Kulturmiljövårdens verksamhet presenterades och samverkansfrågor identifierats i bikupeform. Seminariet har resulterat i inbjudningar till andra enheter för fördjupade presentationer och diskussioner kring hur samverkan kan utvecklas.

Samverkan mellan länsstyrelser och Riksantikvarieämbetet

Länsstyrelsen deltar aktivt i samverkansarbetet inom länsstyrelsenätverket Kulturmiljöforum, liksom handläggarnätverk. Under 2015 har Länsstyrelsen särskilt engagerat sig i arbetet inom projektet Kalejdoskop (se ovan) och projektet Utvecklade handläggprocesser, vilket syftar till att effektivisera, ensa och höja kvaliteten på i första hand länsstyrelsernas arbete med bidragsärenden och arkeologiärenden. Arbete sker i nära samverkan med Riksantikvarieämbetets så kallade DAP-projekt.

Effekter av förändringar i kulturmiljölagen

Effekterna av de förändringar som förra året infördes i kulturmiljölagen har nu blivit tydliga. Vi kan konstatera att åldersrekvesitet för fornlämningsbegreppet underlättat vid kommunikering med exploitörer och allmänhet. Samtidigt har det blivit allt tydligare att det nya rekvisitet dels medfört ökad ärendebelastning eftersom ett väsentligt inslag i länets fornlämningsbild utgörs av lämningstyper som med det nya begreppet entydigare kan bedömas vara fornlämningar. Dels kräver de ärenden som Länsstyrelsen hanterar en mer omfattande handläggning än tidigare. Framförallt måste större resurser läggas på fornlämningsmiljöer där avgörandet om en lämning är fornlämning eller inte är knutna till möjligheten att belägga etableringstillfället.

Det kyrkoantikvariska arbetet

Det kyrkoantikvariska arbetet bedrivs i stor utsträckning i samverkan i syfte att öka effektiviteten och höja kvalitén på de olika insatserna. Samrådsgrupperna för det kyrkliga kulturarvet är här strategiska instrument för att diskutera övergripande och principiella frågeställningar inom det kyrkoantikvariska området. Bland de frågor som särskilt uppmärksammas under året är remisserna *Förslag till ny fördelningsmodell och process för beslut om kyrkoantikvarisk ersättning* och *Gemensamt ansvar – en utredning om fastigheter, kyrkor och utjämningsystem*. Frågor kring förvaltningen av de kyrkliga har också varit ett genomgående diskussionsfrågor under året. Gruppernas sammansättning med representanter för olika delar inom Svenska kyrkan och kulturmiljövården ger också ett betydande kunskapsutbyte som utvecklar och höjer kvalitén på Länsstyrelsens arbete. Här finns särskilt goda förutsättningar i Örebro län som innehåller tre stift. I fördelningen av den

kyrkoantikvariska ersättningen samverkar Länsstyrelsen med samtliga län inom de tre stiftet för att skapa en enhetlig och rättvis bedömning av församlingarnas ansökningar.

Länsstyrelsen har också medverkat i olika stiftsprojekt:

- Inom Karlstads stift har ett projekt påbörjats med inriktning på att inventera och värdera bårhus på begravningsplatser. En hittills föga uppmärksammas kategori av byggnader på begravningsplatserna som är viktiga för kulturmiljön som exempel på den under senare delen av 1800-talets framväxande hygienismens påverkan på kyrkomiljön från slutet. Inom stiftet har också ett projekt slutförts med inriktning på att utbilda församlingarnas egen personal för renovering av kyrkogårdsmurar. Murarna är viktiga inslag i de kyrkliga miljöerna och underhållet är mycket kostnadskrävande. Projektet syftar till att skapa bättre förutsättningar för ett kontinuerligt och mer kostnadseffektivt underhåll.
- Inom Västerås och Strängnäs stift har projekt bedrivits i syfte att inventera och sprida kunskap kring bevarade medeltida takkonstruktioner i kyrkobyggnader. Det är en mycket värdefull, men hittills föga uppmärksammas del av det kyrkliga kulturarvet. Genom projektet skapas ny kunskap dels om de enskilda kyrkornas byggnadshistoria och dels om medeltidens byggnadssätt. Detta är viktigt för såväl kulturhistoriskt värdering som framtida vård- och restaureringsinsatser. En viktig del av insatserna är att sprida kunskap direkt till församlingarna om värdet i dessa konstruktioner och den hänsyn till dem som krävs vid förvaltningen.
- Inom Västerås stift har också ett projekt bedrivits i syfte att identifiera och beskriva de kulturhistoriska värdena i moderna kyrkobyggnader som omfattas av tillståndsplikt enligt 4 kap. kulturmiljölagen. Projektet är i linje med det arbete som sker i Bergslagslänen för att uppmärksamma modernismens bebyggelse om kulturarv.

I samband med markarbeten på Sköllersta kyrkogård, villkorade Länsstyrelsen att arkeologisk utredning skulle ske. Utredningen resulterade i intressanta fynd av medeltida gravar. Både barn, unga och vuxna fanns representerade bland de lämningarna som påträffades i kyrkans takdropp. Fynden och deras placering vittnar om medeltida trosföreställningar och dåtida livsvillkor för barn och vuxna. För att göra resultaten av grävningarna tillgängliga har Länsstyrelsen låtit ta fram en broschyr som berättar om lämningarna och hur vi idag tolkar dem.

Åttersrapportering regleringsbrev

Tabell 5.1

Länsfakta kulturmiljö	2015-12-31	2014-12-31	2013-12-31
Antal registrerade fornlämningar (exkl. marina)	3 212	4 593	4 443
Antal byggnadsminnen enligt 3 kap. kulturmiljölagen	57	57	56
Antal kyrkobyggnader enligt 4 kap. kulturmiljölagen	81	81	81
Riksintresseområden för kulturmiljövården, antal	52	52	52
Riksintresseområden för kulturmiljövården, yta (ha)	15 932	15 932	15 932
Kulturresevat, antal	3	3	3
Kulturresevat, yta (ha)	354	354	354
Andel av länets kommuner som har kulturmiljöprogram (%)	17	8	17

Källa: Fornlämningar – Riksantikvarieämbetet (www.raa.se)

Byggnadsminnen – Länsstyrelsens förteckning över länets byggnadsminnen

Kyrkobyggnader – Länsstyrelsens förteckning över länets kyrkobyggnader

Riksintresseområden – Länsstyrelsens GIS-skikt, Riksintressen kulturmiljövård

Kulturresevat – Länsstyrelsens GIS-skikt, Kulturresevat

Andel kommuner med kulturmiljöprogram - Miljömålportalen, indikator ”Planering kulturmiljö”:

Kommentarer Tabell 5.1

Uppgiften om antalet fornlämning är för 2015 angivet med det antal som Riksantikvarieämbetet redovisar på sin webbplats som underlag för Länsstyrelsernas årsredovisningar. Siffran redovisar antalet ”huvudobjekt”, t.ex. räknas ett gravfält som en lämning även om det innehåller flera gravar. Siffrorna från 2014 och 2013 är framtagna genom en utsökning på antal poster med antikvarisk bedömning ”fornlämning” i Örebro län i Riksantikvarieämbetets Fornminnesinformationsystem (FMIS). En sådan sökning 2015-01-23 ger ett antal om 4 806. Riksantikvarieämbetet rekommenderar länsstyrelserna att använda det underlag de redovisar för jämförbarhet mellan länen och över år.

Tabell 5.2

Utbetalade bidrag för kulturmiljö, summa (tkr)	2015	2014	2013
Bidrag, vilka länsstyrelsen fattar beslut om och betalar ut	607	797	300
Bidrag, vilka länsstyrelsen har fattat beslut om, men där Riksantikvarieämbetet har gjort utbetalningen	9 974	10 054	12 129

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso, Riksantikvarieämbetets handläggarssystem KÄLLA.

Kommentarer Tabell 5.2

Normalt betalar inte länsstyrelsen ut bidrag utan det gör Riksantikvarieämbetet. Dock har Länsstyrelsen i Örebro län vid några tillfällen först erhållit medel från Riksantikvarieämbetet och sedan själva betalat ut dessa medel som bidrag till sökande.

Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar

VOLYMER OCH KOSTNADER	2015	2014	2013
Avser verksamhet 45*			
Årsarbetskrafter män	1,84	1,52	1,62
Årsarbetskrafter kvinnor	3,12	2,92	2,92
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	3,26	2,82	2,73
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	7 156	6 199	5 756
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	4,69	4,03	3,82
Antal ärenden, inkomna och upprättade	131	133	139
Antal beslutade ärenden	137	126	132
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	0	0	0
Bidragutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	0	0

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven.

Kommentarer till tabellen

Under hösten har mycket tid ägnats åt hantering av flyktingsituationen. Länsstyrelsens krisorganisation var aktiverad från den 23 oktober till 23 november och krisorganisationens medarbetare har bokfört sin arbetstid under verksamhetsområde 45. Abonnemangskostnaden för Rakel har ökat med 25 procent från förra året. Under året har även två större konferenser genomförts. En med fokus på sociala risker och en med fokus på erfarenheter från krishändelser i länet. Länsstyrelsen har upphandlat en konsult som bistår med stöd inom kontinuitetshantering.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Hösten 2015 har krävt mycket arbete kring flyktingsituationen och samordning i länet. Länsstyrelsen aktiverade krishanteringsorganisationen den 23 september och arbetet har bedrivits med kontinuerliga samverkansmöten och träffar med länets aktörer. Två månader senare, den 23 november, gick arbetet över till en arbetsgrupp med ansvaret att samordna och stötta länets kommuner och underlätta samverkan mellan berörda aktörer. Kommunerna, Region Örebro län, Polisområde Örebro län, Nerikes brandkår och Bergslagens räddningstjänst rapporterar varje vecka in lägesbilder i WIS. Länsstyrelsen sammanställer lägesbilderna och skickar in underlaget till MSB:s nationella lägesbild. Det pågår även ett arbete med att bedöma konsekvenser på kort och lång sikt. Socialtjänst, skola, och folktandvård är några verksamheter som är särskilt ansträngda.

Den 5 september varnade SMHI för rikligt regn i södra Sverige och utfärdade en klass 1 varning. Varningen gällde inte Örebro län, men på morgonen den 6 september vaknade invånarna i Hallsbergs och Kumla kommun till stora översvämningar i delar av kommunerna. Tjänsteman i beredskap, TiB, kontaktades av Hallsbergs kommun och flera samverkansmöten hölls under en veckas tid. Flera aktörer var igång under händelsen som hade stor påverkan på infrastrukturen. Trafikverket stängde av vägar och även järnvägstrafik genom Hallsberg, ett åttiotial hus evakuerades och stora åtgärder gjordes för att säkra avlopp och dagvatten. Skolor och förskola hölls stängda under måndagen i Hallsberg. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB, har gett Länsstyrelsen i uppdrag att genomföra en utredning av

översvämning enligt förordning (SFS 2009:956) om översvämningsrisker som rapporteras vidare till EU.

Polisregion Bergslagen har tillsammans med SOS Alarm tagit initiativ till ett regionalt projekt, samhällsgemensam larm- och ledningscentral. Länsstyrelsen deltar i arbetet och har utsett representanter till både styrgrupp och arbetsgrupp. Bakgrunden till projektet är att polisen omorganiserats till en myndighet och polisens ledningscentraler ska minskas från nitton till sju. Syftet är att förbättra larmkedjan och ledningen av samhällets resurser.

Kriskommunikationsnätverket som består av informatörer/kommunikatörer från länets kommuner, kommunal räddningstjänst, Region Örebro län, Polisområde Örebro län och Länsstyrelsen har påbörjat ett arbete med att hitta former för samordning. Under året har nätverket även haft kontinuerliga möten med anledning av flyktingsituationen.

Länsstyrelsen har beviljats projekt som finansieras via anslag 2:4 krisberedskap. Projekten är viktiga för länets utvecklingsarbete och ett långsiktigt stöd från Länsstyrelsen till aktörerna i länet.

Utbildning och övning

Under året har MSB genomfört tre utbildningar i länet på uppdrag av Länsstyrelsen:

- Grundkurs samhällsskydd och beredskap
- Kriskommunikation
- Stabsmetodik.

Utbildningarna var efterfrågade av länets aktörer och alla tre utbildningar har haft deltagare från kommuner, räddningstjänst, Region Örebro län, Polisområde Örebro län, Civilförsvarsförbundet och Länsstyrelsen. Under våren genomförde Länsstyrelsen utbildning i WIS och Rakel och följdes upp av övning under hösten.

Tre skrivbordsövningar har planerats och genomförts under året. Berörda kommuner, räddningstjänster, landsting/regioner och länsstyrelser runt Hjälmaren träffades i Örebro under en dag för kombinerad utbildning och övning. I april genomfördes skrivbordsövning Utrymningsövning, UTÖ, med länets kommuner, räddningstjänster, Region Örebro län, Polisområde Örebro län och Länsstyrelsen. En kemövning vid namn övning Tekla med inriktning stabsarbete och samverkan genomfördes i november med deltagare från Bergslagens räddningstjänst, Polisområde Örebro län, Region Örebro län, Karlskoga kommun, Nerikes brandkår, SOS Alarm och Länsstyrelsen i Örebro län.

En kunskapsdag med fokus på biologisk smitta genomfördes i februari och i oktober hölls ett seminarium som följde upp de identifierade bristerna vid övning Karolina 2014. Många rapporter och utredningar har publicerats efter skogsbranden i Västmanland. Utredaren Anna Henningson har redovisat åtgärdsförslagen vid flera olika seminarier i länet.

En grupp med utbildningsledare har planerat och genomfört kommunala samverkanskurser i kommunerna Karlskoga, Degerfors, Lekeberg, Hällefors och Ljusnarsberg.

Utbildningen innehåller fyra steg:

- Har du koll på krisarbetet och vilka lagar styr?
- Praktisk krisledning
- Kriskommunikation – bilden av krisen
- Lokal samverkan.

Varje utbildningstillfälle är fyra timmar och vänder sig till kommunens krisledningsnämnd och nyckelpersoner i krishanteringsarbetet.

Civilt försvar

Länsstyrelserna i Västra Götaland, Halland, Värmland och Örebro län genomför ett gemensamt projekt inom civil-militär samverkan. Det är föranlett av Försvarsmaktens uppdrag kring nationell försvarsplanering. Länen driver ett gemensamt regionalt utvecklingsarbete tillsammans med Militärregion Väst.

Samverkan

En regional behovsanalys genomfördes i augusti. Det gav ett bra underlag för planering av aktiviteter under 2016. En beskrivning av hur länet samverkar har färdigställts och kan användas som stöd för de som ska förbereda och delta i regionala samverkansmöten.

Länsstyrelsens krishanteringsorganisation och samverkansmöten i länet

Natten mellan den 5–6 september passerade ett kraftigt skyfall länet och kommunerna Askersund, Laxå, Hallsberg och Kumla drabbades av översvämningar. Mest drabbat blev Hallsberg där ett 80-tal fastigheter evakuerades och järnvägstrafiken för Västra stambanan stängdes. Flera samverkansmöten hölls i länet.

I september ökade antalet asylsökande till Sverige. Över 146 000 registrerade asylsökande har kommit till Sverige 2015 varav drygt 7 000 finns i Örebro län. Situationen med att hitta boenden är mycket ansträngd i kommunerna, särskilt för ensamkommande barn. Hanteringen av händelsen innebar stor samordning på länsnivå och Länsstyrelsens krishanteringsorganisation var aktiverad i tio veckor. En arbetsgrupp tog därefter vid med syftet att ge stöd till kommunerna och underlätta samverkan mellan berörda myndigheter och aktörer. Länsstyrelsen har kallat till kontinuerliga samverkansmöten och träffar för analys av konsekvenser på kort och lång sikt. Kommunerna, räddningstjänsterna, Region Örebro län och Polisområde Örebro län har rapporterat lägesbilder veckovis som Länsstyrelsen sammanställt till en regional lägesbild. Arbetet med det ökade antalet asylsökande och samordningen i länet har inneburit att aktiviteter har ställts in eller flyttats till 2016.

Nationella samarbeten

Länsstyrelsen har under 2015 deltagit i den nationella samordnings- och inriktningsprocessen som drivs av MSB. Samverkansområde geografiskt områdesansvar syftar till att utveckla förmågan att ta geografiskt områdesansvar på lokal, regional och central nivå. Länsstyrelsen deltar i processen för centrala myndigheter. Syftet är att applicera tillämpningen av gemensamma grunder för samverkan och ledning hos centrala myndigheter. Processen ska stödja myndigheterna med förhållningssätt, kunskap och verktyg för att kunna verka tillsammans utifrån en helhetssyn vid samhällsstörningar. Satsningen riktar sig framförallt till centrala myndigheter men regional nivå finns representerade som stöd och utbyte av erfarenheter.

Vi har under 2015 även medverkat i det nationella informatörsnätverket för kemikalieolyckor och oljespill som MSB leder och driver. Nätverket ligger bl.a. bakom den beredskapsinformation på www.krisinformation.se som handlar om kemikalieolyckor och oljespill. Nätverket genomförde hösten 2014 en studieresa till USA för att ta del av amerikanska myndigheters erfarenheter av kriskommunikation i samband med kemikalieolyckor, däribland det stora oljeutsläppet i Mexikanska golfen 2010. Resultatet presenterades i en myndighetsgemensam rapport (publikationsnummer MSB862 – maj 2015) samt vid en nationell kunskapskonferens den 3 juni.

Länsstyrelsen deltar i en extern referensgrupp som MSB startade 2014 för genomförande av handlingsplan för skydd av samhällsviktig verksamhet. Syftet är att referensgruppens representanter ska vara ambassadörer och bidra med strategiskt helhetsperspektiv samt vid behov bidra med kompetenser till de olika delprojekten.

Övergripande samverkan i Mellansverige, ÖSAM, är ett samarbete som syftar till att minska sårbarheten och höja krishanteringsförmågan i länen Stockholm, Uppsala, Södermanland, Gotland, Östergötland, Värmland, Västmanland och Örebro. Under 2015 har ÖSAM bedrivit ett arbete för att utveckla gemensamma riktlinjer inom ÖSAM kopplat till utrymning och mottagning av civilbefolkning i samband med omfattande samhällspåverkande händelse.

ÖSAM:s arbete sker i huvudsak i tre arbetsgrupper:

- Ledningsgruppen (försvars- och beredskapsdirektörer)
- LSO (huvudsakligen handläggare skydd mot olyckor)
- LEH (huvudsakligen handläggare krisberedskap).

Ledningsgruppen har haft regelbundna möten varje månad via Lync (webbmöte). Tre fysiska träffar har också genomförts.

I februari genomfördes en gemensam utbildningsdag inom ÖSAM för all personal som arbetar med krisberedskap. MSB redovisade projekt gemensamma grunder för samverkan och ledning. Resultatet är ett gemensamt sätt att tänka och arbeta på för att stödja samvekan och ledning, en gemensam grund för att kunna öka förmågan att hantera samhällsstörningar. Varje länsstyrelse ansvarar för implementering av gemensamma grunderna i den egna organisationen.

Under hösten har arbetet med flyktingsituationen krävt mycket arbete av alla länsstyrelser. Det har föranlett fler avstämningar i ledningsgruppen för att dela lägesbilder och erfarenheter.

Arbetsgrupp LEH inom ÖSAM

Inom ÖSAM finns en arbetsgrupp som kallas LEH, lagen om extraordinär händelse. Arbetsgruppens syfte är kunskaps- och erfarenhetsutbyte, samverkan vid projekt samt samverkan/samordning vid uppföljning utifrån gemensam inriktning. Bedömningen från arbetsgruppen är att syftet uppnåtts.

Det övergripande målet för arbetsgruppen har varit att öka förmågan att reducera och hantera kriser, få en likvärdig uppföljning och handläggning samt stödja varandra i det dagliga arbetet. Arbetsgruppen har under året bl.a. arbetat med att höja den egna kunskapsnivån samt öka samordningen inom länen kring hantering av aktuella frågor, exempelvis genom månadsvisa avstämningsmöten via Lync.

Arbetsgruppen har under året haft tre fysiska möten och nio avstämningsmöten via Lync. Måluppfyllnad:

- Månadsvisa avstämningsmöten via Lync har genomförts med en fast dagordning (nio stycken).
- På avstämningsmötena har uppdatering från nationella projekt skett kontinuerligt (t.ex. arbetet med LEH-processen, nya föreskrifter för risk- och sårbarhetsanalyser, RSA-rapporteringsverktyg, skydd av samhällsviktig verksamhet, kontinuitetsplanering och sociala risker).
- Inhämtning av information från MSB, Sydlänssamverkan och Nordsam har i viss utsträckning genomförts och redovisats på Lync-möten.
- Den 19 mars genomfördes en heldag för att gå igenom kommunöverenskommelsen och hur länsstyrelserna kan likrikta sitt arbete med kommunuppföljningarna. MSB bjöds även in för att presentera de nya RSA-föreskrifterna.
- Den 8 september träffades arbetsgruppen och gick igenom RSA-arbetet och framtagande av årets RSA:er. De gick även igenom MSB:s rapporteringsverktyg samt uppdraget om informationssäkerhet i regleringsbrevet. Diskussioner fördes kring LEH-uppföljning och den processbeskrivning som kommit från MSB.
- Den 19 november genomfördes en workshop tillsammans med LUCRAM kring utmaningar och förutsättningar för aggregering av riskinformation. Länsstyrelsen i Stockholms län redovisade hur de arbetar utifrån en 4-fältsmetod.

Arbetsgrupp LSO inom ÖSAM

Inom ÖSAM finns en arbetsgrupp med fokus på LSO, lagen om skydd mot olyckor. Arbetsgruppens syfte är kunskaps- och erfarenhetsutbyte, samverkan vid projekt samt samverkan/samordning vid uppföljning utifrån gemensam inriktning. Bedömningen från arbetsgruppen är att syftet uppnåtts.

Det övergripande målet har varit att utreda möjligheten till gemensam tillsynsprocess, tillsynsprotokoll/beslut samt egenkontroll, likvärdighet i bedömningar och formuleringar. Räddnings- och saneringsledarens roller och ansvar vid en länsstyrelse har setts över. Likaså räddningstjänstens förmåga att hantera ytterligare insatser vid pågående större insats och att ta fram riktlinjer för bedömning.

Måluppfyllnad:

En rapport har sammanställts på hur tillsynsprocessen ser ut på olika länsstyrelser. Arbetsgruppen har arbetat med att se över räddnings- och saneringsplaner. Möjligheten att dela saneringsledare och räddningsledare mellan länen har i stort utretts. Dels via PM och diskussion i gruppen. Resultatet är att i närliggande län har likartade behov av saneringsledare och räddningsledare vid en kärnteknisk olycka. Även om länet inte är direkt drabbad kommer kompetensen efterfrågas internt för lägesbild och omvärldsbevakning i händelsen. Planer finns för övertagande av räddningstjänst men det finns behov att öva dem.

Arbetsgruppen har även lämnat ett gemensamt svar tillsammans med Länsstyrelsen i Stockholms län gällande en remiss om Sveriges handlingsplan för oljeskadeskydd. Arbetet med flyktingsituationen har tagit mycket tid som påverkat arbetet i ÖSAM:s LSO-grupp.

Örebro läns stöd för redovisning av risk- och sårbarhetsanalyser

I början på 2014 startades en process inom Örebro län för att likrikta presentation och sammanställning av risk- och sårbarhetsanalyser i länet. Syftet var att öka jämförbarheten och skapa en gemensam grund för arbetet med kartläggningen av risker. Alla länets kommuner deltog med beredskapssamordnare. I gruppen fanns också beredskapssamordnare från Region Örebro län samt krisberedskapshandläggare från Länsstyrelsen i Örebro län. Flera mindre arbetsgrupper bildades för att bl.a. titta på disposition i en RSA, vad som ska ingå i varje riskområde, gemensamma typhändelser, definitioner av typhändelser, riskmatriser, skalor för sannolikhet och konsekvens samt osäkerhetsbedömning. Respektive arbetsgrupp träffades ett flertal gånger och vid träffar där alla deltog presenterades resultatet. Under 2015 intensifierades arbetet och flera träffar genomfördes för att slutföra arbetet. Slutprodukten blev ett länsgemensamt stöd. Det länsgemensamma stödet för redovisning av risk- och sårbarhetsanalyser är ett levande dokument som ständigt utvecklas i samverkan mellan länets kommuner, Region Örebro län och Länsstyrelsen. Målet är att dokumentet ska vara anpassat efter rådande rekommendationer och föreskrifter från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap samt anpassat efter länets aktuella förutsättningar. Ambitionen är att revidering ska ske några gånger per mandatperiod samt cirka ett år före kommunernas och Region Örebro läns återkommande redovisning av RSA till Länsstyrelsen.

Varje år i slutet på året träffas länets RSA-aktörer och följer upp arbetet och planerar för kommande år.

Utveckling av risk- och sårbarhetsanalyser och integrering av kontinuitetshantering

I arbetet med risk- och sårbarhetsanalyser i länet genomfördes en utbildning inom kontinuitetshantering, som genomförs tillsammans med Actea consulting AB – Vad är kontinuitetshantering och hur kan vi använda det i vår egen organisation? Målgruppen var ansvarig för säkerhet och krishantering inom kommuner, landsting/region och viktiga företag. Inom ramen för detta deltar även Degerfors kommun och Örebro kommun som pilotkommuner och får möjlighet att testa och genomföra en kontinuitetsplanering. Degerfors kommun genomför detta inom sin socialförvaltning och har genomfört två möten och två workshoppar. Örebro kommun deltar med vatten- och avloppsförvaltningen och har genomfört två möten.

Workshop om samhällsviktiga verksamheter

En workshop genomfördes i augusti för alla samhällsviktiga verksamheter i länet inom ramen för risk- och sårbarhetsanalyser. Temat för dagen var att diskutera riskbilder, kritiska beroenden samt behov av samverkan.

Projekt Sociala risker Örebro län 2013–2015

Länsstyrelsen har drivit ett treårigt projekt med målet att utveckla länets risk- och sårbarhetsanalyser så att de även innefattar sociala risker. Tre pilotkommuner: Kumla, Lekeberg och Örebro deltog och en arbetsgrupp följde arbetet. Under projektiden inhämtades kunskap om sociala risker, en kartläggning av sociala risker i länet genomfördes och en ny arbetsmetod togs fram. Målet med projektet var att den regionala risk- och sårbarhetsanalysen och pilotkommunernas risk- och sårbarhetsanalyser skulle innehålla sociala risker år 2015, vilket de också gjorde.

Återrapportering regleringsbrev

67. Länsstyrelsernas tillsyn av kommunerna inom området skydd mot olyckor syftar till att främja och bedöma kommunernas förmåga att leva upp till nationella mål, verksamhetsmål och särskilda skyldigheter enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor. Länsstyrelserna ska redovisa en sammanfattande bedömning av kommunernas arbete enligt lagen om skydd mot olyckor och beskriva hur eventuella brister och åtgärdsbehov som identifierats har omhändertagits.

Skydd mot olyckor, LSO

Bakgrund

Länsstyrelsen i Örebro län ansvarar för tillsyn enligt lagen om skydd mot olyckor, (2003:778), enbart på Nerikes brandkår. Av tolv kommuner tillhör åtta Nerikes brandkår, tre Bergslagens räddningstjänst, en har ett civilrättsligt avtal med Västerbergslagens räddningstjänst. Tillsyn på övriga räddningstjänster görs av länsstyrelsen i Värmland respektive Dalarnas län. Anledningen är att huvudstationen i de andra räddningstjänstförbunden ligger i de andra länen. När tillsyner genomförs på Bergslagens- och Västerbergslagens räddningstjänst deltar LSO- handläggaren från Länsstyrelsen i Örebro län. Då de har kommuner i Örebro län hamnar de under Länsstyrelsen i Örebro läns geografiska områdesansvar.

Sammanfattande bedömning av kommunerna

Länsstyrelsens sammanfattande bedömning av kommunernas arbete enligt lagen om skydd mot olyckor, LSO, är att kommunerna till största del lever upp till lagen.

En av de punkter som Länsstyrelsen haft synpunkter på vid tillsyn är ansvarsfördelning. Länsstyrelsen tycker att det ska finnas en tydlig ansvarsfördelning mellan vilka olyckor Nerikes brandkår respektive medlemskommunerna ansvarar för utifrån LSO. Detta för att kvalitetssäkra att medborgarna i medlemskommunerna får det skydd lagen kräver.

Det kvarstår brister från förra årsrapporteringen vad gäller Nerikes Brandkårs olycksundersökningar. De nya framtagna rutinerna gällande hur Länsstyrelsen får del av olycksundersökningar har inte helt fungerat som parterna önskat under året.

En annan brist i hur identifierade åtgärdsbehov har omhändertagits är målen i Nerikes Brandkårs handlingsprogram. I november 2015 skickade Nerikes Brandkår ut sitt handlingsprogram för perioden 2015-2018 på remiss. Vid tidigare tillsyner och vid samråd inför framtagandet av det nya handlingsprogrammet påpekade Länsstyrelsen att målen behöver bli tydligare och mätbara, dels för att kunna följa upp målen och dels för att medborgarna ska kunna vara säkra på att lagen om skydd mot olyckor följs.

Klassning av dammar som farlig verksamhet

Länsstyrelsen har påbörjat ett arbete med att klassa dammar som farlig verksamhet enligt lagen om skydd mot olyckor, (2003:778). För att starta upp arbetet bjöd Länsstyrelsen in berörda aktörer i länet till ett seminarium. Föreläsare från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Svenska kraftnät var inbjudna. Seminariet fick tyvärr ställas in på grund av för få anmällda. Den pågående flyktingsituationen är en trolig orsak till att få anmälde sig. Vi kommer att göra ett nytt försök att genomföra seminariet våren 2016.

Övrigt

Arbetet i nätverket CBRNE i samverkan har fortsatt under året och kommer att drivas vidare under 2016. Vi har tagit fram ett informationsblad till receptionspersonal med information om risker och tips om hur CBRNE-varor ska hanteras. I nätverket bildades en arbetsgrupp för att planera, genomföra och utvärdera kemövningen Tekla med inriktning stabsarbete och samverkan. Den 19 november genomfördes övningen i Karlskoga med Bergslagens räddningstjänst, Polisen i Karlskoga, Region Örebro län, Karlskoga kommun, Nerikes brandkår, SOS Alarm och Länsstyrelsen i Örebro län. Totalt deltog drygt 30 personer.

Skogsbrandsbevakning med flyg genomfördes av Örebro flygklubb under sommaren 2015. Den 23 april kallade Länsstyrelsen till ett möte mellan flygklubben, SOS Alarm, Nerikes brandkår och Bergslagens räddningstjänst. Detta för att kvalitetssäkra hur skogsbrandsbevakningen skulle genomföras. Mötet visade sig vara väldigt viktigt för att effektivisera räddningsinsatsen när väl skogsbrandsflyget upptäckt en skogsbrand.

Länsstyrelsen i Uppsala län genomförde den 14 april ett uppstartsseminarium inom evakuering och utrymning med aktörer i Örebro län. Tanken var att arbetet i länet skulle drivas vidare hösten 2015. Men på grund av flyktingsituationen fick både aktörer i länet och Länsstyrelsen en hög arbetsbelastning, vilket gjorde att arbetet flyttades fram till våren 2016. En arbetsgrupp som ska jobba med samordning av suicidlarm hade sitt första möte den 4 juni 2015. Arbetsgruppen planerade att ha ett uppstartsseminarium i länet under hösten 2015. Även detta fick flyttas fram till våren 2016 på grund av flyktingsituationen som bidrog till ökad arbetsbelastning.

68. Krävs omfattande räddningsinsatser i kommunal räddningstjänst får länsstyrelsen, enligt lagen och förordningen om skydd mot olyckor, ta över ansvaret för räddningstjänsten i de kommuner som berörs av insatserna. Om räddningsinsatserna även omfattar statlig räddningstjänst ska länsstyrelsen ansvara för att räddningsinsatserna samordnas. Om flera län berörs av sådana räddningsinsatser får länsstyrelserna komma överens om vilken länsstyrelse som får ta över ansvaret. Länsstyrelserna ska beskriva sin förmåga att överta räddningstjänsten vid en omfattande räddningsinsats.

Mellan länsstyrelserna i Mellansverige finns ett nätverk som kallas ÖSAM. I nätverket finns en arbetsgrupp som jobbar med frågor gällande lagen om skydd mot olyckor, (2003:778). Arbetsgruppen har arbetat med frågan om övertagande av räddningstjänst. Det finns ingen gemensam rutin för hur länsstyrelserna ska hantera övertagandet av räddningstjänst, utan varje länsstyrelse formulerar sin egen. Däremot samarbetar vi inom nätverket och hämtar på så sätt goda idéer till rutinbeskrivningen.

För närvarande pågår ett arbete med att ta fram en ny krisledningsplan för Länsstyrelsen i Örebro län. Den nya rutinen för övertagande av räddningstjänst kommer att ingå som en del av den övergripande planen. Rutinen för övertagande av räddningstjänst ska under våren 2016 ut på en förankringsrunda med de presumtiva räddningsledarna. Därefter kommer vi att fastslå rutinen.

Naturvård, samt miljö- och hälsoskydd

VOLYMER OCH KOSTNADER	2015	2014	2013
Avser verksamhet 5*			
Årsarbetskrafter män	25,46	26,18	28,02
Årsarbetskrafter kvinnor	23,68	25,35	26,78
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	32,30	32,77	32,94
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	67 952	68 046	63 309
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	44,56	44,27	41,99
Antal ärenden, inkomna och upprättade	1 879	2 006	1 790
Antal beslutade ärenden	1 699	2 027	1 826
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	104	112	109
Bidragutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	10 985	9 589	13 523
Brukarundersökning			
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 521, Tillstånd och dispenser avseende naturskydd ¹⁾	64		
Nöjdindex brukarundersökning – verksamhet 551, Prövning av miljöfarlig verksamhet (MPD-prövning) ²⁾	68		50

1) Nöjdindex för verksamhet 521 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2015. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för samtliga 21 länsstyrelser är 60.

2) Nöjdindex för verksamhet 551 från länsstyrelsegemensam brukarundersökning 2015. Nöjdindex varierar mellan 0 och 100, där 0 är lägsta betyg och 100 är högsta betyg. Genomsnitt för samtliga 12 länsstyrelser är 54. Motsvarande undersökning gjordes 2013 för verksamhet 551 och det året deltog samtliga 21 länsstyrelser och medelbetyget var 55.

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven.

Kommentarer till tabellen

Nöjdindex för 521 ärenden ligger över riksgenomsnittet som ligger på 60. Personalen får bra betyg på bemötande och kompetens. Inom området information finns det utvecklingspotential. Nöjdindex för 551 ärenden för Örebro är det högsta bland de länsstyrelser som har MPD-prövningar. Personalen får mycket bra betyg men även att besluten är lätta att förstå samt att man är nöjd med handläggningstiden.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Sveriges miljö kvalitetsmål

Under året 2015 antog Länsstyrelsen i Örebro län 14 regionala miljö kvalitetsmål inklusive preciseringar. De nya miljömålen är samma som de nationella med undantag från målen Hav i balans samt levande kust och skärgård samt Storslagen fjällmiljö. Undantagen motiveras av att dessa två mål inte är direkt relevanta för länet. Indirekt berör det förstnämnda målet oss eftersom till exempel vattnet i våra vattendrag för eller senare når havet. De regionala miljömålen är samlade i rapporten *Miljömål för Örebro län 2015–2020* med publikationsnummer 2015:4. De regionala miljömålen fungerar som utgångspunkt i det arbete som Länsstyrelsen utför.

Etappmål för biologisk mångfald

När det gäller etappmålet Den biologiska mångfaldens och ekosystemtjänsternas värden har Länsstyrelsen vid flera tillfällen tagit upp detta. Exempelvis har Länsstyrelsen ett projekt som fokuserar på hur ekosystemtjänster kan beaktas i det dagliga arbetet. Där betonas att det är viktigt att värna om den biologiska mångfalden eftersom den är en förutsättning för de ekosystemtjänster som samhället är beroende av. Aktiviteter i projekt ekosystemtjänster har varit möten och seminarier med flera olika enheter inom Länsstyrelsen. Diskussionerna har bl.a. handlat om hur handläggare kan föra fram betydelsen av ekosystemtjänster i olika ärenden. Vi har även hållit en planverkstad med planarkitekter från länets kommuner där ekosystemtjänster i planarbetet var ett viktigt fokus. Etappmålet har också tagits upp i andra seminarier eller möten med tjänstemän från länets kommuner. På det viset har Länsstyrelsen i många olika sammanhang, internt som externt, tagit upp detta etappmål.

Skydd av naturområden

Arbete med skydd av områden sker i två etapper. Första etappen är förhandlingar med markägare och avtal om ersättning. Etapp två är arbetet med att fatta det formella beslutet. Båda arbetena är tidskrävande och den höga avverkningstakten i Örebro län medför att handläggarresurserna framförallt går till att hantera akuta avverkningsanmälningar. Vi har dock under 2014 och 2015 arbetat intensivt med att fatta beslut (16 beslut under 2014 och sex beslut under 2015). Arbetet med markåtkomst för blivande skyddade områden har under många år gått bra i Örebro län. Under 2015 blev summan för markåtkomst cirka 35 miljoner kronor, vilket är drygt 200 procent av tilldelad ram vid årets början. Sedan några år gäller den så kallade 25 procentsregeln vid ersättningar till markägare. Det extra påslaget för intrångsersättningen har påverkat arbetet med områdesskydd. På den positiva sidan kan nämnas att många markägare är mer välvilligt inställda till att ingå avtal, vilket innebär att förhandlingstiden förkortats avsevärt. På den negativa sidan kan nämnas att snabbare förhandlingstider medför att Länsstyrelsens rammedel för markåtkomst ofta tar slut tidigt under ett budgetår. Tack vare förändringarna i vårbudgeten fick vi i år större ram till ersättning och alla markägare som ville sluta avtal fick ersättning under året. Intresset för naturvårdsavtal är fortsatt lågt, främst eftersom ersättning är lägre än vid intrångsersättning.

Sedan flera år tillbaka bedriver vi ett nära samarbete med stora markägare som Sveaskog och Bergvik skog AB. En samarbetsmodell som tagits fram tillsammans med bolagen har formaliserat dialogen kring olika skyddsvärda områden. Detta spar resurser både för Länsstyrelsen och för bolagen. Bolagen behöver inte lägga ner tid på att avverkningsplanera områden som ska skyddas. Samtidigt får vi mer tid att inventera områden så att en optimal reservatsavgränsning kan göras. Då arealerna skyddsvärd skog på Bergviks marker är stora ser vi ett stort fortsatt behov av ersättningsmark från Sveaskog (ESAB). Bergvik har under flera år sparat avverkningsmogen skog i väntan på ersättning, men på sikt kan inte så stora arealer undanhållas utan ersättning. Vi har även pågående förhandlingar med privata stora markägare som är i stort behov av bytesmarker.

Sedan många år har vi ett nära samarbete med Skogsstyrelsen kring avverkningsanmälningar som kan påverka planerade eller potentiella reservat. Samarbetet har tydliggjort kommunikationen mellan privata markägare och de två myndigheterna. Under året lanserade vi, tillsammans med Skogsstyrelsen, det nya KOMET-programmet regionalt. Vi har haft regelbundna avstämningar och lagt upp en strategi för det arbetet. Flera markägare har visat intresse men det blir nog först under 2016 som arbetet med nya KOMET blir mer omfattande.

Parallellt med arbetet att skydda värdefulla skogar fortsätter arbetet med att ge varaktigt skydd åt länets mest värdefulla sjöar och vattendrag. Under år 2015 har ytterligare två av länets nationellt särskilt värdefulla vattendrag godkänts för reservatsbildning av Naturvårdsverket och ett nytt limniskt naturreservat har beslutats. Sammantaget är nu tio av länets värdefulla vattendrag godkända av Naturvårdsverket för reservatsbildning och ett område är godkänt för bildande av biotopskyddsområde.

Förvalta värdefulla naturområden

Länsstyrelsen arbetar utifrån vårt regionala åtgärdsprogram för skötsel av skyddade områden som togs fram 2011, *Värna Vårda Visa - Ett regionalt program för skötsel och förvaltning av skyddade områden 2012–2020*.

Prioritering av förvaltningsbidrag

De senaste åren har det varit för stor brist på resurser för att skötseln av de skyddade områdena ska kunna anses vara acceptabel. Länsstyrelsen i Örebro län har fått minskat anslag flera år i rad samtidigt som antalet områden som ska förvaltas ständigt ökar. För varje år ökar också underhållsbehovet av friluftsanläggningar som byggdes för 20–30 år sedan. Detta har lett till att vi inom reservatsförvaltningen har tagit fram tydliga prioriteringar för hur förvaltningsbidraget ska användas. Ett exempel på konkreta åtgärder är att minska antalet friluftsanläggningar som behöver återkommande underhåll. I allt fler nybildade reservat tar vi beslut om att inte anlägga anordningar för friluftslivet.

Skötsel av värdefulla naturmiljöer

Skötselbidraget fördelas framför allt på tre stora poster (i) friluftsliv- och informationsinsatser, (ii) restaureringsarbeten och naturtypskötsel (främst hävdade marker) samt (iii) markeringar av reservatsgränser. Dessutom fördelas mindre poster på uppföljning, renhållning och deläggande i vägsamfälligheter. En stor del av skötselbidraget går till olika lokala entreprenörer och vårt arbete med förvaltning av skyddade områden bidrar till att skapa arbetstillfällen på landsbygden. Den egentliga siffran som kommer lokala entreprenörer till godo är dock betydligt större än bidraget som Länsstyrelsen får från Naturvårdsverket, eftersom de flesta lantbrukare som sköter formellt skyddade naturbetesmarker också söker miljöstöd från EU. Vidare har vi sökt in extra medel genom Life och genom Landsbygdsprogrammet. Dessa medel har också i stor utsträckning använts till att anlita lokala entreprenörer. Att skyddade områden ger inkomst bidrar till att öka förståelsen och acceptansen för arbetet med att skydda värdefull natur.

Restaurering av värdefulla naturmiljöer

Att restaurera naturmiljöer är en viktig del i förvaltningen av skyddade områden. Restaureringsprojekt är normalt mycket dyra åtgärder och många prioriterade åtgärder rymms inte inom Naturvårdsverkets skötselbidrag till länsstyrelserna. Vi har därför sedan 2012 arbetat med ett Life-projekt, som samfinansieras genom Länsstyrelsen i Örebro län, Naturvårdsverket och EU-kommissionen. Projektet som heter Reclaim, www.reclaim-life.se, löper fram till 2017 och omfattar två områden, slättfågelsjön Tysslingen och ett stort rikkärr, Venakärret. Vid Tysslingen har restaureringarna fortsatt. På en av strandängarna har vattenytor skapas och häckningsöar har anlagts. Stora arealer strandängar har dessutom putsas med pistmaskiner. I Venakärret har ett stort skogsbyte, en ovanlig naturtyp i Örebro län, återupptagits och vi har restaurerat slätterängar ute i rikkärret.

Ytterligare ett Life-projekt startades under 2015 (Life Taiga). Syftet med projektet är att genomföra ett antal naturvårdsbränningar. Under 2015 brändes totalt 65 hektar i två olika skyddade områden.

Trenden för miljömålet Myllrande våtmarker ändrades från neutral till positiv i årets uppföljning av miljömålen, vilket delvis beror på ovan nämnda restaureringsinsatser. Under året har arealerna hävdade våtmarker i odlingslandskapet ökat med drygt 300 hektar, varav drygt 170 hektar är nyanlagda våtmarker. Den stora ökningen beror på dels på att ett stort restaureringsprojekt i naturreservatet Kvismaren avslutats, dels på att arbetena inom Life Reclaim. Fortfarande finns dock stora behov av ökade arealer hävdade våtmarker i odlings- och skogslandskap.

Skyddade områden och friluftslivsmålen

En stor del av våra naturreservat och nationalparker används inom både friluftsliv och naturturism. Att tillgodose behovet av områden för friluftsliv är även ett av skälen till att bilda naturreservat. Genom skydd, förvaltning, samråd och lagtillsyn ser Länsstyrelsen till att dessa miljöer bevaras med bibehållna värden. Genom information och anläggningar som rastbord, stigar, vindskydd m.m. bidrar vi till att människor hittar till och lättare kan använda naturen för rekreation.

Information på webb

Länsstyrelsens webbplats www.lansstyrelsen.se/orebro/naturreservat är ett viktigt verktyg för ökad tillgänglighet. Här presenterar vi länets naturreservat. Information om länets två nationalparker finns på den nationella sidan www.sverigesnationalparker.se. Allmänheten och företagare som arbetar med naturturism kan här ta del av information om de olika reservaten och därefter planera sin utflykt hemifrån och med hjälp av kontaktuppgifter ta reda på ytterligare information som den enskilde besökaren behöver. Informationen på webben förbättras kontinuerligt, t.ex. kompletterar vi med information om hur man hittar dit, vilka anordningar som finns, temaguiden till reservat utifrån olika aspekter m.m. För att förenkla för företagare som jobbar med naturturism har vi tagit fram en särskild webbsida www.lansstyrelsen.se/orebro/naturturism.

Tryckt information

De skyltar och informationsblad som tagits fram under året har alla haft en uttalad målsättning att hålla texter, illustrationer och kartor på en tydlig och lättbegriplig nivå, för att så långt möjligt kunna läsas och förstås av en bred publik. Under året har vi lagt extra vikt vid att skylta upp nybildade reservat och därför tagit fram skyltar till hela 28 reservat vid sidan om några uppdateringar av äldre reservatsskyltar samt en handfull övriga informationsskyltar. Vi har även tryckt tio olika foldrar till Tivedens nationalpark.

Hög tillgänglighet i ett urval av länets reservat

I sex skyddade områden har vi sedan några år arbetat särskilt för att öka tillgängligheten för personer med rörelsenedsättning. Varje år kvalitetsgranskas dessa områden av Länsstyrelsen tillgänglighetskonsult som själv sitter i rullstol. I Sveafallen har vi påbörjat en översyn av information och friluftslivsanordningar. En förstudie har beställts för att undersöka hur Sveafallen kan tillgängliggöras på ett bättre sätt.

Större informations- och tillgänglighetssatsningar

Under året avslutades informations- och tillgänglighetssatsningar i fyra reservat (delfinansierade med medel från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling). I naturreservatet Herrfallsäng har ett kulturhistoriskt värdefullt torp restaurerats och inretts och

öppnats som en raststuga för allmänheten. Vid parkeringen har en taktill informationsskylt satts upp och fram till raststugan leder ett ledstråk som kan följas med teknikkäpp. Vid raststugan har en vevspelare satts upp, där man kan lyssna på åtta ljudspår som berättar om naturreservatets natur- och kulturvärden. Utmed stigarna har stolpar satts upp med två små uppfällbara ”vippskyltar”, varav den nedre på varje stolpe ges ett innehåll anpassat för barn. I naturreservaten Snavlunda och Tjälvesta har stigarna försetts med informationsskyltar om reservatens natur- och kulturvärden, liksom sittbänkar och självstängande grindar. Inom projektet har även ett vindskydd uppförts i anslutning till naturreservaten, som i första hand kommer användas som väderskydd i samband med den närliggande skolans utomhusaktiviteter i reservaten men vara öppet även för allmänheten. Vid Skagershultsmossen har vi byggt ett nytt fågeltorn i två plan, där det lägre kan nås via en ramp. Tornet har även försetts med information om vad man ser i det närliggande landskapet, såväl som hur närområdet tidigare brukats av människan. Stigen fram till tornet har rustats upp och försetts med stolpar med små utfällbara ”vippskyltar”, varav den nedre på varje stolpe ges ett innehåll anpassat för barn.

Månadens reservat

I samarbete med naturvårdsstiftelsen Hopajola anordnade Länsstyrelsen tio guidade turer i länets naturreservat och nationalparker. Genom dessa guidningar skapas möjlighet att tillgodogöra sig naturupplevelser med professionell guidning. Detta passar dem som inte vågar sig ut på egen hand eller har svårt att ta till sig skriven information.

Ytterligare exempel på arbete för att främja friluftslivet under 2015

- Större och mindre skötselåtgärder i ett flertal av de drygt 200 naturreservat (både naturvårdsskötsel samt underhåll och förnyelse av friluftslivsanordningar).
- Vår Facebooksida ([facebook.com/naturreservat.orebrolan](https://www.facebook.com/naturreservat.orebrolan)) har använts för att nå ut med information och skapa dialog om vad som händer i reservaten såväl som för förmedling av utflyktsförslag.
- Utskriftsvänliga faktablad har tagits fram/uppdaterat för ett tiotal reservat och publicerats på webben.
- Turistbyråer m.fl. har försetts med reservatsfoldrar.
- Genom LONA-bidrag har vi stöttat projekt i kommunerna som främjar friluftslivet.
- I kulturreservatet Pershyttan uppmuntras friluftsliv i området genom vandringsstigar och leder för mountainbikes.
- Inom ramen för två delvis överlappande projekt, Kulturarv Kilsbergen och Kulturvägar, sker ett arbete för att öka områdets attraktivitet för friluftsliv och kulturturism. Arbetet sker tillsammans med en rad aktörer, som Trafikverket, Region Örebro län och Örebro kommun.

Projekt Tivedens nationalpark

I Tivedens nationalpark pågår ett flerårigt projekt som bl.a. omfattar förnyelse av entréer och anordningar samt införandet av det gemensamma varumärket för Sveriges nationalparker. Inom detta projekt är tillgänglighet en viktig aspekt, framförallt vid planering av entréerna och information. Projektet har nu gått igenom de inledande planeringsfaserna och här har vi haft hjälp av arkitekter och konsulter med stor erfarenhet av att tillgängliggöra offentliga platser och framförallt nationalparker. Under 2015 har två av nationalparkens entréer projekterats och ombyggnaden har påbörjats för att slutföras senast våren 2017. Vägarna i nationalparken har setts över och kompletterats med nya mötesplatser för att underlätta framkomlighet. I samband med att huvudentrén byggs om har den gamla informationsstugan skänkts bort till den lokala kretsen av Naturskyddsföreningen för att ställas upp utanför, men i anslutning till nationalparken och vara öppen för allmänheten att besöka och övernatta i.

Arbete med artbevarande åtgärder och åtgärdsprogram

Samverkan om artdata

Inom projektet Samverkan om artdata arbetar länsstyrelserna och ArtDatabanken tillsammans för att på bästa sätt använda information om arter i det svenska naturvårdsarbetet. Projektet drivs av Länsstyrelsen i Örebro län. Artportalen har en nyckelroll i det här arbetet genom GIS-verktyget Arportalskopplingen som gör att man kan se artfynd från olika databaser i sin egen GIS-miljö. Drygt 500 handläggare på länsstyrelserna använder verktyget dagligen för att få uppgifter om skyddsvärda arter i samband med prövning och tillsyn enligt miljöbalken, reservatsbildning etc. Även andra organisationer som kommuner, skogsbolag och miljökonsulter har fått tillgång till Artportalskopplingen. Via Artportalskopplingen kommer vi nu åt alla de databaser med artuppgifter som finns i Analysportalen (<https://www.analysisportal.se/Data/DataProviders>). För närvarande 15 stycken, varav Artportalen är den som innehåller flest poster (i skrivande stund nästan 50 miljoner artobservationer!). Något som blivit klart alldeles nyligen är möjligheten att söka med Artportalskopplingen i länsstyrelsernas externa webbGIS. Detta är något som vi inom projektet efterfrågat sedan länge och som länsstyrelsernas IT-avdelning nu lyckats lösa tekniskt. Det största användningsområdet har vi tänkt är för mindre kommuner som inte har egna GIS-program, men det innebär också att alla med tillgång till internet kan söka efter artdata via länsstyrelsernas webbGIS. Dock behövs förstås särskilda behörigheter från ArtDatabanken för att söka efter skyddsklassade arter.

Arbete med åtgärdsprogram för hotade arter

Länsstyrelsen i Örebro län har under året avslutat arbetet med miljöinvesteringar i fyra projekt inom utvald miljö, specialinsatser för landskapets natur- och kulturvärden d.v.s. medel från Landsbygdprogrammet. Denna 90 procentiga medfinansieringen har inneburit att medlen till arbetet med hotade arter inom åtgärdsprogramsvksamheten växlats upp enormt. Tillsammans omsätter projekten 3,2 miljoner kronor. Nedan följer en sammanfattning av det arbete som genomförts i de fyra projekten.

- **Rikkärr:** Under 2012 startade ett större projekt inom åtgärdsprogrammet för rikkärr. Projektet avslutades 2015 och totalt har restaureringsåtgärder genomförts i 17 av länets rikkärr. Inom drygt 40 hektar har avverkningar, röjningar och hydrologiska återställningar genomförts.
- **Ortolansparv:** Miljöinvesteringens huvudsyfte är att skapa bättre förutsättningar för ortolansparv i Kvismardalen. Åtgärderna genomförs som ett samarbetsprojekt mellan privata markägare, Kvismare fågelstation, Länsstyrelsen och Örebro kommun. Målet är att skapa häcknings- och födosökmiljöer för ortolansparven samt att informera markägare, brukare och allmänhet om ortolansparv.
- **Odlingslandskapets hotade arter:** Tidigare inventeringsarbeten har gett oss bra kunskaper om arter knutna till ängs-, betes- och sandmiljöer. Arter och miljöer som inventerats är bl.a. gaddsteklar, bibagge, fältgentiana, hällebräcka och ängsmarkssvampar. Kunskapen från dessa inventeringar tillsammans med annan befintlig kunskap såsom ängs- och betesmarksinventeringen, täktdataregistret och kännedom om odlingslandskapets värdetrakter i länet ligger till grund för detta projekt. Projektet har syftat till att utföra åtgärder som gynnar hotade arter och miljöer i odlingskapet. Exempel på utförda åtgärder är huggning och röjning av skuggande träd och buskar, schaktning och harvning i täkter för att få fram blottad sand samt slåtter och att påbörja betesdrift i nu ohävdade marker.

- **Skyddsvärda träd:** Vi har utfört rådgivning och gett privata markägare bidrag för frihuggning av skyddsvärda träd. Huvudområdet för åtgärderna har varit området kring Hjälmarens vilket är en utpekad värde-trakt för ädellövskog. Totalt frihögs 1 459 träd inom projektet fördelat på tio olika markägare. Tio träd har hamlats.

Inventering av hotade arter och biologisk återställning av värdefulla vattendrag

Två större inventeringar har gjorts under året. Stormusslor inventerades i cirka 25 vattendrag och glädjande var att flodpärlmussla hittades i fyra nya vatten. I den andra inventeringen hittades Hårklomossa vid en mängd nya vattendrag och sjöar. En mycket mer heltäckande bild finns nu om artens förekomst i länet. Romeftersök av asp och vimma gjordes på några ställen och rom har skickats på DNA-analys. Konkreta åtgärder genomfördes på många platser för att gynna hotade arter och det sista vandringshindret i Flosjöbäcken togs bort för att gynna det svaga beståndet av flodpärlmussla i bäcken. I Bondabrobäcken ersattes dammen vid Bocksbosjön med en naturlig sjötröskel vilket kommer att förbättra vattenföringen i bäcken där det finns flodkräfta och flodpärlmussla. Uppföljningen av förra årets dammrivning i Utterbäck i Imälven visar att öring redan förra året lekte på de återskapade områdena och att ståndplatser skapats för större fisk.

Utbildning för personal som arbetar med miljöersättningar

Personal som fastställer villkor för miljöersättningen för betesmarker och slåtterängar har genomgått en intern utbildning om åtgärdsprogram för hotade arter. Efter utbildningen kan personalen dels hitta på vilka marker utpekade arter finns samt ställa relevanta villkor för skötseln. Effekten blir att det skapas gynnsammare förhållanden för dessa arter.

Lokala naturvårdsprojekt – LONA

Tilldelade medel till LONA-projekt för 2015 visar på en god fördelning mellan länets kommuner. Av våra tolv kommuner var det nio som sökte och även fick LONA-projekt beviljade (se tabell nedan). Till skillnad från år 2014 kunde vi nu återgå till mer normal tilldelning eftersom tidigare beviljade projekt kommit i fas med sina genomförandetider. Årets ansökningar visar på en rik flora av projekt. Förutom två grönstrukturplaner finns flera pedagogiska projekt som t.ex:

- Naturskolan i Nora.
- Utveckling av natur och grönområden i (den mindre orten) Mullhyttan.
- Guidning i tätortsnära natur- och kulturmiljöer.
- Naturkontakt för nysvenska familjer.

Projektet Hopajola, tillgänglighet, naturvård och naturum är ett spännande projekt. Det har flera delar varav ett är att få hela länet att medverka i planeringen av det tänkta naturum som ska byggas i östra kanten av Örebro. Alla länets kommuner ska känna att det naturum som byggs är hela länets naturum, och att det ska komma hela länet tillgodo.

På många platser i länet har vi problem med olovlig terrängkörning. Vi har uppmärksammat detta en hel del, bl.a. med samarbete med Karlskoga kommun. Nu försöker kommunen ta tag i problemet, bl.a. med LONA-projektet Informationskampanj – terrängkörning och allemansrätt. Med anledning av att många av länets vattendrag har gamla fördämningar driver Länsstyrelsen och flera kommuner projekt för att ta bort de gamla dammarna som i många fall även kan vara farliga. Detta märks även i årets LONA-projekt genom projekten Restaurering av Forsåån och Projekt Öring. Övriga projekt handlar om förbättring av rastplats respektive en vandringsled, skötselplan för skogsområden samt framröjning av värdefulla träd.

Tabell: Projekt som beviljats LONA-medel i Örebro län 2015.

Projekt	Kommun	Beviljat belopp (kr)
Restaurering av Forsaån	Askersund	80 000
Grönstrukturplaner för Hällefors och Grythyttan	Hällefors	166 500
Skötselplaneförslag för tre skyddsvärda skogsområden - del 2	Karlskoga	70 000
Informationskampanj - terrängkörning och allemansrätt	Karlskoga	50 500
Rastplats i Bullerdalen	Karlskoga	96 000
Guidning i tätortsnära natur	Karlskoga	32 000
Genväg till Öuddens vandringsled	Laxå	65 000
Projekt Öring	Lekeberg	50 000
Utveckling natur & grönområden Mullhyttan	Lekeberg	95 000
Munkhyttan (besöksanordningar)	Lindesberg	12 500
Hopajola, tillgänglighet, naturvård och naturum	Ljusnarsberg	214 000
Grönstrukturplan för Kopparberg och Bångbro	Ljusnarsberg	100 000
Naturskolan i Nora	Nora	180 700
Mera blommor och bin	Örebro	200 000
Naturkontakt för nysvenska familjer	Örebro	50 000
Upptäck naturen i Örebro län	Örebro	50 000
Framröjning av värdefulla träd	Örebro	125 000
Summa		1 637 200

Vilt- och rovdjursförvaltning

Viltförvaltningsdelegationen

Viltförvaltningsdelegationen är ett värdefullt organ inom Länsstyrelsen som tillsammans med tjänstemännen skapar en bra dialogyta för länets riktlinjer inom viltförvaltningen. Under 2015 har nytillsatta ledamöter utbildats av Länsstyrelsen och på Viltskadecenter för att öka förståelsen och kunskapen kring viltförvaltningen. Hela delegationen har i samarbete med LRF varit på exkursion där olika typer av problem med ökande viltstammar har diskuterats mellan delegationens ledamöter. Totalt har det hållits fem möten under året, främst med avseende på rovdjursförvaltningen.

Älg

Länsstyrelsen arbetar för att ytterligare förbättra och utveckla arbetet inom älgförvaltningen i dialog med älgförvaltningsgrupper och älgskötselområden, i syfte att nå de politiska målen. Vi arbetar årligen tillsammans med Viltförvaltningsdelegationens klövviltsutskott med älgförvaltningsplanerna för älgförvaltningsområdena i länet. Vi samarbetar med Skogsstyrelsen och Jägareförbundet för att införliva aktuella inventeringar och förmedlar fortlöpande till alla berörda den information vi kan få fram om den aktuella rovdjursituationen. Under 2015 har vi utbildat de nytillsatta älgförvaltningsgrupperna. Utbildnings- och utvecklingsinsatsen är långsiktig och planeras fortsätta kontinuerligt även kommande år.

Stora betande fåglar

Arbetet med de stora betande fåglarna är under utveckling. I länet har man gått från en relativt kritisk situation med upprörda lantbrukare till idag, såsom vi upplever det, en god dialog. Detta arbete har under året i huvudsak handlat om att jobba tillsammans med den utsedda arbetsgruppen för Kvismareområdet, för att utveckla arbetet. Länsstyrelsen har även arrangerat en informationskväll för lantbrukare om arbetet inom detta område. För att långsiktigt säkra arbetet har Länsstyrelsen under året anställt en resursperson för att stödja det

praktiska arbetet med styrning av fåglarna. Denna person har på uppdragsbasis tidigare haft samma uppgifter och har god förankring hos lantbrukare i problemområdet.

Fortlöpande dialog

Länsstyrelsen har under 2015 kontinuerligt arbetat för att skyndsamt hantera skyddsjakts- och andra ansökningar, bl.a. gällande bäver, älg, kronhjort, skarv, vitkindad gås och vildsvin (rörlig belysning). Vi har även arbetat för att snabbt återkoppla med information till allmänheten där sådan efterfrågas inom vilt- och rovdjursområdet.

Rovdjursförvaltning

Under 2015 har Länsstyrelsen fortsatt arbeta för att regionalisera rovdjursförvaltningen samt minska konflikterna mellan näringarna och den ökande vargstammen. I januari genomfördes licensjakt på varg i Örebro län. Totalt fälldes tolv vargar i enlighet med beslutet. Efter avslutad jakt har Länsstyrelsen i samarbete med jägarorganisationer, Statens veterinärmedicinska anstalt, andra länsstyrelser och Naturvårdsverket utvärderat jaktens genomförande och därefter dragit erfarenheter inför nästkommande licensjaktbeslut i november 2015. Efter samråd mellan länsstyrelserna i det Mellersta rovdjursförvaltningsområdet och Viltförvaltningsdelegationen beslutades det om licensjakt på sex vargar 2016. Licensjaktbeslutet grundar sig i förvaltningsplanen för de stora rovdjuren i Örebro län, beslutade miniminivåer och en god dialog inom länet som mellan länen. Arbetet med att regionalisera den svenska rovdjursförvaltningen har ökat kommunikationen mellan myndigheten och berörda intresseorganisationer, politiker, likväl som med andra myndigheter inom och utanför länet. Delaktigheten i rovdjursförvaltningen tenderar därför att öka.

Under året har Länsstyrelsen inventerat förekomst av de stora rovdjuren varg, björn, järv, lodjur och kungsörn i länet. Vargstammen har i enlighet med förvaltningsplanen sjunkit något vilket beror på att de licensjagade reviren inte återetablerats innan inventeringssäsongens slut. Lodjursstammen i länet fortsätter att sjunka medan observationer av både järv och björn ökar.

Länsstyrelsen i Örebro län arbetar kontinuerligt med att mildra konflikterna mellan rovdjur och människor. Detta sker bl.a. genom att hjälpa djurägare vid angrepp på tamdjur, rådgivning vid uppsättning av rovdjursstängsel, skrämsel och skyddsjakt på skadegörande individer samt att visa närvaro i fält då rovdjur uppträtt oskyggt. Ökade satsningar på att skapa dialog med medborgarna har genomförts under året, dels genom att närvara på mässor och liknande men också genom att röra sig i områden där många människor vistas i naturen t.ex. naturreservat.

2015 har varit relativt förskonat från rovdjurangrepp då endast elva angrepp skett under året. Länsstyrelsen har inte beviljat någon skyddsjakt under året däremot har en varg avlivats av djurägare med anledning av § 28 i Jaktförordningen och en av djuretiska skäl.

Naturvårdsarbetet i god dialog med medborgare, markägare, brukare och andra berörda aktörer

En god dialog är utgångspunkten i mycket av det arbete som beskrivs ovan. En god dialog på alla plan är en förutsättning för ett effektivt naturvårds- och viltförvaltningsarbete i länet. Nedan lyfts några projekt och exempel där dialogen har haft stor betydelse.

Naturvårdsråd för Tivedens nationalpark

I samband med att Tivedens nationalpark utvidgas och dess entréer byggs om har Länsstyrelsen i Örebro län startat ett Naturvårdsråd för nationalparken. Rådet kommer initialt

att huvudsakligen vara referensgrupp för utvidgningsprojektet men kommer att finnas kvar även efter att det avslutas 2017.

Naturvårdsrådet fungerar som ett forum för dialog, diskussion och personliga möten i frågor som rör Tivedens nationalpark. Rådet består av cirka 35 representanter från organisationer, föreningar och andra grupper som på olika sätt berörs av nationalparken. Det omfattar allt från t.ex. turistentreprenörer och kommunala turismintressen till omgivande markägare, hembygdsföreningar och andra ideella föreningar för naturstudier. Rådet har inte någon beslutande funktion. Länsstyrelsen i Örebro län är sammankallande.

Under 2015 har rådet träffats två gånger, i maj och oktober. Mötena äger rum i nationalparkens närhet och vi har 2015 träffats vid Vitsand i nationalparken och hos den lokala naturturismentreprenören Stenkällegården. Deltagandet har varit cirka 30 personer varje gång och frågorna som har diskuterats har främst berört utvidgningsprojektet med nya föreskrifter och ny skötselplan, men även andra frågor som deltagarna har velat lyfta.

Dialog om turism i Tiveden

I samband med att Tivedens nationalpark utvidgas och dess entréer byggs om har Länsstyrelsen i Örebro län även initierat en dialog med berörda kommuners (Laxå, Karlsborg, Askersund) turismsamordnare och turismentreprenörer. Vi har under 2015 tre träffar där vi diskuterat besökarmottagning och naturturism i anslutning till nationalparken. Vid den andra träffen hade vi en mer specifik diskussion kring hur vi hanterar och kan utveckla cykelturismen i nationalparken och dess omgivning. I den diskussionen var även Region Örebro län representerad. Vid den tredje träffen i december kommer lokala representanter för den nya nationalparken Åsnen att berätta om sitt destinationsprojekt, som inspiration för oss i Tiveden.

Naturum Örebro

Örebro kommun har i samarbete med Naturvårdsverket påbörjat planering och genomförande av ett nytt naturum i naturreservatet Oset och Rynningeviken. Länsstyrelsen har varit delaktig i planeringen av framförallt utställningens innehåll och utformning. Utställningen kommer bl.a. att berätta om och vara en port ut till hela länets natur. Tanken är att alla kommuner i länet ska ha möjlighet att använda sig av naturum Oset och att naturrums verksamhet ska synas ute i länet. I projektgruppen kring utställningen har, förutom Örebro kommun och Länsstyrelsen, Region Örebro län och Örebro läns museum deltagit.

Åtgärder i vattenmiljöer

Vårt arbete med att inspirera markägare till åtgärder i skadade vattenmiljöer har gett resultat. Under 2015 har fler och större åtgärder gjorts än någonsin tidigare i länet. Enskilda, föreningar, företag och kommuner hör av sig och vill att projekt startas i deras vattendrag. Vi arbetar aktivt med att informera och vägleda företag med påverkan på vattenmiljöer om vilka miljöhänsyn som behövs. Länsstyrelsen fördelar bidrag till åtgärder men vår koordinerande roll i projekten är viktig för att skapa engagemang och största möjliga miljönytta.

Länsstyrelsen efterstavar alltid en god dialog och ett gott samarbete med markägare och andra berörda aktörer, under naturreservatsprocesserna. Under året har därför Länsstyrelsen varit lyhörd gentemot sakägare med avseende på utformning av föreskrifter och reservatsgränser i samband med reservatsbildning.

Samarbete med ideella organisationer

Inom miljöövervakningen samarbetar Länsstyrelsen med ideella organisationer och enskilda om artövervakning av fjärilar, fåglar och växter. Uppgifterna kommer till stor nytta för att kunna värna känsliga arter och deras livsmiljöer, något som kopplar starkt till vårt engagemang i att tillgängliggöra artdata från Artportalen och andra databaser, se ovan under rubriken *Arbete med arbevarande åtgärder och åtgärdsprogram*. Dessutom ger artuppgifterna ett underlag till analyser av miljöförändringar samtidigt som det är ett sätt att skapa engagemang för miljöarbetet hos allmänheten. För att få nya kontakter och för att upprätthålla en god dialog med våra naturvaktare har vi anordnat välbesökta möten om floraväxteri och fenologi, www.naturenskalender.se. Utöver det årliga stödet till Svensk häckfågeltaxering som leds av Lunds universitet har vi också engagerat oss i ornitologernas ”Atlasinventering av fåglar i Närke” samt dragit i gång en efterlängtd inventering av sjöfåglar i Hjälmarens på halvvideell basis. Under hösten anordnade vi ett mycket uppskattat möte där en forskare från Linköpings universitet visade resultaten från fem års, till stor del ideell, fjärilsövervakning i länet. Det är resultat som förhoppningsvis kan användas som underlag för att styra insatser för t.ex. grön infrastruktur.

Hjälmarlanskapets lövmiljöer

Arbetet i det länsövergripande projektet Hjälmarlanskapets lövmiljöer har fortsatt under 2015. Projektets vision är att Hjälmarens ska utgöra en landskapsekologiskt och produktionsmässigt väl fungerande lövskogstrakt. Den ska vara en positiv faktor för lövproduktion, naturvård, vattenkvalitet, folkhälsa och sociala värden. Det är ett samverkansprojekt mellan länsstyrelserna i Örebro, Västmanlands och Sörmlands län, Skogsstyrelsens distrikt för Västmanland och Örebro, samt kommunerna Örebro, Västerås, Katrineholm och Vingåker. Fokus ligger på samordning mellan myndigheter och samarbete med markägare och andra aktörer. Inom projektet jobbar vi med att ta fram informationsmaterial om lövskogsproduktion, iordningsställa demonstrationsytor för lövskogsskötsel och naturvård samt anordna fältvandringar för markägare. Målgrupper är bl.a. markägare, markägarorganisationer, virkesuppköpare, planerare, forskare, ideella föreningar m.fl.

Åtgärdsprogram för hotade arter

Inom arbetet med åtgärdsprogram för hotade arter sker många kontakter med markägare, djurhållare, entreprenörer, artexperter m.fl. aktörer. En särskilt viktig uppgift i arbetet har varit att skapa kontakt mellan ägare av betesmarker och djurhållare. Vi upplever att detta mottagits positivt och i flera värdefulla betesmarker har bete återupptagits sedan vi kunnat bidra till röjning och stängsling.

Indikatorer

Allmän miljö- och naturvård utgiftsområde 20¹⁾

Biologisk mångfald ²⁾	2015	2014	2013	2012	2011
Andel av Länsstyrelsen skyddad produktiv skogsmark av den totala arealen produktiv skogsmark (%)	2,49	2,36	2,18	2,17	2,17
Förorenade områden	2015	2014	2013	2012	2011
Antal objekt i riskklass 1	40	39	43	41	42
Antal sanerade objekt i riskklass 1 (ack)	5	5	9	8	8
varav sanerade med statliga medel (ack)	3	3	3	2	2

¹⁾ Se avsnitt Resultatredovisning, avsnitt indikatorer.

²⁾ Indikatorn beräknas genom att Länsstyrelsens beslut om skyddad produktiv skogsmark tas i förhållande till den totala arealen produktiv skogsmark i länet. Den totala arealen produktiv skogsmark som använts i indikatorredovisningen för 2011–2015 är de senaste uppgifterna som SLU publicerat (2010–2014). Detta förklarar avvikelser från indikatorredovisningen i årsredovisningen för 2014 när SLU:s uppgifter avsåg perioden 2009–2013.

Källa: Metria, Naturvårdsverket och länsstyrelsernas EBH-databas (EBH = efterbehandling).

Kommentar kring ovanstående indikatorer

Biologisk mångfald

Länsstyrelsens arbete med att skydda produktiv skogsmark har varit framgångsrikt under många år. Under åren 2011–2013 fokuserade vi på markåtkomst och dialog med markägare, vilket är förklaringen till att andel skyddad produktiv skogsmark då var konstant. Under 2014 och 2015 har vi fortsatt arbetet med att fatta formella beslut vilket påverkar indikatorn. Fortfarande finns en lång kö med markägare som är positiva till att få sin mark skyddad men som väntar på ersättning. De i särklass viktigaste begränsande faktorerna för arbetet med att skydda skog är (i) medel för att ersätta markägare och (ii) handläggares resurser. Trots att vi under en lång rad av år har lyckats bra med markåtkomst, d.v.s. vi har förbrukat högre ram än den som tilldelats vid årets början, så har vi fortfarande skyddat mindre än 3 procent av den produktiva skogsmarken i Örebro län.

Förorenade områden

Nytt sätt att ta fram indicatorsiffrorna gör att det inte går att följa trenden fullt ut.

Återrapportering regleringsbrev

51. Länsstyrelserna ska i årsredovisningarna för 2015 och 2016 redovisa hur de

a) integrerar arbetet med att nå generationsmålet och miljökvalitetsmålen i den övergripande verksamhetsplaneringen,

b) stödjer och stimulerar åtgärder i kommuner och näringsliv i länet, samt

använder de regionala åtgärdsprogrammen för att åstadkomma a) respektive b).

Återrapporteringskravet är en fördjupning inom ramen för den bredare redovisningen av länsstyrelsernas uppdrag inom miljömålssystemet enligt instruktionen.

Miljömålsarbetet

Generationsmålet och miljökvalitetsmålet

Generationsmålet, miljömålen och miljömålsarbetets åtgärdsprogram är en av grunderna för Länsstyrelsens prioritering av tillsyn enligt miljöbalken. I arbetet för att nå miljömålen är tillsyn enligt miljöbalken ett viktigt verktyg. Inför varje verksamhetsår görs en prioritering utifrån miljömålen. Målsättningen är att styra de tillgängliga resurserna för att uppnå största miljönytta. Länsstyrelsen har en gemensam tillsynsplan för all tillsyn som bedrivs med stöd av miljöbalken. Planen är framtagen i samarbete mellan de olika enheter som jobbar med tillsyn och baseras på Miljösamverkan Sveriges mall för optimal tillsynsplan.

I arbetet med att bevara biologisk mångfald, vilket ingår i flera miljömål, sker samarbete med flera enheter på Länsstyrelsen. I jordbrukslandskapet är det viktigt att de villkor som ges till lantbrukare som sköter våra värdefulla fodermarker är till fördel för de hotade arter som finns där. Därför sker samarbete mellan artkunniga och handläggare av jordbruksstöd när lantbrukarnas åtagandeplaner tas fram.

Tillsynsvägledning och åtgärdsprogram inom naturvården

Länsstyrelsens tillsynsvägledning är viktig och bistår kommunerna med kompetens. Tillsynsvägledningen innehåller flera former av stöd och rådgivning till kommunerna. I tillsynsvägledningen har Länsstyrelsen under året genomfört träffar för kommunernas handläggare. Där fanns bl.a. möjlighet att dela erfarenheter med varandra inom en vald bransch där flera av kommunerna bedriver tillsyn. Under året har vi även besökt några kommuner för att bl.a. diskutera tillsynsvägledning.

Ett exempel på hur vi stödjer och stimulerar åtgärder i kommuner och näringsliv i länet är följande: Länsstyrelsen samarbetar inom åtgärdsprogram för hotade arter med de stora skogsbolagen i länet för att stödja dem i deras naturvårdsarbete samt maximera åtgärdernas ekologiska effekter, till exempel inom åtgärdsprogrammet för vitryggig hackspett.

För att uppfylla miljömål som främjar biologisk mångfald upphandlar Länsstyrelsen utförande av konkreta åtgärder såsom röjningar och stängsling vilket gynnar näringslivet.

Lokala naturvårdsprojekt LONA

Länsstyrelsen har varje år möjlighet att bevilja medel till lokala naturvårdsprojekt, så kallade LONA-projekt i länets kommuner. Detta gör det möjligt att stödja och stimulera åtgärder i

linje med generationsmålet och de regionala miljömålen. Under året har 17 projekt beviljats medel fördelade på nio av länets tolv kommuner. De åtgärder som stöttats detta år är grönstrukturplaner samt flera pedagogiska projekt som till exempel:

- Naturskolan i Nora
- Utveckling av natur och grönområden i (den mindre orten) Mullhyttan
- Guidning i tätortsnära natur
- Naturkontakt för nysvenska familjer.

Nämnda projekt innebär information, folkbildning och annan kunskapsspridning om naturvård samt stimulans till ett rikare friluftsliv. Andra projekt som beviljats medel är restaurering av vattendrag samt förbättringar av rastplatser och vandringsleder. Eftersom länet har många mindre företag med inriktning på friluftsliv och turism så ökar dessa projekt möjligheterna för företag på landsbygden i länet att öka sitt kundunderlag och därmed näringslivet inom länet i allmänhet och på landsbygden i synnerhet.

Ett annat exempel på årets LONA-projekt handlar om att skapa ett naturum vid Hjälmarens som alla länets kommuner känner sig delaktiga i. Alla länets kommuner ska känna att det naturum som byggs är länets och att det ska komma hela länet tillgodo. Enligt avstämningar som Länsstyrelsen gjort med projektet så är det mycket lyckat genom de dialoger som förs med länets kommuner.

De nationella miljömålsdagarna maj 2015

Länsstyrelsen i Örebro län var 2015 värdlän för de nationella miljömålsdagarna. Till dessa dagar inbjöds bland andra regeringens nationella miljömålssamordnare för näringslivet Annika Helker Lundström. Detta för att betona vikten av att länsstyrelsernas arbete med miljömålen även inbegriper näringslivet samt att vi önskar utveckla vår dialog med länets näringsliv. Till dagarna hade också näringslivet bjudits in och en av punkterna i programmet var Logistik-miljö, avvägningar vid lageretablering som ett större företag höll i.

Miljömålsarbete i bred dialog

Länsstyrelsens planenhet arbetar ständigt med att verka för att generationsmålet och de regionala miljömålen beaktas i den lokala och regionala samhällsplaneringen. De yttranden vi lämnar till kommunerna, de planverkstäder vi ordnar för utbildning och vägledning till kommunerna, och dialogmöten vi har kring fysisk planering har alla bäring på miljömålen.

Under 2015 har Länsstyrelsen sammanställt en länsgemensam sammanfattande redogörelse för Örebro län (rapport 2015:22). Den omfattar övergripande och aktuella frågor om översiktsplaneringens innehåll, med utgångspunkt i PBL. I redogörelsen behandlas bl.a. hur länets kommuner kan beakta nationella och regionala mål, planer och program i sina översiktsplaner. Vi lyfter exempelvis fram behovet av att beakta miljö kvalitetsmålen. Innehållet i redogörelsen ska ligga till grund för de kommunspecifika redogörelser som Länsstyrelsen tar fram under mandatperioden. Även i dessa redogörelser lyfter Länsstyrelsen behovet av att beakta miljö kvalitetsmålen i översiktsplaneringen. Den sammanfattande redogörelsen är ett stöd för kommunerna i deras arbete med att förnya och aktualisera sina översiktsplaner. Den lyfter fram miljö kvalitetsmålen som viktiga att ta hänsyn till i den kommunala planeringen.

Det regionala åtgärdsprogrammet *Åtgärdsprogram för Örebro läns miljömål 2016–2020* är för närvarande ute på remiss. Programmet kommer att antas i mars 2016 av länets Miljö- och

naturvårdsråd. Framtagandet av åtgärdsprogrammet har innehållit en omfattande dialog med länets kommuner, Region Örebro län, Skogsstyrelsen och föreningslivet. Vi har arbetat aktivt med att stödja och stimulera, så att förekommande verksamheter ska ligga i linje med generationsmålet och de regionala miljömålen.

52. Länsstyrelserna ska redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att öka antalet privatfinansierade efterbehandlingar av förorenade områden samt redovisa arbetet med att åtgärda förorenade områden med statliga bidrag. Länsstyrelserna ska även samordnat och i samverkan med Naturvårdsverket ta fram och redovisa åtgärder för att minimera omfattningen av oförbrukade bidrag för efterbehandling av förorenade områden.

Privatfinansierad efterbehandling av förorenade områden och områden som åtgärdas med statliga bidrag

Länsstyrelsen har under året fortsatt arbeta för att öka andelen privatfinansierade efterbehandlingar vid förorenade områden där det finns en ansvarig verksamhetsutövare. Arbetet omfattar såväl Länsstyrelsens operativa tillsyn som tillsynsvägledning till kommunerna. Prioritering mellan dessa objekt sker i huvudsak enligt följande vägledande kriterier:

- Objekt som kan innebära ett akut hot mot människors hälsa, mot naturområden med stora skyddsvärden eller mot betydande vattenförsörjningsintressen.
- Objekt med höga halter av föroreningar som kan spridas till omgivningen och därmed riskerar att skada hälsa eller miljö.
- Objekt som utgör ett hot mot arbetet för en god vattenstatus.
- Objekt där de samlade åtgärderna är kostnadseffektiva i förhållande till miljönyttan.
- Objekt som är akuta från ansvarssynpunkt. Det kan t.ex. vara att ett företag är på väg att gå i konkurs eller lägga ned sin verksamhet, vilket försvårar arbetet med kostnadstäckning.

Länsstyrelsen har fortsatt att jobba med att få en så bra struktur som möjligt i arbetet efter att inventeringen blev klar vid utgången av 2013. De insatser som gjordes under 2014 med att utreda tillsynsansvaret för alla riskklass 1- och 2-objekt har följts av en ”ansvarskoll” för våra egna tillsynsobjekt under 2015. Ansvarskollen är ett första steg i att avgöra om vi ska arbeta vidare med objektet som tillsynsobjekt eller bidragsobjekt. Efter ansvarskollen har alla objekt inom Länsstyrelsens tillsynsansvar prioriterats enligt punkterna ovan. Syftet med prioriteringen är att få en bra systematik i vilken ordning vi ska fortsätta jobba med nya objekt. Sammantaget gör detta att både Länsstyrelsen och även länets kommuner har en bra plattform för att arbeta vidare med tillsyns- och bidragsobjekt och enklare att kunna prioritera det fortsatta arbetet.

Sanering sker ofta i samband med exploatering och byggande, t.ex. när ett tidigare industri- eller hamnområde omvandlas till bostadsområde. I vissa fall kan exploatering till och med vara en förutsättning för att hitta finansiering till saneringen. Att återanvända förorenad mark kan, trots föroreningarna, innebära många fördelar jämfört med att använda annan mark. Förorenade områden har kommit att bli en mer uppmärksam planeringsförutsättning i den kommunala fysiska planeringen. Förändringar i plan- och bygglagen har bl.a. bidragit till att frågan synliggjorts mer i planeringsprocessen. Dock återstår fortfarande arbete med att utforma den fysiska planeringsprocessen för att hantera förorenade områden på ett sådant sätt att frågan är tillräckligt utredd när beslut tas om förändrad mark- och vattenanvändning. Det är därför viktigt att förorenade områden kommer in tidigt i planprocessen och att frågan inte

glöms bort. Länsstyrelsen har under året bjudit in kommunernas miljöhandläggare till ett möte om hur arbetet med förorenade områden ska integreras i planprocessen. Detta var en fortsättning på det arbete som gjordes året innan då ett liknande möte hölls för planhandläggare. För att fortsatt ha fokus på förorenade områden i planprocessen kommer även en samverkansgrupp starta i länet, med representanter från plan och miljö för både kommunerna och Länsstyrelsen.

Operativ tillsyn

I den operativa tillsynen över verksamheter där Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet har vi fortsatt att ställa krav på att verksamhetsutövarna inventerar och utreder markföroreningar vid sina verksamheter. Fördjupade undersökningar och i vissa fall efterbehandlingsåtgärder har krävts där det varit motiverat. Insatser har gjorts på bl.a. Minpro AB, BillerudKorsnäs Rockhammars bruk, Cambrex Karlskoga AB, Orica Sweden AB, Zinkgruvan mining AB och Ovako AB, där utredningar har gjorts i olika faser. Steget från inventering via ansvarsutredningar, fördjupade undersökningar och åtgärdsförberedelser till genomförande av åtgärder är ofta långt och tidskrävande.

Vi arbetar även fortlöpande med att få ansvariga att undersöka och åtgärda föroreningar vid prioriterade objekt där verksamheten är nedlagd. I den operativa tillsynen över verksamhet som är nedlagd, men där det finns ansvarig part, har utredningar genomförts. Det har varit aktuellt vid Rosthyttan, före detta Aspa såg samt vid Höglundagruvan och Långsjön vid Bofors skjutfält. Under 2015 har utredningsarbetet fortsatt för kommande åtgärder på gamla och nya Åsbro impregnering. Kontakter har även tagits med ansvarigt bolag för att komma vidare med utredningar i Kvarntorpsområdet.

För att klarlägga de ofta komplicerade ansvarsförhållandena genomför vi ansvarsutredningar innan eventuella krav kan riktas mot någon ansvarig. Det pågår ansvarsutredningar för olika objekt.

En stor del av Länsstyrelsens tillsyn över verksamheter med ansvarig huvudman görs med medel från Naturvårdsverket. Bidraget har stor betydelse för möjligheterna att öka antalet privatfinansierade efterbehandlingsåtgärder. Länsstyrelsen anser att bidraget är kostnadseffektivt eftersom det leder till efterbehandling som annars riskerar att belasta staten med höga kostnader.

Förorenade områden som åtgärdas med statliga bidrag

Länsstyrelsen arbetar aktivt med att stödja kommunerna i deras arbete med tillsyn över nedlagda objekt. Det görs bl.a. genom tillsynsvägledning, förslag till hur kommunerna kan ta fram handlingsplaner och prioritera mellan objekten, rådgivning vid t.ex. ansvarsutredningar etc. Under året har huvudmän från kommunerna haft möjlighet att delta i ett seminarium om deras roll i bidragsprojekt. Det är viktigt att ha en lagom balans mellan objekt i olika faser, t.ex. förstudier, huvudstudier och åtgärder. I länet pågår flera bidragsfinansierade projekt. Ett åtgärdsprojekt påbörjades 2014 och har fortsatt 2015. Tre huvudstudieprojekt är klara för åtgärdsansökningar och ytterligare en huvudstudie samt en förstudie pågår. Under 2015 har dessutom bidrag för utredningar sökts för tre nya förstudier inför 2016.

Tillsynsvägledning ett viktigt verktyg

Kommunerna har ofta ansvar för tillsyn över objekt som kräver efterbehandling. Länsstyrelsens tillsynsvägledning är viktig och bistår kommunerna med kompetens, så att ansvaret för efterbehandlingen i så stor utsträckning som möjligt betalas av

verksamhetsutövaren. Åtgärder som på lång sikt annars riskerar att belasta staten. Tillsynsvägledningen innehåller flera former av stöd och rådgivning till kommunerna.

I tillsynsvägledningen har Länsstyrelsen under året genomfört en träff för kommunernas handläggare. Under träffen delade bl.a. en kommun med sig av erfarenheterna från ett genomfört åtgärdsprojekt samt att en annan kommun redogjorde för ansvarsförhållanden för ett sandmagasin.

Under året har tre kommuner besökts. Under besöken har tillsynsansvaret för objekt i riskklass 1 och 2 diskuterats och klargjorts, men även t.ex. behovet av tillsynsvägledning och pågående projekt har diskuterats.

Ett projekt om tillsynsvägledning för inventering och riskklassning av nedlagda deponier pågår i länet. Med inventeringarna som grund kommer fortsatta undersökningar och senare även åtgärder vid de mest angelägna objekten att genomföras. De flesta kommunerna i länet har påbörjat inventeringsarbetet och under 2015 blev fyra kommuner klara.

En utbildningsdag har också hållits för kommunernas handläggare under året med inriktning på riktvärdesmodellen och plats specifika riktvärden, vilket kommer att vara till stor hjälp för både kommuner och Länsstyrelse vid bl.a. granskning av rapporter och riskbedömningar i alla typer av ärenden, både exploateringsärenden, tillsynsärenden och bidragsärenden.

Tillsammans med länsstyrelserna i Dalarna, Gotland, Södermanland, Västmanland, Uppsala och Stockholms län arrangerar vi årligen en utbildning för de miljöinspektörer som arbetar med förorenade områden. I år deltog över 100 personer på en tvådagarsutbildning och cirka 80 kommuner var representerade. Programmet innehöll bl.a. juridik, gruvindustrins påverkan på miljön, föreläsningar om PFAS och andra ämnen.

Länsstyrelsen i Örebro län har tillsammans med Mälarlänerna och Gotland genomfört en utbildningsinsats i masshantering för kommunernas handläggare under 2014 och 2015.

Ett koncept för Grundläggande utbildning i tillsyn av förorenade, GRUF, har arbetats fram av länsstyrelserna i Mälarlänerna och Gotland. Utbildningen följer den övergripande efterbehandlingsprocessen och utgår från Naturvårdsverkets vägledningsmaterial från 2009. Utbildningen är specifikt anpassad till den kommunala miljöhandläggarens tillsynsroll, ärendetyper och förutsättningar. Två utbildningsomgångar om två dagar vardera har genomförts för kommunerna i regionen. Efterfrågan på utbildningen var stor, så ytterligare ett utbildningstillfälle planeras 2016.

I slutskedet av inventeringsarbetet inventerades en stor mängd handelsträdgårdar och plantskolor. Många av dessa är bebyggda med bostäder och det har rört upp mycket känslor hos fastighetsägare. På grund av det pågår ett mälarlänsgemensamt projekt om plantskolor under 2015–2016. Syftet är att ta fram ett vägledningsmaterial till kommunernas miljöinspektörer i arbetet med föroreningskador på före detta plantskolor och handelsträdgårdar samt ett informationsmaterial till fastighetsägare.

Åtgärder för att minimera oförbrukade medel

Länsstyrelserna har under året fortsatt arbeta för att minska mängden oförbrukade bidrag. Arbetet har liksom tidigare år skett i samarbete med Naturvårdsverket.

Länsstyrelsernas nationella arbetsgrupp för bidragssamordning, NSB, genomförde i augusti ett seminarium för kommunala huvudmän i statligt bidragsfinansierade saneringsprojekt. Kommunerna är en mycket viktig aktör i arbetet med att minska mängden oförbrukade bidragsmedel. Syftet med seminariet var att skapa forum för frågeställningar som är av betydelse för ett lyckat resultat av efterbehandlingsprojekt. Frågor som diskuterades var b.la:

- Vad innebär det att vara huvudman?
- Projektrisker
- Upphandling

Naturvårdsverket och NSB har också tagit fram en ny kvartalredovisningsmall som börjat tillämpas under 2015. Detta har medfört möjligheter till en uppdaterad och effektiv övergripande ekonomihantering. Om bidrag inte förbrukas i ett projekt kan initiativ tidigt tas till omfördelning till andra projekt.

Gruppen har också efterfrågat en arbetsplan för åtgärdsobjekten och denna finns nu på Naturvårdsverkets webbplats.

NSB har även ihop med Naturvårdsverket deltagit i workshop om projektrisker och säkrare ekonomiska analyser i bidragsansökningar.

Som ett resultat av det arbete som länsstyrelserna genomfört har mängden oförbrukade bidrag minskat väsentligt. De bidragsmedel som nu finns på länsstyrelserna över årsskiftena är uppbundna till specifika projekt. I det fall förändringar i projekten orsakat överblivna projektmedel som inte behövs under året informeras Naturvårdsverket så snart detta blir känt. Därefter kan Naturvårdsverket besluta om åtgärder för att omfördela bidraget.

Länsstyrelsen i Örebro läns åtgärder för att få ned andelen oförbrukade medel har varit att i möjligaste mån göra klart de undersökningar och åtgärder som tidigare har pågått, vilket har lett till att i stort sett inga oförbrukade medel finns på Länsstyrelsen, om det inte ingår i ett pågående bidragsärende.

60. Länsstyrelserna ska redovisa hanteringen av tillståndsärenden vid länsstyrelsernas miljöprövningsdelegationer och vilka åtgärder som under året vidtagits för att effektivisera hanteringen. Länsstyrelserna ska redovisa och kommentera handläggningstiden för fullständiga prövningar avseende miljöfarlig verksamhet i ärenden som avgjorts under 2013, 2014 och 2015. Redovisningen ska avse den totala handläggningstiden (median) samt hur länsstyrelsen i procent uppfyllt regeringens målsättning att ett ärende ska beslutas inom sex månader från det att en fullständig ansökan lämnats in.

Miljöprövningsdelegationens arbete

Effektivisering och samverkan

För att effektivisera och ständigt förbättra vårt arbete med prövning inom miljöbalkens område arbetar vi med en kvalitetshandbok som omfattar rutiner, instruktioner, checklistor och mallar. Kvalitetshandboken syftar också till att underlätta introduktionen av nya medarbetare, öka rättsäkerheten och minska risken för olikheter i handläggningen. Instruktionerna omfattar alla de delar av handläggningen som krävs enligt lagstiftningen. Handläggarna har regelbundna möten med sakkunniga och ordförande i miljöprövningsdelegationen där man går igenom de relevanta instruktionerna, mallar m.m. Vi

genomför även en egen enkätundersökning efter varje avslutad prövning. Där får verksamhetsutövaren svara på frågor bl.a. om handläggningstid, beslutets tydlighet, information från handläggarna och bemötande. Enkätsvaren använder vi sedan som underlag till förbättringar.

Länsstyrelsen har under 2015 genomfört ett projekt som syftar till att förbättra samråden. Samrådsprocessen är en viktig del för att tillståndsprövningen ska ske smidigt och effektivt. Samrådsmötet är en del av samrådsprocessen och det är verksamhetsutövaren som är ansvarig för både samrådsprocessen och själva samrådsmötet. Länsstyrelsens uppgift under mötet är att stötta och ge vägledning så att kommande miljökonsekvensbeskrivning i ansökan får rätt omfattning och utformning. Syftet med projektet är att kvalitetssäkra Länsstyrelsens roll vid samrådsmötet. Alla handläggare som jobbar med prövning ska känna sig säkra i sin roll på samrådsmötet och veta hur man kan agera beroende på hur mötet artar sig. Om kvalitén på samråden kan öka så ökar även förutsättningarna för att det underlag som verksamhetsutövaren skickar in inte behöver kompletteras. Prövningen kan genomföras snabbare.

Handläggningen av prövningsärenden renodlades i vår organisation 2004. Vi har upplevt detta som gynnsamt för effektiviteten på handläggningen. För att erfarenheterna från tillsyn av miljöfarlig verksamhet ska kunna tas till vara på bästa sätt samverkar de handläggare som jobbar med prövning med de handläggare som jobbar med tillsyn. Våra handläggare deltar även regelbundet i de handläggarnätverk som finns inom olika sektorsområden såsom avloppsreningsverk, vindkraftverk, täkter, avfall och ytbehandlare.

Samverkan med andra MPD-län

De tolv miljöprövningsdelegationerna har under 2015 fortsatt det samverkansarbete som inleddes 2012 i samband med koncentrationen av miljöprövningsdelegationerna till tolv länsstyrelser. I 28 § förordningen (2011:1237) om miljöprövningsdelegationer anges att miljöprövningsdelegationerna ska samråda och samverka med varandra i gemensamma handlägningsfrågor. Under året har två nätverksträffar för samtliga ordföranden och sakkunniga genomförts där miljökvalitetnormer för vatten har diskuterats och Naturvårdsverket har lämnat vägledning om IED vid prövning. Under höstmötet diskuterades handläggningstider med Svenskt Näringsliv med anledning av kommande redovisning av en rapport om handläggningstider. Därutöver har vi i stor utsträckning fokuserat på de interna arbetssätten och processerna. Vi har bl.a. haft mindre workshops för att jämföra arbetssätt vid handläggningen av tillståndsärendena. Syftet är att minska skillnaderna och hitta goda exempel.

Samverkansarbetet har dessutom bedrivits i organisationens samverkansgrupp som består av en företrädare för varje miljöprövningsdelegation. Samverkansgruppen har haft två möten i Stockholm och Göteborg, samt fem möten via Lync under året. Konkret har detta resulterat i att beslutstöd för djurhållning samt ett PM för begränsningsvärden för buller har tagits fram av arbetsgrupper. Arbetet beträffande beslutstöd för reningsverk pågår. I övrigt har det förts diskussioner om samverkan och samsyn kring statistik, branschspecifika frågor och handlägningsformer. Diskussioner har också förts om hur övergången till digital ärendehantering kommer att påverka delegationernas arbete och om behovet av likartade rutiner. En representant för MPD-nätverket deltar i Naturvårdsverkets arbete med informationsförsörjning för IED. Samverkansgruppen följer detta arbete och informeras fortlöpande.

Under senare delen av 2015 har handläggare från Länsstyrelsen i Örebro län handlagt ärenden för miljöprövningsdelegationen vid Länsstyrelsen i Västernorrland. Denna samverkan kommer att fortsätta under 2016. Handläggarna upplever att samarbetet med miljöprövningsdelegationen i Västernorrland fungerar bra och ger oss tillfälle att utveckla vår handläggning.

Handläggningstider

Under 2013 avgjordes 28 fullständiga prövningsärenden. Mediantiden för dessa var 149 dagar. Av dessa avgjordes 65 procent av ärendena inom regeringens mål för handläggningstiden. Vid vindkraftsärenden har Länsstyrelsen inte i samma utsträckning möjlighet att styra över handläggningstiden då kommunen ska ha möjlighet att tillstyrka eller avstyrka en ansökan. Detta gör att handläggningstiden för dessa ärenden ofta är lång. Om dessa ärenden undantas i beräkningen blir mediantiden 125 dagar och andelen ärenden som avgjorts inom tiden blir 85 procent under 2013. Under 2013 hanterade miljöprövningsdelegationen 66 ärenden och då inkluderas fullständiga prövningar, villkorsändringar och ekonomiska säkerheter. Länsstyrelsen i Värmlands län lämnade över ett 50-tal ärenden för handläggning i juni 2012. Dessa avslutades under 2013.

Under 2014 avgjordes 29 fullständiga prövningsärenden. Mediantiden för dessa var 143 dagar. Av dessa avgjordes 59 procent inom regeringens mål för handläggningstiden. Om vindkraftsärenden undantas blir siffran för mediantiden 134 och andelen ärenden som avgjorts inom regeringens mål blir 75 procent. Under 2014 hanterade miljöprövningsdelegationen 76 ärenden då inkluderas fullständiga prövningar, villkorsändringar och ekonomiska säkerheter.

Under 2015 avgjordes 27 fullständiga prövningsärenden. Mediantiden för dessa var 138 dagar. Av dessa avgjordes 76 procent inom regeringens mål för handläggningstiden. Om vindkraftsärenden undantas blir siffran för mediantiden 129 och andelen ärenden som avgjorts inom regeringens mål blir 86 procent. Under 2015 hanterade miljöprövningsdelegationen 68 ärenden då inkluderas fullständiga prövningar, villkorsändringar och ekonomiska säkerheter.

64. Länsstyrelserna ska ta fram regionala handlingsplaner för grön infrastruktur. Syftet med handlingsplanerna är att identifiera landskapets biotoper, strukturer, element och naturområden i land- och vattenmiljön inklusive i tätortsnära områden som tillsammans skapar ett ekologiskt sammanhang och som utgör förutsättningen för att bevara landskapets biologiska mångfald och främja ekosystemtjänster, som exempelvis värden för friluftslivet. I handlingsplanerna ska även förslag till lämpliga bevarandeinsatser redovisas.

Handlingsplanerna bör ligga till grund för insatser från olika aktörer som leder till att säkra ekosystemtjänster, förbättra måluppfyllelse avseende berörda miljö kvalitetsmål och möjliggöra anpassningar till ett förändrat klimat. Handlingsplanerna ska även redovisa behov av skydd, skötsel och restaureringsinsatser, och de ska kunna utgöra grund för prövningsverksamhet och fysisk planering.

Varefter Naturvårdsverket presenterar riktlinjer för handlingsplanerna ska dessa tjäna som vägledning för arbetet. Samarbete mellan berörda landskapsaktörer som markägare, brukare, myndigheter, ideella organisationer och andra relevanta aktörer på lokal och regional nivå bör ingå i arbetet. Tillämpliga arbetsformer, samrådsprocesser och underlag som utvecklats i t.ex. regionala landskapsstrategier och samrådsgrupper för naturvård bör lyftas in i arbetet och utvecklas för att i ökad utsträckning involvera det civila samhället. Målsättningen är att handlingsplanerna till stora delar ska vara etablerade 2017.

Länsstyrelserna ska delredovisa utvecklingen av arbetet i sina årsredovisningar. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Miljö- och energidepartementet) samlat den 1 oktober 2017 av Länsstyrelsen i Västerbottens län.

Uppdraget med att ta fram regionala handlingsplaner har startat under 2015. Riktlinjer för arbetet fick Länsstyrelsen under hösten 2015 och vi har nu utsett projektledare och biträdande projektledare. Vi har deltagit på de seminarier och konferenser som Naturvårdsverket har anordnat. Arbetet kommer att fortsätta i större skala under 2016.

Länsstyrelseinstruktion 5a §

Länsstyrelsen ska verka för att det generationsmål för miljöarbetet och de miljö kvalitetsmål som riksdagen har fastställt nås och ska vid behov föreslå åtgärder för miljöarbetets utveckling.

Länsstyrelsen ska särskilt

1. samordna det regionala mål- och uppföljningsarbetet,
2. utveckla, samordna och genomföra regionala åtgärdsprogram med bred förankring i länet för att nå generationsmålet och miljö kvalitetsmålen,
3. stödja kommunerna med underlag i deras arbete med generationsmålet och miljö kvalitetsmålen, och
4. verka för att generationsmålet och miljö kvalitetsmålen får genomslag i den lokala och regionala samhällsplaneringen samt bidra till att de beaktas i det regionala tillväxtarbetet

Länsstyrelsen ska i fråga om sitt miljöarbete rapportera till Naturvårdsverket och samråda med verket om vilken rapportering som behövs. Förordning (2013:815).

Samordna det regionala mål- och uppföljningsarbetet

Örebro län har ett Miljö- och naturvårdsråd med representanter från länets tolv kommuner, Region Örebro län och Skogsstyrelsen. Rådet är en organiserad samverkan kring arbetet med miljömålen. Rådets, vars uppgift är att samordna och leda miljöarbetet i länet, har hållit fyra möten under 2015. Rådet har då antagit rapporten *Miljömål för Örebro län 2015–2020* vilka fungerar som utgångspunkt för miljöarbetet Länsstyrelsen utför.

I arbetet med miljömålet Levande skogar har Länsstyrelsen samverkan med Skogsstyrelsen och deltar i deras sektorsråd där vi presenterat arbetet med de regionala miljömålen samt åtgärdsprogrammet.

Under året har Länsstyrelsen följt upp de regionala miljömålen och publicerat våra bedömningar på miljömålsportalen. Trenden i Örebro läns miljöarbete är positiv för två miljömål, Bara naturlig försurning och Myllrande våtmarker. Trenden är negativ för tre miljömål, Ett rikt odlingslandskap, Levande skogar och Ett rikt växt- och djurliv. Tre mål bedöms inte på länsnivå.

Länsstyrelsen har i samverkan med Region Örebro län gjort en separat rapport om uppföljning av delmål och åtgärder inom klimatområdet. Resultaten visar att klimatarbetet går bra och utsläppen av växthusgaser minskar snabbare än riksgenomsnittet.

Länsstyrelsen har haft föredragningar på nämnderna Fokusnämnden för miljö och klimat respektive Samhällsbyggnadsnämnden inom Region Örebro län. Detta angående de regionala miljömålen samt förslaget på åtgärdsprogram för länets miljömål. På tjänstemannanivå har vi diskuterat miljömålen Begränsad klimatpåverkan, God bebyggd miljö och Giftfri miljö. Resultatet har blivit ett utvecklat och mycket bra samarbete inom alla de tre målen.

Angående de två miljömålen Frisk luft och Grundvatten av god kvalitet har Länsstyrelsen tillsammans med Karlskoga kommun tagit initiativ till diskussioner om att bilda ett samverkansområde för kontroll av luftmiljön. Under året har också ett miljöövervakningsprogram för grundvatten antagits.

Utbildning och erfarenhetsutbyte

Länsstyrelsen arrangerade i maj 2015 de nationella miljömålsdagarna där internationellt, nationellt och regionalt miljöarbete avhandlades. Föreläsarna representerade många sektorer, t.ex. EU-kommissionen, Europeiska miljöbyrån (EEA), Miljö- och energidepartementet, Miljömålsberedningen, olika myndigheter, universitet, näringslivet m.fl. Arrangemanget har skapat ökat medvetenhet om miljömålen och insikten om att miljöfrågorna är viktiga i många olika sammanhang.

- För att utveckla samverkan mellan länsstyrelserna har vi deltagit i två Mälardalensträffar (vår och höst) med miljömålssamordnare från Mellansverige.
- För att ta del av det som är på gång inom miljömålsarbetet samt utbyta erfarenheter med länsstyrelsernas miljömålssamordnare deltar vi på Nobelmöte 10–11 december i Stockholm som arrangeras av RUS.
- Som en del i att utveckla arbetet med generationsmålet och miljömålen i länet har vi deltagit i flera webbmöten med andra länsstyrelser samt Naturvårdsverket. Vi deltar även i två storregionala nätverk på klimatområdet.

Utveckla, samordna och genomföra regionala åtgärdsprogram

Förslag på *Åtgärdsprogram för Örebro läns miljömål 2016–2020* är nu ute på remiss. Förslaget har föregåtts av en omfattande dialog med länets tolv kommuner, Region Örebro län, Skogsstyrelsen, föreningar m.fl. Åtgärdsprogrammet är tänkt att leda till egna styrdokument eller andra policydokument samt prioriteringar inom berörda organisationer. Åtgärdsprogrammet väntas bli antaget i mars 2016.

Arbetet med miljömålen Begränsad klimatpåverkan och delar av God bebyggd miljö drivs enligt vårt energi- och klimatprogram. Länsstyrelsen har genomfört projekt kring energieffektivisering av kommunala resor, reningsverk och skolor. Syftet var att sprida framgångsrika exempel från det statliga energieffektiviseringsstödet. Vi har även följt upp genomförda mobilitetsprojekt och projekt för energieffektivare landsbygdsbutiker samt tagit fram ett kunskapsunderlag kring klimatpåverkan från avfallsdeponier och kemiska produkter. Regionala möten har hållits för att öka kunskapen och stimulera energieffektivt åtgärdsarbete hos både offentliga och privata aktörer. Länsstyrelsen har även arbetat med att främja investeringar, lämna yttranden och samordning. Nämnda insatser har resulterat i flera större projekt kring utfasning av olja och tillvaratagande av restvärme från industrier.

Trenden för miljömålet Myllrande våtmarker, ändrades från neutral till positiv i årets uppföljning av miljömålen. Anledningen var de stora restaureringsinsatser som pågått under några år i olika delar av länet. Under året har arealerna hävdade våtmarker i odlingslandskapet ökat med drygt 300 hektar, varav drygt 170 hektar är nyanlagda våtmarker. Ökningen beror på att ett stort restaureringsprojekt i naturreservatet Kvismaren avslutats och arbetena inom Life Reclaim har intensifierats.

Under 2015 har arbetet som inleddes 2010 med att restaurera rikkärr fortsatt. Totalt har restaureringsarbeten skett i 23 rikkärr. Av dessa är 17 stycken med på den prioriteringslista över 30 rikkärr med behov av restaurering som togs fram i ett inventeringsarbete 2007–2009. Arbetena har huvudsakligen finansierats av EU genom medel från LBU och Life.

Fem nya skogliga naturreservat i länet har bildats. Totalt skyddades 630 hektar produktiv skog. Flera stora, och av Naturvårdsverket, godkända reservatsobjekt, ligger på bolagsmark men medlen för markåtkomst går i första hand till enskilda ägare. Naturvårdsbränningar som

skötselmetod har införts för att utveckla naturvärdena i skyddade områden. Åtta delområden på sammanlagt 60 hektar har bränts i norra länet.

Stödja kommunerna

Arbetet enligt det regionala energi- och klimatprogrammet har ett tydligt fokus på att stödja kommunernas åtgärdsarbete, t.ex. transporter, upphandling, energieffektivisering och förnybar energi. Länsstyrelsens tillsynsvägledning är viktig och bistår kommunerna med kompetens. I tillsynsvägledningen har Länsstyrelsen under året genomfört träffar med kommunernas handläggare för erfarenhetsutbyte. Vi har även besökt kommuner för att diskutera tillsynsvägledning. En utbildnings- och diskussionsdag kring energifrågorna har hållits.

Länsstyrelsen har arrangerat ett seminarium om tillämpningen av den nya standarden för naturvärdesinventering SIS/TK 555. Deltagare var kommunala planhandläggare, kommunekologer m.fl. Syftet var att få en mer enhetlig bedömning inom naturvården. Vi har stöttat länets kommuner med utformning av reservatsföreskrifter samt prövning av reservatsdispenser för kommunala reservat. I arbetet med att implementera ekosystemtjänster har en planverkstad hållits för kommunala planhandläggare.

Verka för att generationsmålet och miljö kvalitetsmålen får genomslag

Tillsyn enligt miljöbalken är ett viktigt verktyg i arbetet för att nå miljömålen. Inför varje verksamhetsår görs en prioritering utifrån miljömålen. Målsättningen är att styra de tillgängliga resurserna för att uppnå största miljönytta. Länsstyrelsen har arbetat med målövergripande insatser inom följande områden:

Landsbygdsprogrammet

Trots att arbetet med det nya Landsbygdsprogrammet inte kunnat komma igång så har Länsstyrelsen genomfört en del insatser. Exempel är att bidrag beviljats till att anlägga våtmarker samt att rådgivningen Greppa näringen till lantbrukare har bedrivits regelbundet.

Regional utveckling

Under året har Länsstyrelsen informerat om de olika stöd som företag kan söka för eget energi- och klimatarbete. Det finns ett nätverk för erfarenhetsutbyte inom klimatområdet, Örebro klimatarena. Länsstyrelsen har arbetat aktivt med att informera företag om det nya klimatinvesteringsstödet, vilket medfört att 17 företag i länet har sökt stödet.

Fysisk planering

Länsstyrelsens enhet Plan och Kultur arbetar ständigt med att verka för att generationsmålet och de regionala miljömålen beaktas i den lokala och regionala samhällsplaneringen.

- Under 2015 har Länsstyrelsen sammanställt en länsgemensam sammanfattande redogörelse för Örebro län. Redogörelsen behandlar hur länets kommuner kan beakta nationella och regionala mål, planer och program i sina översiktsplaner. Innehållet i redogörelsen ska ligga till grund för kommande kommunspecifika redogörelser.
- Vi har fortsatt arbetet med fördjupade riksintressebeskrivningar för att tydliggöra kulturmiljövärden.
- Ett seminarium kring energieffektivisering i fastighetsbestånd med kulturhistoriskt värde har genomförts i samverkan med Svenska kyrkan, Svenska föreningen för byggnadsvård, Örebro läns museum och Örebro kommun.
- Länsstyrelsens arkeologer deltar i skogliga ärenden för att säkerställa fornlämningar i skogsmark. Vi samverkar här med Skogsstyrelsen.
- Länsstyrelsen har inventerat kulturvärden i vattendrag och har också genomfört ett arbete med förbättrade kunskapsunderlag.

Lantbruk och landsbygd

VOLYMER OCH KOSTNADER	2015	2014	2013
Avser verksamhet 60*			
Årsarbetskrafter män	9,21	9,68	9,92
Årsarbetskrafter kvinnor	15,19	11,65	14,60
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	16,04	13,57	14,74
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	21 683	20 103	22 198
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	14,22	13,08	14,71
Antal ärenden, inkomna och upprättade ¹⁾	437	6 689	9 759
Antal beslutade ärenden ¹⁾	523	6 974	9 790
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år ¹⁾	8	77	71
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	2	83	118

¹⁾ Under 2015 har huvuddelen av länsstyrelsernas arbete med jordbrukarstöden och landsbygdsstöden skett i Jordbruksverkets nya IT-system. Dessa system är ännu inte färdigbyggda, varför statistik över inkomna och handlagda ärenden inte är möjlig att hämta ut. Siffrorna som redovisas för 2015 är därför ofullständiga och skiljer sig från tidigare års statistik. En del av det arbete som skett avseende landsbygdsstöden har skett i de gamla IT-systemen. Arbetet har handlat om handläggning av utbetalningsärenden från den förra programperioden. Här kan statistik hämtas ut och denna redovisas tillsammans med den ärendestatistik som hämtas från länsstyrelsens eget diarieföringsystem i tabellen.

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven.

Kommentarer till tabellen

2015 är ett år som utmärkt sig på flera sätt. Arbetsuppgifter som tagit mycket mer tid än vanligt är arbete med åtagandeplaner, skriva handlingsplan för Landsbygdsprogrammet, ajourhållning av blockdatabasen (ny definition av betesmark) och att informera om de nya jordbruksstöden. Kontroller och handläggning av jordbruksstöden är också något som tagit mer tid men det påverkar inte 2015 i ökat antal årsarbetskrafter utan där har en förskjutning av uppgifterna istället skett till 2016 och eventuellt i vissa fall till 2017 (återkrav och beslut om tvärvillkorsavdrag). Förseningarna av det nya Landsbygdsprogrammet har även lett till att vi inte har behövt lägga så mycket tid på att handlägga nya ansökningar.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Blockdatabasen och ajourhållning

Länsstyrelsen har valt att fortsätta att samarbeta fullt ut med Jordbruksverket avseende ajourhållning av blockdatabasen och ingått avtal att utföra alla delar i ajourhållningen som Jordbruksverket önskat hjälp med. Vi har i år redigerat klart 2 995 antal block, varav 1 556 efter fältbesök. En effekt av detta är att vi behåller en större personalstyrka som ger oss en ökad flexibilitet att klara arbetstoppar, vi får även en bredare kompetens som gör att vi kan ge ökad service till företagen i länet. En annan effekt är att vi oftare möter lantbrukarna och kan bilda oss en uppfattning om läget i länet och orsakerna till att markanvändningen förändras.

Underlätta för stödsökanden

Under hela ansökanperioden, från att SAM Internet 2015 öppnades till och med sista ansökningsdagen, har vi erbjudit datorplatser vid Länsstyrelsen samt stöd av handläggare för att ansöka om jordbruksstöden. Syftet med detta är flera. Vi ser till att även de som har mindre

datavana ska känna att SAM Internet inte utgör ett hinder för att göra ansökan. Lantbrukarna får ett ansikte på våra handläggare vilket underlättar framtida kontakter. Vi får in fler korrekta ansökningar vilket gör att färre företag missar ersättningar de är berättigade till och vi får färre fel att utreda och troligen färre överklagningar. I år har vi för första gången lyckats få in 100 procent av ansökningarna elektroniskt.

Mat i Örebro län

Under året har regeringens arbete med att ta fram en livsmedelsstrategi pågått. För att få inspel till arbetet har det anordnats livsmedelsdialogträffar runtom i landet. Platsen för träffen i vår region var Karlstad. Förutom att vi hade representanter på plats när mötet ägde rum så deltog Länsstyrelsen i Örebro län i arbetet inför träffen genom att hjälpa departementet med att sprida inbjudan i länet.

För andra året har Länsstyrelsen anordnat en regional deltävling i den nationella tävlingen Matverk i samarbete med bl.a. LRF och en lokal matentreprenör. Tävlingsuppgiften är att lokala matentreprenörer ska ta fram nya innovativa produkter som är säljbara på marknaden. Utmaningen för oss som arrangörer av tävlingen är att få deltagare att ställa upp. Vår förhoppning är att vi kan fortsätta med tävlingen och få den mer etablerad och på så vis locka fler deltagare.

Kompetensutveckling

Ekologisk produktion

Vi har fortsatt att ge ut vårt informationsblad Ekologiskt lantbruk till lantbrukare i länet, där vi informerar om nyheter inom ekologisk produktion samt om kurser och aktiviteter som är på gång.

Under hösten har det klarnat alltmer om vad som gäller inom det nya Landsbygdsprogrammet och vi har kunnat starta upp med aktiviteter. Det har varit fortsatt utgivning av informationsbladet Ekologiskt lantbruk, upphandlad enskild rådgivning samt en kurs om ekologisk äggproduktion.

Ett rikt odlingslandskap

En stor satsning har gjorts under året på kompetensutveckling inom biodling. Intresset har varit stort och aktiviteterna välbesökta. Länsstyrelsen har genomfört ett flertal betesmarksrådgivningar, behovet är stort och fler rådgivningar skulle ha kunnat genomföras om det fanns mer resurser. Utöver dessa aktiviteter har vi genomfört kurser om historiska kartor där deltagarna får studera kartor över sin hembygd för att få mer kunskap om den omgivande kulturmiljön.

Under hösten har Länsstyrelsen kommit igång med betesmarksrådgivningar finansierad med medel från det nya Landsbygdsprogrammet.

Greppa Näringen

Länsstyrelsen har aktivt jobbat med att marknadsföra Greppa Näringen och dess fördelar för miljön och ekonomin. Vi har deltagit på fältvandringar, mässor och andra evenemang för att nå ut med informationen till presumtiva medlemmar. Länsstyrelsen har även tagit fram en ny broschyr om Greppa Näringen med lokal förankring för att locka fler medlemmar.

Utöver detta har vi fortsatt att ge ut vårt informationsblad Miljöråd där vi informerar om hur vi kan bedriva ett mer miljövänligt lantbruk samt om vilka kurser och andra aktiviteter som är på gång. Ett antal enskilda rådgivningar har genomförts, en del har vi gjort själva men den största andelen har vi upphandlat. Gruppaktiviteter har genomförts inom områdena äga och förvalta diken, potatisodling, markpackning och en studieresa till Borgeby fältdagar.

Inom målområdet giftfri miljö har vi fortsatt vårt samarbete med växtskyddscentralen och gjort växtskyddsprognoser på ett antal gårdar i länet. Vi har även gett ut ett nummer av informationsbladet Säkrare bekämpning till alla lantbrukare i länet som har behörighet att använda kemiska växtskyddsmedel.

Under hösten har vi kunnat starta upp verksamheten inom det nya Landsbygdsprogrammet. Vi har genomfört två plöjningskurser samt fortsatt med utgivning av Miljöråd.

Djurens välfärd

Inom målområdet djurens välfärd har vi genomfört tre gruppaktiviteter, hönsskötsel för småskalig äggproduktion, lammingskurs samt dikalvens tillväxt efter avvänjning.

Företagsutveckling

Länsstyrelsen har genomfört en träff om det webbaserade dataprogrammet Grovfoderverktyget i samarbete med Vallföreningen.

Tvärvillkor

Elva stycken Miljöhousesynsträffar har genomförts i samarbete med LRF:s lokalavdelningar.

Behörighetskurser

Länsstyrelsen har anordnat behörighetskurser för användande av kemiska växtskyddsmedel. Då det inte anordnades någon grundkurs i grannlänerna Västmanland och Södermanland hade vi deltagare även från de länen. Vi har anordnat fortbildningskurs för behörighet att beta utsäde för länen i Mälars- och Hjälmardalen (Örebro, Södermanland, Västmanland, Uppsala och Stockholms län) samt för Östergötland. Samtliga behörighetskurser hade god uppslutning.

Bredbandsutbyggnaden på landsbygden fortsätter

Under 2015 avslutades fyra stora bredbandsprojekt som berör närmare 1 000 boende och företag i landsbygdsområden utanför tätort/småort. En avsiktsförklaring för ett pilotprojekt mellan Telia, Länsstyrelsen och två kommuner har undertecknats för att möjliggöra för framtidssäker infrastruktur till 90 procent av befolkningen i kommunernas landsbygder. Det har genomförts ett tjugotal informationsmöten i bygder både i områden som byggts men även i områden där man hoppas kunna komma igång med byggnation under kommande år. Intresset för bredband och fiber har blivit betydligt större och människor kontaktar Länsstyrelsen för frågor både enskilt och i grupp. Bredbandsutbyggnader har gjorts i samarbeten med byalag, kommun och entreprenör och i några fall även med elbolag. Dessa samarbeten har bidragit till bättre sammanhållning och biprojekt i bygderna men också till en närmare kontakt mellan kommuner och dess landsbygder, vilket i sin tur bidrar till att lyfta landsbygdsfrågor hos kommunerna.

Indikatorer

Areella näringar, landsbygd och livsmedel utgiftsområde 23¹⁾

Sysselsättning	2015	2014	2013	2012	2011
Andel kvinnor sysselsatta utanför tätort (på landsbygden) (%)		3	2	2	2
Andel män sysselsatta utanför tätort (på landsbygden) (%)		6	5	5	5
Andel sysselsatta utanför tätort (på landsbygden) (%)		8	8	7	7
Nyföretagande	2015	2014	2013	2012	2011
Andel nystartade företag av kvinnor utanför tätort (på landsbygden) (%)		12,8	11,7	13,0	12,9
Andel nystartade företag av män utanför tätort (på landsbygden) (%)		22,5	23,4	23,6	28,5
Andel nystartade företag utanför tätort (på landsbygden) (%)		35,3	35,1	36,6	41,4

¹⁾ Se avsnitt Resultatredovisning, avsnitt indikatorer.

Källa: Statistiska centralbyrån

Kommentar kring ovanstående indikatorer

Sysselsättning

Andelen sysselsatta på landsbygden i Örebro län är stabilt mycket låg utan några egentliga förändringar över tid. Eftersom den här statistiken utgår från sysselsättning på landsbygden utanför tätorter med högst 200 invånare så exkluderas stora delar av de landsbygdsområden som Landsbygdsprogrammets åtgärder går till. I vårt läns definition av landsbygd för Landsbygdsprogrammet ingår tätorter upp till 3 000 invånare, vilket blir ett betydligt större område och omfattar fler personer. Andelen män som har sysselsättning på landsbygden är dubbelt så hög jämfört med andelen kvinnor. Skillnaden kan bero på att yrken som domineras av män ofta är vanligare på landsbygden än i tätorten.

Nyföretagande

Nyföretagande på landsbygden är stabilt över tid. Sett till andelen av befolkningen är nyföretagandet på landsbygden högre än i tätorterna. Det kan bero på att det finns färre andra arbetstillfällen på landsbygden vilket gör att kvinnor och män som vill hitta ett arbete på landsbygden i högre grad drivs av entreprenörsanda och därför startar egna företag. Varför skillnaden mellan kvinnor och män är så stor är svårare att förklara. En orsak kan vara att många företag som startas på landsbygden är lantbruksföretag som av tradition är en mansdominerad grupp.

Landsbygdsprogrammet vänder sig inte till entreprenörer som avser att starta företag utan till dem som redan startat och erbjuder dem investeringsbidrag med mera. Landsbygdsprogrammet skulle troligen kunna bidra till ett ökat företagande om det var en del av programmet.

Återrapportering regleringsbrev

10. Länsstyrelserna ska på ett kostnadseffektivt och för företagen enkelt sätt samt med minimerad risk för sanktioner genomföra de uppgifter som åligger dem vid genomförandet av förordningarna (1307/2013) om EU:s direktstöd för jordbrukare m.m. och (1305/2013) om stöd för landsbygdsutvecklingsåtgärder. En strävan ska vara att genomföra de kontroller som tillkommit med den nya lagstiftningen på ett sådant sätt att kostnaderna och merarbetet för företag och myndigheter minimeras.

Länsstyrelserna ska tillsammans med Jordbruksverket upprätta avtal enligt Kommissionens delegerade förordning (EU) nr 907/2014 av den 11 mars 2014 om komplettering av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1306/2013 vad gäller utbetalande organ och andra organ, ekonomisk förvaltning, avslutande av räkenskaper, säkerheter och användning av euron.

Länsstyrelserna ska, tillsammans med Jordbruksverket, säkerställa att direktstöd till lantbruket och stöd till landsbygdsutveckling i så hög utsträckning som möjligt betalas ut så tidigt som regelverket tillåter.

Kostnadseffektiv handläggning – förenkla för företagen och låg risk för sanktioner

Enkelt för företagen

Länsstyrelsen bedömer att det viktigaste för att underlätta för företagen är att ge god service i samband med att ansökan ska skickas in. Vi försöker därför arbeta proaktivt med informationsinsatser och att ge god service till de som vill ha svar på frågor eller hjälp med ansökan vilket beskrivits närmare ovan.

Minimera kostnader

Ett sätt att minimera kostnader är att samordna verksamheter så att dubbelarbete undviks. Det viktigaste vi gjort på detta område är att inte dela upp arbetet med ajourhållning och åtagandeplaner. Vi har främst jobbat med personal som kan utföra båda arbetsuppgifterna för att minska arbetstid som går till resor och för att besöka aktuella marker och företagare. Vi valde att fortsätta jobba på det sättet även under slutet av fältsäsongen trots att vi hade en stor press på oss att hinna få klart prioriterade ajourhållningsblock inför utbetalningarna. Vi hann bli färdiga i tid och som en positiv bieffekt av detta har vi kunnat fastställa markklasser på en relativt hög andel av de block det söktes särskild skötsel på under 2015.

Minimera riskerna för sanktioner

Vi arbetar framförallt med kompetenshöjande åtgärder för att se till att personalen har en god kunskap om regler, rutiner och processerna i stort. Utöver detta genomför vi handläggningskontroller, kvalitetsgranskningar och andra kontrollåtgärder i enlighet med Jordbruksverkets föreskrifter och instruktioner för att säkerställa att vi följer reglerna.

Under 2015 har Jordbruksverket på plats genomfört en omkontroll av en arealkontroll som inte gav några anmärkningar. De har även granskat ett antal landsbygdsstödsärenden som inte medfört några anmärkningar.

Avtal

Länsstyrelserna har ingått avtal med Jordbruksverket för att utföra specifika delar i hanteringen av EU:s jordbruksstöd.

Utbetalning av jordbruksstöden

Länsstyrelsen var tidigt medveten om att det inte skulle gå att få klart lika många ärenden som vanligt till utbetalningarna under december och utfallet blev till slut bättre än förväntat. För vissa ärenden med större arealavvikelser eller brister i villkoren har det saknats stöd för att fatta beslut och i många andra fall har fel i kontroll- eller handläggningssystem hindrat oss från att bli klara. Vi har haft ett bra samarbete med Jordbruksverket för att lösa fel löpande, men många fel i kontrollsystemen hann inte lösas innan våra beslut behövde tas.

Andel ärenden som blev färdighandlagda för utbetalning under december framgår av nedanstående tabell. Tabellen innehåller de nya stöd som infördes 2015 och som varit möjliga att betala ut före årsskiftet.

Tabell: Andel ärenden färdighandlagda för utbetalning i december

Stöd	Andel klara Örebro län, (%)	Andel klara Riket, (%)
Gårdsstöd	92	89
Förgröningsstöd	89	87
Stöd till unga jordbrukare	86	78
Betesmarker och slåtterängar	98	94
Vallodling	98	98

Siffrorna gäller läget den 11 december. Därefter har länen kunnat besluta om enstaka ärenden som också har kunnat komma med i utbetalning före årsskiftet. Inga siffror redovisas för nötkreatursstödet då det saknas tillförlitliga uppgifter.

Handläggning och beslut i miljöersättningsärenden som löper vidare från det tidigare Landsbygdsprogrammet har fungerat utan några större problem.

Utbetalningar landsbygdsstöden

På grund av förseningarna med LBP 2014–20 har vi varken kunnat fatta beslut om stöd eller beslut om utbetalningar under 2015.

12. Länsstyrelserna får för uppdragets genomförande disponera anvisade medel från utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel, anslagen 1:18 *Åtgärder för landsbygdens miljö och struktur* och 1:19 *Från EU-budgeten finansierade åtgärder för landsbygdens miljö och struktur*, vilka regleras i Jordbruksverkets regleringsbrev för budgetåret 2015.

Länsstyrelserna ska redovisa följande avseende Landsbygdsprogram för Sverige åren 2007–2013:

– handläggningstiderna för ansökningar om utbetalningar av landsbygdsstöd samt hur länsstyrelsen arbetar för att minska handläggningstiderna.

Länsstyrelserna ska redovisa följande avseende landsbygdsprogram för perioden 2014–2020:

– Vilka åtgärder som har vidtagits för att informera om det nya programmet.
– Vilka åtgärder som har kommit igång under året samt om och hur regionala urvalskriterier och andra regionala anpassningar tillämpats inom respektive åtgärd.
– Hur det säkerställs att landsbygdsprogrammets genomförande är samordnat med och drar nytta av andra pågående processer i länet såsom arbetet med genomförande av de regionala utvecklingsprogrammen/ utvecklingsstrategierna och program finansierade av övriga ESI-fonder.

Länsstyrelserna tilldelas särskilda medel för upprättandet av åtagandeplaner för betesmarker och slätterängar under 2015–2016. Länsstyrelsen ska redovisa följande:

– Hur många åtagandeplaner som upprättats på skärm respektive i fält under året.
– Den genomsnittliga tidsåtgången för upprättande av åtagandeplaner på skärm respektive i fält.
– En uppskattning av det eventuella återstående arbetet med åtagandeplaner som behöver upprättas under 2016.

Avslut av Landsbygdsprogrammet 2007–2013

Länsstyrelsen beslutade och betalade ut de sista stöden för programperioden 2007–2013 inom den utsatta perioden under 2015. Handläggningstiderna har varit varierande då en del ärenden som inte varit kompletta har tagit lång tid att handlägga. När dessa ärenden beslutats under året får vi långa handläggningstider.

Då ärendena under året varit relativt få har de kompletta ärendena kunnat handläggas snabbt. Sammantaget kan sägas att Länsstyrelsen har fokuserat på att avsluta programperioden inom utsatt tid, vilket vi lyckats med. Vilket resulterat i överlag korta handläggningstider, även om ett fåtal ärenden påverkat resultatet negativt.

Åtgärder som vidtagits för att informera om programmet

Vi har tagit fram en kommunikationsplan för Landsbygdsprogrammet där vi beskriver hur vi ska arbeta med informationen om det nya programmet.

En viktig kanal för att nå ut med information är genom partnerskapet för landsbygdsutveckling som är kopplat till Landsbygdsprogrammet och Havs- och fiskeriprogrammet. I vårt partnerskap ingår också Serviceprogrammet då Länsstyrelsen erbjudit Region Örebro län att ingå i detta partnerskap. Vi har under året haft två

sammanträden där vi informerat samt fört dialog med partnerskapet om de utmaningar som länet står inför och hur de tre programmen kan bidra till att stärka utvecklingen i länet.

Länsstyrelsen har både aktivt sökt upp och blivit kontaktade av organisationer så som företagarföreningar, LRF m.fl. för att delta på deras möten i syfte att informera om det nya programmet. I de fall organisationerna önskat har vi samordnat informationen om Landsbygdsprogrammet med information om de nya direktstöden. Besöken har varit mycket uppskattade och vi har också fått värdefulla synpunkter med oss. Vi har vid något tillfälle blivit inbjudna till Arlas kretsmöte för att informera om de nya stöden.

Vid fem tillfällen under våren har Länsstyrelsen anordnat informationsmöten på olika platser i länet där fokus varit miljöersättningarna inom Landsbygdsprogrammet och de nya direktstöden.

Vi har på begäran besökt fyra av länets tolv kommuner och dess tjänstemän. Vid något besök har även politiker deltagit. Tillsammans med kommunernas representanter har vi haft en bra dialog kring hur vi kan samverka kring olika projekt på landsbygden. Vi planerar att besöka samtliga av länets kommuner under 2016.

En alltmer viktig väg att nå ut med information är via vår webbplats. Här har vi lagt ut information om alla stöd vi hanterar samt länkar till sidor med mer information och var och hur stöden söks. Här finns också information om arbetet med införandet av det nya programmet och information kring Landsbygdsprogrammets partnerskap.

Vi använder oss också av mer traditionella kanaler för information såsom till exempel informationsblad. Företrädesvis använder vi oss av befintliga informationsblad som skickas till länets lantbrukare.

Under processen med framtagandet av programmet har vi haft en kontinuerlig dialog med LRF:s styrelse vilket varit av stort värde för ömsesidig förståelse för de utmaningar som ett nytt Landsbygdsprogram kan medföra.

Åtgärder, regionala urvalskriterier och andra regionala anpassningar

Jordbruksverks elektroniska system för ansökningar i Landsbygdsprogrammet öppnade under hösten för flertalet stöd. Handläggningssystemet vari Länsstyrelsen ska handlägga ansökningarna har dock ännu inte kommit i drift utan planeras kunna börja användas först under början av 2016. Länsstyrelsen har därför inte kunna börjat handläggningen och göra urval utifrån de regionala kriterierna.

Landsbygdsprogrammet och övriga strategier

En tjänstemannagrupp och en ledningsgrupp har bildats i Östra Mellansverige (ÖMS) med representanter från de regionalt tillväxtansvariga organisationerna, Tillväxtverkets och ESF-rådets regionala kontor samt representant för länsstyrelserna. De fem länsstyrelserna i representeras, i båda grupperingarna, av Länsstyrelsen i Örebro län. Arbetet har på allvar kommit igång under året, som i huvudsak består av analys och diskussion kring inkomna ansökningar till ERUF och ESF. Representanter för Landsbygdsprogrammet har haft möjlighet att delta, vilket har varit positivt då kunskaper om vilka projekt och utlysningar som är på gång i de andra fonderna kan användas i Landsbygdsprogrammet när det kommer i gång på allvar under 2016. Även en samordning mellan ESI-fonderna bör kunna ske i grupperna

under nästa år då Landsbygdsprogrammet kommit igång. Länsstyrelsen i Örebro län har även en ledamot med i Strukturfondspartnerskapet för Östra Mellansverige.

Region Örebro län ansvarar för den regionala utvecklingsstrategin i länet. Till strategin hör flera handlingsplaner och styrdokument såsom till exempel energi- och klimatprogrammet, Handlingsprogram för turism samt Handlingsplan för innovationer och entreprenörskap. Programmet med tillhörande dokument ligger till grund för de prioriteringar som gjorts i den regionala handlingsplanen för Landsbygdsprogrammet.

I länet har det påbörjats en översyn av nuvarande regionalt utvecklingsprogram, RUS, i syfte att ersätta det med ett nytt. Länsstyrelsen är inbjuden att delta i arbetet och kommer att delta aktivt.

Åtagandeplaner för betesmarker och slätterängar

Länsstyrelsen har utifrån ett kundperspektiv försökt att bedöma alla jordbruksblock för ett företag vid samma tillfälle. Men för att även kunna jobba effektivt har vi vid olika tillfällen valt att dela upp fältbesök för att bättra samordna arbetet med ajourhållningen av blockdatabasen och för att minska restiderna. Dessutom innehåller vissa åtagandeplaner både markklasser som fastställts på skärm och sådana som fastställts efter fältbesök. Detta gör att vi inte kan följa upp arbetet på åtagandenivå utan enbart på blocknivå.

Antal åtagandeplaner på skärm och i fält

Under 2015 har vi upprättat åtagandeplaner på totalt 903 block. Av dessa är 810 upprättade efter fältbesök och 93 har kunnat göras klart direkt på kontoret.

Genomsnittlig tidsåtgång för upprättande av åtagandeplaner

Tidsåtgången har blivit längre än planerat. De förenklingar som hade efterlysts av länsstyrelsen uteblev, istället har nedprioriteringar av datastöd gjort att arbetet blivit mer arbetskrävande. När erfarenheten av arbetet ökade så har det lett till att arbetstakten ökat under året. I genomsnitt för året så har markklasser fastställda på skärm tagit i genomsnitt 3,6 timmar per block medan markklasser fastställda efter fältbesök tagit i genomsnitt 4,3 timmar.

Återstående arbete med åtagandeplaner som behöver upprättas under 2016

Under 2015 har vi fastställt markklasserna på 903 av totalt 1 197 block med ansökan om särskild skötsel. Bland dessa finns de som vi bedömt går att göra färdigt på kontoret. Det återstår därför 294 block från 2015 års ansökan som i de flesta fall behöver besökas i fält. Baserat på antalet gamla åtaganden som går ut 2015 och tidigare erfarenheter av nya ansökningar beräknar vi att det kommer tillkomma ytterligare 250 block i nya ansökningar 2016.

Det kvarstår även att skapa utskrivna åtagandeplaner för de flesta företag som blivit klara under 2015. I de flesta fall behöver dessa skrivas manuellt då det saknas systemstöd att dra fram dessa genom rapporter. Denna brist har vi försökt att mildra genom att vara extra noga med den muntliga informationen i samband med att vi besöker en gård.

Länsstyrelseinstruktion 4 §

3. Länsstyrelsens uppgifter omfattar också tillsyn över att fastighetsinnehav avvecklas enligt 18 kap. 7 § ärvdabalken. Förordning (2008:1346)

Under 2015 inkom 81 stycken dödsbon som handlagts av Länsstyrelsen.

Fiske

VOLYMER OCH KOSTNADER	2015	2014	2013
Avser verksamhet 62*			
Årsarbetskrafter män	1,00	1,06	1,01
Årsarbetskrafter kvinnor	0,18	0,11	0,11
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	0,77	0,74	0,68
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	1 666	1 922	1 607
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	1,09	1,25	1,07
Antal ärenden, inkomna och upprättade	336	333	363
Antal beslutade ärenden	344	344	350
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	1	0	0
Bidragutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	0	7	0

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven.

Kommentarer till tabellen

Länsstyrelsen har under 2015 handlagt 336 fiskerelaterade ärenden vilket motsvarar cirka 5 procent av länsstyrelsens totala mängd ärenden under året. Verksamheten, sett utifrån volymer och kostnader, har i stort sett varit stabil under de tre senaste åren. Ärendet som är äldre än två år gäller ett stöd från EFF (Europeiska fiskerifonden) och kommer att avslutas i början av 2016.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Länsstyrelsen svarar på en stor mängd frågor gällande fiske, fiskebestämmelser och fiskevård från allmänhet, föreningar, organisationer och myndigheter. Länsstyrelsens/länsstyrelsernas medverkan till regeländringar, genomförande av fisketillsynen samt restriktiva hållning avseende nyetablering och redskapsmängder gällande yrkesfisket i Hjälmaran och Vättern har medverkat till en hållbar förvaltning av fisk- och kräftresursen. Detta har inneburit att de etablerade licensierade yrkesfiskarna under senare år haft en jämförelsevis hög och stabil inkomst från fisket samt att fångstmöjligheterna för fritidsfiske och fisketurism i de bägge sjöarna ökat. Länsstyrelsen har fortsatt, under 2015, medverkat i Jordbruksverkets rådgivande grupp för fritidsfiske och fisketurism och Jordbruksverkets sekretariat för framtagandet av Svensk yrkesfiskestrategi. Ett arbete som kommer att ligga till grund för Jordbruksverkets främjaransvar inom dessa områden. Länsstyrelsen har verkat för att problematiken gällande fiskutsättning, fiskhälsa och aktuell lagstiftning i högre grad uppmärksammas av övriga länsstyrelser, Statens Veterinärmedicinska anstalt, Havs- och vattenmyndigheten och Jordbruksverket.

Under året har Länsstyrelsen med stöd av statligt anslag, 1:12 åtgärder för havs- och vattenmiljön, samt andra sökta medel och eget arbete:

- eliminerat nio fiskvandringshinder i sex vattendrag varav flertalet är öringförande med flodpärlmussla
- återställt raserade biotoper i tio vattendrag
- projekterat åtgärder i ytterligare åtta vattendrag
- genomfört den operativa fisketillsynen i Hjälmarens
- i samverkan med övriga länsstyrelser runt Vättern, fortsatt med arbetet för en förbättrad kvalitet på de laxungar som sätts ut i Vättern.

Länsstyrelsen i Örebro län har samordningsansvaret för fiskefrågorna i Hjälmarens och för fisket i Vättern så medverkar Länsstyrelsen i arbetsgrupper knutna till Samförvaltning fiske, bl.a. arbetsgruppen för kräftfisket, arbetsgruppen för ökad laxsmoltkvalité, arbetsgruppen för fisketillsynen samt arbetsgruppen för undersökning och övervakning.

Länsstyrelsens sammanfattande bedömningen är att fisketillsyn, förvaltningen av fisket och fiskevården medfört att dessa bägge sjöar har ett betydande värde för fritidsfiske och fisketurism samtidigt som fiske- och kräftresursen ger ett femtiotal yrkesfiskare sysselsättning på heltid med jämförelsevis goda inkomster.

Under 2015 beslagtogs länsstyrelsens fisketillsyn över 700 olagligt utlagda kräftburar i Hjälmarens. Då kräfta är en art av stort ekonomiskt värde bedömer länsstyrelsen att det olagliga fisket kommer att öka. Länsstyrelsen vill därför ånyo understryka värdet i att få ansvaret för fisketillsynen tydligare utpekad. Frågan har bl.a. tidigare framförts av länsstyrelserna i regeringsuppdrag 69, länsstyrelsernas regleringsbrev 2009. Länsstyrelsen redogör för 2015 års fisketillsyn avseende sjön Hjälmarens till Havs- och vattenmyndigheten senast 1 februari 2016.

Hösten 2014 fick Länsstyrelsen vetskap om förekomst av främmande fiskart i ett av länets vattenfyllda grustag. Fångade exemplar artbestämdes till nordamerikansk svart dvärgmal (*amierus melas*). Arten som inte tidigare påträffats i Sverige hade även förökat sig i stor omfattning och risken för spridning till och skada av andra vatten bedömdes som högst påtaglig varför den snabbt skulle utrotas. Denna hantering försvårades dock, bl.a. av otydlig ansvarsfördelning, avsaknad av beredskap, att fiskbekämpningsmedlet rotenon inte är godkänt av Kemikalieinspektionen, att vattnet i grustaget hade kontakt med grundvatten med dricksvattenbrunnar i närområdet och inte minst av att Örebro kommun planerar kommunal reservvattentäckt i området. I mars 2015 fylldes grustaget igen till en kostnad av cirka 700 tkr och händelsen fick mycket stor uppmärksamhet i riksmidia, där Länsstyrelsen tydligt informerade om riskerna med olagliga utsättningar och främmande arter. Samverkan och erfarenhetsutbytet mellan Länsstyrelsen och Havs- och vattenmyndigheten kommer förhoppningsvis att ge bättre förutsättningar att hantera liknande problem i framtiden särskilt vad gäller ansvarsfördelningen.

Åtterrapportering regleringsbrev

15. Länsstyrelserna ska redovisa hur de främjat och bidragit till den nationella offentliga finansieringen av det operativa programmet för fiskerinäringen i Sverige perioden 2007–2013. Länsstyrelserna ska verka för ett effektivt regionalt genomförande av Havs- och fiskeriprogrammet för Sverige 2014–2020 i syfte att uppnå de i programmet angivna målen i enlighet med kommande förordning om stöd inom ramen för Havs- och fiskeriprogrammet.

Statens Jordbruksverk har hittills bidragit med den nationella offentliga finansieringen och Länsstyrelsen bedömer möjligheterna att regionalt finna medel för nationell medfinansiering som mycket begränsade i Örebro län.

Arbetet med att genomföra Havs- och fiskeriprogrammet påbörjades under hösten med information till partnerskapet.

16. Länsstyrelserna ska redovisa hur de bidragit till arbetet med omprövning av vattendomar.

Omprövning av vattendomar

En förutsättning för att miljömålet Levande sjöar och vattendrag ska kunna nås är att vattendomar för dammar, vattenkraftverk och markavvattning får villkor enligt miljöbalken.

Länsstyrelsen har under året haft möten med flera vattenkraftverksägare för att berätta om vattenkraftens miljöpåverkan och vilka miljöhänsyn som behövs för att rädda hotade vattenlevande organismer och deras livsmiljöer. Diskussionerna har varit konstruktiva men få kraftverksägare är villiga att frivilligt ompröva sin verksamhet efter miljöbalkens krav.

Kommunernas planering berör ofta stadsnära jordbruksmark och markavvattningsföretag. Vid exploatering behövs omprövning för att anpassa markavvattningen till de nya förhållandena och ökad miljöhänsyn vid underhåll. I samband med plansamråd verkar Länsstyrelsen för omprövningar.

Under 2015 har ett markavvattningsföretag i Örebro kommun avvecklats genom en omprövning då kommunen tog över ansvaret för avvattningen inom planområdet genom inrättande av ett kommunalt VA-område. Under 2015 har Länsstyrelsen ordnat en temadag om markavvattning tillsammans med Örebro kommun. Fler omprövningar och avvecklingar är på gång i länet i samband med detaljplaneläggning och i samband med vattenvårdsåtgärder.

Omprövning av vattendomar i Rällsälven och Dyltaån

Den juridiska processen att driva en omprövning mot en verksamhetsutövers vilja är väldigt resurskrävande och Länsstyrelsens resurser är begränsade. Dessutom kan ersättningen till verksamhetsutövaren bli mycket kostsam. Därför är ett samarbete och en samfinansiering mellan Länsstyrelsen och verksamhetsutövaren idag mer eller mindre en förutsättning för att en omprövning ska kunna genomföras.

I Rällsälven och Dyltaån samarbetar Länsstyrelsen med kraftverksägare, som är intresserade av att ompröva tillståndet för verksamheten och genomföra angelägna miljöförbättringar. Åtgärderna är prioriterade för att rädda hotade djurgrupper som flodpärlmussla och fisken asp. Vi ser detta som bra exempel på samarbete för att modernisera äldre vattendomar. Samtidigt

har det visat sig väldigt svårt att få offentlig samfinansiering för åtgärder som berör vattenkraft eftersom utgångspunkten i miljöbalken är att kraftverksägaren ska betala.

Tabell 1.2: Fiske ¹⁾

Länsfakta	2015	2014	2013
Antal fiskevårdsområden	42	42	42
Antal fiskelicenser	0	0	
Antal personliga fiskelicenser	16	15	
Antal yrkesfiskelicenser			15
Antal fartygstillstånd			0
Antal inkomna ansökningar om stöd ur strukturfondsprogram	0	0	1

¹⁾Från och med 1 oktober 2014 infördes nya regler om licens för yrkesfiske. Ändringen innebär bl.a. att benämningen yrkesfiskelicens bytte namn till personlig fiskelicens vid fiske i sötvatten.

Källa: Länsstyrelsens register över fiskevårdsområden. Havs- och vattenmyndighetens register över yrkesfiskelicenser. Länsstyrelsens diarium över antalet ansökningar om stöd från EFF.

Kommentarer Tabell 1.2

Antalet fiskevårdsområden är oförändrat och Länsstyrelsen ser för närvarande inget omedelbart behov att prioritera bildandet av nya områden.

Yrkesfisket i Örebro län berörs ej av fartygstillstånd och antalet yrkesfiskare i länets del av Hjälmararen är 14 (totalt för sjön 33) och i länets del av Vättern två (totalt för sjön 19). Antalet personer som vill etablera sig som yrkesfiskare i dessa sjöar är relativt stort. Då fisk- och kräftresursen är begränsad har länsstyrelsernas utgångspunkt varit att redan etablerade yrkesfiskare långsiktigt ska kunna leva av sitt fiske. Detta har inneburit restriktivitet vid bedömning av ett ökat fisketryck. Den person som tillkom Hjälmarsfisket 2015 övertar fisket efter en äldre fiskare som trappar ned och avser att sluta med yrkesfisket.

Intresset för att söka stöd från EFF är relativt begränsat med 0-5 ansökningar per år under den senaste tioårsperioden. Ansökan inkommen 2013 avser utveckling av vattenbruksanläggning. Även om intresset kan tyckas svagt från fiskets intressenter är bidragen av stort värde för de som söker och erhåller stöd.

Folkhälsa

VOLYMER OCH KOSTNADER	2015	2014	2013
Avser verksamhet 70*			
Årsarbetskrafter män	0,34	0,35	0,39
Årsarbetskrafter kvinnor	2,43	2,06	1,92
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	1,82	1,53	1,39
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	3 915	3 419	2 877
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	2,57	2,22	1,91
Antal ärenden, inkomna och upprättade	54	57	61
Antal beslutade ärenden	54	64	62
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	0	0	18
Bidragutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	5 099	5 146	50

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven.

Kommentarer till tabellen

Området folkhälsa består av ANDT-samordning (alkohol, narkotika, dopning och tobak) och tillsyn enligt alkohol- och tobakslagarna samt att på ett övergripande sätt verka inom området. Antalet årsarbetskrafter har ökat något jämfört med tidigare år. Det beror på dels ett tillfälligt projekt inom tillsyn och dels ökat ansvarsområde för ANDT. Skillnader vad gäller antalet ärenden som upprättas och beslutas är mycket små och visar på en stabil verksamhet.

Andra väsentliga prestationer och resultat

ANDT-arbetet 2015*Samhällsråd T*

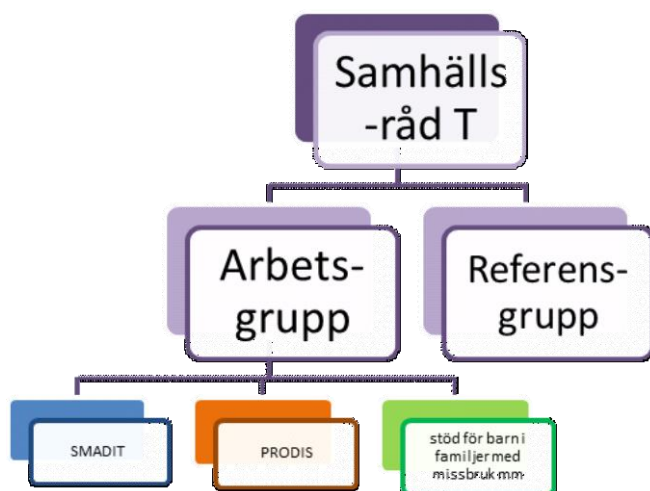
I Samhällsråd T samverkar Länsstyrelsen med polis, Region Örebro län, Örebro universitet och kommunerna samt ideella länsorganisationer inom alkohol, narkotika, doping och tobaksområdena, ANDT. Syftet är att implementera den nationella ANDT-strategin. Rådet har därför tagit fram en flerårig länsstrategi och beslutar årligen om en gemensam verksamhetsplan.

Länsstyrelsen i Örebro län har organiserat ANDT-arbetet tillsammans med andra närliggande verksamheter som tillsyn enligt alkohol- och tobakslagen, insatser för våld i nära relationer, hedersrelaterat våld, föräldrastöd m.fl. i enheten för Social hållbarhet.

Styrning

ANDT-arbetet i länet styrs av Samhällsråd T som består av landshövdingen, regiondirektören, Polisområdeschef Örebro län samt representant för Örebro universitet. Till Samhällsråd T finns en arbetsgrupp och en referensgrupp. Arbetsgruppen bereder rådets möten och planerar den verksamhet som rådet bestämmer. Arbetsgruppen består av enhetschefer eller motsvarande från respektive organisation samt länsamordnaren för ANDT-frågor. Universitetet representeras i arbetsgruppen på professorsnivå. Referensgruppen består av politiska representanter från kommunerna och Region Örebro län samt representanter för den ideella sektorn. Till Samhällsråd T finns också andra arbetsgrupper knutna med mer

avgränsade uppdrag, som Samverkan mot alkohol och droger i trafiken, SMADIT, och Prevention av dopning i Sverige, PRODIS, samt en arbetsgrupp för att främja och stötta verksamheter som riktar sig till barn i familjer med missbruk, psykisk sjukdom m.m.

Figur 2. Organisationsskiss Samhällsråd T.

Styrdokument för arbetet är Länsstyrelsens särskilda förordning för området, den nationella ANDT-strategin med åtgärdsprogram, länsstrategi för ANDT-arbetet och Samhällsråd T:s gemensamma verksamhetsplan.

Under 2015 har polisen genomfört en stor omorganisation, Örebro läns landsting och Regionförbundet Örebro har gått samman i Region Örebro län och Länsstyrelsen i Örebro län har fått en ny landshövding. Vissa gemensamma frågor och uppgifter har därför fått skjutas på till 2016.

Samhällsråd T har haft två möten under 2015, arbetsgruppen har träffats en gång. Referensgruppens möte planeras till 2016.

2012 antogs en ny strategi för ANDT-förebyggande arbete i Örebro län som länets kommuner, frivilligorganisationer m.fl. har medverkat till. Länsstrategin bildar underlag till den handlingsplan som tas fram varje år av Samhällsråd T.

ANDT-nätverk

Kommunala ANDT-samordnare och nyckelpersoner från övriga verksamheter med ANDT-anknytning har bjudits in till sex nätverksmöten under 2015. Teman för mötena har varit verksamhetsplanering, tobak, kampanjen Tänk om, länsrapporten, föräldrastöd, narkotika och alkohol (EFFEKT, kontrollköp, ansvarsfull alkoholserving). Tobak och narkotika har behandlats vid varje möte.

Samordnarna har dessutom bjudits in till en tvådagars fördjupning om det förebyggande ANDT-arbetet tillsammans med samordnare i ytterligare sju län. Samordnare från länet har också deltagit i den grundutbildning för kommunala samordnare som anordnas av länsstyrelserna gemensamt tillsammans med Folkhälsomyndigheten och Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN.

Barn i familjer med missbruk och/eller psykisk sjukdom

Länsstyrelsen samordnar den arbetsgrupp med representanter från kommuner och Region Örebro län som arbetar med att planera utvecklingsarbete för stödgruppsledare och barnombud inom socialtjänst och hälso- och sjukvård. Under 2015 har arbetsgruppen och därmed Länsstyrelsen varit med och samordnat två nätverksträffar för stödgruppsledare, barnombud, socialtjänst och frivård som arbetar med barn i familjer med missbruk och psykisk sjukdom. Träffarna syftade till att ge tillfälle för olika professioner att träffas, diskutera och framföra sin syn på hur vi kan utveckla arbetet för barn och unga som anhöriga. Länsstyrelsen har även varit med och stöttat en utbildningsinsats i metoden ”Föra barnen på tal” för barnombuden inom Region Örebro län. Metoden syftar till att öppna upp samtal om barn och föräldraskap som en del av föräldrarnas behandlingsprocess för psykisk ohälsa.

Folkhälsomyndigheten har beviljat Karlskoga kommun, som värdkommun, för att under åren 2015–2017 samordna ett regionalt utvecklingsarbete för stöd till barn och unga i familjer med missbruk och psykisk ohälsa i Örebro län. Projektet heter Barn och unga som anhörig och Länsstyrelsen i Örebro län är projektägare. I den regionala referensgruppen ingår representanter från Karlskoga, Degerfors och Örebro kommun, Region Örebro län och Länsstyrelsen Örebro län. I styrgruppen finns Karlskoga och Degerfors kommuner, Länsstyrelsen i Örebro län, Region Örebro län samt Örebro universitet representerade.

Mellanstora städer

Länsstyrelsernas nätverk mellan Dalarna, Västmanland, Värmland, Uppsala, Södermanland, Gävleborg, Östergötland och Örebro län genomförde en tvådagarsträff för Mellanstora städer i Mellansverige som handlade om ANDT, med särskilt fokus på samverkan/brottsförebyggande samt alkohol och ungdomar. Örebro var värd för dagarna och vid det tillfället deltog ANDT- eller BRÅ-samordnare, politiker och polis.

Små kommuner

I april genomfördes ett tvådagarsmöte för de mindre kommunerna i Värmlands och Örebro län. Mötet var en fortsättning på utvecklingsarbetet ”Små kommuners förebyggande arbete mot alkoholskador och narkotika”. Det bedrevs åren 2006–2010 av länsstyrelserna i samverkan med Socialdepartementet. Syftet med aprilmötet var att ge kommunerna tillfälle till erfarenhetsutbyte,

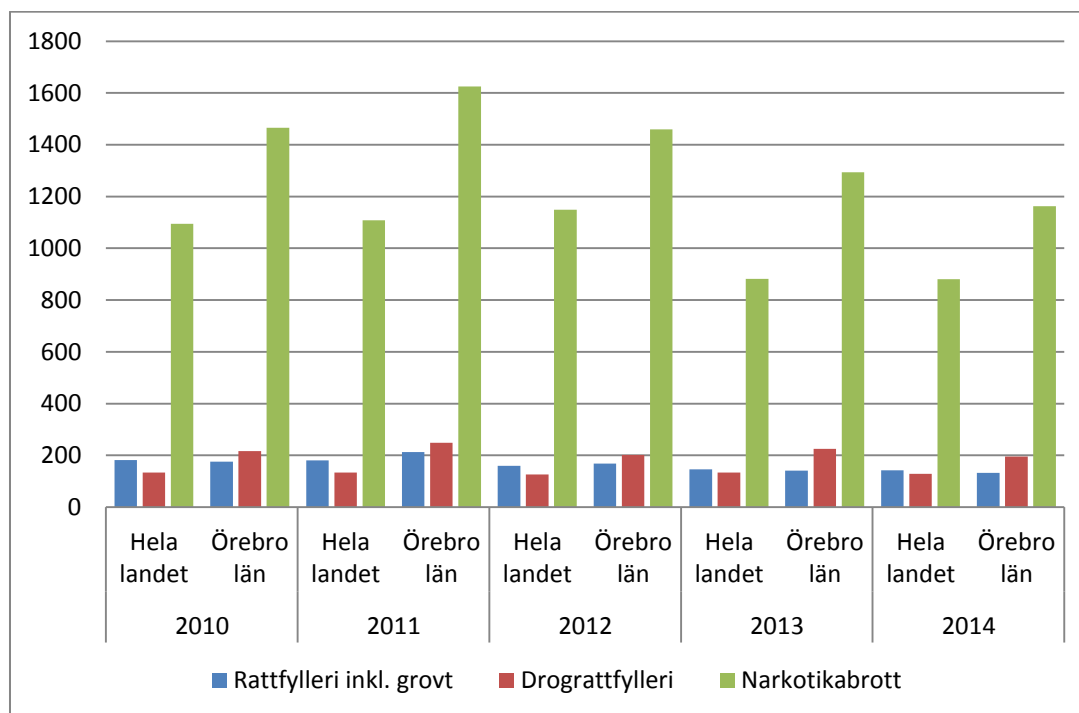
SMADIT - samverkan mot alkohol och droger i trafiken

Länsstyrelsen har under många år varit med och drivit satsningen SMADIT i Örebro län för en drogfri trafik. SMADIT innebär att alla som kör bil alkohol- eller drogpåverkade eller gör sig skyldig till ringa narkotikabrott och som tas av polisen, direkt kan hänvisas till beroendevården inom hälso- och sjukvården. Numera hänvisas också dopningsärenden till mottagningen i Örebro. Tre mottagningar som har öppet 24 timmar per dygn, sju dagar i veckan, finns i länet. Mottagningarna i Örebro och Karlskoga tar emot patienter från västra länsdelen samt Kristinehamn i Värmland. Mottagningen i Lindesberg vänder sig till länets norra del.

Ett samrådsorgan med representanter från de ingående intressenterna följer arbetet. Samhällsråd T är styrgrupp. Arbetet följs upp i en forskningsstudie med intervjuer och registerstudier. Forskningen leds av Psykiatriskt forskningscentrum vid Region Örebro län. Syftet med projektet är att utvärdera om arbets sättet i Örebro län ger några påvisbara samhällseffekter. Man kommer att kartlägga alkohol och drogrelaterade olyckor, brottslighet, återfall i drog-/rattfylleri och sjukfrånvaro relaterat till SMADIT i Örebro län. I intervjuerna

frågar man också efter hur bemötandet uppfattats m.m. Resultaten redovisades i december 2015.

Nedanstående diagram visar hur Örebro län förhåller sig till riksgenomsnittet för de brott som tas om hand inom SMADIT (utom dopning). Polisen i Örebro län är ”bättre” 2013 på att upptäcka drograttfylleri och narkotikabrott. Uppgifterna kommer från BRÅ.

Figur 3: Antal trafiknykterhetsbrott och antal ringa narkotikabrott per 100 000 invånare. Källa BRÅ.

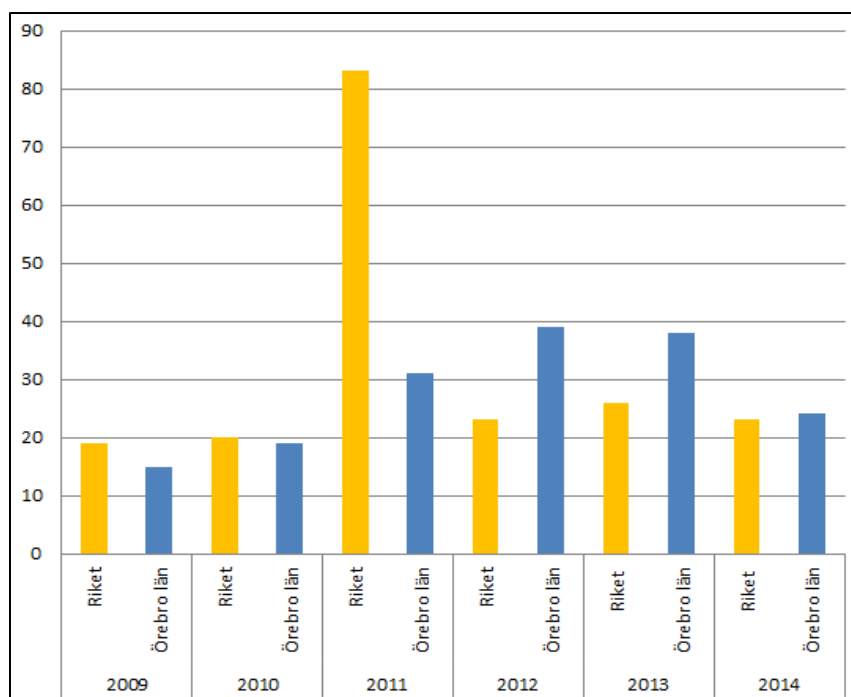
PRODIS – dopningsförebyggande insatser

Örebro län deltar sedan 2011 i det nationellt sammanhållna arbetet PRODIS – prevention av dopning i Sverige – som leds av STAD, Stockholms läns landsting. Samhällsråd T är styrgrupp för arbetet i Örebro län. Projektgruppen består av representanter från polisen, Region Örebro län, idrottsförbundet, kommuner, träningsanläggningar och Länsstyrelsen. Projektledare kommer från idrottsförbundet. Syftet med PRODIS är att utveckla och sprida en arbetsmodell för att förebygga användningen av anabola androgena steroider. På lokal nivå innebär arbetet i korthet:

1. Utbildning för nyckelpersoner.
2. Diplomerings av träningsanläggningar.
3. Utveckling av ett aktivt samarbete mellan aktörer i lokalsamhället.

Sedan starten har cirka 275 instruktörer på träningsanläggningar utbildats och tio anläggningar har diplomerats. I samverkan med träningsanläggningarna har policier, handlingsplaner m.m. arbetats fram och antagits. Arbetet har också i år synliggjorts i olika forum, marknader, konferenser, i media och på anläggningar.

Under de senare åren har polisens insatser mot dopningsbrott ökat, utom under senaste mätåret 2014. Det har varit särskilt märkbart i Örebro län.

Figur 4: Antal dopningsbrott per 100 000 invånare. Källa BRÅ.

Narkotika

Narkotikaarbetet har stor prioritet i länet, vilket även syns på nätverksträffarna som sker med kommunernas ANDT-samordnare. Utöver de ordinarie nätverksträffarna har särskilda planeringsmöten genomförts med kommunernas ANDT-samordnare. Fokus har varit att skapa en gemensam syn på vad narkotikaförebyggande arbete bör innehålla. Tanken är att vi under 2016 ska ha narkotika som ett av fokusområdena i länets ANDT-arbete.

Förutom de nätverksmöten som haft narkotikafrågan på dagordningen har en utbildningsdag med temat ”Så skapar vi argument mot narkotika” arrangerats. Målgrupp var de som möter ungdomar och som arbetar med öppen ungdomsverksamhet eller beslutar om dessa verksamheter. Utbildningsdagen genomfördes i samverkan med Region Örebro län och CAN och lyfte narkotikautvecklingen och situationen i Sverige och i länet, ungdomars frågor och funderingar kring narkotika, forumteater med olika scenarier i mötet med ungdomar samt gruppdiskussioner.

Drogvaneundersökning i länet

Liv & hälsa ung görs numera vart tredje år i länet i skolår sju, nio och år två på gymnasiet. Undersökningen beskriver ungdomars livsvillkor, levnadsvanor och hälsa. Den följer också drogvaneutvecklingen bland ungdomarna. Trenden i landet med en allt lägre andel som dricker alkohol är densamma i Örebro län. Dessutom är det allt färre som röker och den absoluta majoriteten av ungdomarna använder inte heller narkotika. Nästa undersökning görs 2016.

I jämförelse med riket: CAN gör årligen riksrepresentativa undersökningar av skolelevs drogvvanor (CAN, 2015). I årets undersökning svarade 40 procent av pojkarna och 44 procent av flickorna i årskurs nio att de druckit alkohol under de senaste tolv månaderna.

På frågan om man använt narkotika svarar de flesta elever nej. De som svarar ja har i de flesta fall använt hasch/marijuana.

I jämförelse med riket: I CAN:s undersökning (CAN, 2015) uppgav cirka 5 procent av flickorna och 8 procent av pojkarna i skolår nio att de provat narkotika.

Tänk om

Även under 2015 deltog Länsstyrelsen i kampanjen Tänk om. En arbetsgrupp med representanter från kommunerna, idrotten och Länsstyrelsen har ansvarat för upplägget. Kampanjen var helt finansierad av Folkhälsomyndigheten. Följande event har genomförts:

- Bussreklam, invändigt (länstrafik) och utvändigt (stadsbussar Örebro) under skolavslutningsveckorna och kring jul/nyår.
- Vid skolavslutningarna skickade Länsstyrelsen ut ett pressmeddelande med bl.a. följande innehåll: Föräldrar säger nej till att ge alkohol till ungdomar att dricka på egen hand. Idag uppger 100 procent av föräldrarna till barn födda 1998 i Örebro län att det inte är okej att ge tonåringen alkohol, enligt TNS-Sifo.
- Tablettaskar och folder med information om Tänk om-budskapet har delats ut utanför Systembolaget och på andra platser.
- Vid idrottsevenemang i länet har man sponsrat med Tänk om-kaffemuggar.
- Under en eftermiddag och kväll på länets största shoppingcenter har Länsstyrelsen och kommunernas ANDT-samordnare haft en monter med information om Tänk om-material. Syftet har varit att samtala om tonåringar och alkohol, med budskapet att inte långa.

Samverkan tillsyn – samordning

Tillsynshandläggare och samordnare gör gemensam verksamhetsplanering. I det regionala samarbetet som Länsstyrelsen i Örebro län ingår i tillsammans med sju andra länsstyrelser träffas också handläggare och tillsynshandläggare för gemensamma överläggningar.

Tillsyn och samordning har haft två inspirationsträffar för länets tillsynshandläggare, polis med tillsynsuppdrag och samordnare. Träffen i juni hade nya kontrollsköpsbestämmelserna som tema och vid träffen i december presenterades den studie som gjorts i länet av servering av alkohol till berusade och till underåriga. Se mer om detta under rubriken *Tillsyn*.

Nationell och regional samverkan mellan länsstyrelserna

Länsstyrelsen har deltagit i samtliga nätverksträffar som anordnats av Folkhälsomyndigheten. Länsstyrelsernas ANDT- och tillsynsverksamheter har tillsammans haft en utställning på den nationella konferensen Förebygg.nu i Göteborg.

Länsstyrelserna i Östergötland, Dalarna, Gävleborg, Uppsala, Södermanland, Västmanland, Värmland och Örebro län (mellanlänen) har en nära samverkan i ANDT-frågor. Under 2015 har två större evenemang anordnats. En tvådagars nätverksträff arrangerades för de stora kommunerna i länen där sammanlagt 60 personer deltog, representerade av politiker, poliser och samordnare. Dagarna ägnades åt samverkan/brottsförebyggande samt alkohol och ungdomar. För sjunde året i rad anordnades dessutom två fördjupningsdagar för 70 lokala ANDT-samordnare i de åtta länen.

Yrkesföreningar mot tobak erbjöd länsstyrelserna att anordna utbildningar i praktiska metoder och verktyg till personal på ungdomsmottagningar/ungdomshälsa och elevhälsa för att stärka unga i att vara tobaksfria. Två utbildningstillfällen förlades till Uppsala och Örebro. Intresserade från de åtta län som samarbetar i Mellansverige erbjöds delta på valfritt

arrangemang. Utbildningen i Örebro gjordes tillsammans med Tobakspreventiva enheten inom Region Örebro län och lockade nästan 200 personer.

Nationellt utvecklingsarbete - SLUSS

Länsstyrelsen i Örebro län har fått länsstyrelsernas uppdrag att samordna frågor som rör länsstyrelsernas ANDT-arbete. I år har det inneburit att

- Fördela verksamhetsmedel för ANDT-arbetet till länsstyrelserna enligt den fördelningsnyckel som togs fram 2014.
- Avge rapport till Kammarkollegiet hur verksamhetsmedlen använts.
- Avge rapport till Folkhälsomyndigheten om ANDT-verksamheten vid Sveriges länsstyrelser.
- Fortsätta arbeta med att gemensamt inom länsstyrelserna utveckla kärnverksamheterna inom ANDT-uppdraget.
- Arrangera två workshops för ANDT-samordnarna. Ett för genomlysning av ANDT-uppdragets kärnverksamheter och en för att ta fram underlag till en regional och lokal lägesrapport.
- Ta fram en regional och lokal lägesrapport om ANDT-arbetet i Sverige.
- Ge synpunkter på förslaget till ny ANDT-strategi.
- Planera och genomföra en grundutbildning för nya lokala ANDT-samordnare tillsammans med CAN.

Arbetet har skett i nära samverkan med övriga länsstyrelser. En särskild planeringsgrupp har funnits för grundutbildningen, i övrigt har alla ärenden beretts (nio möten) i en särskild grupp med representanter för fyra länsstyrelser. Arbetet har regelbundet stämts av med länsstyrelsernas Chefsforum för Social hållbarhet.

Föräldrastödssamordning i Örebro län

Bakgrund

I juli anställdes en ny person som ska arbeta som föräldrastödssamordnare på 50 procent inom ramen för det regionala föräldrastödsuppdraget vid Länsstyrelsen i Örebro län.

Samverkan i Örebro län

I Örebro län finns sedan några år tillbaka nätverket Länsamverkan för föräldrastöd, där föräldrastödjande aktörer sammankallas av Region Örebro län. Det övergripande målet med föräldrastödsnätverket är att alla föräldrar i länet ska erbjudas ett kunskapsbaserat, behovsanpassat och likvärdigt stöd i föräldraskapet. Syftet med länsamverkan är att öka förutsättningarna för att stödet i föräldraskapet blir likvärdigt i regionen, att mötas utifrån olika kompetenser och att undvika parallella spår. I gruppen finns representanter från Region Örebro län, Örebro läns idrottsförbund, Länsstyrelsen i Örebro län och representanter från länets kommuner. Länsstyrelsen i Örebro län har medverkat vid samtliga mötestillfällen för detta nätverk och har bl.a. lyft diskussioner om förutsättningar för att utveckla stödet till föräldrar med tonårsbarn. Länsstyrelsens föräldrastödssamordnare har också deltagit i flera andra regionala nätverksmöten inom närliggande områden såsom ANDT och integration för att föra in föräldrastödsfrågan. Enskilda kontakter med exempelvis kommunala föräldrastödjare och folkhälsosamordnare har också genomförts under året.

Länsstyrelsen i Örebro län har under året också stärkt samarbetet med Region Örebro län och den resursperson som finns inom föräldrastödsområdet. Syftet med samarbetet är att länets

föräldrastödsarbete kan utvecklas i större utsträckning då arbetet sker i samverkan, resurser används effektivare och kontaktnät breddas. I Örebro län finns det ett omfattande föräldrastöd som täcker barn i yngre åldrar, när det gäller föräldrastöd under tonårstiden och därmed föräldrastöd under barnets hela uppväxt finns det utvecklingsmöjligheter.

Kunskaphöjande insatser om föräldrastöd

Ett viktigt resultat av arbetet i nätverket Länsamverkan för föräldrastöd är det dialogseminarium med rubriken Varför föräldrastöd under barnets hela uppväxt? som genomfördes i december. Det är Länsstyrelsen i Örebro län, Region Örebro län och nätverket Länsamverkan föräldrastöd som tillsammans bjöd in länets chefer, strateger, verksamhetsrepresentanter och beslutsfattare på lokal och regional nivå från offentlig och civil sektor. Syftet var att inspirera och öka kunskapen om föräldrastöd så att kommuner, Region Örebro län och andra föräldrastödjande aktörer i Örebro län kan utveckla ett välfungerande stöd för att föräldrar ska känna sig trygga i sin föräldraroll under barnets hela uppväxt. Under dagen deltog cirka 120 personer. Seminariedagen är även en inledning inför de kommande kommundialoger som Länsstyrelsen i Örebro län och Region Örebro län planerar att genomföra i länets kommuner under våren 2016 för att lyssna in framtida behov och tankar kring föräldrastödsarbetet.

Föräldrastödssamordnaren har också deltagit som föreläsare på olika lokala och regionala konferenser/möten och presenterat länsstyrelsens uppdrag och vikten av att arbeta med föräldrastöd, exempelvis nätverksträff om barnkonventionen och nätverksträff för småkommunssamverkan inom ANDT-området.

Regionala styrdokument

Under nästa år kommer ett flertal nya styrdokument att arbetas fram inom Örebro län, däribland Länsstyrelsen länsstrategi för ANDT-förebyggande arbete. Med anledning av detta har man börjat uppmärksamma att föräldrastöd är något som bör finnas med i dessa strategier, planer, program och avtal.

Länsstyrelsegemensam samverkan

Länsstyrelsen i Örebro län har medverkat vid samtliga länsstyrelsegemensamma dagar om föräldrastöd. Det har även skett en hel del Lync-möten med representanter från andra länsstyrelser. Samtliga länsstyrelser har delats in i olika temaområden där man ansvarar för att ta fram förslag på arbetssätt inom dessa områden. Länsstyrelsen i Örebro län har valt att delta i ett temaområde om politikerutbildning som sker i samverkan med länsstyrelserna i Värmland och Östergötlands län.

Samarbetsyta för föräldrastöd

Länsstyrelsen i Örebro län har tagit över ansvaret för administrering av den länsstyrelsegemensamma samarbetsytan för föräldrastöd. Under hösten har dialog skett med kommunikationsavdelningen på Länsstyrelsen kring upplägget på sidan och fått stöd för ändringar.

Kunskapssammanställning Föräldrastöd och Tonåringar – Rapport till Länsstyrelserna

Länsstyrelsen i Örebro län har under hösten spridit den rapport om föräldrastöd till föräldrar med barn i tonåren som Göteborgs universitet har tagit fram till länsstyrelserna. Rapporten har skickats till Länsnätverket för föräldrastöd i syfte att bidra med kunskap till beslutsfattare, tjänstemän och praktiker på lokal och regional nivå i arbetet med att påbörja eller utveckla

kunskapsbaserade insatser i det föräldrastödande arbetet. Under dialogseminariet i december kommer spridning av denna att ske genom föreläsningar.

Nationell konferensen Föräldrastöd och Tonåringar

Den 2 juni genomfördes konferensen Föräldrastöd och tonåringar i Göteborg av länsstyrelserna, Göteborgs universitet, Västra Götalandsregionen och Göteborgsregionens kommunalförbund. Konferensen syftade till att ge kunskap om vilka utmaningar som föräldrar står inför när tonåringen träder in i familjen och vilket stöd samhället kan och bör erbjuda föräldrar. Föräldrastödssamordnaren för Länsstyrelsen i Örebro län deltog vid konferensen och har spridit dokumentationen från konferensen via länsstyrelsens webbsida och till Länsnätverket för föräldrastöd.

Föräldrastöd och nyanlända

Under året har det skett diskussioner kring möjligheten att utveckla föräldrastödet till utlandsfödda och nyanlända föräldrar. Det har bl.a. inneburit samtal med representanter för länets samhällsorientering och SFI. Innan året är slut kommer föräldrastödssamordnarna vid Länsstyrelsen i Örebro län och Region Örebro län att träffa integrationssamordnarna vid Länsstyrelsen för att tillsammans lyfta vad det finns för behov när det gäller föräldrastöd och nyanlända, exempelvis vad har vi sett andra göra inom området, och vad skulle vi tillsammans kunna göra. Under hösten har inspiration inhämtats från Länsstyrelsen i Östergötland som bjöd in verksamma i sitt län till en seminariedag om föräldrastöd och nyanlända där även föräldrastödssamordnarna från Länsstyrelsen i Örebro län och Region Örebro län deltog.

Föräldrastödssamordningen

Stöd- och samordningsfunktionen vid Länsstyrelsen i Örebro län

Länsstyrelsen i Örebro län har sedan januari 2015 ansvar för att stödja och samordna länsstyrelsernas arbete inom ramen för det föräldrastöduppdrag som samtliga länsstyrelser har under åren 2014–2017. Länsstyrelsen i Örebro län ska genom gemensamma kompetensutvecklings- och kommunikationsinsatser stödja och samordna utvecklingen av det regionala och lokala föräldrastödsarbetet. En struktur för ett gemensamt arbete inom ramen för uppdraget påbörjades redan 2014, men har i och med att uppdraget utvecklas och förstärkts fortsatt under 2015. Ett arbetsutskott, AU, med representation från sex länsstyrelser fyller en mycket viktig funktion i arbetet. Alla gemensamma insatser planeras och diskuteras i AU. Arbetsutskottet rapporterar till det befintliga Chefsforumet för Social hållbarhet som består av representanter från samtliga länsstyrelser.

En referensgrupp för länsstyrelsernas föräldrastödsuppdrag med experter inom föräldrastödsområdet har under året knutits till uppdraget. Referensgruppen består för närvarande av representanter från Karolinska institutet, Göteborgs universitet, Uppsala universitet, Örebro universitet samt Folkhälsomyndigheten. Syftet med gruppen som träffas två gånger/år är att vara rådgivande till länsstyrelserna i arbetet med föräldrastödsuppdraget. Referensgruppen ska också bidra med kunskap kring hur arbetet bör struktureras för att få ett välfungerande föräldrastöd genom barnets uppväxt samt vara rådgivande i det länsstyrelsegemensamma arbetet med att ta fram kunskapsunderlag och utveckla kommunikationsinsatser för att på så sätt bidra till ett likvärdigt arbete i hela landet.

Under året har tre nationella nätverksträffar arrangerats för länsstyrelsegemensam samverkan, kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte. Träffarna ger framförallt en möjlighet att diskutera uppdraget med kollegorna på andra länsstyrelser, men de ger också en möjlighet till information om de insatser som stöd- och samordningsfunktionen vid Länsstyrelsen i Örebro

län arbetar med. Externa föreläsare har också bjudits in. På den senaste träffen deltog fyra representanter från Regeringskansliet, däribland Marielle Nakunzi, politiskt sakkunnig hos Barn-, äldre- och jämställdhetsminister Åsa Regnér.

Ett annat behov som framkommit genom våra nationella nätverksträffar är att mer kontinuerligt skapa möjlighet till erfarenhetsutbyte mellan föräldrastödssamordnarna på länsstyrelserna. Därför har fyra Lync-grupper skapats där utrymme finns för att diskutera uppdraget och få råd och stöd från kollegor. Den nationella stöd- och samordningsfunktionen deltar också i den utställning det är möjligt, dels för att föra ut information om vad som händer nationellt inom områden, dels för att fånga upp regionala och lokala behov och önskemål.

Länsstyrelserna har under året också påbörjat ett gemensamt arbete utifrån ett antal temaområden. Syftet är att hjälpas åt för att få mer kunskap om hur vi kan och bör arbeta med de olika temaområdena. Det handlar bl.a. om skolan som arena för föräldrastöd, det jämställda föräldraskapet och stöd till nyanlända och utlandsfödda föräldrar. De goda idéer och förslag som arbetas fram läggs ut på vår gemensamma samarbetsyta på intranätet där länsstyrelserna kan publicera inlägg och dokument.

Genom att skapa möjligheter till erfarenhets- och kunskapsutbyte, genom såväl fysiska nätverksmöten och Lync-möten som en gemensam samarbetsyta på intranätet, kan vi stärka kvalitén i arbetet med uppdraget och öka förutsättningarna för ett likvärdigt arbete i hela landet.

En annan viktig insats för att säkra kvalitén i vårt arbete har varit uppdraget att ta fram en kunskapssammanställning om föräldrastöd till föräldrar med barn i tonåren som Länsstyrelsen i Västra Götaland under hösten 2014 gav till Göteborgs universitet. Uppdraget har slutförts under året genom att rapporten *Föräldrastöd & Tonåringar* publicerades. Den utgör ett underlag i arbetet med att stödja föräldrastödjade aktörer i utvecklingen av ett kunskapsbaserat föräldrastöd. I uppdraget till Göteborgs universitet ingick också att presentera rapportens innehåll vid en konferens vilket också gjordes den 2 juni då konferensen Föräldrastöd och Tonåringar genomfördes i Göteborg. På konferensen deltog 338 personer från hela Sverige.

Arbetsutskottet har också arrangerat interna seminarier om rapporten. Syftet var att få möjlighet att diskutera rapportens innehåll och hur den kan användas i det dagliga arbetet. Syftet var också att inventera vilka gemensamma insatser som bör följa utifrån rapporten. Ett behov som uppkom var att ta fram en kortare och mer lättläst version av rapporten. Under hösten 2015 har därför ett arbete påbörjats för att ta fram ett spridningsmaterial om föräldrastöd till föräldrar med barn i tonåren. Syftet med materialet är att stimulera olika föräldrastödjande aktörer att utveckla föräldrastödet under tonårstiden, så att det omfattar barnets hela uppväxt. Materialet baseras delvis på kunskapssammanställningen från Göteborgs universitet, men inkluderar också andra aspekter som inte belystes i den. Materialet kommer att tryckas för spridning i alla län. Under året har också ett antal illustrationer som beskriver föräldrastödsuppdraget tagits fram. Dessa finns tillgängliga för alla på samarbetsytan och kommer att användas i spridningsmaterialet.

Under hösten har ett arbete påbörjats för att ta fram tre utbildningsfilmer (cirka 25 min/film) om föräldrastöd under tonårstiden inklusive handledningsmaterial med diskussionsfrågor.

Preliminära titlar på filmerna är:

1. Om Föräldrastöd
2. Ungdomstiden – vilka nya utmaningar ställs föräldrar inför
3. Effekter av föräldrastödjande insatser.

Syftet med filmerna är att öka kunskapen om föräldrastöd under tonårstiden. Filmerna ska motivera föräldrastödjande aktörer inom kommuner, landsting/regioner och idéburna organisationer att satsa på föräldrastöd och ska fungera som ett underlag för diskussioner om hur arbetet kan utvecklas. Filmerna och handledningen ska vara klart i mars 2016.

Under året har stöd- och samordningsfunktionen vid Länsstyrelsen i Örebro län deltagit i planeringen av och som föreläsare på en rad nationella och regionala konferenser. Det har dels varit konferenser och workshops som länsstyrelsernas föräldrastödssamordnare har arrangerat och som handlat om föräldrastöd. Dels har det varit konferenser som kollegor inom andra sakområden på länsstyrelserna har arrangerat, exempelvis inom arbetet med jämställdhet och integration. Stöd- och samordningsfunktionen har också deltagit i planering av och undervisning i kursen Förebyggandets konst – Föräldrastöd som ges av Örebro universitet.

Att samverka med andra myndigheter och centrala aktörer som har uppdrag inom föräldrastödsområdet eller inom andra närliggande områden har också varit ett viktigt arbete som stöd- och samordningsfunktionen prioriterat under året. Det har exempelvis handlat om återkommande möten med Sveriges kommuner och lansting, Socialstyrelsen och Myndigheten för internationella adoptionsfrågor. Ett exempel på länsstyrelsesamverkan är den samverkan som skett mellan Länsstyrelsen i Örebro län och Länsstyrelsen i Östergötlands län inom ramen för Östergötlands uppdrag att kartlägga förebyggande insatser i form av universellt och riktat föräldrastöd som ska motverka hedersrelaterat våld och förtryck, samt barn- och tvångsäktenskap och kvinnlig könsstympning. Länsstyrelsernas gemensamma rapport till Regeringskansliet, som lämnades i februari 2015, har varit en viktig utgångspunkt i samverkan med andra aktörer.

Tillsyn

Länsstyrelsen har haft tillsyn i länet över hur kommunerna följer bestämmelserna i alkohollagen respektive tobakslagen och anslutande föreskrifter. Detta arbete har i största möjliga utsträckning samordnats med det förebyggande arbetet på alkohol- och tobaksområdet. Länsstyrelsen har också biträtt kommunerna med råd och stöd i deras verksamhet.

Organisation och arbetssätt

För arbetet med alkohol- och tobakstillsyn har en handläggare under året arbetat 80 procent av en heltidstjänst där hälften är projektfinansierad med externa medel från Folkhälsomyndigheten. Tillsynsplan för år 2015–2016 är framtagen och beslutad av landshövdingen, detta är en förändring jämfört med tidigare år då planen beslutats på enhetschefsnivå.

Vi vill särskilt lyfta fram det utvecklingsarbete som länsstyrelserna gemensamt gör inom arbetet för SLATT (Sveriges länsstyrelser utvecklar alkohol- och tobakstillsynen). Det fortsatta utvecklingsarbetet har gett och ger länsstyrelserna en mer likvärdig tillsyn på alkohol- och tobaksområdena. Standardisering kring metoder, dokument och mallar samt samsyn kring begrepp och definitioner behöver hela tiden ses över. Förutom att vara med och

bidragit till detta på gemensamma handläggartreffen har tjänstemannen på Länsstyrelsen varit en av tre kvalitetsansvariga för SLATT-arbetet. De kvalitetsansvariga har till syfte att ansvara för att de förändringar som behöver göras genomförs samt att vara kontakt till chefsforum (Länsstyrelsernas chefer på enheterna Social hållbarhet eller liknande). Länsstyrelsen i Örebro län har på ett aktivt sätt bidragit till att kvaliteten och likheten ökat i tillsynen, sett ur både ett läns- och nationellt perspektiv.

Verksamhetstillsyn

Länsstyrelsen i Örebro län har under år 2015 gjort verksamhetstillsyn enligt alkohol- och tobakslagen i två kommuner, Askersund och Ljusnarsbergs kommun. Granskningen har inriktats på tillsyn av rökfria miljöer med särskilt fokus på skolgårdar samt kommunens styrdokument inom alkohol- och tobaksområdet. Tillsynen har lett till fyra beslut, då granskningen i varje kommun berör två olika nämnder. En av kommunerna hade brister i:

- sin bedömnings av matutbud gällande sina utredningar för tillfälliga serveringstillstånd till allmänheten
- att kommunen inte dokumenterade sin tillsyn över skolgårdarna samt att det var otydligt hur kommunen levde upp till sitt ansvar för att kontrollera tobakslagens bestämmelser vad gäller förbudet om rökning på skolgårdarna.

Nämnden har för den sista punkten lämnat in en åtgärdsplan för hur de ska komma tillrätta med de påtalade bristerna. Detta betyder att Länsstyrelsens tillsyn har gett positiv effekt på kommunens struktur i deras tillsynsarbete. I övrigt uppfyllde kommunerna lagkraven i de delar som granskats.

Inför genomförandet av verksamhetstillsyn har Länsstyrelsens handläggare och ANDT-samordnare för det förebyggande arbetet haft en dialog. Detta har medfört att vi fått in det preventiva perspektivet i större utsträckning i samtal med företrädarna i kommunen vid tillsynsbesöket. I en av kommunerna presenterade vi resultatet av tillsynen vid ett nämndsammanträde. Syftet med presentationen var att få en effektivare följsamhet kring de brister som uppmärksammats. Genom att ge information och ha en dialog tror vi att nämnden får en större förståelse för lagens bestämmelser.

Råd och stöd till kommunerna

Inga formella remisser med frågor har inkommit från kommunerna, vilket är en minskning mot tidigare år. Däremot har det övriga rådet och stödet till kommunerna genom mejl, telefon, och personliga möten ökat väsentligt. Många frågor har berört tobakslagen där kommunerna upptäckt tolkningssvårigheter kring bl.a. råttobaksspill. Två handläggare från Länsstyrelsen har under hösten besökt handläggare för sex av länets tolv kommuner. Vårt syfte med besöken har varit att få en uppdatering av kommunernas verksamhet och om det var inom något särskilt område som kommunen såg behov av stöd från Länsstyrelsen. Länsstyrelsen har även besökt ansvarig nämnd i länets största kommun och informerat om vår tillsynsroll och arbetssätt.

Länsstyrelsens bedömning av kommunerna

Under året har 28 akter från kommunerna, innehållande samtliga handlingar gällande beviljande av stadigvarande serveringstillstånd till allmänheten, granskats av handläggaren på Länsstyrelsen.

Granskningen har två syften:

- Att följa kommunernas tillståndsarbete.
- Ligga till grund för den årliga bedömning som länsstyrelsen gör av kommunerna i enlighet med Förordning (2012:606) om samordning inom ANDT 6 §.

Resultatet av granskningen är att generellt sett kan vi se att kommunerna har en god ordning på sina akter och gör grundliga utredningar som baseras på relevanta underlag. De brister som framkommer är att några kommuner:

- inte bedömer matutbudet innan tillstånd ges
- och att viss information saknas på tillståndsbevisen.

Granskningen har under året återkopplats muntligen och via mejl till kommunernas handläggare.

Samverkan inom myndigheten och mellan andra

För att samordna tillsynsarbetet med det förebyggande arbete på alkohol- och tobaksområdet i länet har vi under året genomfört en inspirationsdag för de kommunala tillsynshandläggarna inom alkohol och tobaksområdet, kommunala ANDT-samordnare, samt Polismyndigheten. Stort fokus lades på information och diskussion om kontrollköp.

Kontrollköp

Den 1 maj 2014 infördes bestämmelser om kontrollköp i tobakslagen. Syftet med kontrollköp som tillsynsåtgärd är att ge underlag för dialog mellan kommuner och näringsidkare om gällande regelverk avseende åldersgränser. Regeringen anser att det är viktigt att kommunerna har de rätta förutsättningarna att använda metoden i det lokala tillsynsarbetet och har till Folkhälsomyndigheten gett uppdrag om utbildnings- och informationsinsatser avseende kontrollköp. Folkhälsomyndigheten har tagit fram utbildnings- och informationsmaterial och utbildat länsstyrelserna. Den 7 och 11 maj genomfördes kontrollköpsutbildningar till de kommunala handläggarna. Insatsen genomfördes i Uppsala och Örebro och var ett samarbete mellan länsstyrelserna i Örebro, Uppsala, Värmland, Östergötland, Sörmland, Gävleborg, Västmanland och Dalarnas län. Alla kommunala handläggare för folköl och tobak i Örebro län deltog och samtliga kommuner planerar att genomföra kontrollköp. Dessa kommer att påbörjas under senare delen av 2015 och i början av 2016. Planeringen från Länsstyrelsens sida var att påbörja tillsyn av kommunernas verksamhet under hösten 2015, men detta arbete har skjutits upp och kommer istället att inledas första kvartalet 2016.

Länsstyrelsen har tillsammans med de kommunala handläggarna träffats för att diskutera upplägg för kontrollköpen och diskuterat vilket material som ska användas. Syftet har varit att få till stånd ett likvärdigt tillvägagångssätt i hela länet.

Ansvarsfull alkoholserving

Genom projektmedel från Folkhälsomyndigheten har Länsstyrelsen anställt en person på heltid under fem månader. Med de förstärkta medlen har det varit möjligt att genomföra en kartläggning i form av en berusnings- och ungdomsstudie där syftet har varit att undersöka serveringsbenägenheten till unga och överberusade i länet samt att följa upp tidigare kartläggningar.

Till detta har två 18-åriga ungdomar samt två skådespelare rekryterats och har genomfört provköp på restauranger runtom i hela länet. Inför genomförandet av studierna har två handläggare på Länsstyrelsen träffat de kommunala alkoholhandläggarna för att diskutera upplägget och tidigare resultat.

När samtliga provköp slutförts har Länsstyrelsen skrivit två rapporter där resultaten från studierna presenteras. Resultaten visar att ungdomar i Örebro län inte blir serverade alkohol på restauranger utan att visa legitimation, endast en restaurang sålde alkoholdryck till ungdomarna. Vad gäller resultatet från berusningsstudierna serverades skådespelaren vid nästan hälften av beställningsförsöken, vilket är en liten ökning från tidigare studie 2009.

Länsstyrelsen har anordnat en tvådagars samverkanskonferens för länets kommunala alkoholhandläggare och samordnare samt polis, där sammanlagt 30 personer deltog. Konferensens fokus var att presentera och belysa studiernas resultat för det fortsatta tillsyns- och förebyggande arbetet med alkohol i restaurangmiljö samt stärka samverkan mellan de olika aktörerna.

Återrapportering regleringsbrev

Tabell 6.1: Verksamhetskostnader och årsarbetskrafter

Kostnader och årsarbetskrafter för folkhälsa	Kostnader (tkr)	Årsarbetskrafter
Totala kostnader (exkl. OH)¹⁾	2 967,3	2,77
varav Allmänt och övergripande inom folkhälsa (700)	349,4	0,36
varav Fördelning av statsbidrag (704)	0,3	0,00
varav Alkohol- och tobaksärenden (705)	747,5	1,09
varav alkoholärenden (7051 - 7053)	565,7	0,85
varav tobaksärenden (7054 - 7056)	181,9	0,23
Totala kostnader (inkl. OH)¹⁾	3 915,3	

¹⁾ Med OH avses Myndighetsövergripande verksamhet (10+11)

Tabellen skall innehålla verksamhetskostnader enligt resultaträkningen. Uppgifter i tabellen skall endast redovisas för senaste räkenskapsår (dvs. 2015)

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso.

Länsstyrelseinstruktion 5 §

6. Länsstyrelsen ska verka för att det av riksdagen fastställda nationella folkhälsomålet uppnås genom att folkhälsan beaktas inom länsstyrelsernas arbete med bl.a. regional tillväxt, samhällsplanering, krishantering samt alkohol och tobak

God samhällsplanering ger en bättre hälsa

Under 2015 har Länsstyrelsen sammanställt en sammanfattande redogörelse för Örebro län som beskriver de övergripande och aktuella frågor som kommunernas översiktsplanering ska innehålla. I redogörelsen lyfter vi bl.a. behovet av att beakta folkhälsa i översiktsplaneringen och den ger tips på planerings- och kunskapsunderlag inom folkhälsa.

Länsstyrelsen verkar också för folkhälsan i arbetet med detaljplaner, exempelvis planering av cykelvägar, tillgång till tätortsnära natur- och friluftslivsområden samt utformning av allmänna platser. I samband med handläggningen av kommunala detaljplaner bevakar vi

frågor som rör människors hälsa, exempelvis förorenad mark, buller och vibrationer, miljö kvalitetsnormer och radon.

Förebyggande arbete för folkhälsa inom krishantering

I Länsstyrelsens arbete med krishantering berörs folkhälsomålet utifrån Länsstyrelsens uppdrag att arbeta förebyggande mot samhällsstörningar och olyckor samt att säkerställa en god krishanteringsförmåga om en samhällsstörning eller kris skulle inträffa. Ett av regeringens mål med samhällets krisberedskap är att trygga hälsan och den personliga säkerheten för barn, kvinnor och män. Detta ligger till grund för krisberedskapsarbetet i länet.

Projekt sociala risker

Länsstyrelsens risk- och sårbarhetsanalyser pekar på vilka de största riskerna och hoten är i länet, vilka konsekvenser de kan få och vilken förmåga vi har att hantera dem. Det projektarbete inom området sociala risker som Länsstyrelsen påbörjade 2013, och som avslutats i år, behandlar bl.a. vad som är skyddsvärt i en kommun och varje individs möjlighet till god hälsa och trygghet.

Inom projektet har Länsstyrelsen arbetat med tre pilotkommuner, Kumla kommun, Örebro kommun och Lekebergs kommun. Under 2015 har pilotkommunerna arbetat med att integrera sociala risker i deras befintliga risk- och sårbarhetsanalyser. Det är viktigt att även sociala risker tas med när vi gör en sammansatt bedömning av samhällets alla risker och hot. Projektet genomförde i december månad en slutkonferens för att sprida erfarenheter från projektet till länets aktörer.

Tillgång till natur och kultur ger goda förutsättningar för bättre hälsa

Naturmiljöer med en rik biologisk mångfald är viktiga grundstenar för såväl hälsa och livskvalitet som för välfärd. En stor del av våra naturreservat och nationalparker används inom både friluftsliv och naturturism, vilket är ett av skälen till att bilda naturreservat.

Länets kulturmiljöer är en viktig resurs för att skapa lokal identitet, trygghet och förankring. De är en källa till kunskap och förståelse för människors liv och förutsättningar i gångna tider och ger på så sätt perspektiv på dagens livsförutsättningar. Många av kulturmiljöerna främjar aktivitet och lek vilket ger stimulerande upplevelser för unga som gamla. Att ha möjlighet att ta del av och förstå vardagsnära kulturmiljöer är viktiga för hälsa, livskvalitet och välfärd.

Flera av våra kulturmiljöer används inom både lokalt friluftsliv och inom en växande kulturturism. Samverkan med en mångfald av aktörer kring att tillgängliggöra kulturmiljön ses därför som strategiskt mycket viktigt också ur ett hälsoperspektiv. Inom samverkansprojektet Bergslagssatsningen sker ett aktivt arbete med att tillhandahålla kulturmiljöer som fysisk infrastruktur för friluftsliv och kulturturism samt att främjande av entreprenörskap som använder kulturmiljöerna som en resurs.

Projekt och dagliga insatser för folkhälsa

Genom att informera om miljöerna och förse dem med anordningar som rastbord, stigar m.m. bidrar vi till att människor hittar ut till våra kultur- och naturmiljöer och lättare kan använda dem för rekreation av olika slag. Genom skydd, förvaltning, samråd och lagtillsyn ser Länsstyrelsen till att dessa miljöer bevaras och brukas med bibehållna värden.

För att kulturmiljöerna ska bli tillgängliga för alla arbetar vi aktivt med information som dels berättar om platserna och dels hjälper människor att hitta ut till dessa. För att människor ska kunna planera besök utifrån sina egna förutsättningar arbetar vi kontinuerligt med att göra också besöksinformationen mer tillgänglig.

Flera konkreta insatser under året har bidragit till folkhälsan inom länets skyddade natur och kulturmiljöer. I listan nedan ges några exempel på hur Länsstyrelsen under 2015 har stöttat, uppmuntrat och möjliggjort för länets invånare och besökare att ta del av natur och kultur, både genom informationsinsatser och genom att förbättra och underhålla miljöer och öka tillgängligheten.

- Omtryck av informationsskyltar till nio kulturmiljöer.
- Nya informationsskyltar till ett 30-tal naturreservat.
- Fortsatt uppdatering och komplettering av informationen om kulturmiljöer på webben.
- Fortsatt arbete med att förbättra informationen samt öka tillgängligheten i kulturresevatet Pershyttan.
- Markvård av ett 40-tal fornlämningar.
- Fortsatt samverkan med Örebro kommun, Region Örebro län och stiftelsen Activa med syfte att tillgängliggöra kulturmiljöer i anslutning till vandringsleder i Kilsbergen.
- Fortsatt samverkan med Trafikverket och ett flertal lokala aktörer kring vägsträckningar i länet för att tillgängliggöra kultur- och rekreationsmiljöer i anslutningar till dessa.
- Fortsatt samverkan kring tillgängliggörande av vallristningar i Kilsbergen.
- Större och mindre skötselåtgärder i ett flertal av länets drygt 200 naturreservat som förvaltas av Länsstyrelsen (både naturvårdsskötsel samt underhåll och förnyelse av friluftslivsanordningar).
- Stor pågående ombyggnad av parkeringar och entréer samt översyn av leder och anordningar i Tivedens nationalpark.
- Guidningar på temat Månadens reservat, i samarbete med naturvårdsstiftelsen Hopajola och länets naturguider.
- Uppdaterad information om naturreservat och nationalparker på webben.
- Försett turistbyråer m.fl. med reservatsfoldrar.
- Slutförd restaurering av torp till raststuga i Herrfallsäng samt insatser för att där öka tillgängligheten främst för personer med synnedsättning.
- Slutförd byggnation av nytt fågeltorn i Skagershultsmossen samt satsning på ökad tillgänglighet genom bl.a. information och förbättrad stig.
- Slutförda insatser i naturreservaten Snavlunda och Tjälvesta där ett vindskydd (byggt 2014), informationsskyltar, bänkar och självstängande grindar satts upp utmed reservatens vandringsstigar.

Tillsyn och vägledning inom området alkohol, narkotika, dopning och tobak (ANDT)

Alkohol ligger bakom många sjukdomar såsom hjärt-kärlsjukdomar, cancer samt leversjukdomar och bidrar också till sociala problem som exempelvis brottslighet och våld. Alkoholkonsumtion styrs bl.a. av tillgänglighet. Tillsyn och kontroll är tillsammans med prissättning den mest effektiva åtgärden för att minska tillgängligheten på alkohol och tobak.

Ansvarsfull alkoholserving

Länsstyrelsen har under hösten 2015 kartlagt serveringsbenägenheten till unga och överberusade i länet utifrån metoden Ansvarsfull alkoholserving. Ansvarsfull alkoholserving syftar till att minska nöjesrelaterat våld och motverka servering av alkohol till unga och berusade personer. Kartläggningen resulterade i två rapporter som har spridits till bl.a. kommunala handläggare, polis samt till media. Resultatet av studierna används också för det fortsatta tillsynsarbetet och förebyggande arbetet med alkohol i restaurangmiljö samt för att stärka samverkan mellan olika aktörer. Studierna har bidragit till fokus på tillgänglighet till alkohol och dess betydelse för hälsa samt bidragit till det fortsatta arbetet för att begränsa tillgänglighet i syfte att begränsa den totala alkoholkonsumtionen i samhället.

Verksamhetstillsyn

Alkoholagen och tobakslagen syftar till att minska alkoholens och tobakens medicinska och sociala skadeverkningar. Länsstyrelsen har under året bedrivit verksamhetstillsyn av två kommuners efterlevnad av bestämmelserna i alkohol- respektive tobakslagstiftningen. Vi har bl.a. granskat kommunernas tillsyn av rökfria miljöer med särskilt fokus på skolgårdar. Vår tillsyn har lett till bättre rutiner i kommunens arbete med att jobba för rökfria skolgårdar. Länsstyrelsen ger också kontinuerligt råd och stöd till kommunerna i deras verksamhet.

Säkra livsmedel för människors hälsa

Som en del av arbetet för säkra livsmedel har Länsstyrelsen det löpande uppdraget att revidera och stödja kommunerna i livsmedelskontrollen. Under 2015 har Länsstyrelsen reviderat Myndighetsförvaltningen för Karlskoga-Storfors kommuner. Länsstyrelsen har även deltagit i Livsmedelsverkets revision av Bergslagens miljöförvaltning med fokus på dricksvattenkontroll. Både Länsstyrelsen och Livsmedelsverket har kunnat konstatera att nivån på livsmedelskontrollen i stort uppfyller lagstiftningens krav och att kommunerna bedriver en systematisk, effektiv och ändamålsenlig livsmedelskontroll.

God kunskap och samverkan mellan kontrollmyndigheterna i länet och centralt är en förutsättning för en god livsmedelssäkerhet. De två årligen återkommande länsmöten som anordnas för länets kommunala livsmedelsinspektörer har genomförts som planerat.

Smittskydd och djurhälsa främjar folkhälsan

Inom området smittskydd har länsveterinärerna under året följt smittskyddsläget i länet. Länsstyrelsen genomför årligen kontroller av märkning, journalföring och rapportering till centrala nötkreaturregistret (CDB). Dessa regler finns för att exempelvis möjliggöra spårning vid utbrott av smittsamma sjukdomar.

Som en viktig del i att minska läkemedelsanvändningen och därmed minska uppkomsten av multiresistenta bakterier utför Länsstyrelsen tillsyn över djurhälsopersonal och av hur läkemedel används. Länsstyrelsen har under året genomfört 41 kontroller av djurhälsopersonal och sju kontroller av antibiotikaanvändning på gårdsnivå. Länsstyrelsen har också utfört tre kontroller av verksamheters hygienplaner. Läsveterinär har deltagit aktivt i det nationella forum som bildats för att stötta arbetet med att minska antibiotikaanvändandet nationellt.

Jämställdhet

VOLYMER OCH KOSTNADER	2015	2014	2013
Avser verksamhet 80*			
Årsarbetskrafter män	0,33	0,62	0,66
Årsarbetskrafter kvinnor	2,51	3,71	4,50
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	1,87	2,75	3,10
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	5 087	6 130	9 436
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	3,34	3,99	6,26
Antal ärenden, inkomna och upprättade	37	24	36
Antal beslutade ärenden	27	15	17
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	0	1	5
Bidragutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	762	1 522	604

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven.

Kommentarer till tabellen

Länsstyrelsen har haft projektverksamhet inom Regionalt resurscentra med projektet JämFör inom Jämställdhet fram till oktober 2015. För utvärdering av projektet anlätades en konsult som var anställd på 50 procent under fyra månader.

Två personer som arbetade 50 procent har slutat under 2015. De resurser som varit tillgängliga på heltid under året är Särskild sakkunnig Jämställdhet, Utvecklingsledare för kvinnofrid samt en resurs på 50 procent inom Regionalt resurscentra. Verksamhetskostnad har minskat och beror på minskade projekt. Antalet ärenden har ökat framförallt inom kvinnofridsområdet där vi genomfört många aktiviteter och uppdrag.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Jämställdhetsrådet – länsamverkan kring strategiskt jämställdhetsarbete

Jämställdhetsrådet är Länsstyrelsens forum för samverkan kring jämställdhetsarbetet i Örebro län och de jämställdhetspolitiska målen. Rådet ska bidra till bättre kunskap om jämställdhetsfrågor och bättre samordning av jämställdhetsarbetet. Jämställdhetsrådet ansvarar för revidering och uppföljning av länets jämställdhetsstrategi. I rådet ingår företrädare för:

- Kommuner (politiker) och Region Örebro län
- Örebro universitet
- Försäkringskassan
- Arbetsförmedlingen
- Företagarna
- LO
- TCO
- Kommuncheferna
- Näringslivscheferna
- Handelskammaren.

Ordförande för Jämställdhetsrådet är landshövding Maria Larsson. Under 2015 har Länsstyrelsen bjudit in till fyra möten med länets jämställdhetsråd i syfte att belysa relevanta områden för länets utveckling ur ett jämställdhetsperspektiv. Parterna som ingår i rådet engageras som värdar för mötena och är delaktiga i utformandet av programinnehållet. Detta är en framgångsfaktor som ger unika möjligheter att ta del av expertkunskap som finns på nationell och regional nivå hos de olika företrädarna. Arbetsättet bidrar även till ökad kunskap om varandras verksamheter vilket förbättrar förutsättningarna för framgångsrik och strategisk samverkan. Exempel på teman som lyfts är:

- Halvtidsuppföljning av *Örebro läns strategi för jämställdhet 2013–2016*.
Vad händer och hur vet vi det?
- Socialfonden, nya programmet – nya möjligheter.
Micael Nord, Svenska ESF-rådet, Regionchef Östra Mellansverige.
- Jämställdhetsarbetet i Karlskoga och Degerfors kommuner.
- Modeller för heltidstjänster.
- En strategi för ett jämställt Örebro: Örebro kommun som demokratibärare, samhällsaktör, servicegivare och arbetsgivare.
- Om arbetet med gender budgeting.
- Våld i nära relationer – ett regionalt utvecklingsområde.
- Beslut om regional plattform för jämställdhetsarbete: Stöd till och samverkan med länets tolv kommuner.
- På varje möte tar vi upp vad som är aktuellt inom jämställdhetspolitiken.

Länsstyrelsen bedömer att årets möten har varit givande och skapat goda förutsättningar för strategisk samverkan kring jämställdhetsarbetet i länet.

Strategiarbetet

Länsstyrelsen har tagit fram en extern strategi *Örebro läns strategi för jämställdhet 2013–2016* och en intern *Strategi och handlingsplan för Länsstyrelsens jämställdhetsintegrering 2014–2016*.

I början av året slutfördes den halvtidsuppföljning av strategin som påbörjades under 2014. Uppföljningen presenterades i samband med ett rådsmöte på temat *Vad händer och hur vet vi det?* En utmaning med genomförandet av uppföljningen har varit svårigheten att få fram statistik på kommunal och regional nivå som kan ge en god helhetsbild. Resultatmässigt visar utfallet att det finns mycket kvar att göra för jämställdheten. Ojämställda löner genom hela livet är en stor utmaning och utvecklingen när det gäller jämställdhet inom kommunstyrelser/regionstyrelse går åt fel håll.

Framtid

För framtiden ser Jämställdhetsrådet behov av ökad samverkan och stöd till kommuner kring att jobba strategiskt med jämställdhetsfrågor. En arbetsgrupp har på uppdrag av landshövdingen arbetat fram ett förslag till upplägg som sträcker sig över tid och syftar till att bygga upp en plattform för samverkan kring jämställdhetsarbete mellan Länsstyrelsen, Region Örebro län och länets kommuner. En referensgrupp med representanter från länets alla kommuner, som blir vägledande i planeringen av insatser, ska bildas för att kunna bidra med kunskap om kommunernas behov samt vara aktiva i det utvecklingsarbete som beräknas ta fart under 2016. Då kommer vi att erbjuda ett antal seminarier till länets kommuner med olika teman inom jämställdhet. Målgruppen är chefer och andra personer med utvecklingsuppdrag i kommunerna, samt fackligt förtroendevalda.

Ett framtida uppdrag för Länsstyrelsen skulle kunna vara att årligen redovisa lite mer detaljerat hur jämställdhetsarbetet bedrivs av länets aktörer.

Maskulinitet i förändring - konferens med fokus på den manliga normen

Då mannen eller det manliga ofta utgör norm, finns behov av att särskilt belysa och problematisera begreppet maskulinitet. Länsstyrelsens Jämställdhetsråd har därför valt att sätta fokus på begreppet genom att arrangera en årligen återkommande maskulinitetskonferens. Årets tema var Maskulinitet och föräldraskap. Konferensen som samlade cirka 140 deltagare genomfördes den 13 oktober 2015 i samarbete med Region Örebro län och Män för jämställdhet. Frågor om män, familj och föräldraskap rör vid centrala jämställdhetspolitiska utmaningar och personliga erfarenheter med stor betydelse för människors liv. Att vara förälder idag skiljer sig från tidigare generationers föräldraskap – förväntningarna på moderskapet och faderskapet har förändrats. Maktförskjutningar i familjer och utmaningar av den traditionell maskulinitet lyftes på denna konferens. Ny konferens planeras 2016.

Konferensen är en mötesplats för forskare och praktiker och väcker intresse hos politiker, tjänstemän och intresseorganisationer såväl inom som utanför länet. Konferensen är unik i den bemärkelsen att den är normkritisk och sätter maskulinitetsbegreppet i fokus. Då den inte har någon direkt motsvarighet på annat håll finns ett stort intresse från media. Länsstyrelsen i Örebro län är intresserad av och kan ta sig an utvecklingsuppdrag inom maskulinitetsområdet.

Jämställd regional tillväxt

Länsstyrelsens särskilt sakkunniga i jämställdhetsfrågor, är granskare av Region Örebro läns arbete med framtagande och genomförande av länets regionala utvecklingsplan/strategi RUP/RUS. Under 2015 har Länsstyrelsens särskilt sakkunniga i jämställdhetsfrågor deltagit i alla möten kring länet tillväxtarbete och dessutom kontinuerligt bistått Region Örebro läns processledare i deras uppföljning av arbetet med handlingsplanen för jämställd regional tillväxt. Handlingsplanen har uppdaterats och gäller även 2015–2016 i väntan på nästa RUP/RUS. Den särskilt sakkunniga i jämställdhetsfrågor representerar även Länsstyrelsen i regionens Kompetenskansli det vill säga jämställd regional kompetensutveckling.

Under hösten har Länsstyrelsen i samarbete med Regionalt resurscentrum Örebro län och Region Örebro län arbetat strategiskt med att stärka den pågående processen med framtagande av ett nytt regionalt utvecklingsprogram, RUP, med ett jämställdhetsperspektiv. Genom olika insatser har kunskapsutveckling för politiker och chefer genomförts. Ett exempel är seminarieserien Politikens roll för jämställd och hållbar regional utveckling, som samlat beslutsfattare på kommunal och regional nivå. Regeringens särskilda utredare har föredragit Jämställdhetsutredningen. Projektledning och insatsledare för det kommande regionala utvecklingsprogrammet har fått individuell handledning i hur ett jämställdhetsperspektiv konkret kan integreras i planer och program. Mottagandet av dessa insatser har varit positivt och framförallt Region Örebro län har signalerat att Länsstyrelsens stöd är uppskattat. Exempelvis har den genomförda insatsen för RUP-organisationen lett till reflektioner om angreppssättet för hela RUP-processen och kring vikten av att uttrycka resultatförväntningar även för de genomsyrande perspektiven.

Statligt nätverk kring jämställdhet

Länsstyrelsens särskild sakkunniga i jämställdhet kallar och möter två gånger per år representanter från statliga myndigheter i länet. De myndigheter som skickat representanter är: Försäkringskassan, Kriminalvården, Polismyndigheten, SCB, Skatteverket, Tingsrätten,

Örebro universitet, Försvarsmakten, Arbetsförmedlingen och Migrationsverket. Innehållet på träffarna handlar om att stötta dem i sitt jämställdhetsarbete och har bl.a. handlat om att följa upp JIM det vill säga de 18 nationella statliga myndigheters uppdrag att jämställdhetsintegrera sina myndigheter och om och hur det har återspeglats regionalt. Nätverket har också tagit upp regionala nyheter och lyft frågor som myndigheterna velat ta upp. Ett problem som tagits upp är den geografiska statliga organiseringen och att alla myndigheter har olika geografiska ansvarsområden.

Kommunalt nätverk

Länsstyrelsens Jämställdhetsråd har tagit initiativ till en regional plattform för jämställdhetsarbete – ett stöd och samverkan mellan länets kommuner. I och med det har det skapats ett nytt jämställdhetsnätverk bestående av ansvariga för utvecklingen av jämställdhetsintegreringen i sin kommun. Länsstyrelsen är samankallande för nätverket.

Praktiker och forskarnätverk

Länsstyrelsen har under 2015 bjudit in genusforskare från Örebro universitet och praktiker inom jämställdhetsområdet från Örebro län, till ett Genusmingel. Syftet är att skapa en mötesplats som annars inte finns och få kunskap om varandra för att lättare kunna ta kontakt i vardagen.

Örebro läns kvinnolobby – stärker länets kvinnor

Länsstyrelsen stärker kvinnors ställning i näringslivet och i samhället genom att, med landshövdingen som ordförande, samla och samordna Örebro läns kvinnolobby. Kvinnolobbyn består av upp till 27 ideella ledamöter från hela länet och representerar såväl privat som offentlig och ideell sektor. Lobbyn arbetar aktivt för att tillvarata kvinnors goda idéer, resurser och stödjande miljöer för att förändra strukturer i länet. Under året har lobbyn haft tre möten med olika teman och inriktning.

Regionalt resurscentrum Örebro län – Stärker kvinnor i näringsliv och arbetsliv

Det regionala resurscentrat, RRC, vid Länsstyrelsen i Örebro län arbetar för ett jämställt regionalt tillväxtarbete i samarbete med Region Örebro län och lokala kvinnliga nätverk i länet. Syftet är att förbättra kvinnors möjligheter till företagande, entreprenörskap, kompetens- och karriärutveckling genom att synliggöra kvinnors villkor och öka kvinnors inflytande. 2013–2015 har verksamheten bedrivits inom ramen för projektet JämFÖR på såväl lokal som regional nivå. De huvudsakliga arbetssätten har varit att synliggöra, öka inflytande och delaktighet, kunskapsutveckla och samverka. Ett tydligt fokus är att koppla insatser till den ordinarie verksamhet som olika aktörer i länet bedriver, med fokus på hur jämställdhetsperspektivet kan bidra till utveckling för såväl enskilda verksamheter som för regionen i stort. Samverkan med Region Örebro län är väl etablerad och RRC har under året varit delaktiga i processer och samverkansgrupper kring de regionala handlingsplanerna för jämställd regional tillväxt och kompetensförsörjning. Målet har varit att kunskaper och erfarenheter från projektet ska tas tillvara i befintliga strukturer och i framtagandet av det regionala utvecklingsprogrammet, RUP. Riktade insatser för politiker, chefer samt ansvariga inom RUP-organisationen har genomförts. En tidning som beskriver insatser och erfarenheter har tagits fram och spridits i närmare 1 000 exemplar till tillväxtaktörer och beslutsfattare på lokal och regional nivå. Tidningen såväl som övriga rapporter och kunskapsunderlag som producerats inom projektet går att ladda ner via www.lansstyrelsen.se/orebro/jamfor.

Resultat och effekter

Ett positivt resultat är att politiska beslutsfattare nåtts av insatser i större utsträckning än tidigare år. Dessa är en strategiskt viktig grupp att nå för att öka förutsättningarna för strukturell förändring. För att nå en jämställd utveckling och tillväxt, så måste en samordning och implementering av kunskap om genus och jämställdhet fortsätta. En uppföljning som gjorts under hösten 2015 visar att JämFÖR har skapat en bra modell för detta och att den med fördel kan implementeras i fortsatt arbete med jämställdhetsintegrering av regionalt tillväxt- och utvecklingsarbete i Örebro län.

Den sammanvägda bedömningen är att verksamheten har lett till att ny kunskap har byggts upp och att problem har blivit synliggjorda. Projektet har bidragit till en ökad medvetenhet bland regionens aktörer om sambandet mellan regional tillväxt och jämställdhet – att en jämn fördelning av makt och resurser är en av förutsättningarna för en hållbar tillväxt. Genom JämFÖR har också konkreta exempel på vad jämställdhetsarbete kan innebära tagits fram. Det är svårt att se att denna utveckling hade skett utan de särskilda medel som getts via stöd från Tillväxtverket. RRC har bidragit till att sätta jämställdhetsfrågorna på agendan i olika sammanhang. Verksamheten har lyckats bäst när den skett i ett nära samarbete med ordinarie aktörer. Men tyvärr saknas det många gånger krav om jämställdhetsintegrering i aktörernas ordinarie uppdrag – jämställdhet finns i styr- och policydokument men när det kommer till krav på jämställdhetsintegrering finns det en del övrigt att önska. Ansvarsfrågan upplevs som otydlig och det saknas ofta stöd i arbetet. Därför är det viktigt att tydliggöra jämställdhetsperspektivet i framtagande av program och handlingsplaner.

Mäns våld mot kvinnor ska upphöra – Kvinnofrid

I mitten av januari 2015 antogs den nya *Överenskommelse om samverkan för Kvinnofrid i Örebro län*. Den undertecknades gemensamt av dåvarande landshövding, regionstyrelsens ordförande och polischefen i Polisområde Örebro län. Överenskommelsen togs fram av Länsgruppen som är den länsövergripande samordningsgruppen på strategisk nivå.

Organisatoriskt arbete

Hösten 2015 inleddes en kartläggning av arbetet för kvinnofrid i länet med hjälp av en socionomstudent från Örebro universitet. Kartläggningen beräknas vara klar i årsskiftet 2015/2016.

Samordning

Under året har möten skett fyra gånger (två tillfällen per termin) med Länsgruppen som utsett en strategisk arbetsgrupp som ska arbeta vidare med överenskommelsen. Resursgruppen mot hedersrelaterat våld och förtryck har utsett fyra spetsgrupper i särskilt prioriterade frågor: dumpade barn- och tvångsäktenskap, kvinnlig könsstympning och radikaliserings. Spetsgruppen mot prostitution och människohandel har träffats fyra gånger.

Fördelning av projektbidrag Hedersrelaterat våld

I april utlystes medel till projekt om hedersrelaterat våld och förtryck. Medlen fördelas så att huvudparten gick till externa projekt med fokus på pojkar och unga män, tidiga insatser och mammor och döttrar. Resterande medel gick till interna projekt som ökad länsövergripande samverkan mellan Resursgruppen i Värmland och Örebro samt arbetsgrupper och spetsutbildningar. Vidare har två verksamheter, RFSL och Kvinnohuset i Örebro, fått stöd via nationella medel mot hedersrelaterat våld som avser skyddat boende.

Metod- och kompetensstöd

Länsstyrelsens utvecklingsledare för kvinnofrid har fortsatt att ge stöd till kommunerna i implementering av riskbedömningsmanual samt förmedlat framtaget metodmaterial och anordnat riktade utbildningar. Vidare har utvecklingsledaren bistått med stöd och hjälp vid framtagande av handlingsplaner och gett stöd vid frågor om nya föreskrifter och liknande. Länsstyrelsen i Örebro län ingår också som en av fem länsstyrelser i referensgruppen tillsammans med Socialstyrelsen och bereder det fortsatta arbetet med Metod- och kompetensstöd. Vidare har utvecklingsledaren medverkat vid de nationella nätverksträffarna angående våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel.

Prostitution och människohandel för sexuella ändamål

I samordningsuppdraget ingår prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Under året har Länsstyrelsen i Örebro län tillsammans med länsstyrelserna i Värmland och Dalarnas län initierat och delfinansierat en tjänst som regionkoordinator när det gäller prostitution och människohandel. Länets grupp för prostitution och människohandel träffas två till fyra gånger per år. I slutet av året har gruppen utökats med folkhälsostateg för STI- och HIV-prevention. En arbetsgrupp utanför som får stöd av Länsstyrelsen är fokuserad på insatser för att förebygga och ge stöd till personer som säljer sex mot ersättning. Socialstyrelsens material *Sex mot ersättning* har presenterats för samordningsgruppen och används i internutbildning.

Våld i nära relation, Hedersrelaterat våld och förtryck samt Metod och kompetensstöd

Våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck ingår också i samordningsuppdraget. Metod- och kompetensstöd är det myndighetsgemensamma projekt som länsstyrelsen har tillsammans med Socialstyrelsen. Länsstyrelsen i Örebro län ingår i den referensgrupp som bereder projektets utformning och genomförande tillsammans med fyra andra länsstyrelser.

Under årets fördjupningsaktiviteter har fokus legat på barns utsatthet, pojkar och män som förövare samt kompetens inom områden som berör våldsbejakande extremism och klansystem och deras påverkan på unga kvinnor och barn samt civilsamhället.

I januari inleddes en länsomfattande turné om Våld mot djur och människor; ett samarbete med enheten Djur och Livsmedel och som handlar om sambandet mellan våld i nära relationer och djurplågeri. Turnén har pågått under hela året och avslutades i november. Fyra konferenser har genomförts och nu fortsätter arbetsgruppen med att ta fram gemensamt informationsmaterial.

I februari fortsatte arbetsgruppen kring våldsbejakande extremism sitt arbete och arrangerade en stor konferens i april. Uppkomsten till arbetsgruppen var oro från fältet. Skola, socialtjänst, sjukvård och ideella uttryckte oro över unga som rekryterades till Islamiska staten, IS, och för flickor och kvinnor som utsattes för trakasserier med bl.a. dödshot om de inte följde uppställda regler av radikaliserade personer i bostadsområden, i skola och i det offentliga rummet. I april genomfördes konferensen En inkluderande demokrati, där ett stort antal sakkunniga forskare, författare och politiker deltog. Örebro ingår numera i det pilotprojekt som den nationella samordnaren tagit fram och som avser att motverka våldsbejakande extremism. Örebro kommun har anställt en kommunövergripande samordnare. En arbetsgrupp inom samordningsgruppen Resursgruppen mot hedersrelaterat våld fortsätter arbeta genom att fördjupa sina kunskaper.

I februari deltog vår utvecklingsledare för kvinnofrid på flera möten med Romska delegationen och nätverket för romer och resande – på inbjudan av romer. Romer och resande har fortfarande problem med företeelser som finns inom området hedersrelaterat våld och förtryck, såsom barn- och tvångsäktenskap liksom blodshämnd och behöver stöd i att bryta dessa skadliga traditioner.

Återrapportering regleringsbrev

Tabell 7.1

Kostnader/intäkter för område Jämställdhet	2015	2014	2013
Verksamhetskostnader inkl. OH¹ (tkr)	5 086,7	6 129,8	9 436,0
varav ramanslag 5:1, netto (tkr)	1 626,4	2 029,1	1 980,5
varav övrig finansiering (tkr)	3 460,3	4 091,1	7 455,0
Andel av länsstyrelsens totala verksamhetskostnader (%)	3,05	3,63	5,75
Verksamhetsintäkter	2 857,3	2 810,7	6 000,0

¹⁾ Med OH avses Myndighetsövergripande verksamhet (10+11)

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso.

Länsstyrelseinstruktion 5 §

1. Länsstyrelsen ska integrera ett jämställdhetsperspektiv i sin verksamhet genom att belysa, analysera och beakta kvinnors och mäns samt flickors och pojkars villkor

Jämtegreringsgruppen

Som ett stöd för länsstyrelseinstruktionen 5§ p.1 har Länsstyrelsen i Örebro län en strategi och handlingsplan, dessutom har vi en särskild arbetsgrupp, Länsstyrelsens Jämtegreringsgrupp. Jämtegreringsgruppen består av en representant från varje enhet det vill säga 14 personer samt vår särskilt sakkunniga i jämställdhet som är sammankallande. Jämtegreringsgruppen är en stödfunktion till enhetschefer. Gruppen träffas fyra gånger per år för att få utbildning, diskutera verksamhetsutveckling, återrapportering och ge varandra stöd och inspel vad gäller t.ex. information och bemötandefrågor. Gruppen har under året behandlat Maskulinitet som norm och gått igenom *Jämställdhetsutredningen*. Gruppen har även tagit upp hur könsuppdelad statistik används (alla enheter fick i uppdrag att inom valfritt område ta fram könsuppdelad statistik). Gruppen har bjudit in representanter från SCB:s Jämställdhetsstatistik som ska vara behjälplig i det arbetet.

Jämtegreringsgruppen har belyst härskartekniker, då många upplever problem i bemötandet i tillsynsarbetet. Gruppen går också igenom enheternas utbildningsbehov och mycket annat utifrån behov från enheterna. Vår särskilt sakkunniga i jämställdhet besöker och träffar varje enhet vartannat år och ger utbildning inom jämställdhetsområdet, i år fick sju enheter utbildning.

Jämställdhetsarbetet inom sakverksamheterna

Länsstyrelsen arbetar på olika sätt för att integrera ett jämställdhetsperspektiv i vår verksamhet. Inte minst när det gäller vårt kommunikationsarbete. Målet är en jämlik kommunikation i hela myndigheten. Alla ska kunna känna sig inkluderade i ord och bild, oavsett kommunikationskanal. För att bidra till en mer jämlik kommunikation i hela verksamheten har Länsstyrelsen tagit fram en checklista om text och bild ur ett

genusperspektiv. Checklistan, som alla medarbetare kan ta del av på intranätet, tar upp jämlik kommunikation och vad man ska tänka på vid val av bilder och vid fotografering.

Inom samhällsplaneringen beaktas jämställdhetsfrågorna bl.a. under planprocessen för översiktsplaner och detaljplaner. Länsstyrelsen har under 2015 publicerat en länsgemensam sammanfattande redogörelse. Denna redogörelse ligger till grund för de kommunspecifika redogörelser som Länsstyrelsen tar fram under mandatperioden. I redogörelsen uppmärksammas bl.a. behovet av ett jämställdhetsperspektiv i översiktsplaneringen. Tips på planerings- och kunskapsunderlag inom jämställdhet ges också. Länsstyrelsens checklista kring jämställdhet i fysisk planering finns med som vägledning. Hösten 2015 genomfördes en intern utbildning för att utveckla arbetet med jämställdhetsintegrering inom denna verksamhet.

Länsstyrelsen arbetar för att få in ett jämställdhetsperspektiv i flyktingmottagandet och i integrationsfrågorna. Länsstyrelsen anser att det är viktigt att arbeta förebyggande med att jämställdhetsintegrera bl.a. inom introduktionsprocessen. Hösten har dock med tanke på flyktingsituationen medfört särskilda utmaningar eftersom situationen är ansträngd för alla aktörer.

Styrning och uppföljning av jämställdhetsarbetet internt

Länsstyrelsen i Örebro län har i sin verksamhetsplan för 2016 jämställdhetsintegrering som ett fokusområde. Ledningen skriver:

Som statlig myndighet ska vi ta tillvara och anpassa samhället efter både kvinnors och mäns behov och förutsättningar. Vi har till uppgift att jämställdhetsintegrera vår verksamhet eftersom det arbetet via alla sakenheter kan nå framgång och uthållighet i jämställdhetsarbetet. Att synliggöra ojämställdheten är en förutsättning för att kunna arbeta med den, statistik och verksamhetsanalyser är utgångspunkter. Enheterna ska under året analysera sina verksamheter och där det är relevant ta fram aktiviteter som bidrar till jämställdhetsmålet. Som stöd finns myndighetens Jämtegreringsgrupp och vår särskilt sakkunniga i jämställdhetsfrågor. Jämtegreringsgruppen har också i uppdrag att genomföra kompetenshöjande insatser samt sammanställa och kommunicera vårt gemensamma resultat. Vårt arbete ska följa vårt interna styrdokument *Strategi och Handlingsplan för Länsstyrelsens jämställdhetsintegrering 2014–2016*.

För att utveckla arbetet med styrning och uppföljningen av jämställdhetsuppdraget bildades en arbetsgrupp på Länsstyrelsen under ledning av biträdande länsråd. Arbetsgruppens syfte:

Att utifrån ovan beskrivna uppdrag och planer ta fram en uthållig strategi, struktur och uppföljningsmodell i syfte att förbättra myndighetens jämställdhetsarbete både vad gäller den externa och interna verksamheten. Målet är att

- Kartlägga och analysera de områden som kan mätas och redovisas per kön, internt och externt. (tillstånd)
- Kartlägga och analysera verksamhetsplanens verksamhetsmål om det går att följa upp med avseende på kön. (tillstånd)
- Tillsammans med enhetschefer (enheter) ta fram åtgärder och/eller insatser som utifrån ovan bidrar till en mer jämställd verksamhet.
- Införa uppföljningsmodell/indikatorerna i LISA-systemet (inledningsvis i Uppföljningsstrukturen av VP).

Arbetsgruppens arbete kommer att fortgå 2016.

2. Länsstyrelsen ska genomgående analysera och presentera individbaserad statistik med kön som övergripande indelningsgrund om det inte finns särskilda skäl mot detta

Länsstyrelsen har under året tagit fram könsuppdelad statistik över:

- vilka som sökt kulturmiljöbidrag (enheten Plan och Kultur)
- könsuppdelad statistik över alla som står för SAM-ansökningar (enheten Jordbruksstöd)
- könsuppdelad statistik över deltagare i informationsträffar rörande floraväckeriet respektive aktiva floraväktare (enheten Art o Vilt)
- könsuppdelad statistik över inkomna ansökningar enligt 16 § djurskyddslagen, (enheten Djur- och Livsmedel)
- könsuppdelad statistik över de tre senaste årens rekryteringar, (enheten Personal och Intern service).

Länsstyrelsen har under året tagit fram och skickat ut könsuppdelad statistik i fickboksformat, *Kvinnor och män i Örebro län*, till länets alla förtroendevalda.

Nationella minoriteter och mänskliga rättigheter

VOLYMER OCH KOSTNADER	2015	2014	2013
Avser verksamhet 81* och 82*			
Årsarbetskrafter män	0,00	0,03	0,72
Årsarbetskrafter kvinnor	1,03	0,46	0,11
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	0,68	0,31	0,50
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	1 387	632	1 896
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	0,91	0,41	1,26
Antal ärenden, inkomna och upprättade	2	1	0
Antal beslutade ärenden	3	0	0
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	0	0	0
Bidragutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	2 448	2 315	2 621

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven.

Kommentarer till tabellen

Årsarbetskrafter ökade från 0,48 åa till 1,03 åa. Den främsta orsaken går att finna i att vi har ett nationellt samordningsuppdrag inom föräldraskapsstöd.

Verksamhetskostnaderna ökade från 632 tkr till 1 387 tkr, en ökning med 755 tkr, även detta har sin grund i ovan nämnda projekt.

Bidragutbetalningarna härrör sig från våra utbetalningar av statsbidrag till kommuner för personligt ombud, verksamhet i princip samma omfattning som tidigare år.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Minoriteter och minoritetsspråk

Som förvaltningsmyndighet har länsstyrelsen en skyldighet att implementera lagen om nationella minoriteter. I Örebro län ingår också fem av länets tolv kommuner samt Region Örebro län (landsting) i förvaltningsområdet för finska språket. Det medför att Länsstyrelsen har ett utökat ansvar gentemot personer som vill använda finska i sin kontakt med oss.

Arbetet med nationella minoritetsspråk har under året skett utifrån vår handlingsplan för nationella minoriteter.

Genomförda insatser under 2015:

- Tagit fram en *Handlingsplan för arbetet utifrån lagen om nationella minoriteter på Länsstyrelsen i Örebro län 2015–2017*.
- Informerat om nationella minoriteters språkliga rättigheter på alla minoritetsspråk på webben.
- Informerat särskilt till nationella minoriteter som talar finska om deras språkliga rättigheter på webben.
- Inventerat språkkunskaper i minoritetsspråken hos medarbetare på Länsstyrelsen.

Med dessa insatser vill Länsstyrelsen säkerställa att nationella minoriteter får den språkliga service de har rätt till. Vår handlingsplan ger oss ett strategiskt verktyg för utvecklingsarbete inom området.

Arbetet i enlighet med handlingsplanen fortsätter nästkommande år, bl.a. genom att skapa rutiner för hur Länsstyrelsen kan följa lagkravet om kontakter med enskilda som pratar finska. Vi kommer också löpande att inventera medarbetarnas språkkunskaper för att säkerställa en god språklig service gentemot nationella minoriteter.

Återrapportering regleringsbrev

90. Länsstyrelserna ska redovisa hur Sveriges rättsliga åtaganden om icke-diskriminering och mänskliga rättigheter belyses, analyseras och beaktas i den egna verksamheten i enlighet med 5 § punkten 5 i förordningen (2007:825) med länsstyrelseinstruktion samt bedöma resultatet av detta. Redogörelsen ska innehålla information om bl.a. hur länsstyrelserna har samarbetat med andra berörda myndigheter samt vilka åtgärder som har vidtagits för att stödja kommunernas arbete med dessa frågor.

Åtgärder som har vidtagits för att genomföra uppdraget att samordna och utveckla länsstyrelsernas arbete för mänskliga rättigheter ska redovisas särskilt.

Länsstyrelsegemensamt arbete

Länsstyrelsen i Örebro län deltar aktivt i det nationella arbete som länsstyrelserna bedriver gemensamt inom området och uppdraget om samordning. Länsstyrelsen har under året deltagit på de träffar som det nationella nätverket haft och har sedan hösten även en särskild person från enheten Social hållbarhet som ansvarig för sakområdet. Länsstyrelsen har också bildat en arbetsgrupp bestående av en person från Rättsenheten, en person från personalfunktionen samt den utsedda personen för sakområdet. Arbetsgruppen har haft flera möten som bl.a. bestått av förberedelser inför det projektbesök som projektledarna för samordningsuppdraget har genomfört på länsstyrelserna under hösten. Under mötet närvarade även landshövdingen. Länsstyrelsen i Örebro län har även deltagit med en representant till den pilotutbildning i mänskliga rättigheter som Uppsala universitet ansvarar för att ta fram inom uppdraget.

Mänskliga rättigheter

Mänskliga rättigheter ska vara en naturlig del av Länsstyrelsens ordinarie verksamhet, från planering till genomförande. Nedan följer exempel på hur detta beaktas i verksamheten.

Personal - introduktionsutbildning

Mänskliga rättigheter tas upp i ett av de delmoment som ingår i Länsstyrelsens gemensamma introduktionsprogram för nyanställda som hålls två gånger per år. Länsstyrelsens särskilt sakkunniga i jämställdhet går igenom grunderna i de mänskliga rättigheterna och hur de ligger till grund för andra specifika uppdrag som Länsstyrelsen har: antidiskriminering och likabehandlingsarbete i allt myndighetsutövande, uppdraget om flyktingmottagande och ensamkommande barn samt uppdraget om jämställdhetsintegrering och att införliva de jämställdhetspolitiska målen i Länsstyrelsens verksamhet. Länsstyrelsens särskilt sakkunniga i jämställdhet utbildar även Länsstyrelsens alla enheter om ovanstående och under 2015 har sex enheter utbildats.

Nytt för i år är att mänskliga rättigheter även lyfts in i Förvaltningsutbildningen som också den ingår i introduktionsutbildningen.

Information och kommunikation

Länsstyrelsens målsättning är att verksamhet, information och lokaler ska vara tillgängliga för alla. Det finns fastställt i vår tillgänglighetspolicy som årligen följs upp och revideras med nya mål och aktiviteter.

All vår kommunikation ska vara inkluderande och inte utestänga grupper eller personer i samhället. Under 2015 har vi fortsatt vår satsning på klarspråk, som vi inledde 2013. Utbildningen erbjuds till samtliga enheter och under 2015 har två enheter gått utbildningen, som hålls av kommunikationsfunktionen. Klarspråksutbildningen omfattar en halvdag fördelat på två tillfällen, samt en webbutbildning. Syftet är att ge medarbetarna ett vårdat, begripligt och enkelt myndighetspråk. Målet är att ha en kommunikation som alla medborgare förstår. Utvärderingar visar att både chefer och medarbetare är mycket nöjda med utbildningen och att det lett till förbättringar i både text och bemötande.

För många sker den första kontakten med Länsstyrelsen via webben. Under året har vi fortsatt vårt arbete med att förbättra kvaliteten på innehållet och strukturen på vår externa webbplats med målet att den ännu tydligare ska utgå från besökarnas behov. Vi har kontinuerliga utbildningar för våra webbredaktörer för såväl vår externa webbplats som vårt intranät. Arbetet utgår från och tar stöd i Post- och telestyrelsens (före detta e-delegationens) webbriktlinjer. En utvärdering av vår externa webbplats har genomförts under hösten 2015 och analysarbetet kommer att starta i januari 2016.

Under året har vi inlett ett arbete för att effektivisera verksamheternas arbete. Vi arbetar med intranätet för att åstadkomma bättre informationsspridning och dialog och därmed underlätta arbetet i vardagen.

Skyddad natur – en tillgång för alla

I Länsstyrelsens arbete med skyddade naturmiljöer är målsättningen att öka tillgängligheten både vad gäller information om och upplevelser av skyddad natur. Länsstyrelsen arbetar fortlöpande med informationsskyltar och foldrar/faktablad för naturreservat och nationalparker. I arbete finns en uttalad målsättning att hålla texter, illustrationer och kartor tydliga och lättbegripliga, för att dessa så långt möjligt ska kunna läsas och förstås av en bred publik. Under året har vi tryckt skyltar till ett 30 tal reservat, en handfull övriga informationsskyltar samt nytryckt tio foldrar till Tivedens nationalpark. På webben förbättrar vi fortlöpande informationen för att göra det lättare att hitta ut till och i länets naturreservat och nationalparker. Vi kompletterar löpande med kartor, information om vilka anordningar som finns, temaguidar till reservat utifrån olika aspekter m.m. Syfte är att ge möjlighet till att planera sitt besök hemifrån. För ett urval av länets mest besökta naturreservat finns på vår webb även information på engelska och tyska samt teckentolkade filmer. På vår Facebooksida delar vi och allmänheten besökstips och information om vad som händer ute i reservaten.

En guidad tur kan vara en lättare väg att ta sig ut i naturen för den som inte är så naturvan. I samarbete med naturvårdsstiftelsen Hopajola arrangerade Länsstyrelsen tio guidade turer i länets skyddade naturområden. Genom dessa guidningar skapas möjlighet att tillgodogöra sig naturupplevelser med professionell guidning, vilket kan passa dem som inte vågar sig ut på egen hand, har svårt att ta till sig skriven information m.m. Några av årets guidningsteman har varit: snöskovandring och använda-alla-sinnen-guidning, grön infrastruktur, järpskådning

m.m. I en av länets två nationalparker, Tiveden, fanns under 81 dagar under sommaren en fast bemanning som hjälpt besökare till rätta med information om parkens natur- och kulturvärden samt råd om lämpliga vandringsturer.

I sex av länets naturreservat/nationalparker har Länsstyrelsen sedan några år arbetat för att öka tillgängligheten för personer med rörelsesnedsättning, genom bl.a. hårdgjorda stigar, anpassade rastbord, lågt sittande informationsskyltar och rymliga dass. De anpassade anläggningarna i dessa sex naturreservat kvalitetsgranskas och underhålls årligen för att den höga standarden ska kunna upprätthållas. Alla anpassningar som ökar framkomligheten för rullstorsburna, underlättar samtidigt för alla besökare. En lättframkomlig stig och ett rastbord där man inte behöver krångla sig in med höga benlyft uppskattas också av de som har ont i kroppen, går med rullator och av barnfamiljer med barnvagn. Under året har vi även arbetat med att öka tillgängligheten i bl.a. Herrfallsäng, där ett gammalt torp restaurerats till raststuga. Det finns ett nytt ledstråk och en taktill karta ökar tillgängligheten för personer med nedsatt syn. Information om naturreservatets natur och kulturhistoria tas också fram i flera former, bl.a. ljudguider och stigskyltar, varav några särskilt anpassade för barn. Åtgärderna i Herrfallsäng finansieras till stor del med medel från EU:s Landsbygdsprogram som avslutades under våren.

Samhällsplanering

I de mänskliga rättigheterna lyfts bl.a. rätten till egen bostad. Länsstyrelsen har inom uppdraget Inträde på bostadsmarknaden samarbetat genom det länsstyrelsegemensamma Forum för hållbart samhällsbyggande. Uppdraget har främst fokuserats på att underlätta inträdet på bostadsmarknaden för resurssvaga personer. Länsstyrelserna har som en del i uppdraget kartlagt kommunernas ägardirektiv för allmännyttan. Arbetet har sammanställts i rapporten *Ägardirektiv till allmän nytta*, publ. nr 2015:40. Avsikten med arbetet var att kartlägga hur kommunerna i direktiven betonar företagets sociala och allmännyttiga roll och lyfta kommunernas ansvar kring bostadsförsörjningen. Länsstyrelsen har även, inom samma uppdrag, anordnat en bostadskonferens i länet med fokus på bostadsförsörjningsfrågor. På konferensen medverkade landshövdingen, Boverket och Migrationsverket samt handläggare på Länsstyrelsen. Allas rätt till bostad beskrivs också i den regionala bostadsmarknadsanalysen och förs fram i samband med kommunernas bostadsförsörjningsarbete. Länsstyrelsen har även diskuterat frågan på ett möte med ansvariga för kommunernas fysiska planering.

Kulturmiljöer

Den nationella samverkan kring satsningen Kalejdoskop, som bedrivs gemensamt av länsstyrelserna genom Kulturmiljöforum, syftar till att utveckla kulturmiljöarbetet. Kalejdoskop utgår bl.a. från de mänskliga rättigheternas tillämpning i kulturmiljöarbetet, vilka till stor del sammanfaller med gällande mål för kulturmiljöarbetet. Inom projektet drivs ett aktivt arbete för att öka normkritik, att inkludera tidigare förbisedda grupper kulturarv och skapa delaktighet i kulturmiljöarbetet, vilket bl.a. gynnar de mänskliga rättigheterna till kultur, kulturarv och en god livsmiljö. Arbetet har även i år samordnats av Länsstyrelsen i Örebro län. Under året har en pilot för ett webbaserat verktyg utvecklats som ska vara ett stöd för att öka normkritik och inkluderande arbetssätt i kulturmiljövärdens ärendehandläggning. Ett samarbete kring platsdialog har inletts med Stockholms läns museum där en pilotmetod utvecklats. Ansökan om projektmedel för att utveckla dessa metoder i full skala har inlämnats till Vinnova - Mångfaldslabbet och till Riksantikvarieämbetet. Medel har hittills beviljats från Vinnova och arbetet har inletts under senare delen av hösten 2015.

Information och tillgänglighet för alla

Utifrån kulturmiljömålen, de mänskliga rättigheterna, barns rättigheter samt diskrimineringsgrunderna arbetar kulturmiljövården för att skydda kulturmiljöer och information kring dessa ska vara tillgängliga för alla. Formen för tillgängliggörandet varierar dock på grund av miljöns art, läge och förvaltningsform. I Länsstyrelsens arbete med informationsskyltar och andra trycksaker, har vi en uttalad målsättning att hålla texter, illustrationer och kartor på en tydlig och lättbegriplig nivå, för att så långt möjligt kunna läsas och förstås av en bred publik. De flesta skyltar har en sammanfattande text översatt även till tyska och engelska. På vår webbplats berättar vi om länets alla byggnadsminnen, ett flertal fornlämningsmiljöer, kyrkor och andra sevärd kulturmiljöer. Vi har även börjat använda filmen som medium för att sprida information om våra lagskyddade kulturmiljöer. I år har vi arbetet med film som information om kulturresevatet Pershyttan.

Mångfald och bortglömda berättelser

Länsstyrelsen har även i år lämnat bidrag till projekt som haft siktet inställt på att lyfta fram bortglömda och osynliga berättelser, nämligen:

- HBTQ i Örebro län – Manusarbete har avslutats med en bok som ger perspektiv på HBTQ-historia i länet och som beskriver samtidshistoriska erfarenheter genom intervjuer med HBTQ-personer i länet. Manuset beskriver också det speciella förhållande till historia och kulturarv som finns bland en del av de individer vars livsöden länge stått utanför den gängse historieskrivningen. Arbetet har slutförts 2015.
- De unga dövas historia i Örebro, förstudie.
- Vardagslivets villkor i bergsmansbyn Pershyttan, filmprojekt i samverkan med Maja Hagerman och Claes Gabrielsson.
- Sköllersta kyrka, informationsbroschyr om resultat av en arkeologisk utredning, begravda barn och unga.
- Under året har en broschyr tagit fram där länets byggnadsminnen markerats på en karta. Ett antal byggnadsminnen har getts en fylligare presentation. Vid urval av vilka bebyggelsemiljöer som presenterats något fylligare har bl.a. faktorer som geografisk- och social spridning beaktats. Vid utformningen av beskrivningarna av miljöerna har Kalejdoskop checklista för normkritiskt- och inkluderande kulturmiljöarbete fungerat som stöd.

Personligt ombud

Ett personligt ombud är anställd i en kommun och arbetar på den enskildes uppdrag, i syfte att han eller hon så långt det är möjligt ska kunna påverka och förbättra sin livssituation, leva ett självständigt liv och vara delaktig i samhället. Länsstyrelsen fattar beslut om och betalar ut statsbidrag till kommuner som väljer att bedriva verksamhet med personligt ombud. De enskilda som kan få stöd av personligt ombud ska ha sammansatta och omfattande behov av vård, stöd och service, rehabilitering och sysselsättning samt ha behov av långvariga kontakter med socialtjänsten, primärvården och den specialiserade psykiatrin och andra myndigheter.

Länsstyrelsen har under året betalat ut 2 448 tkr till fyra verksamheter i länet som stöd för att kommunerna ska kunna bedriva verksamhet med personligt ombud.

Utöver detta har Länsstyrelsen:

- Anordnat en utbildning till länets personliga ombud i första hjälpen mot psykisk ohälsa. En vägledning i att förebygga självmord hos klienterna.
- Arrangerat ett seminarium för personligt ombud i Örebro, Värmland och Västmanlands län. Seminariet syftade till att förtydliga och stärka ombudens roll.
- Varit medarrangör och deltagit i det första mötet med Örebro kommuns ledningsgrupp.
- Deltagit i Socialstyrelsens nationella träffar för länsstyrelsernas handläggare.
- Tagit fram en handlingsplan för länsstyrelsernas stöd till kommunernas verksamhet med personligt ombud 2015.

Länsstyrelseinstruktion 5 §

3. Länsstyrelsen ska vid beslut och andra åtgärder som kan röra barn analysera konsekvenserna för dem och därvid ta särskild hänsyn till barns bästa

Barnperspektivet

Kommunikation

Länsstyrelsens arbete med barns rättigheter handlar om att bidra till att barnkonventionen tillämpas och förverkligas. Det innebär att ett barnperspektiv ska genomsyra Länsstyrelsens arbete inom alla områden. I situationer eller händelser där barn och ungdomar är en av våra målgrupper väljer vi bildspråk, tonalitet och kanaler utifrån målgruppen. Vid framtagning och formulering av information och budskap vid en kris eller allvarlig händelse för vi kontinuerligt ett samtal om hur vi ska kommunicera för att rikta oss till olika målgrupper, bl.a. barn. Vi har även ett nära samarbete med kommuner, Region Örebro län och övriga krisaktörer i länet i dessa frågor.

Jordbruksstöd

Den tydliga åtgärd som enheten Jordbruksstöd gör kring barnperspektivet är att olika arbetsgrupper diskuterar om hur barn dels kan påverkas vid vår hantering av återkrav (ska man undvika beslut vid vissa tidpunkter exempelvis), dels hur de muntligen presenterar resultat (brister) av fältkontroller när barn är närvarande.

Djurskydd

Länsstyrelsens djurskyddshandläggare har i sin verksamhetsplan diskuterat och beskrivit hur de ska ta hänsyn till barn under kontroll och t.ex. vid omhändertagande av djur. Enheten Djur och Livsmedel har i ett samarbete med handläggare i jämställdhet/kvinnofrid genomfört en länsövergripande turné 2015 på temat Våld mot djur och människor.

Jämställdhet och kvinnofrid

Årets aktiviteter har fokuserats på barn och ungas utsatthet i enlighet med regeringsuppdraget. Länsstyrelsen har anordnat en konferens om unga människor framförallt pojkar som rekryteras till våldsbejakande extremism, men även flickor som utsatts för trakasserier och hot i samband med det. Dessutom anordnade vi i samarbete med Länsstyrelsen i Värmlands län två konferenser om unga mäns som våldsutsatta och förövare. Utredning av brott mot barn togs upp vid en konferens som Länsstyrelsen i Örebro län, Barnahus och Barnpsykiatri anordnade. Senare under hösten anordnade vi i samarrangemang med sex länsstyrelser en

konferens om barns utsatthet i migrationsprocessen samt sexuell hälsa om våldspreventivt arbete och tidig upptäckt. Fortsatt spridning om de nya föreskrifterna som är inriktade och förstärkta när det gäller barn och anmälan till socialtjänsten när misstanke om att barn far illa.

Länsstyrelsens arbete med kvinnofrid har under 2015 haft ett utökat samarbete med sakområdet föräldrastöd. Det har framförallt varit två delar, en avseende Doulor projektet som riktar sig till utlandsfödda mammor och pappor, en om familjearbete vid hedersrelaterat våld och förtryck. Båda dessa var indirekt riktade till barn och unga. Länsstyrelsens årligt återkommande konferens om maskulinitet handlade 2015 om föräldraskap.

Resursgruppen mot hedersrelaterat våld har inom sig fyra arbetsgrupper som är inriktade på barn och unga särskilt om barn och tvångsäktenskap, dumpade barn, våldsbejakande extremism och kvinnlig könsstympning.

En utbildningsturné i samarbete med enheten Djur och Livsmedel har uppmärksammat barns och djurs skyddsbehov. Förslag om att inrätta en barnpilot på Länsstyrelsen har antagits och ska utvecklas under 2016. Barnpiloten ska vara till hjälp för de inom Länsstyrelsen som i sin yrkesutövning träffar på barn och unga som befaras fara illa.

Tobakstillsyn över rökfria miljöer

Länsstyrelsen har under 2015 gjort verksamhetstillsyn inom tobaksområdet i två av länets kommuner, Askersund och Ljusnarsbergs kommun. Granskningen har inriktats på tillsyn av rökfria miljöer med särskilt fokus på skolgårdar samt kommunens styrdokument inom tobaksområdet. Enligt tobakslagen är det varje skolbarns rättighet att inte bli utsatt för tobaksrök varken i skolans lokaler eller inom skolans område. Kommunen ansvarar för den omedelbara tillsynen över rökfria miljöer. Länsstyrelsen utövar i sin tur tillsyn över kommunerna. Länsstyrelsen har efter genomförd tillsyn gjort en bedömning om kommunen lever upp till kraven i lagstiftningen om att kontrollera skolgårdarna, för att se till att skolbarn inte blir utsatta för tobaksrök inom skolans område. En av de två granskade kommunerna lever upp till kraven i lagstiftningen. Den andra kommunen har brustit i att de inte dokumenterade sin tillsyn över skolgårdarna samt att det var otydligt i hur kommunen levde upp till sitt ansvar för att kontrollera tobakslagens bestämmelser vad gäller förbudet om rökning på skolgårdarna. Nämnden har därefter lämnat in en åtgärdsplan för hur de ska arbeta för att komma tillrätta med den påtalade bristen. Detta betyder att Länsstyrelsens tillsyn har gett positiv effekt på kommunens struktur i deras tillsynsarbete som ett led i att tillgodose barns rätt att inte behöva utsättas för tobaksrök under sin skolvistelse.

Skyddad natur

Lättförståelig information

I Länsstyrelsens arbete med att informera om vår skyddade natur finns en uttalad målsättning om att hålla texter och illustrationer på en tydlig och lättbegriplig nivå, för att så långt möjligt kunna läsas och förstås av även barn och ungdomar. Nya informationsskyltar formges och placeras i möjligaste mån så att de kan ses och avläsas oberoende av kroppslängd, för att även barn ska kunna ta del av skyltens innehåll.

Guidningar anpassade för barnfamiljer

Under året har Länsstyrelsen arrangerat tio guidade turer i länets naturreservat/nationalparker i samarbete med naturvårdsstiftelsen Hopajola. Dessa guidningar har ofta barn och familjer som främsta målgrupp. Några av årets guidningar har haft teman: prova-på fågelskådning vid

nytt fågeltorn, spindlar och annat som trummar, sinnesguidning, granrisröj med granrispyssel samt musik och berättelser vid elden.

Specialsatsningar med barnfamiljer i fokus

Med hjälp av medel från EU:s Landsbygdsprogram har Länsstyrelsen slutfört tre projekt med många tillgänglighetsatsningar där även barnfamiljer varit en viktig målgrupp:

- I Snavlunda-Tjälvesta-projektet ingår ett vindskydd specialanpassat för den närliggande skolan (men är även öppen för allmänheten), låga informationsskyltar med många bilder och lättläst text, självstängande grindar och sittbänkar utmed stigarna.
- I Herrfallsäng-projektet har ett gammalt torp restaurerats och öppnats som raststuga och försetts med en vevspelare med ljudguider om reservatets natur- och kulturvärden. En stigslinga i reservatet har även försetts med stigstolpar med två små uppvikbara skyltar på varje, varav den ena placeras lågt med barnanpassad naturinformation.
- I Skagershultsmossen har vi byggt ett nytt fågeltorn med ett lättillgängligt nedre plan som kan nås även med barnvagn. Tornet har försetts med informationsskyltar med mycket bilder och lättläst text om vad man ser i det närliggande landskapet och omgivningens kulturvärden. Stigen fram till tornet har rustats upp och försetts med stigstolpar med två små uppvikbara skyltar på varje, varav den ena placeras lågt med barnanpassad naturinformation.

Samhällsplanering

Länsstyrelsen analyserar särskilt förskolemiljöer i detaljplaner med avseende på placering av verksamheten ur barnens perspektiv, t.ex. buller och trafiksäkerhet. I granskningen bevakar Länsstyrelsen även barnens tillgång till friytor samt säkra gång- och cykelvägar. I översiktsplaneringen tittar Länsstyrelsen på frågan på ett mer övergripande sätt. Under året har vi i samverkan med Astma och allergiförbundet och Svensk ventilation genomfört ett seminarium kring skolans ventilation. Vi har även informerat länets kommuner om de nya bidrag som kan sökas för upprustning av skolor.

Länsstyrelsen har under 2015 sammanställt en länsgemensam sammanfattande redogörelse för Örebro län som behandlar övergripande och aktuella frågor om översiktsplaneringens innehåll. I redogörelsen lyfts bl.a. behovet av att beakta barnperspektivet i översiktsplaneringen.

Kulturmiljö

Länsstyrelsens arbete med att vårda, bevara och tillgängliggöra kulturmiljön utgår bl.a. från barns rätt till kulturarv enligt barnkonventionen. Det innebär att även barnens vardagsvillkor genom historien ska beaktas i kulturmiljöarbetet, både avseende urval, vård och tillgängliggörande. Exempelvis strävar vi efter att texter och illustrationer ska vara lätta att läsa och förstå och informationsskyltarna placeras om möjligt i en sådan höjd så att de även kan ses och avläsas även av lite större barn.

I vår pågående satsning på ny information i kulturresevatet Perhyttan lyfter vi fram barnen i berättelsen om platsens historia. För att göra platsen ännu mer attraktiv för barn, men också för att stimulera lärandelek över generationer, har vi tillsammans med flera aktörer tagit fram en förstudie för en lekplats där järnframställningen ska göras begriplig genom lek som motsvarar de viktigaste momenten i järnframställningen. De olika momenten representerar

också miljöer som återfinns längs vandringen i kulturresevatet, vilket ger barnen möjlighet att känna igen och förstå vad de ser i den fullskaliga kulturmiljön.

Inom ramen på vår satsning på mötesplatser har vi stöttat en ideell förening, Rynninge barn och ungdomsklubb, genom ett byggnadsvårdsbidrag. Föreningens allaktivitetshus finns i en gymnastiksal från 1920-talet.

I samband med en arkeologisk undersökning vid Sköllersta kyrka påträffades flera gravar med skelett från barn och unga människor. En broschyr har tagits fram som ger perspektiv på barn och unga människors villkor under medeltiden. Vi har också gett tryckbidrag till en barnbok om Riseberga kloster.

Under året har arbetet med tillgängliggörande av Vallristningar i Kilsbergen fortsatt genom att bl.a. fortsatt kunskapsuppbyggnad och framtagande av underlag för informationsskyltar. Vallristningarna gjordes av barn och unga som vallade boskap i skogarna under 1700- och 1800-talet. Genom arbetet med att presentera dem träder dessa barns- och ungdomars historia i en marginalbygd fram och kan förmedlas till barn som idag finns i trakten och till besökande barnfamiljer som söker sig till området i rekreationssyfte.

En förstudie har tagits fram i syfte att synliggöra unga dövas historia. Örebro har sedan senare delen av 1800-talet varit ett centrum för utbildning och många barn har kommit till staden som inackorderingsbarn, senare har särskilda boende kommit till stånd. I form av en app-guidad vandring genom centrala Örebro kommer historien kring viktiga miljöer och villkoren för dessa barn och unga att berättas. Arbetet sker i samverkan med föreningar som arbetar med de dövas villkor, ArkivCentrum och företaget Teckenbro, som drivs av döva och som specialiserat sig på pedagogiskt material för personer med nedsatt hörsel.

4. Länsstyrelsen ska vid samråd, beslut och andra åtgärder verka för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning

Länsstyrelsens tillgänglighetsarbete

Vår målsättning är att verksamhet, information och lokaler ska vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Detta har vi fastställt i vår *Policy för tillgänglighet* som årligen följs upp och revideras med nya mål och aktiviteter.

Kommunikation på webben

All kommunikation ska vara inkluderande och inte utestänga grupper eller personer i samhället. Under 2015 har vi fortsatt att prioriterat vår externa webbplats som informationskanal eftersom många inleder sin kontakt med Länsstyrelsen via webben. Länsstyrelsens webbplats ingår i Funka.nu:s långsiktiga certifieringsprogram och genomgår årliga kontroller.

Att vår webbplats är tillgänglighetsanpassad är en demokratisk fråga. Därför strävar vi alltid efter att vår webbplats uppfyller riktlinjerna för tillgänglighet (WCAG 2.0) och Post- och telestyrelsens (tidigare e-delegationens) webbriktlinjer.se.

Länsstyrelsen har under året haft kontinuerliga utbildningar för enheternas webbredaktörer. Syftet med utbildningarna har varit att utbilda och entusiasmera medarbetarna till att skapa ett innehåll som är tillgängligt för alla besökare på webben, oavsett funktionsnedsättning.

Kommunikation på intranätet

Hösten 2013 lanserades en ny gemensam intranätplattform för länsstyrelserna. Under 2015 har vi fortsatt att utveckla det nya intranätet. Intranätet är byggt med ambitionen att klara Wcag (Web content accessibility guidelines) 2.0. En mindre tillgänglighetsgranskning är genomförd av den externa konsulten Funka.nu och förbättringar har redan gjorts för att åtgärda mindre brister som kom fram i undersökningen. Vi gör löpande insatser för att säkerställa användbarheten och tillgängligheten på länsstyrelsernas intranät.

Klarspråk

Under 2015 har vi fortsatt vår satsning på klarspråk, som vi inledde 2013. Vi har tillsammans med övriga länsstyrelser och flera andra myndigheter, exempelvis Försäkringskassan, tagit fram en online-utbildning för klarspråk. Vår kommunikationsfunktion har utifrån online-utbildningen arbetat fram en riktad utbildning som vi erbjuder samtliga enheter under 2013–2016. Totalt har tio enheter gått utbildningen, varav två enheter gått utbildningen 2015.

Utbildning ger grunderna i klarspråk – vad klarspråk är, vinsterna med klarspråk och hur man arbetar med och skriver klarspråk. Vi tittar tillsammans med deltagarna på texter från deras verksamhet och gör praktiska övningar för att se hur texterna kan förbättras. Våra kursutvärderingar visar att deltagarna är mycket nöjda med utbildningen.

Lokaler

Vid arrangemang av konferenser och liknande försöker vi välja tillgängliga lokaler, planera programmets struktur och innehåll samt se till att det finns mikrofoner och hörslingor. Om vi arrangerar möten där det finns tillgång till mat och dryck försöker vi också erbjuda alternativa menyer.

Tillgängliga naturreservat och nationalparker

Länsstyrelsen ska vid samråd, beslut och andra åtgärder verka för tillgänglighet och delaktighet för personer med funktionsnedsättning.

Hög tillgänglighet i ett urval av länets reservat

I Länsstyrelsens arbete med skyddade naturområden, främst naturreservat och nationalparker, arbetar vi löpande med tillgänglighet som en viktig fråga. I sex områden har vi sedan några år arbetat särskilt för att öka tillgängligheten för personer med rörelsenedsättning. Varje år kvalitetsgranskas dessa områden av Länsstyrelsen tillgänglighetskonsult som själv sitter i rullstol, för att områdena ska leva upp till den höga standard de en gång fått. I år behövdes inga åtgärder vidtas för anordningar och hårdgjorda stigar, de hade klarat sig bra från slitage, snösmältning och regn. I Sveafallen har vi påbörjat en översyn av information och friluftslivsanordningar. En förstudie har beställts för att undersöka hur Sveafallen kan göra tillgängligt på ett bättre sätt.

Reservatsinformation för en bred publik

De skyltar och informationsblad som tagits fram under året har alla haft en uttalad målsättning att hålla texter, illustrationer och kartor på en tydlig och lättbegriplig nivå, för att så långt möjligt kunna läsas och förstås av en bred publik. För ett urval av länets mest besökta naturreservat finns på webben även information på engelska och tyska. Under året har vi tryckt ett 30-tal reservatsskyltar, en handfull övriga informationsskyltar, tagit fram nya och/eller uppdaterat ett 20-tal faktablad samt nytryckt tio foldrar till Tivedens nationalpark.

Länsstyrelsens webbplats samt Naturvårdsverkets gemensamma webbplats för Sveriges nationalparker är två viktiga verktyg för ökad tillgänglighet – här presenteras länets naturreservat och nationalparker. Genom att ta del av information om de olika reservaten kan besökaren planera sin utflykt hemifrån och med hjälp av kontaktuppgifter ta reda på ytterligare information. Informationen på webben förbättras kontinuerligt, t.ex. kompletterar vi med information om hur man hittar dit, vilka anordningar som finns, temaguidor till reservat utifrån olika aspekter m.m. Med syftet att marknadsföra webben och länets naturreservat har vi i samarbete med Örebro kommun producerat en bioreklam som under sommarmånaderna visades på Filmstaden i Örebro. För att förenkla för företagare som jobbar med naturturism har vi tagit fram en särskild webbsida www.lansstyrelsen.se/orebro/naturturism. Under året har ett projekt pågått för att uppdatera och utveckla sidan.

Guidningar öppnar naturen för fler

I samarbete med naturvårdsstiftelsen Hopajola arrangerade Länsstyrelsen tio guide turer i länets skyddade naturområden. Genom dessa guidningar skapas möjlighet att tillgodogöra sig naturupplevelser med professionell guidning, vilket kan passa dem som inte vågar sig ut på egen hand, har svårt att ta till sig skriven information m.m. Några av årets guidningsteman har varit: snöskovandring och använda-alla-sinnen-guidning, grön infrastruktur, järpskådning m.m. I en av länets två nationalparker, Tiveden, fanns under 81 dagar under sommaren en fast bemanning som hjälpte besökare till rätta med information om parkens natur- och kulturvärden samt råd om lämpliga vandringsturer.

Tivedens nationalpark blir tillgängligare

I Tivedens nationalpark pågår ett flerårigt projekt som bl.a. omfattar förnyelse av entréer och anordningar samt införandet av det gemensamma varumärket för Sveriges nationalparker. Inom detta projekt är tillgänglighet en viktig aspekt, framförallt vid planering av entréerna och information. I projektet ingår arkitekter och konsulter med stor erfarenhet av att tillgängliggöra offentliga platser och framförallt nationalparker.

Ökad tillgänglighet i tre reservat med hjälp av EU-medel

I tre naturreservat slutfördes under våren en större informations- och tillgänglighetssatsning (delfinansierad med medel från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling). I Herrfallsäng byggde vi ett ledstråk som kan följas med teknikkäpp från parkeringen fram till ett av torpen i området. Intill parkeringen har en taktill karta över närområdet satts upp. Ett av torpen har inretts som en öppen raststuga för allmänheten, och vid dess ingång sitter en vevspelare med åtta inlästa ljudspår som berättar om Herrfallsängs natur och kulturhistoria. Utmed en stigslinga genom reservatet har stolpar satts upp med två små uppfällbara ”vippskyltar” med information om reservatets natur- och kulturmiljöer på den övre samt barnanpassad information/bilder på den nedre. I Snavlunda-Tjälvesta har fem informationsskyltar om reservatets natur och kulturmiljöer satts upp utmed stigarna. Sittbänkar och självstängande grindar samt ett vindskydd med grillplats har även tillkommit för ökad tillgänglighet i reservaten. I Skagershultsmossen har vi byggt ett nytt fågeltorn med två plan, med ett lättillgängligt nedre plan. I tornet har informationsskyltar satts upp som berättar om vad man ser i det närliggande landskapet, såväl som hur närområdet tidigare brukats av människan. Stigen fram till tornet har rustats upp och försetts med stolpar med små utfällbara ”vippskyltar” med information om områdets kulturhistoria på de övre och information/bilder anpassat för barn på de nedre.

Dialog och samverkan kring tillgänglighet i naturområden

I Länsstyrelsens arbete ingår även möten och samverkan med andra kring tillgänglighet. Under året har medarbetare från Länsstyrelsens Naturskydds-enhet berättat och visat goda exempel på vårt tillgänglighetsarbete på en träff med kommunekologer från länet samt vid flera tillfällen samrått med Hopajola kring deras tillgänglighetsprojekt Naturen för alla.

Tillgänglig kulturmiljö

Länsstyrelsen har under 2015 sammanställt en länsomfattande redogörelse för Örebro län som behandlar övergripande och aktuella frågor om översiktsplaneringens innehåll. I redogörelsen lyfts bl.a. behovet av att beakta tillgänglighet i översiktsplaneringen. Tillgänglighetsfrågor ingår även i kommunernas behovsbedömningar för detaljplaner, exempelvis cykelvägar, kollektivtrafik samt utformning av allmänna platser.

Kulturmiljö

I Länsstyrelsens arbete med lagskyddad kulturhistoriskt värdefull bebyggelse, t ex. byggnadsminnen och kyrkor, verkar Länsstyrelsen för att kraven på tillgänglighet för funktionsnedsatta tillgodoses utan att de kulturhistoriska värdena minskas. Länsstyrelsen har lämnat tillstånd till åtgärder för ökad fysisk tillgänglighet genom nya ramper och ledstänger vid/i Lännäs, Mariedamm och Kumla kyrkor. Vi har även gett tillstånd till inre förändringar i syfte att skapa bättre tillgänglighet i kyrkorumen i Asker och Nysunds kyrkor. På kyrkogården vid Sköllersta kyrka har vi lämnat tillstånd att hårdgöra grusgångar – en åtgärd som skapar större tillgänglighet till en av länets kulturhistoriskt mest värdefulla kyrkliga kulturmiljöer.

Digital information är viktig ur tillgängliggörande perspektiv. Inom ramen för vår satsning på kulturmiljöinformation kring kulturresevatet Pershyttan har arbetet inletts med en kort film som beskriver vardagsklivets villkor. Filmen gör både resevatet tillgängligt för dem som inte fysiskt kan komma dit och ger nya perspektiv på berättelsen om Pershyttan. På vår webbplats har vi beskrivningssidor för 164 kulturhistorisk värdefulla miljöer, allt från kyrkor till byggnadsminnen och fornlämningar. För att människor ska kunna planera besök utifrån sina egna förutsättningar arbetar vi kontinuerligt med förbättrad besöksinformation ur ett tillgänglighetsperspektiv.

Slutligen har tre av kulturmiljövårdens anställda under hösten deltagit i utbildning för ökad tillgänglighet, anordnad av RAÄ och SFV, vilket gett inspiration för fortsatt arbete med ökad fysisk tillgänglighet.

5. Länsstyrelsen ska integrera de mänskliga rättigheterna i sin verksamhet genom att belysa, analysera och beakta rättigheterna i den egna verksamheten, särskilt skyddet mot diskriminering

Länsstyrelsens arbete redovisas under regleringsbrevsuppdrag 81.

Integration

VOLYMER OCH KOSTNADER	2015	2014	2013
Avser verksamhet 85*			
Årsarbetskrafter män	0,37	1,10	1,17
Årsarbetskrafter kvinnor	1,95	1,21	1,11
Andel av totala årsarbetskrafter (%)	1,53	1,47	1,37
Verksamhetskostnader inkl. OH (tkr) totalt	2 215	2 404	2 236
Andel av totala verksamhetskostnader (%)	1,45	1,56	1,48
Antal ärenden, inkomna och upprättade	59	54	35
Antal beslutade ärenden	60	51	27
Antal ej beslutade ärenden äldre än två år	0	1	0
Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen (tkr)	-473	581	600

Länsstyrelserna ska kommentera ovanstående volymer och kostnader samt redovisa andra väsentliga prestationer och resultat inom området som inte framgår av återrapporteringskraven.

Kommentarer till tabellen

Den totala årsarbetskraften har ökat vid utgången av 2015. I början av året sjönk personalkostnaden i samband med pensionsavgång och har sedan ökat i takt med att ersättare anställts samt att en av handläggarna har ökat sin tid inom integrationsområdet. Ytterligare en person har tillsatts under hösten för att specifikt koordinera Länsstyrelsens arbete inom krisberedskap i samband med höstens flyktingsituation. Kostnaden ligger under en annan enhet inom Länsstyrelsen och har finansierats av de extra medel som regeringen anslog i vårändringsbudgeten 2015. Sett över flera år har antalet årsarbetskrafter ökat men vi ser att utifrån det ökade antalet asylsökande så kommer det att behövas ytterligare förstärkning.

Den största andelen av verksamhetskostnaderna kommer av deltagande i nätverk och andra träffar. Dels är det regionala träffar med aktörer inom länet, framförallt kommundialoger, dels träffar utanför länet framförallt tillsammans med övriga länsstyrelser. En handläggare från Örebro har deltagit i samverkansledarutbildningen tillsammans med övriga länsstyrelser, där vi bekostat resa och logi och utbildningen finansierades av samordningsmedel som hanteras av Länsstyrelsen i Jönköpings län. Två större informationsinsatser har genomförts, en om Syrien och en om kommunersättning.

När det gäller ärenden så är det delvis § 37-ärenden där samtliga medel beviljats. Övriga ärenden är till största delen överenskommelser där tid framförallt lagts på området ensamkommande barn, särskilt i slutet på året i samband med de nya fördelningstalen.

Skillnaden mellan åren avseende Bidragsutbetalningar där Länsstyrelsen gör utbetalningen förklaras av ett återbetalat bidrag från Nora kommun på 623 tkr och ett lämnat till Örebro kommun på 150 tkr. Detta ger ett negativt belopp för bidragsutbetalningar 2015.

Andra väsentliga prestationer och resultat

Under året har Länsstyrelsen prioriterat det mest grundläggande i arbetet då vi en period varit en medarbetare mindre än vanligt. Situationen under hösten har som för många andra inneburit en ansträngt läge på grund av flyktingsituationen och vi har inte kunnat genomföra alla planerade insatser.

Bosättning och överenskommelser

Kommundialoger – verktyg för uppföljning och ökad beredskap och kapacitet

Länsstyrelsen har under hösten besökt samtliga länets kommuner för en mer omfattande dialog kring mottagandet av nyanlända. Syftet har varit att tillsammans med respektive kommun skapa en gemensam helhetsbild över den beredskap man har inom olika områden. Kommunen har själv fått skatta den kapacitet man bedömer finns inom områdena: organisation, bostäder/lokaler, ensamkommande barnmottagande, samhällsorientering, SFI, samverkan civilsamhället, hälso- och sjukvård samt skola/barnomsorg. Syftet har också varit att diskutera överenskommelsernas innehåll i förhållande till det faktiska mottagandet. Såväl politiker som tjänstemän i beslutsfattande ställning har medverkat och bedömningen är att dialogformen har varit uppskattad och att kontaktytorna med respektive kommun har stärkts genom insatsen. Dialogerna har också fungerat som ett verktyg för uppföljning och gett Länsstyrelsen värdefull kunskap om såväl läget i respektive kommun som en samlad bild av länet som helhet. Dialogerna har genomförts på ett strukturerat sätt utifrån en särskilt utarbetad modell där nuläge, utvecklingsbehov och frågor för uppföljning har noterats. En samlad lägesbild beräknas vara klar i början av 2016 vilken kan fungera som underlag för kommande utvecklingsinsatser och prioriteringar. Tanken är att genomföra dialogerna årligen.

En första bedömning är att läget är mycket ansträngt i stora delar av den kommunala verksamheten. De områden där kommunerna i första hand signalerar en tydlig kapacitetsbrist är bostäder, mottagande av ensamkommande barn samt skola/barnomsorg. Bristen på lokaler och tillgång till boendeplatser för såväl nyanlända som ensamkommande barn är i många kommuner akut och svårhanterlig. Tillgången på behörig kompetens inom socialtjänst och skola är ett stort problem men även inom andra yrkesgrupper är det svårt att säkerställa kompetensförsörjningen. Flera kommuner beskriver situationen som ohållbar och att de inom vissa verksamheter har svårt att följa de lagar/föreskrifter som finns. Länsstyrelsens bild är att kommunerna tar ett stort ansvar och aktivt vidtar åtgärder för att hantera den uppkomna situationen. Flera kommuner, även sådana med ett högt mottagande, arbetar också proaktivt i sin planering för att tillgodose kapaciteten i verksamheten på såväl kort som lång sikt. Ett tydligt budskap från kommunerna är att de efterlyser bättre planeringsförutsättningar och i flera fall finns skarp kritik mot de förutsättningar som staten gett. Detta gäller inte minst brister i utformningen av ersättningssystem som resulterar i en stor belastning på den kommunala ekonomin och administrationen. Ett område som lyfts fram som en resurs och där de flesta kommuner upplever en god kapacitet är samverkan med civilsamhället. Här finns en kraft och ett engagemang att ta tillvara på, men samtidigt finns också behov av att hitta strukturer för att kanalisera och samordna det stöd som erbjuds från frivilliga.

Insatser för ökad bosättning av nyanlända

Under 2014 tilldelades tre kommuner i samarbete så kallade § 37 +medel för att öka möjligheterna att hitta bostäder hos privata hyresvärdar. Insatsen har sedan april 2015 lett till anvisning av ett flertal personer. Utmaningen är att få tag på fastighetsägarna, framförallt de små privata ägarna. Projektledaren har träffat ett 20-tal och i några fall har detta gett konkreta resultat i form av att lägenheter erbjudits. Ett bekymmer är att flera mindre fastigheter främst finns på landsbygden där kommunikationerna är dåliga. Hyresvärdarna är enligt projektägaren intresserade av att hyra ut men behöver information om målgruppen.

Vid två tillfällen har Länsstyrelsen ordnat träffar för kommunerna kring det så kallade Folkhögskolespåret för ensamkommande ungdomar. Folkhögskolor har under hösten inventerat det utrymme de har för att ta emot och kommuner har identifierat ungdomar som är aktuella för en utslussning via folkhögskola. De första barnen hoppas vi kan börja under 2016.

Tack vare projektet Folkhögskolespåret kan vi få till den nödvändiga samordningsdialogen via deras webbplats. När det gäller kvotflyktingmottagandet har vi tillsammans med SMAK-projektet under året lyft frågan om ett mer samordnat mottagande som vi hoppas kunna iscensätta under 2016. Tillsammans med Migrationsverket har vi lagt upp en plan för det fortsatta arbetet.

Länsstyrelsen har vid två tillfällen bjudit in kommuner för att sprida Migrationsverkets så kallade Västerviksmodell. Tillsammans med enheten för planfrågor har vi genomfört en bostadskonferens för att sprida modellen och informera om Boverkets rapport om nyanländas boendesituation. I anknytning till konferensen fick kommunerna en möjlighet att diskutera modulbyggen med Migrationsverket mer konkret. Det vi kan se när vi har lyft frågan även i kommundialogerna är att lösningen har väckt intresse och flera har modellen med som ett av flera spår framöver.

Under året har vi påbörjat en dialog för att bosätta nyanlända i mindre orter i kommuner där det enligt kommunerna genom bl.a. bostadsmarknadsenkäten fortfarande finns bostäder. Tanken är att genom Arbetsförmedlingen och Migrationsverket hitta familjer på asylboenden i länet som kan flytta till en mindre ort. Tillsammans med Länsstyrelsens ansvariga för Landsbygdsprogrammet och samhällsplanering och de medel vi förfogar över tillsammans, kan vi stimulera insatser som genomförs tillsammans med civilsamhället och näringslivet på orten, i vilka de nyanlända också kan delta. Verktygen kan vara frivilliginsatser, praktik, instegsjobb, utbildningar, mentorskap osv. Kommunerna är viktiga samarbetsparter såväl som Region Örebro län. Den sistnämnda särskilt när det gäller kollektivtrafiken som är den enskilt viktigaste anledningen till att kommunerna idag inte kan bosätta nyanlända på anvisning till mindre orter. Vi har dock inte kunnat gå vidare i arbetet under hösten på det sätt vi planerat på grund av flyktingssituationen.

Asylsituationen – punkter vi vill lyfta fram

I Örebro län finns några kommuner som har tagit ett extra stort ansvar för asylmottagandet. Mycket är känt kring deras situation men några punkter vill vi särskilt lyfta.

Kommunerna behöver inflyttning av nyanlända för att klara att hitta kompetens som behövs för kommunal service och kompetensförsörjning av andra viktiga samhällstjänster. En liten kommun har färre resurser att omfördela och behöver kunna planera sitt mottagande genom t.ex. anvisningar. Idag har de dock ett stort mottagande av asylsökande och egenbosatta vilket skapar motsatt läge. Det kommer av naturliga skäl ofta många asylsökande vid samma tillfälle vilket får större effekter på en liten kommun när det gäller att ordna skolgång m.m. Denna situation har pågått under en längre tid och har inte skapats av höstens extraordinära situation även om den förstärkts. Det är av största vikt att asylmottagningen harmoniserar med den nya lagen – Ett gemensamt ansvar för mottagande av nyanlända (prop.2015/16:54) - för att den ska få önskad effekt.

Som en följd av det stora mottagandet har många kommuner fått svårt att leva upp till de lagkrav som finns på olika verksamheter. Det handlar framförallt om brist på personal och lokaler. Vissa kommuner har svårare än andra att hitta personal vilket får effekter när statliga myndigheter utövar tillsyn. Som länsstyrelse söker vi och Migrationsverket kommunernas stöd i asylmottagandet samtidigt som andra delar av staten kritiserar kommunernas arbete. De extra miljarder som föreslås gå till kommunerna behövs till andra insatser än att betala viten.

Insatser för ökad samverkan och dialog

Länsstyrelsen är fortsatt aktiv i olika nätverk och andra kontaktytor. Några driver vi själva och andra deltar vi i. Där det finns möjlighet har vi försökt att integrera arbetet med ensamkommande barn med arbetet kring nyanlända, t.ex. har Migrationsverkets experter träffat flyktingsamordningarna vid ett kommunnätverk. Generellt försöker vi jobba med de ordinarie forum vi har i länet och bjuda in olika aktörer till dem. Nytt för i år är att Örebro läns idrottsförbund tillsatt en koordinator finansierad av extra medel från staten. Från Länsstyrelsens sida bidrar vi i styrgruppens arbete och drar nytta av våra nätverk för att hitta synergieffekter. Under våren 2015 genomfördes ett slutseminarium för det projekt som vi under 2014 finansierade med mål att knyta föreningsliv och nyanlända närmare varandra. Erfarenheterna från projektet används inom det fortsatta arbetet. Vid några tillfällen har vi kvällstid deltagit i träffar tillsammans med civilsamhället för att skapa kontakter och sprida behoven inom mottagandet.

Länsstyrelsens Integrationsråd

Länsstyrelsens Integrationsråd är ett forum för samverkan mellan statliga myndigheter, kommuner, idéburna sektorn och näringslivet. På temat Samverkan för effektivare etablering belystes Arbetsförmedlingens uppdrag med etableringsreformen under fem år. Marknadsområde Örebro visar på bra resultat i en nationell jämförelse och goda exempel på insatser lyftes fram. Sett i ljuset av den rådande flyktingssituationen har Integrationsrådet under hösten fungerat som ett viktigt forum där Länsstyrelsen och landshövdingen har haft möjlighet att fånga upp aktuella frågor och synpunkter från en bredd av strategiska representanter från kommuner, myndigheter, civilsamhälle och näringsliv. Rådets fokus ligger dock främst på integrationsfrågan i ett mer långsiktigt perspektiv. Under hösten har rådet bl.a. lyft frågeställningar om integration och regional utveckling.

Samverkan kring hälsofrämjande insatser

Länsstyrelsens samordnare inom integrations- och ANDT-frågor (alkohol, narkotika, dopning och tobak) har under våren, på initiativ av Arbetsförmedlingens rehabiliteringsenhet och tillsammans med sektionschef för etableringen, genomfört en gemensam utbildning. Handläggare från kommun, Arbetsförmedling och Migrationsverk erbjöds kunskap i att upptäcka missbruk och om de aktörer som har ett ansvar i frågorna. Det var en pilotutbildning som var tänkt att utvecklas och följas upp av fler insatser för handläggare i länet. Vi har dock inte kunnat fullfölja det på grund av resursbrist. Ett liknande spår har påbörjats under hösten där Länsstyrelsen inom ANDT, föräldrastöd och integration har sökt medel från Folkhälsomyndigheten. Tanken är att genomföra insatser som skapar goda uppväxtvillkor för barn och unga samt öka möjligheten till att leva i ett tryggt samhälle och utjämna ojämlikheter i hälsan. Vi har också varit aktiva i arbetet som genomförts av den länsstyrelsegemensamma fokusgruppen för hälsa, bl.a. den nationella konferensen om Samhällhällsorientering och hälsokommunikation i juni 2015.

Andra specifika insatser

Inom arbetsmarknadsområdet har vi tillsammans i en regional arbetsgrupp tagit fram en film för att sprida framgångsrika exempel på samarbete i länet mellan Arbetsförmedlingen, kommuner och näringslivet. Vi deltog också under året i den fokusgrupp som länsstyrelserna har för SFI. En rektor och en sektionschef på Arbetsförmedlingen deltog i den dialog som gruppen genomförde i oktober. Via rektorn har informationen kunnat nå ut till övriga SFI- och vuxenutbildningsrektorer i länet. Under våren genomförde vi ett seminarium i samarbete med Örebro kommun om Syrien för 300 deltagare, och för överskottet kunde vi under hösten

erbjuda kommunerna en utbildning kring ersättningar. Vi ser ett löpande behov och planerar att om budgeten tillåter erbjuda fler tillfällen under 2016.

Samhällsorientering

Under 2014 startade samverkan inom samhällsorientering mellan elva av tolv kommuner i länet och har pågått i drygt ett år. Kommunerna har anmält deltagare men väntetiderna har varit långa då det har varit svårt att få utbildare (kommunikatörer) att åka runt i länet och hålla kurserna. Samverkan fortsätter med justeringar och förändringar efter behov, bl.a. kommer fler kommunikatörer att utbildas under 2016. I den enkät som länsstyrelserna genomför årligen tar kommunerna upp väntetiderna som problematiska. Från Länsstyrelsens håll ser vi att färre har genomfört samhällsorienteringen än som tagits emot i kommunerna. Det beror delvis på väntetiderna och att de nyanlända har påbörjat andra aktiviteter som krockar med Samhällsorienteringen. Arbetsförmedlingen som ingår i styrgruppen för samhällsorienteringen ser att relativt många fler har genomgått kursen än Arbetsförmedlingens system visar. Den kommun som inte ingår i samverkan har haft ett litet mottagande och har samarbetat med studieförbund kring verksamheten.

Indikatorer

Integration utgiftsområde 13¹⁾

Nyanlända	2015	2014
Andel framförhandlade anvisningsbara platser i förhållande till länstalet (%)	29	39
Asylsökande ensamkommande barn	2015	2014
Andel framförhandlade asylplatser i förhållande till länets fördelningstal (%)	94	96

¹⁾ Se avsnitt Resultatredovisning, avsnitt indikatorer.

Källa: Arbetsförmedlingen, Länsstyrelsen i Jönköpings län och PACTA (länsstyrelsernas redovisningssystem för överenskommelser av nyanlända samt ensamkommande barn).

Kommentar kring ovanstående indikatorer

Nyanlända

De två kommuner som vid ingången av året saknade överenskommelser om mottagande av nyanlända har under senhösten tecknat sådana om totalt 100 platser varav 20 anvisningsbara. På grund av höstens höga arbetsbelastning så har överenskommelserna inte lagts in i Pactasystemet och finns därför inte med i årets resultat. Detta vägs till viss del upp av att en kommun av misstag fått för högt antal anvisningsbara platser i systemet och procentsatsen ligger vid omräkning ändå på samma nivå.

Bristen på bostäder är ett stort problem i stort sett i hela länet. Vi kan konstatera att det finns lägenheter i mindre orter men dåliga kommunikationer medför att kommunerna av praktiska skäl inte kan placera personer där. Några kommuner i länet har ett stort mottagande av asylsökande som bor i många av de lägenheter som nyanlända skulle kunna bosätta sig i. De små kommunerna har sämre förutsättningar att hantera den svårplanerade verksamhet som mottagande av asylsökande innebär med stora grupper av människor på kort tid. En liten kommun har även uttryckt oro för att nyanlända inte stannar på orten efter uppehållstillstånd när bl.a. storstadsregionerna får i uppdrag att bosätta fler anvisade. Mindre kommuner utanför storstadsregionerna riskerar att bli ”transitkommuner” med många asylsökande som sedan flyttar vidare.

Situationen med ökat antal asylsökande de senaste två åren men framförallt under hösten har inneburit att kommunerna prioriterat arbetet med ensamkommande barn och asylsökande.

Asylsökande ensamkommande barn

Med undantag av några platser har vi skrivit överenskommelser i nivå med fördelningstalet. Under hösten har kommunerna haft ett stort mottagande av barn oavsett siffran i överenskommelsen och frågan om en eventuell uppskrivning har därför inte varit prioriterad. Fokus har legat på det praktiska mottagandet. Vi har under slutet av året skrivit om överenskommelserna inför 2016 med majoriteten av kommunerna för ensamkommande barn enligt den modell länsstyrelserna tagit fram med successiv höjning av asylplatser.

Åtterrapporering regleringsbrev

79. Ersättning enligt 37 § förordningen (2010:1122) om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar finansieras från anslag 1:2 *Kommunersättning vid flyktningmottagande* under utgiftsområde 13. Insatser enligt 37 § som syftar till att underlätta bosättning och väsentligt öka kommunernas beredskap och mottagningskapacitet ska ges särskilt hög prioritet. Länsstyrelsen i Jönköpings län ska efter att övriga länsstyrelser har fått tillfälle att yttra sig besluta om hur stor del av anvisade medel som ska fördelas för disposition av respektive länsstyrelse.

Ersättning enligt 37 a § förordningen om statlig ersättning för insatser för vissa utlänningar finansieras från anslag 1:1 *Integrationsåtgärder* under utgiftsområde 13.

Länsstyrelserna ska redovisa för vilka olika insatser som ersättning enligt ovan nämnda förordning lämnas samt en bedömning av resultaten. Anvisningar för redovisningarna lämnas av Länsstyrelsen i Jönköpings län.

Insatser för att öka kommunernas mottagningskapacitet

Tabell: Ersättning till kommuner och kommunalförbund § 37

Kommun	Sökt insats	Sökt belopp, tkr	Beviljat belopp, tkr
Laxå	Ombyggnation av skollokaler	1 000	1 000
Laxå	Ombyggnad av före detta förskolelokal till bostäder, för ca 15 personer	1 150	1 150

Insatser som syftar till att skapa fler anvisningsbara platser för nyanlända

Länsstyrelsen bedömde att en insats som riktar in sig på att öka antal bostäder skulle öka kapaciteten för mottagande hos kommuner. En ombyggnation av förskolelokaler till bostäder där ett antal lägenheter öronmärks för kommunplaceringar av nyanlända med uppehållstillstånd skapar fler anvisningsbara platser för nyanlända.

Insatser som syftar till att allmänt underlätta bosättning

Länsstyrelsen beviljade medel till en insats för ombyggnation av skollokaler för att stärka kommuners kapacitet att ta emot nyanlända elever och deras familjer under 2016 och att snabbare integrera eleverna i skolundervisningen då de är samlade på en skola. Därigenom ökar kommunens mottagningskapacitet och underlättar för bosättning.

Avslutade projekt

Ett projekt som beviljades medel under 2014 har enligt plan avslutats i år. Det har resulterat i en film för att sprida det framgångsrika samarbetet i länet mellan Arbetsförmedlingen, kommuner och näringslivet. Filmen är tänkt att visas i olika sammanhang där arbetsgivare träffas och lyfter fram nyanlända som resurs i kompetensförsörjningsarbetet. Tyvärr har ett projekt avslutats i förtid under hösten och ytterligare ett har haft svårt att komma igång. Det sistnämnda handlar om att Region Örebro län (tidigare landsting och regionförbund) vill utveckla arbetet med prestationsbedömningar tillsammans med Arbetsförmedlingen. Vi kan se att vi hade behövt följa projekten närmare under året men på grund av bristande resurser har vi inte haft möjlighet till det.

Personaluppgifter

Enligt kraven i FÅB 3 kap 3§ ska myndigheter redovisa de åtgärder som har vidtagits i syfte att säkerställa att kompetens finns för att fullgöra de uppgifter som avses i 1§ första stycket. I redovisningen ska det ingå en bedömning av hur de vidtagna åtgärderna sammantaget har bidragit till fullgörandet av dessa uppgifter. (Förordning 2008:747)

Återrapportering

Redovisa en bedömning av hur de vidtagna åtgärderna sammantaget har bidragit till fullgörandet av dessa uppgifter.

Kompetensförsörjning

Länsstyrelsens kompetensförsörjningsarbete utgår ifrån att vi ska vara en attraktiv arbetsgivare med målsättningen att kunna rekrytera, behålla och utveckla medarbetare. För att säkerställa kompetensen arbetar vi kontinuerligt med lönebildning, ledarskapsförsörjning, arbetsmiljö och en lärande och utvecklande organisation.

Under året har en särskild satsning på lönebildningsprocessen gjorts i syfte att trygga personal- och kompetensförsörjningen på kort och lång sikt. Med anledning av detta har en ny lönepolicy med tillhörande riktlinjer tagits fram som ett stöd för chefen i detta arbete. Syftet är att ge chefen verktyg för att kunna leda och motivera medarbetare och bedöma deras prestation på ett sätt som gagnar verksamheten. Arbetet har skett i en partssammansatt arbetsgrupp.

För att Länsstyrelsen ska kunna genomföra sina uppdrag nu och i framtiden är det en förutsättning att det finns medarbetare med rätt kompetens och förmågan att utvecklas utifrån Länsstyrelsens uppdrag. Vi ser kompetensförsörjning i ett brett perspektiv där det förutom kunskap inom professionen också ingår förhållningssätt, bemötande och förmågan att göra avvägningar för en samlad bedömning m.m.

Länsstyrelsens arbetsuppgifter spänner över många olika sakområden och våra medarbetare är ofta specialister. Inför en rekrytering görs en bedömning om tonvikten ska ligga på generalist- eller specialistkompetens. Målsättningen är att ha personal som är både flexibla och kan arbeta inom flera områden, men också att ha tydliga specialister. Generalistkompetens är viktig då verksamheten ständigt förändras och arbetsuppgifter försvinner eller tillkommer. Övergången mellan två landsbygdsprogram medförde minskade medel under 2015 då det nya Landsbygdsprogrammet försenades. Trots minskade medel under året har uppsägningar kunnat undvikas tack vare medarbetare med bred kompetens och stor flexibilitet. Som ett led i arbetet med kompetensförsörjningen har en rutin med återbesättningsprövning införts under året. Syftet med denna rutin är att kunna hålla budgeten i balans och att frigöra resurser för ett ökat löneutrymme. Vi har sett att detta är nödvändigt för att kunna rekrytera och behålla rätt kompetens.

Länsstyrelsen i Örebro län arbetar i linje med den arbetsgivarpolitiska strategin och dess prioriteringar som antagits av de statliga arbetsgivarna. Under 2015 har särskilt fokus lagts på arbetsmiljö och värdegrundsarbete.

Arbetsmiljö

En god arbetsmiljö är en viktig faktor för att vara en attraktiv arbetsplats och en förutsättning för att skapa effektivitet och goda resultat. För att nå framgång i Länsstyrelsens arbetsmiljöarbete är tre perspektiv särskilt viktiga: det hälsofrämjande, det förebyggande och det rehabiliterande perspektivet. Vi har ett väl utvecklat samarbete med företagshälsovården både vad gäller rehabiliterande insatser och insatser av utvecklande karaktär.

Under året har en särskild arbetsgrupp haft sammanträden regelbundet med uppdrag att enbart diskutera olika arbetsmiljöfrågor på myndigheten. Gruppen arbetar på uppdrag åt den centrala samverkansgruppen och rapporterar dit. Exempel på områden som behandlats är frågor om friskvård och friskvårdssubventionering, sjukfrånvaro, inomhusmiljön, t.ex. luftkvalitet och lokalvård, systematiskt arbetsmiljöarbete, medarbetarundersökning, likabehandlingsplan samt planering av arbetsmiljöutbildningar.

Under hösten 2014 genomfördes en medarbetarundersökning, som också var en uppföljning av en tidigare undersökning från 2012. Enkäten fokuserar på medarbetarkraft och förändringskraft hos medarbetarna och det övergripande resultatet med prestationsindex visade på samma resultat som 2012. Förbättringsarbete utifrån detta resultat har under 2015 bedrivits på Länsstyrelsens olika avdelningar och enheter. Förbättringsarbetet har haft inriktning främst på den upplevda stressen hos medarbetarna, samt att förbättra målkvaliteten i verksamheten.

Värdegrund

Under två tillfällen under året har medarbetarna haft möjlighet att fördjupa sig i den statliga värdegrunden. Det ena tillfället var en föredragning från regeringens värdegrundsdelegation där fokus var de sex grundprinciperna. Det andra var en föredragning om Skatteverkets resa från kontrollmyndighet till servicemyndighet, vilket var ett bra exempel på värdegrundsarbete. Föredragningarna följdes upp med arbete på enheterna. Arbetet utgick från Länsstyrelsens vision En samlande kraft, och bedrevs utifrån ledorden serviceinriktad, samverkande, rättsäkra, attraktiva och drivande. Enheterna fick prioritera tre områden och bryta ned dem till aktiva åtgärder att arbeta vidare med i verksamheten. Dessutom har chefsgruppen haft fokus på värdegrundsarbetet under de årliga chefsdagarna. Arbetet kommer att fortsätta under 2016.

Personalstruktur

Andel anställda kvinnor är 62 procent. Medelåldern i organisationen är 45,3 år, för kvinnor 43,3 år och för män 48,8 år. Under 2015 har 25 externa rekryteringar genomförts och vi har generellt många sökande på utannonserade tjänster. Inom vissa sakområden kan det dock vara svårt att rekrytera personal med gedigen yrkeserfarenhet. Vi ser också att det är fler kvinnor som söker våra tjänster. Länsstyrelsen har även inom vissa kompetensområden svårt att hävda sig med marknadsmässiga löner. Vi har under året medarbetare som arbetar kortare eller längre tid efter 65 år. I chefsgruppen ingår 18 chefer inklusive länsledningen, 10 av dessa är kvinnor och medelåldern för chefsgruppen är 47,8 år.

I arbetet med chef- och ledarskapsförsörjning under året har vi deltagit i länsstyrelsernas gemensamma program för chefsutbildning och har där varit representerade med två nytillträdde chefer. Vi ingår också i det statliga mentor/adeptprogrammet i Skatteverkets regi.

En lärande och utvecklande organisation

I Länsstyrelsens uppdrag ingår att ta tillvara perspektiv inom flera olika områden och att vara en samlande kraft. Uppdraget är en förutsättning för att kunna fatta rätt beslut i många ärenden. Det ligger också en utvecklingsmöjlighet för olika yrkesgrupper att lära av varandra och få nya perspektiv samt att kunna diskutera med kollegor inom andra professioner. Länsstyrelsen har därför en bra plattform för en lärande och utvecklande organisation. Detta framkom också i medarbetarundersökningen där lärandet fortfarande skattas högt i organisationen.

Med projektet Förenkla på riktigt vill vi förenkla för företag, allmänhet, kommuner och andra organisationer i deras kontakter med oss. Inom Förenkla på riktigt prioriterar vi arbetet med att göra sammanvägda bedömningar, ha ett bra bemötande och att vara tydliga i vår kommunikation. Ett område inom projektet har varit att se över rekryteringsprocessen. Under året har en partsammansatt arbetsgrupp arbetat fram en ny process, nya riktlinjer och ett stödmaterial för rekryteringsprocessen. Detta för att säkerställa rättssäkerheten, lika behandling, samt för att hitta en tydlig och effektiv process.

Flera insatser inom kompetensutveckling för medarbetare har genomförts, bl.a. introduktionsprogram för nyanställda, förvaltningskunskap, projektledar- och projektstyrgruppsutbildning, grundläggande miljöutbildning, GIS-geografiskt informationssystem, intern jämställdhetsutbildning med bl.a. jämställdhetsintegrering och härskartekniker. Samtliga medarbetare har också under året genomgått en webbaserad grundutbildning i informationssäkerhet som ett led i myndighetens säkerhetsarbete. Inom sakområden sker kontinuerlig kompetensutveckling i samband med nya lagar, lagändringar, uppdrag m.m.

Vi har under året också fortsatt med vår satsning på klarspråk. Vi har tillsammans med övriga länsstyrelser och flera andra myndigheter tagit fram en onlineutbildning för klarspråk. Utifrån denna har vi arbetat fram en riktad utbildning som vi erbjuder samtliga enheter under 2013–2016. Webbredaktörerna som finns utspridda i hela organisationen har under året fått kontinuerlig utbildning för såväl externa webbplatsen som intranätet. Särskilt riktad utbildning har erbjudits alla webbredaktörer i samband med att en ny extern webbplatsform införts.

Tabell över sjukfrånvaro i enlighet med 7 kap. 3§ FÅB

Kön	Ålder	2015			2014		
		Medelantal anställda ²⁾	Total sjukfrånvaro i förhållande till sammanlagd ordinarie arbetstid (%)	Sjukfrånvaro 60 dgr och längre i förhållande till total sjukfrånvaro (%)	Medelantal anställda ²⁾	Total sjukfrånvaro i förhållande till sammanlagd ordinarie arbetstid (%)	Sjukfrånvaro 60 dgr och längre i förhållande till total sjukfrånvaro (%)
Män	- 29	3,2	-	-	2,6	-	-
	30 - 49	33,8	2,6	-	35,3	3,5	72,0
	50 -	37,6	1,4	62,2	37,3	3,5	70,8
	Alla	74,5	2,0	30,9	75,3	3,4	71,1
Kvinnor	- 29	5,5	-	-	6,0	-	-
	30 - 49	85,8	5,6	63,9	82,3	3,7	41,0
	50 -	28,5	7,2	64,3	31,4	5,5	80,1
	Alla	119,8	5,9	63,9	119,7	4,2	58,9
Samtliga	- 29	8,7	-	-	8,6	-	-
	30 - 49	119,5	4,8	56,7	117,6	3,6	51,4
	50 -	66,1	4,2	64,0	68,8	4,5	76,7
	Alla	194,3	4,4	59,5	194,9	3,9	63,1

¹⁾ Enligt 7 kap. 3§ FÅB (2000:605) framgår att uppgifter för grupper med högst 10 anställda inte ska lämnas och inte heller om uppgiften kan hänföras till en enskild individ.

²⁾ Medelantal anställda beräknas som ett genomsnitt av antalet anställda personer under året. Hänsyn är tagen till anställningsomfattning, längd på anställningen och tjänstledigheter. Uppgiften hämtas från Hypergene.

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso.

Kommentar

Jämfört med årsredovisningen 2014 avviker värden i tabellen på grund av att dessa från och med årsredovisning 2015 tas ut från Hypergene för åren 2014 och 2015.

Sjukfrånvaron varierar över åren och varje enskild sjukfrånvaro får stort genomslag i statistiken. Den totala sjukfrånvaron var 4,4 procent av ordinarie arbetstid under 2015. Sjukfrånvaron har därmed ökat från 2014 då sjukfrånvaron var 3,9 procent. Sjukfrånvaron över 60 dagar var år 2015 59,5 procent i förhållande till totala sjukfrånvaron. Det är en minskning från 2014 då motsvarande sjukfrånvaro var 63,1 procent.

Orsakerna till sjukfrånvaron är komplex. Länsstyrelsen har som arbetsgivare ett stort ansvar för att se arbetsmiljön som en integrerad del av verksamheten. Vår ambition är att bedriva ett arbetsmiljöarbete utifrån ett förebyggande, rehabiliterande och ett hälsofrämjande perspektiv. Möjligheten att påverka sjukfrånvaron är också beroende av flera olika faktorer som arbetsgivarens har svårt att påverka. Vi har sedan flera år tillbaka ett väl utvecklat samarbete med företagshälsovården. Vi använder deras tjänster när det gäller stödsamtal, sjukgymnastik, ergonomisk genomgång samt stöd i mer utvecklande arbete. Företagshälsovården är också ett viktigt stöd när det gäller rehabiliteringsinsatser.

Året i siffror

Tabell A - Verksamhetskostnader 2013 – 2015 Tkr

VÄS-KOD	Sakområden och myndighetsövergripande verksamhet	2015	2014	2013
20-21	Övrig förvaltning	4 818,3	5 593,3	3 971,4
25	Trafikföreskrifter m.m.	571,9	503,8	485,1
28	Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor	6 538,2	6 679,8	6 378,8
30	Regional tillväxt	797,6	3 733,7	3 671,3
34	Infrastrukturplanering	3 050,1	2 718,7	3 913,5
40	Hållbar samhällsplanering och boende	3 727,2	3 500,6	3 245,9
41	Stöd till boende	332,1	286,2	195,0
42	Energi och klimat	2 481,0	2 556,1	1 964,9
43	Kulturmiljö	7 294,1	5 638,7	5 388,0
45	Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar	5 283,2	4 490,6	4 220,9
50	Övergripande och gemensamt för naturvård och miljöskydd	8 100,6	8 068,6	8 695,7
51	Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden	27 232,8	24 375,2	19 002,9
52	Prövning och tillsyn för skydd av naturen	2 222,0	2 456,5	2 048,2
53	Vattenverksamhet	7 016,9	7 399,8	7 841,3
54	Mineral- och torvfyndigheter	51,7	73,6	102,6
55	Miljöfarlig verksamhet	5 778,4	5 826,9	5 053,6
56	Övrigt miljö- och hälsoskydd	226,5	316,5	603,4
57	Förorenade områden, efterbehandling	1 305,2	2 266,6	3 231,2
58	Restaurering	841,1	1 068,1	558,9
60	Lantbruk och landsbygd	14 936,1	13 887,5	15 730,5
62	Fiske	1 136,8	1 387,9	1 086,7
70	Folkhälsa	2 967,3	2 453,1	2 080,6
80	Jämställdhet	4 033,7	4 551,3	7 738,4
81	Nationella minoriteter	2,1	0,5	0,0
82	Mänskliga rättigheter	1 040,6	448,3	1 645,9
85	Integration	1 502,9	1 618,9	1 498,7
	SUMMA PRODUKTION	113 288,0	111 900,8	110 353,7
10	Myndighetsövergripande verksamhet	11 707,8	11 282,2	11 696,2
11	Administration och intern service	29 225,0	32 184,5	30 363,4
	SUMMA VERKSAMHETSKOSTNADER EXKL RESURSSAMVERKAN	154 220,7	155 367,5	152 413,4
99	Resurssamverkan ¹⁾	12 670,3	13 686,7	11 568,8
	TOTALSUMMA VERKSAMHETENS KOSTNADER ENL RESULTATRÄKNINGEN ²⁾	166 891,0	169 054,2	163 982,2

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso.

Definition av resurssamverkan:

Med offentlig resurssamordning menas att en myndighet har rätt att mot avgift helt eller delvis samordna sitt resursutnyttjande avseende varor och tjänster med en annan myndighet, kommun eller landsting (s.k. sambruk). Skriftliga avtal om samordningen bör träffas mellan de berörda parterna. Ansvarsfördelningen mellan myndigheterna bör läggas fast.

Kommentarer Tabell A

Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar (45)

Under hösten har Länsstyrelsens krisorganisation varit aktiverad från 23 oktober till 25 november. Medarbetare som arbetat med hanteringen av flyktingströmmarna har bokfört arbetstid under denna verksamhetskod.

Regional tillväxt (30)

Den kraftigt minskade kostnaden för området beror på att ett antal uppdrag vid årsskiftet 2014/15 fördes över till Landstinget i Örebro län.

Tabell B – Verksamhetskostnader 2015

VÄS-KOD	Sakområden och myndighetsövergripande verksamhet	Kostnader exkl OH		OH-kostnader		Kostnader inkl OH	
		Tkr	%	Tkr	%	Tkr	%
20-21	Övrig förvaltning	4 818,3	3,12	2 117,5	5,40	6 935,8	4,55
25	Trafikföreskrifter m.m.	571,9	0,37	285,8	0,73	857,6	0,56
28	Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor	6 538,2	4,24	3 090,9	7,89	9 629,1	6,31
30	Regional tillväxt	797,6	0,52	336,7	0,86	1 134,3	0,74
34	Infrastrukturplanering	3 050,1	1,98	1 148,2	2,93	4 198,3	2,75
40	Hållbar samhällsplanering och boende	3 727,2	2,42	1 833,2	4,68	5 560,4	3,65
41	Stöd till boende	332,1	0,22	163,9	0,42	496,0	0,33
42	Energi och klimat	2 481,0	1,61	791,6	2,02	3 272,6	2,15
43	Kulturmiljö	7 294,1	4,73	2 044,1	5,22	9 338,2	6,12
45	Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar	5 283,2	3,43	1 872,8	4,78	7 156,0	4,69
50	Övergripande och gemensamt för naturvård och miljöskydd	8 100,6	5,25	2 540,5	6,48	10 641,1	6,98
51	Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden	27 232,8	17,66	5 592,0	14,27	32 824,8	21,53
52	Prövning och tillsyn för skydd av naturen	2 222,0	1,44	1 097,0	2,80	3 318,9	2,18
53	Vattenverksamhet	7 016,9	4,55	2 080,6	5,31	9 097,5	5,97
54	Mineral- och torvfyndigheter	51,7	0,03	25,2	0,06	76,8	0,05
55	Miljöfarlig verksamhet	5 778,4	3,75	2 834,3	7,23	8 612,7	5,65
56	Övrigt miljö- och hälsoskydd	226,5	0,15	112,9	0,29	339,4	0,22
57	Förorenade områden, efterbehandling	1 305,2	0,85	643,2	1,64	1 948,4	1,28
58	Restaurering	841,1	0,55	251,4	0,64	1 092,5	0,72
60	Lantbruk och landsbygd	14 936,1	9,68	6 746,6	17,21	21 682,8	14,22
62	Fiske	1 136,8	0,74	529,4	1,35	1 666,2	1,09
70	Folkhälsa	2 967,3	1,92	948,0	2,42	3 915,3	2,57
80	Jämställdhet	4 033,7	2,62	1 053,0	2,69	5 086,7	3,34
81	Nationella minoriteter	2,1	0,00	0,9	0,00	3,0	0,00
82	Mänskliga rättigheter	1 040,6	0,67	343,1	0,88	1 383,7	0,91
85	Integration	1 502,9	0,97	712,5	1,82	2 215,4	1,45
	SUMMA PRODUKTION	113 288,0	73,46	39 195,4	100,00	152 483,4	100,00
10	Myndighetsövergripande verksamhet	11 707,8	7,59				
11	Administration och intern service	29 225,0	18,95				
	SUMMA VERKSAMHETSKOSTNADER EXKL RESURSSAMVERKAN	154 220,7	100,00			152 483,4	100,00
99	Resurssamverkan ¹⁾	12 670,3		1 737,3		14 407,7	
	Totalsumma verksamhetens kostnader enl resultaträkningen ²⁾	166 891,0				166 891,0	
	Myndighetsövergripande, adm och intern service uppdelat på: ³⁾						
	Nivå 1 (113-115)	21 255,9	27,26				
	Nivå 2 (110-112, 116-119)	7 969,1	10,22				
	Nivå 3 (100-109)	11 707,8	15,01				
	Personalkostnad, produktion (kkl 4, verksamhetskod 2-8)	77 987,9					

LÄNSSTYRELSEN I ÖREBRO LÄNS ÅRSREDOVISNING 2015

¹⁾ Den del av kostnader för resurssamverkan som inte avser den egna länsstyrelsen redovisas på denna rad.

Länsstyrelsens egen andel redovisas under relevant verksamhetskod, oftast adm. och intern service (11).

²⁾ Totalsumma verksamhetskostnader skall överensstämma med verksamhetskostnaderna enligt resultaträkningen.

³⁾ Summan på nivå 1-3 ska överensstämma med summan av Myndighetsövergripande verksamhet och Administration och intern service. Den procentuella fördelningen skall visa resp. nivåns andel av personalkostnaderna vht 2-8 (kkl 4).

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso.

Tabell C – Årsarbetskrafter 2013 – 2015 ¹⁾

VÄS- KOD	Sakområden och myndighetsövergripande verksamhet	2015			2014	2013
		totalt	varav kvinnor	varav män	totalt	totalt
20-21	Övrig förvaltning	5,46	3,20	2,26	7,42	4,40
25	Trafikföreskrifter m.m.	0,92	0,77	0,15	0,84	0,89
28	Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor	9,15	8,19	0,96	9,75	10,15
30	Regional tillväxt	1,01	0,23	0,78	4,58	4,65
34	Infrastrukturplanering	3,71	2,65	1,06	3,24	4,51
40	Hållbar samhällsplanering och boende	5,64	4,57	1,07	5,42	5,28
41	Stöd till boende	0,63	0,59	0,04	0,53	0,34
42	Energi och klimat	2,43	1,52	0,91	2,67	3,06
43	Kulturmiljö	6,95	1,91	5,03	6,60	6,34
45	Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar	4,96	3,12	1,84	4,44	4,54
50	Övergripande och gemensamt för naturvård och miljöskydd	7,26	2,86	4,40	8,15	8,43
51	Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden	18,95	6,90	12,05	18,43	18,47
52	Prövning och tillsyn för skydd av naturen	3,65	2,73	0,92	4,13	3,28
53	Vattenverksamhet	6,99	2,98	4,01	7,23	9,69
54	Mineral- och torvfyndigheter	0,08	0,07	0,02	0,12	0,19
55	Miljöfarlig verksamhet	8,82	6,16	2,66	9,33	8,53
56	Övrigt miljö- och hälsoskydd	0,36	0,17	0,19	0,50	0,86
57	Förorenade områden, efterbehandling	2,07	1,71	0,37	2,64	4,53
58	Restaurering	0,97	0,12	0,85	1,00	0,82
60	Lantbruk och landsbygd	24,40	15,19	9,21	21,33	24,52
62	Fiske	1,18	0,18	1,00	1,16	1,12
70	Folkhälsa	2,77	2,43	0,34	2,41	2,31
80	Jämställdhet	2,84	2,51	0,33	4,33	5,15
81	Nationella minoriteter	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
82	Mänskliga rättigheter	1,03	1,02	0,00	0,49	0,83
85	Integration	2,33	1,95	0,37	2,31	2,28
	SUMMA PRODUKTION	124,54	73,72	50,82	129,04	135,18
10	Myndighetsövergripande verksamhet	9,75	5,92	3,83	10,33	11,04
11	Administration och intern service	12,80	8,86	3,93	13,18	15,16
	SUMMA ÅRSARBETSKRAFTER EXKL RESURSSAMVERKAN	147,08	88,50	58,58	152,55	161,37
99	Resurssamverkan ²⁾	5,06	3,93	1,13	4,67	4,99
	TOTALT ANTAL ÅRSARBETSKRAFTER	152,14	92,44	59,71	157,22	166,36

¹⁾ I årsredovisningarna för 2013 och 2014 har 1 760 timmar använts som årsarbetstid för tabell C. Därför har jämförelsetalen för åren 2013–2014 i denna årsredovisning räknats om till den nya årsarbetstiden 1 710 timmar.

²⁾ Den del av årsarbetskrafterna för resurssamverkan som inte avser den egna länsstyrelsen redovisas på denna rad. Länsstyrelsens egen andel redovisas under relevant verksamhet på tvåsiffernivå

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso.

Kommentarer Tabell C

Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar (45)

Den ökning som finns beträffande årsarbetskrafter beror på höstens krishantering. Medel från 2:4 projekt har möjliggjort att vi är 4 personer som arbetar heltid på krisfunktionen.

Regional tillväxt (30)

Att antalet årsarbetskrafter minskar beror på överföringen av ett antal uppdrag vid årsskiftet 2014/15 fördes över till Landstinget i Örebro län.

Tabell D - Representation

Kostnader för representation	2015		2014		2013	
	Totalt tkr	Per åa kronor	Totalt tkr	Per åa kronor	Totalt tkr	Per åa kronor
Intern representation (undergrupp 496 i baskontoplanen)	158	1 041	186	1 182	320	1 921
Extern representation (undergrupp 552 i baskontoplanen)	417	2 738	364	2 313	322	1 932

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso.

Tabell E - Lokaler

Lokalkostnader	2015	2014	2013
Residens			
Lokalkostnader (tkr) 103 ¹⁾	1 308	1 276	1 586
Lokalyta (m ²)	1 232	1 232	1 232
Lokalkostnad per m ² (kr) ¹⁾	1 062	1 036	1 287
Lokaler ²⁾			
Lokalkostnader (tkr) 113 ¹⁾	9 795	11 514	9 290
Lokalyta (m ²)	5 758	5 758	5 758
Lokalkostnad per m ² (kr) ¹⁾	1 701	2 000	1 613
Lokalkostnad per årsarbetskraft (tkr) ¹⁾	64	73	56
Lokalyta per årsarbetskraft (m ²)	38	37	35
Kontorslokaler ³⁾			
Kontorslokalyta (m ²)	4 779	4 779	4 779
Kontorslokalyta per årsarbetskraft (m ²)	31	30	29
SUMMA LOKALKOSTNADER	11 102	12 790	10 876

¹⁾ Konto 6912 Avskrivningar ingår sedan 2014 i summan för lokalkostnader. 2013 års värde är därför inte jämförbart.

²⁾ Med lokaler avses samtliga utrymmen förutom residenset såsom kontorslokaler, förråd, källare och garage. Med lokalkostnader avses hyra, lokalvård, larm och bevakningskostnader, avskrivningskostnader m.m.

³⁾ Med kontorslokaler avses ytor ovan mark såsom kontorsrum, biytor som korridorer, toaletter, trapphus, närarkiv, närförråd etc.

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso.

Kommentarer Tabell E

Länsstyrelsens ledningscentral flyttades 2014 från skyddsrummet till bottenvåning i anslutning till huvudentrén. Ombyggnaden genomfördes av vår hyresvärd.

Inga förändringar av lokalytor eller andra särskilda åtgärder har gjorts under 2015.

Redogör även för följande:

Planerade större lokalförändringar

Den mindre ombyggnaden av entrén till Läns huset som planerades till 2015 genomfördes inte utan har skjutits på framtiden. Inga övriga större lokalförändringar planeras. Nuvarande hyresavtal löper ut 2017.

Tabell F – Redovisning av ärenden 2015 (samtliga ärenden oavsett databas)

A Sakområde och del av sakområde	B Ingående balans	C Antal inkomna ärenden (exkl upprättade ärenden)	D Antal upprättade ärenden	E Antal beslutade ärenden	F Utgående balans (F=B+C+D-E)	G Antal ej beslutade ärenden, äldre än två år
Myndighetsövergripande, administration och intern service (10-11)	14	66	157	216	21	0
Övrig förvaltning (20-21)	126	654	71	749	102	5
varav Stiftelser (206)						
varav Kameraövervakning (211)	51	76	2	93	36	4
varav Bevakningsföretag m.m. (212)	9	24	1	32	2	0
Trafikföreskrifter m.m. (25)	60	112	2	128	46	3
Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor (28)	209	817	266	1 122	170	21
varav Livsmedelskontroll (281)	9	24	21	53	1	0
varav Djurskydd (282)	175	734	167	915	161	21
varav Smittskydd (283)	22	34	8	57	7	0
varav Allmänna veterinära frågor (284)	2	20	47	69	0	0
Regional tillväxt (30)	7	10	6	12	11	1
Infrastrukturplanering (34)	18	27	3	35	13	1
Hållbar samhällsplanering och boende (40)	70	590	6	593	73	7
Stöd till boende (41)	176	66	1	85	158	44
Energi och klimat (42)	10	28	2	10	30	1
Kulturmiljö (43)	276	1 120	59	1 079	376	36
Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar (45)	28	99	32	137	22	0
varav Tillsyn enligt lag om skydd mot olyckor samt uppföljning av kommunernas krishanteringssystem (456)	18	11	14	33	10	0
Övergripande och gemensamt för naturvård och miljöskydd (50)	95	97	25	126	91	19
Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden (51)	150	68	162	204	176	72
varav Tillsyn av vattenskyddsområden (516)	0	0	0	0	0	0
Prövning och tillsyn för skydd av naturen (52)	43	430	22	437	58	0
Vattenverksamhet (53)	50	233	40	235	88	2
varav Tillsyn av vattenverksamheten (535)	36	198	32	207	59	0
Mineral- och torvfyndigheter (54)	0	20	2	21	1	0
Miljöfarlig verksamhet (55)	107	288	247	449	193	5
varav Tillsyn av miljöfarlig verksamhet (555)	58	171	240	322	147	2
Övrigt miljö och hälsoskydd (56)	15	135	4	143	11	0

LÄNSSTYRELSEN I ÖREBRO LÄNS ÅRSREDOVISNING 2015

A	B	C	D	E	F	G
Sakområde och del av sakområde	Ingående balans	Antal inkomna ärenden (exkl upprättade ärenden)	Antal upprättade ärenden	Antal beslutade ärenden	Utgående balans (F=B+C+D-E)	Antal ej beslutade ärenden, äldre än två år
Föreerade områden, efterbehandling (57)	35	26	23	55	29	6
<i>varav</i> tillsyn av föreerade områden och miljöriskområden (575)	20	12	13	28	17	2
Restaurering (58)	5	46	11	29	33	0
Lantbruk och landsbygd (60)¹	84	406	31	523	-2	8
<i>varav</i> Stöd till jordbruket enligt EG:s förordningar (601)	11	19	16	40	6	0
Fiske (62)²	25	322	14	344	17	1
Folkhälsa (70)	26	43	11	54	26	0
Jämställdhet (80)	2	23	14	27	12	0
Nationella minoriteter (81)	0	1	1	2	0	0
Mänskliga rättigheter (82)	1	0	0	1	0	0
Integration (85)	11	56	3	60	10	0
Summa	1 643	5 783	1 215	6 876	1 765	232
<i>varav</i> Miljöprövningsdelegationens ärenden	38	60	3	72	29	1

¹) Under 2015 har huvuddelen av länsstyrelsernas arbete med jordbrukarstöden och landsbygdstöden skett i Jordbruksverkets nya IT-system. Dessa system är ännu inte färdigbyggda, varför statistik över inkomna och handlagda ärenden inte är möjlig att hämta ut. Siffrorna som redovisas för 2015 är därför ofullständiga och skiljer sig från tidigare års statistik. En del av det arbete som skett avseende landsbygdstöden har skett i de gamla IT-systemen. Arbetet har handlat om handläggning av utbetalningsärenden från den förra programperioden. Här kan statistik hämtas ut och denna redovisas tillsammans med den ärendestatistik som hämtas från länsstyrelsens eget diarieföringsystem i tabellen.

²) Inkl. strukturfondsärenden registrerade hos Jordbruksverket

Källa: Ärendehandläggningssystemet Platina, Jordbruksverket och Boverket.

Kommentarer Tabell F

Miljöfarlig verksamhet (55)

Under 2015 tog Länsstyrelsen beslut om avgifter för 193 verksamheter dvs huvuddelen av de upprättade ärendena på 55* tillsyn. Av dessa är 85 ärenden fortfarande pågående, vilket till stor del förklarar in och utgående balans.

Stöd till boende (41)

Anledningen till ett högt antal ej beslutade ärenden äldre än två år är att det saknas pengar att bevilja stöd till alla som sökt investeringsstöd för att installera solcellssystem. Inkomna ärenden beviljas stöd i turordning och vid årsskiftet handläggs ansökningar som inkom under 2013.

Tabell G – Redovisning av överklagade ärenden 2015 (samtliga ärenden oavsett databas)

A Sakområde och del av sakområde	B Antal överklagade ärenden ¹⁾	C Antal överklagade ärenden som avgjorts i högre instans ²⁾	D Varav antal ändrade ärenden ³⁾
Myndighetsövergripande, administration och Intern service (10-11)	0	0	0
Övrig förvaltning (20-21)	5	7	4
varav Stiftelser (206)	0	0	0
varav Kameraövervakning (211)	1	3	3
varav Bevakningsföretag m.m. (212)	0	0	0
Trafikföreskrifter m.m. (25)	9	5	0
Livsmedelskontroll, djurskydd och allmänna veterinära frågor (28)	22	23	1
varav Livsmedelskontroll (281)	1	1	0
varav Djurskydd (282)	21	22	1
varav Smittskydd (283)	0	0	0
varav Allmänna veterinära frågor (284)	0	0	0
Regional tillväxt (30)	0	0	0
Infrastrukturplanering (34)	0	0	0
Hållbar samhällsplanering och boende (40)	40	33	7
Stöd till boende (41)	0	0	0
Energi och klimat (42)	0	0	0
Kulturmiljö (43)	0	0	0
Skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar (45)	3	0	0
varav Tillsyn enligt lag om skydd mot olyckor samt uppföljning av kommunernas krishanteringssystem (456)	0	0	0
Övergripande och gemensamt för naturvård och miljöskydd (50)	11	15	6
Skydd av områden och arter, förvaltning och skötsel av skyddade områden (51)	4	1	0
varav Tillsyn av vattenskyddsområden (516)	0	0	0
Prövning och tillsyn för skydd av naturen (52)	8	4	0
Vattenverksamhet (53)	12	1	0
varav Tillsyn av vattenverksamheten (535)	11	1	0
Mineral- och torvfyndigheter (54)	0	0	0
Miljöfarlig verksamhet (55)	16	18	7
varav Tillsyn av miljöfarlig verksamhet (555)	4	4	1
Övrigt miljö och hälsoskydd (56)	2	1	1
Förorenade områden, efterbehandling (57)	1	0	0
varav Tillsyn av förorenade områden och miljöriskområden (575)	1	0	0
Restaurering (58)	0	0	0
Lantbruk och landsbygd (60)	4	9	0
varav Stöd till jordbruket enligt EG:s förordningar (601)	3	8	0
Fiske (62)	2	0	0
Folkhälsa (70)	0	0	0
Jämställdhet (80)	0	0	0
Nationella minoriteter (81)	0	0	0
Mänskliga rättigheter (82)	0	0	0
Integration (85)	0	0	0
Summa	139	117	26
varav Miljöprövningsdelegationens ärenden	12	14	6

¹⁾ Avser ärenden som är beslutade av länsstyrelsen och som överklagats till högre instans under 2015.

²⁾ Avser ärenden som avgjorts i högre instans och vars domar/beslut inkommit till Länsstyrelsen under 2015, oavsett vilket år överklagandet skickades in.

³⁾ Avser ärenden som är ändrade substantiellt (t.ex. ska ändring av angivna tidpunkter ej beaktas) i förhållande till Länsstyrelsens beslut.

Källa: Ärendehandläggningssystemet Platina.

Tabell H – Handläggningstider

Länsstyrelserna målsätter och följer upp handläggningstiden för ett gemensamt urval av ärendeslag. Målen är satta utifrån det antal dagar det är rimligt att merparten av alla ärenden ska beslutas inom. Målet är att 90 av beslutade ärenden ska ske inom den uppsatta måltiden. Utfallet redovisas som hur stor andel som faktiskt beslutades inom uppsatt tid.

H – Ärendeslag med gemensamma mål		Mål dagar	Utfall		
VÄS	Beskrivning	2013-2015	2015	2014	2013
282	Ansökan om tillstånd enligt 16§ Djurskyddslagen ¹⁾	90	98	97	
282	Ansökan om förprovning djurstall ¹⁾	56	79	52	
282	Anmälningsärenden djurskydd ²⁾	90	83		
403	Överklagande av detaljplan	150	100	100	100
403	Överklagande av lov, förhandsbesked	180	94	96	94
525	Samråd enligt 12 kap. 6§ Miljöbalken ³⁾	42	83		
526	Granskning av kommunal strandskyddsdispens ³⁾	21	91		
551	Prövning miljöfarlig verksamhet 9 kap. Miljöbalken – Ansökan om tillstånd (konc ⁴⁾) ¹⁾	180	78	61	59
555	Anmälan ändring tillståndspliktig miljöfarlig verksamhet ³⁾	75	83		
562	Prövning av avfall och producentansvar ³⁾	40	100		
566	Tillsyn av avfall och producentansvar ³⁾	30	100		
602	Utbetalning av stöd till landsbygdsutvecklingsåtgärder	90	61	65	74
	varav företagsstöd	90	74	38	56
	varav projektstöd/PROKUL/EGENKUL	90	60	65	79
	varav PROLAG	90	44	56	67
	varav miljöinvesteringar	90	76	92	89
623	Ansökan om förordnande som fisketillsynsman ³⁾	40	92		
623	Ansökan tillstånd flyttning och utplantering av fisk ³⁾	30	88		

¹⁾ Målet är satt från komplett ansökan.

²⁾ Nytt mål från och med 2015.

³⁾ Nytt ärendeslag med gemensamma mål från och med 2015.

⁴⁾ Ärendeslaget är koncentrerat till länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Östergötlands, Kalmar, Skåne, Hallands, Västra Götalands, Örebro, Dalarnas, Västernorrlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Källa: Ärendehanteringssystemet Platina och Jordbruksverket.

Kommentarer Tabell H

Granskning av kommunal strandskyddsdispens (526)

Utfallet är egentligen 100. Några ärenden har avgjorts precis på treveckorsfristen, tiden för dessa räknas i systemet dock som 22 dagar.

Överklagande av detaljplan samt Överklagande av lov, förhandsbesked (403)

Länsstyrelsen har som mål att klara regeringens inriktningsmål för dessa ärenden och har också karat de uppsatta målen.

Avgiftsbelagd verksamhet

Belopp angivna i tkr

Verksamhet	2015					2014			2013
	intäkter	kostnader	netto-utfall	netto-budget	ackumulerat utfall	intäkter	kostnader	netto-utfall	ackumulerat utfall
Offentligrättslig verksamhet									
Djur och lantbruk (avgift för extra kontroller m.m.) ¹⁾	279	267	12	25	-919	245	673	-428	-504
Registreringsavgift för jaktområden	73	73	0	10	-91	94	94	0	-91
Delgivning	19	6	13	0	0	34	22	12	-25
Övrig offentligrättslig verksamhet ²⁾	39	13	26	10	-653	60	58	1	-681
Uppdragsverksamhet									
Resurssamordning	14 482	13 654	829	-1 000	3 871	13 177	14 564	-1 387	4 429
Övrig uppdragsverksamhet	733	729	4	-20	69	1 318	1 396	-78	143
Summa totalt	15 626	14 742	885	-975	2 276	14 928	16 808	-1 880	3 271
- fördelat på									
Summa offentligrättsligt	411	359	52	45	-1 663	433	848	-414	-1 301
Summa uppdragsverksamhet	15 216	14 382	833	-1 020	3 940	14 495	15 960	-1 465	4 572

Tabellen visar intäkter, kostnader och utfall för länsstyrelsens avgiftsbelagda verksamhet, enligt den indelning för återrapportering som framgår av budgeten för avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna disponeras i regleringsbrevet.

Källa: Länsstyrelsens ekonomisystem Agresso.

Kommentarer Avgiftsbelagd verksamhet

¹⁾ Inom verksamheten djurskyddskontroller finns ett ackumulerat underskott som uppgår till 919 tkr. Orsakerna till underskottet är framförallt två faktorer. För det första är det svårt att få in de fakturerade kostnaderna eftersom många av de som faktureras har låg betalningsförmåga. Den andra orsaken hänger ihop med personalens säkerhet. I många fall måste tillsynsbesöken utföras av två personer eftersom det kan uppkomma svåra och känsliga situationer då personalen kan känna sig trängda. Vid en inspektion av Arbetsmiljöverket 2012, ställde de som krav att länsstyrelsens medarbetare ska vara två vid anmälningssärenden. Antal anmälningssärenden är ca 80 % av de kontroller som länsstyrelsen gör.

Då avgiften redan idag är relativt hög ser länsstyrelsen ingen möjlighet att höja avgifterna för att täcka underskottet. Länsstyrelsen i Örebro län bedömer inte att det finns något lämpligt förslag för att täcka underskottet för denna verksamhet. Däremot anser länsstyrelsen att denna verksamhet har så speciella förutsättningar att den istället borde inordnas i den anslagsfinansierade verksamheten.

²⁾ Länsstyrelsen i Örebro har ett ackumulerat underskott på 636 tkr från verksamheten djurstallsgranskning, som redovisas som en del av Övrig offentligrättslig verksamhet. Denna verksamhet övergick från avgiftsfinansierad verksamhet till anslagsfinansierad verksamhet 2011-01-01.

I samband med övergången från avgiftsfinansierad till anslagsfinansierad verksamhet har Länsstyrelsen saknat information om hur detta underskott ska hanteras. Då verksamhet sedan flera år finansieras genom förvaltningsanslaget finns ingen möjlighet att exempelvis höja avgifterna för att på sikt täcka underskottet.

Sammanställning över väsentliga uppgifter

Sammanställningen är gjord enligt 2 kap. 4 § Förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag.

Belopp angivna i tkr

	2015	2014	2013	2012	2011
Låneram i Riksgälden					
Beviljad	8 200	4 300	3 200	1 900	2 200
Utnyttjad ¹⁾	2 777	2 755	1 572	1 386	1 356
Räntekontokredit i Riksgälden					
Beviljad	8 700	8 700	8 700	8 600	8 600
Utnyttjad	0	0	0	0	0
Räntekonto ²⁾					
Ränteintäkter	0	230	648	1 170	1 487
Räntekostnader	-79	0	0	0	0
Avgiftsintäkter som disponeras					
Budget	14 535	13 397	13 397	15 300	14 014
Utfall	17 598	16 839	15 808	15 863	16 132
Avgiftsintäkter som inte disponeras					
Budget	4 760	4 450	4 450	4 535	4 700
Utfall	5 372	4 752	4 902	4 469	-4 736
Anslagskredit					
<i>Utgiftsområde 01 Rikets styrelse</i>					
01 05 001 014 Länsstyrelserna m.m.					
Beviljad	3 574	3 587	3 524	3 338	3 332
Utnyttjad	0	0	0	0	0
<i>Utgiftsområde 19 Regional tillväxt</i>					
19 01 001 014 Regionala tillväxtåtgärder					
Beviljad	209	1 668	1 668	1 668	1 668
Utnyttjad	0	0	0	0	0
<i>Utgiftsområde 22 Kommunikationer</i>					
22 02 005 004 Elektronisk komm - Kanalisation, del Lst Örebro					
Beviljad		0	0	0	
Utnyttjad		0	0	0	
Anslagssparande					
<i>Utgiftsområde 01 Rikets styrelse</i>					
01 05 001 014 Länsstyrelserna m.m.					
Summa anslagssparande	1 190	575	2 683	2 505	2 507
<i>Utgiftsområde 19 Regional tillväxt</i>					
19 01 001 014 Regionala tillväxtåtgärder					
Summa anslagssparande ³⁾	193	1 090	17	112	14
<i>Utgiftsområde 22 Kommunikationer</i>					
22 02 005 004 Elektronisk komm - Kanalisation, del Lst Örebro					
Summa anslagssparande ⁴⁾		1	2	10	
- Därav intecknade åtaganden med stöd av anslagssparande	0	0	0	0	0

LÄNSSTYRELSEN I ÖREBRO LÄNS ÅRSREDOVISNING 2015

Bemyndiganden					
<i>Utgiftsområde 19 Regional tillväxt</i>					
19 01 001 014 Regionala tillväxtåtgärder					
Tilldelat	3 500	11 000	11 000	11 000	12 000
Åtaganden ⁵⁾	2 280	1 248	8 665	10 900	5 449
<i>Utgiftsområde 22 Kommunikationer</i>					
22 02 005 004 Elektronisk komm - Kanalisation, del Lst Örebro					
Tilldelat		40 000	40 000	35 000	
Åtaganden		0	13 725	13 950	
Personal					
Antal årsarbetskrafter ⁶⁾	152	157	166	163	157
Medeltal anställda ⁷⁾	194	195	195	189	183
Driftkostnad per årsarbetskraft ⁸⁾	1 088	1 069	982	1 033	989
Kapitalförändring					
Årets kapitalförändring	1 387	-1 880	360	3 184	-19 142
Balanserad kapitalförändring	1 391	3 271	2 911	-273	29 382

Kommentarer

¹⁾ Lån har tagits upp under december 2015 för anläggningar anskaffade till och med november 2015. Inga nyanskaffningar gjordes under december 2015. Tidigare år (2011 - 2014) har lån tagits upp i december anskaffade till och med november, nyanskaffningar har sedan skett under december och för dessa anläggningar har nya lån tagits upp under juni nästkommande år.

²⁾ Förändringarna på räntekontot för 2015 avseende ränteintäkter och räntekostnader beror på den negativa räntesatsen i Riksgälden.

³⁾ Anslagssparande för 2011 - 2015 får ej disponeras kommande år.

⁴⁾ Anslagssparande för 2012 - 2014 får ej disponeras kommande år.

⁵⁾ Under 2014 fattades beslut att Region Örebro län skulle bildas samt att anslag 19 01 001 014 Regionala tillväxtåtgärder till stora delar tillfaller den organisationen (95 % av anslaget) från och med 2015-01-01. Det har för Länsstyrelsen i Örebro läns del inneburit att verksamheten avseende företagsstöd för regional tillväxt har övergått till Region Örebro län. Den del av anslaget som kvarstår hos Länsstyrelsen är avsett för projektverksamhet.

Beloppet för åtagande år 2014 har korrigerats i jämförelse med årsredovisningen för 2014. Korrigeringen har gjorts utifrån att verksamheten avseende företagsstöd för regional tillväxt har överförts till Region Örebro län.

De utestående åtagandena Länsstyrelsen i Örebro län har 2015-12-31 uppgår till 65 % av det tilldelade bemyndigandet. Under året har få ansökningar avseende projektstöd inkommit då Region Örebro län har huvudansvaret för den regionala projektverksamheten. Därför har antalet beslut med utestående åtaganden minskat. Bedömningen i nuläget är att det anslag som Länsstyrelsen tilldelats samt gällande bemyndiganderam ändå behövs då antalet förfrågningar om projektstöd hos Länsstyrelsen ökat under slutet av 2015. Länsstyrelsen har även ansvaret för den statliga samordningen av den regionala tillväxtpolitiken. Insatser som berör den statliga samordningen planeras att genomföras med början 2016.

⁶⁾ Med årsarbetskrafter avses antal anställda personer omräknat till heltidsarbetande. Sammanlagd arbetad tid divideras med en länsstyrelsegenomsnittlig möjlig arbetstid = 1 710 timmar. Tidigare årsredovisningar är årsarbetskraften baserad på 1 760 timmar. Jämförelsetalen för 2011 - 2014 är därför omräknade utifrån det nya talet för en årsarbetskraft.

⁷⁾ Medeltal anställda beräknas som ett genomsnitt av antalet anställda personer under året. Hänsyn är tagen till anställningsomfattning, längd på anställningen och tjänstledigheter. Uppgiften hämtas från Hypergene.

Jämfört med ÅR2014 avviker värdet av medeltal anställda på grund av att värdet från och med ÅR2015 tas ut från Hypergene för åren 2014-2015.

⁸⁾ Jämförelsetalen för driftkostnader per årsarbetskraft avseende åren 2011 - 2014 har beräknats om då antalet timmar för en årsarbetskraft har ändrats från tidigare 1 760 timmar till 1 710 timmar.

FINANSIELL REDOVISNING

Resultaträkning (tkr)

	2015	2014	Not
Verksamhetens intäkter			
Intäkter av anslag	85 856	92 381	1
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	17 598	16 839	2
Intäkter av bidrag	64 806	57 682	3
Finansiella intäkter	18	272	4
Summa	168 278	167 175	
Verksamhetens kostnader			
Kostnader för personal	-98 362	-97 799	5
Kostnader för lokaler	-11 429	-13 043	6
Övriga driftskostnader	-55 815	-57 284	
Finansiella kostnader	-82	-13	7
Avskrivningar och nedskrivningar	-1 204	-914	
Summa	-166 891	-169 054	
Verksamhetsutfall	1 387	-1 880	
Uppbördsverksamhet			
Intäkter av avgifter och andra intäkter som inte disponeras	5 372	4 752	8
Medel som tillförts statens budget från uppbördsverksamhet	-5 372	-4 752	
Saldo	0	0	
Transfereringar			
Medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag	4 214	54 126	9
Medel som erhållits från myndigheter för finansiering av bidrag	45 844	77 630	10
Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag	3 599	4 087	11
Avsättning till/upplösning av fonder m.m. för transfereringsändamål	136	-231	12
Lämnade bidrag	-53 794	-135 612	13
Saldo	0	0	
Årets kapitalförändring	1 387	-1 880	14

Balansräkning (tkr)

TILLGÅNGAR	2015-12-31	2014-12-31	Not
Immateriella anläggningstillgångar			
Rättigheter och andra immateriella anläggningstillgångar.	0	0	
Summa	0	0	15
Materiella anläggningstillgångar			
Förbättringsutgifter på annans fastighet	185	315	
Maskiner, inventarier, installationer m.m.	2 493	2 894	
Summa	2 678	3 209	16
Utlåning			
Utlåning	150	150	
Summa	150	150	17
Kortfristiga fordringar			
Kundfordringar	204	426	
Fordringar hos andra myndigheter	3 315	6 151	18
Övriga kortfristiga fordringar	807	82	19
Summa	4 326	6 660	
Periodavgränsningsposter			
Förutbetalda kostnader	3 687	3 654	
Upplupna bidragsintäkter	10 756	32 244	
Övriga upplupna intäkter	74	35	
Summa	14 517	35 933	20
Avräkning med statsverket			
Avräkning med statsverket	10 304	13 081	
Summa	10 304	13 081	21
Kassa och bank			
Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret	32 127	27 648	22
Övriga tillgodohavanden på Riksgäldskontoret	38	962	23
Summa	32 165	28 611	
Summa tillgångar	64 140	87 643	

Balansräkning (tkr)

KAPITAL OCH SKULDER	2015-12-31	2014-12-31	Not
Myndighetskapital			
Statskapital	150	150	
Balanserad kapitalförändring	1 391	3 271	
Kapitalförändring enligt resultaträkningen	1 387	-1 880	
Summa	2 928	1 541	24
Fonder			
Fonder	1 167	1 303	
Summa	1 167	1 303	12
Avsättningar			
Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelse	734	1 162	25
Övriga avsättningar	259	106	26
Summa	993	1 267	
Skulder m.m.			
Lån i Riksgäldskontoret	2 777	2 755	27
Räntekontokredit i Riksgäldskontoret	0	0	28
Kortfristiga skulder till andra myndigheter	6 835	6 441	29
Leverantörsskulder	4 442	9 924	
Övriga kortfristiga skulder	1 567	1 541	30
Depositioner	38	962	31
Summa	15 659	21 623	
Periodavgränsningsposter			
Upplupna kostnader	10 622	10 426	
Oförbrukade bidrag	32 771	51 482	
Summa	43 393	61 908	32
Summa kapital och skulder	64 140	87 643	

Anslagsredovisning

Redovisning mot anslag

Belopp i tkr

Anslag	Ingående överföringsbelopp	Årets tilldelning enligt regleringsbrev	Omdisponerat anslagsbelopp	Indragning	Totalt disponibelt belopp	Utgifter	Utgående överföringsbelopp
Utgiftsområde 01 Rikets styrelse 01 05 001 014 Länsstyrelserna m.m., Örebro län	575	89 344	0	0	89 919	-88 729	1 190
Utgiftsområde 19 Regional tillväxt 19 01 001 014 Regionala tillväxtåtgärder, Länsstyrelsen i Örebro län	1 090	2 085	0	-1 090	2 085	-1 892	193
Utgiftsområde 22 Kommunikationer 22 02 005 004 Elektronisk komm - Kanalisation, del till Länsstyrelsen Örebro	1	0	0	-1	0	0	0
Summa	1 666	91 429	0	-1 091	92 004	-90 621	1 383

Redovisning mot inkomsttitel

Belopp i tkr

Inkomsttitel	Beräknat belopp	Inkomster
2511 020 Expeditions- och ansökningsavgifter	550	651
2537 120 Miljöskyddsavgift	3 950	4 392
2552 318 Avgifter enligt avfallsförordningen	160	122
2714 118 Sanktionsavgifter enligt arbetsmiljölagen	100	207
Summa	4 760	5 372

Kommentarer

Länsstyrelsens totala inkomster som redovisas mot inkomsttitel avviker mer än 10 % utifrån beräknat belopp. Det finns variationer både mellan år och mellan olika inkomsttitlar och dessa variationer är svåra att beräkna, till exempel sanktionsavgifter som i detta fall avser beslut fattade av Arbetsmiljöverket. Länsstyrelsen fakturerar sedan berörda parter för beslutade avgifter.

Redovisning av beställningsbemyndiganden

Belopp i tkr

Anslag	Tilldelat bemyndigande	Ingående åtaganden ¹⁾ 2015	Utestående åtaganden ²⁾ 2015	Utestående åtagandenas fördelning per år			
				2016	2017	2018	2019
Utgiftsområde 19 Regional tillväxt 19 01 001 014 Regionala tillväxtåtgärder, Länsstyrelsen i Örebro län	3 500	1 248	2 280	1 360	920	0	0

Kommentarer

Under 2014 fattades beslut att Region Örebro län skulle bildas samt att anslag 19 01 001 014 Regionala tillväxtåtgärder till stora delar tillfaller den organisationen (95 % av anslaget) från och med 2015-01-01. Det har för Länsstyrelsen i Örebro läns del inneburit att verksamheten avseende företagsstöd för regional tillväxt har övergått till Region Örebro län. Den del av anslaget som kvarstår hos Länsstyrelsen är avsett för projektverksamhet.

¹⁾ Beloppet för ingående åtaganden 2015 har korrigerats i jämförelse med årsredovisningen för 2014. Korrigeringen har gjorts utifrån att verksamheten avseende företagsstöd för regional tillväxt har överförts till Region Örebro län.

²⁾ De utestående åtagandena Länsstyrelsen i Örebro län har 2015-12-31 uppgår till 65 % av det tilldelade bemyndigandet. Under året har få ansökningar avseende projektstöd inkommit då Region Örebro län har huvudansvaret för den regionala projektverksamheten. Därför har antalet beslut med utestående åtaganden minskat. Bedömningen i nuläget är att det anslag som Länsstyrelsen tilldelats samt gällande bemyndiganderam ändå behövs då antalet förfrågningar om projektstöd hos Länsstyrelsen ökat under slutet av 2015. Länsstyrelsen har även ansvaret för den statliga samordningen av den regionala tillväxtpolitiken. Insatser som berör den statliga samordningen planeras att genomföras med början 2016.

Finansiella villkor

Belopp i tkr

Anslag	Villkor	Belopp	Utfall
Utgiftsområde 01 Rikets styrelse 01 05 001 014 Länsstyrelserna m.m., Örebro län	Anslagskredit	3 574	0
	Anslagsbehållning som disponeras, 3 %	2 680	1 190
	Kredit på räntekonto	8 700	0
	Låneram för anläggningstillgångar	8 200	2 777
	Finansiering av förvaltningskostnader hos Örebro läns landsting	3 133	3 133
Utgiftsområde 19 Regional tillväxt 19 01 001 014 Regionala tillväxtåtgärder, Länsstyrelsen i Örebro län	Anslagskredit	209	0
	Anslagsbehållning som disponeras	0	193
	Uppföljning och utvärdering	200	177
	Beställningsbemyndiganden ¹⁾	3 500	2 280
	Åtagande som maximalt får infrias 2015	2 085	1 892

Kommentarer

¹⁾ Under 2014 fattades beslut att Region Örebro län skulle bildas samt att anslag 19 01 001 014 Regionala tillväxtåtgärder till stora delar tillfaller den organisationen (95 % av anslaget) från och med 2015-01-01. Det har för Länsstyrelsen i Örebro läns del inneburit att verksamheten avseende företagsstöd för regional tillväxt har övergått till Region Örebro län. Den del av anslaget som kvarstår hos Länsstyrelsen är avsett för projektverksamhet.

De utestående åtagandena Länsstyrelsen i Örebro län har 2015-12-31 uppgår till 65 % av det tilldelade bemyndigandet. Under året har få ansökningar avseende projektstöd inkommit då Region Örebro län har huvudansvaret för den regionala projektverksamheten. Därför har antalet beslut med utestående åtaganden minskat. Bedömningen i nuläget är att det anslag som Länsstyrelsen tilldelats samt gällande bemyndiganderam ändå behövs då antalet förfrågningar om projektstöd hos Länsstyrelsen ökat under slutet av 2015. Länsstyrelsen har även ansvaret för den statliga samordningen av den regionala tillväxtpolitiken. Insatser som berör den statliga samordningen planeras att genomföras med början 2016.

Tilläggsupplysningar och noter

Belopp redovisas i tusentals kronor (tkr) där annat ej anges.

Redovisnings- och värderingsprinciper

Allmänt

Årsredovisningen är upprättad i enlighet med förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag (FÅB) samt Ekonomistyrningsverkets föreskrifter och allmänna råd till förordningen. Länsstyrelsen redovisning följer god redovisningssed enligt 6 § förordning (2000:606) om myndigheters bokföring.

Regeringen har beslutat att återrapportering ska ske enligt anvisningar som framgår under rubriken Verksamhet i avsnittet "Mål och Återrapporteringskrav", "Organisationsstyrning" och "Avgifter och bidrag" samt bilaga 1 (mall för redovisning av statistik) i regleringsbrevet. Anvisningarna utgör ett undantag från bestämmelserna i 3 kap. 2 § FÅB och i vissa fall undantag från 3 kap. 1 § förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag.

Brytdatum, det datum då löpande bokföring på räkenskapsåret avslutas, var den 5 januari 2016.

De flesta belopp i de finansiella delarna är framtagna med hjälp av excelator. Det innebär att talen innehåller decimaler, vilket ger avrundningsdifferenser.

Periodavgränsningsposter

Inkomna fakturor till och med brytdag har bokförts på redovisningsår 2015. Fakturor som erhålls efter brytdagen redovisas som periodavgränsningspost. Beloppsgränsen för periodavgränsningsposter har fastställts till 20 tkr.

Löpande under året periodiseras förutbetalda kostnader såsom hyror. för att kostnaden ska belasta rätt period. Beloppsgräns är fastställd till 20 tkr. Skulder till personalen i form av kompledighet och semesterlöner redovisas månadsvis och värderogleras i samband med bokslut.

Erhållna bidrag som inte förbrukats, periodiseras och redovisas som oförbrukade bidrag. Kostnader motsvarande bidragsbelopp som ännu inte erhållits, periodiseras och redovisas som upplupna bidragsintäkter.

Anläggningstillgångar

Tillgångar med en bedömd nyttjandeperiod om minst 3 år och ett anskaffningsvärde på minst ett halvt basbelopp redovisas som anläggningstillgångar. Immateriella anläggningstillgångar ska ha ett anskaffningsvärde på minst 100 tkr. För förbättringsutgifter på annans fastighet ska anskaffningsvärdet vara minst 50 tkr. Stationära och bärbara persondatorer kostnadsförs direkt på grund av den tekniska utvecklingen och prisnivån samt för bärbara datorer då de utsätts för extra stort slitage.

På anskaffningsvärdet görs linjär avskrivning månadsvis. Följande avskrivningstider tillämpas:

	Avskrivningstid
Immateriella anläggningstillgångar	3 år
Materiella anläggningstillgångar:	
- Förbättringsutgift på annans fastighet	högst 7 år
- Maskiner, inventarier m.m.	
IT-utrustning	3 år
Leasingavtal	3 år
Bilar och transportmedel	4 år
Maskiner	4 år
Konst	ingen avskrivning
Övriga inventarier	5 år
- Pågående nyanläggning	ingen avskrivning

Värdering av fordringar och skulder

Fordringar har tagits upp till det belopp som efter individuell prövning beräknas bli betalt. Fordringar och skulder i utländsk valuta har värderats till balansdagens kurs.

Stora genomslag i den finansiella redovisningen

Under 2014 fattades beslut att Region Örebro län skulle bildas samt att anslag 19 01 001 014 Regionala tillväxtåtgärder till stora delar tillfaller den organisationen (95 % av anslaget) från och med 2015-01-01. Det har för Länsstyrelsen i Örebro läns del inneburit att verksamheten avseende företagsstöd för regional tillväxt har övergått till Region Örebro län. Den del av anslaget som kvarstår hos Länsstyrelsen är avsett för projektverksamhet.

2014 uppgick anslag 19 01 001 014 Regionala tillväxtåtgärder till 16 680 tkr, motsvarande siffra för 2015 är 2 085 tkr. Företagsstöden för regional tillväxt betalades ut som lämnade bidrag.

Under åren 2012 - 2014 disponerade Länsstyrelsen i Örebro län anslaget 22 02 005 004 Elektronisk komm - Kanalisation, del Lst Örebro. Anslaget har uppgått till 40 000 tkr per år och avser projektverksamhet för utbyggnad av kanalisation/bredband. Största delen av anslaget har avsett lämnade bidrag.

Uppgifter om rådsledamöter enligt 7 kap. 2§ förordningen om årsredovisning och budgetunderlag

Redovisning av skattepliktiga ersättningar och andra förmåner till rådsledamöter och ledande befattningshavare samt uppgift om uppdrag som styrelse- eller rådsledamot i andra statliga myndigheter eller uppdrag som styrelseledamot i aktiebolag.

Namn	Ersättning (kr)	Andra uppdrag
Landshövding ¹⁾ Maria Larsson	823 830	
Tidigare Landshövding ²⁾ Rose-Marie Frebran	397 070	ÖSK Elitfotboll AB (ledamot) Fastighets AB Råsunda Fotbollsstadion (ledamot) Fotbolls TV i Solna AB (ledamot) Norr-kiosker NOKAB AB (ledamot) Svenska Fotbollsforlaget AB (ledamot)
Länsråd ³⁾ Kjell Unevik	990 922	Örebro Universitet Holding AB
Insynsråd		
Marie-Louise Forsberg-Fransson	3 000	Inera AB (ledamot) Örebro läns landstings förvaltnings AB (ordförande) Kommunalförbundet avancerad strålbehandling (ordförande) Landstingens Ömsesidiga Försäkringsbolag (ombud) Mälardalsrådets styrelse (ledamot) Rikssjukvårdsnämnden (adjungerad) Samverkansnämnden Uppsala-Örebroregionen (ordförande) Sveriges kommuner och landsting, Sjukvårdsdelegationen (ledamot)
Elisabeth Glanzelius Sundvall	6 000	
Annika Johansson	6 000	Strukturfondspartnerskapet för Östra Mellansverige (ledamot)
Ola Karlsson	3 000	Region Örebro läns förvaltnings AB (2:e vice ordförande) Capio Läkargruppen (ersättare) Pacta (ersättare) Pactarb AB (ersättare)
Layla Naseh	1 500	
Lars-Axel Nordell	3 000	
Britt Nordström	3 000	
Jens Schollin	3 000	Almis rådsgroup (ledamot)
Per Willén	6 000	

¹⁾ Landshövding Maria Larsson tillträde 2015-05-04

²⁾ Rose-Marie Frebran var landshövding fram till och med 2015-03-31

³⁾ Länsråd Kjell Unevik var tillförordnad landshövding under perioden 2015-04-01 till 2015-05-03

Noter till resultaträkningen

Not	1 Intäkter av anslag	2015	2014
	01 05 001 014 Förvaltningsanslag	85 045	88 960
	19 01 001 014 Regionala tillväxtåtgärder	811	1 970
	22 02 005 004 Elektronisk komm - Kanalisation, del Lst Örebro	0	1 450
	Summa intäkter av anslag	85 856	92 381

Kommentar

Skillnaden mellan summan av intäkter av anslag samt medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag i resultaträkningen och utgifter i anslagsredovisningen beror på anslagsavräknad semesterlöneskuld intjänad till och med 2008 enligt övergångsbestämmelsen till 16 § anslagsförordningen.

Not	2 Intäkter av avgifter och andra ersättningar	2015	2014
	Offentligrättsliga avgifter	1 274	1 149
	Försäljning enligt 4 § Avgiftsförordningen	16 114	15 315
	Intäkter av andra ersättningar	211	375
	Summa	17 598	16 839

Varav intäkter av avgifter enligt 4 § Avgiftsförordningen består av

<i>Intäkter uthyrning</i>	<i>40</i>	<i>49</i>
<i>Intäkter utbildning/konferenser</i>	<i>1 549</i>	<i>667</i>
<i>Intäkter konsultuppdrag</i>	<i>14 230</i>	<i>13 437</i>
<i>Intäkter övriga 4 § avgifter</i>	<i>294</i>	<i>1 162</i>
	16 114	15 315

Kommentar

Den i separat tabell redovisad avgiftsbelagd verksamhet är inte jämförbar med denna not.

Not	3 Intäkter av bidrag	2015	2014
	Bidrag från statliga myndigheter	60 372	57 220
	<i>Varav</i>		
	<i>Naturvårdsverket</i>	<i>21 050</i>	<i>20 590</i>
	<i>Post- och telestyrelsen</i>	<i>5 865</i>	<i>1 036</i>
	<i>Statens jordbruksverk</i>	<i>5 655</i>	<i>9 221</i>
	<i>Havs- och vattenmyndigheten</i>	<i>4 627</i>	<i>4 928</i>
	<i>Länsstyrelsen i Västmanlands län</i>	<i>4 024</i>	<i>1 693</i>
	<i>Kammarkollegiet</i>	<i>3 705</i>	<i>3 032</i>
	<i>Riksantikvarieämbetet</i>	<i>3 372</i>	<i>2 052</i>
	<i>Myndigheten för samhällsskydd och beredskap</i>	<i>3 114</i>	<i>3 682</i>
	<i>Övriga statliga myndigheter</i>	<i>8 960</i>	<i>10 986</i>
	Bidrag från övriga	4 434	462
	<i>varav bidrag från EU:s fonder</i>		
	<i>Life - program för miljö- och klimatpolitik</i>	<i>1 469</i>	<i>2 109</i>
	Summa	64 806	57 682

LÄNSSTYRELSEN I ÖREBRO LÄNS ÅRSREDOVISNING 2015

Not	4 Finansiella intäkter	2015	2014
	Räntekonto i Riksgälden	7	230
	Övriga finansiella intäkter	11	43
	Summa	18	272

Kommentar

Minskade ränteintäkter under 2015 beror på den negativa räntesatsen som varit under året.

Not	5 Kostnader för personal	2015	2014
	Lönekostnader, exkl. arbetsgivaravgifter, pensionspremier och andra avgifter enligt lag och avtal <i>varav</i>	-66 351	-66 297
	<i>Lönekostnader för insynsråd och ej anställd personal (uppdragstagare)</i>	-504	-585
	Övriga kostnader för personal	-32 010	-31 502
	Summa	-98 362	-97 799

Not	6 Kostnader för lokaler	2015	2014
	Kostnader för lokaler	-11 429	-13 043

Kommentar

Länsstyrelsens ledningscentral flyttades 2014 från skyddsrummet till bottenvåning i anslutning till huvudentrén. Ombyggnaden genomfördes av vår hyresvärd.

Not	7 Finansiella kostnader	2015	2014
	Räntekostnader i Riksgälden	-79	-8
	Övriga finansiella kostnader	-3	-5
	Summa	-82	-13

Kommentar

Räntekostnaderna avser ej lån i Riksgälden utan beror på den negativ räntan på länsstyrelsens tillgodohavande i Riksgälden.

Not	8 Intäkter av avgifter m.m. som inte disponeras	2015	2014
	Expeditions- och ansökningsavgifter	651	566
	Miljöskydd- och täktavgifter	4 392	3 966
	Övriga intäkter som inte disponeras	329	221
	Summa	5 372	4 752

LÄNSSTYRELSEN I ÖREBRO LÄNS ÅRSREDOVISNING 2015

Not	9 Medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag	2015	2014
	01 05 001 014 Förvaltningsanslag	3 133	1 957
	19 01 001 014 Regionala tillväxtåtgärder	1 081	13 620
	22 02 005 004 Elektronisk komm - Kanalisation, del Lst Örebro	0	38 549
	Summa	4 214	54 126

Kommentar

Bidragutbetalningar från anslag 01 05 001 014 Förvaltningsanslag avser Länsstyrelsen i Örebro läns finansiella villkor enligt regleringsbrev att finansiera förvaltningskostnader hos Örebro läns landsting.

Under 2014 fattades beslut att Region Örebro län skulle bildas samt att anslag 19 01 001 014 Regionala tillväxtåtgärder till stora delar tillfaller den organisationen (95 % av anslaget) från och med 2015-01-01. Det har för Länsstyrelsen i Örebro läns del inneburit att verksamheten avseende företagsstöd för regional tillväxt har övergått till Region Örebro län. Den del av anslaget som kvarstår hos Länsstyrelsen beviljas uteslutande till projekt. 2014 uppgick anslag 19 01 001 014 Regionala tillväxtåtgärder till 16 680 tkr, motsvarande siffra för 2015 är 2 085 tkr. Företagsstöden för regional tillväxt betalades ut som lämnade bidrag.

Under åren 2012 - 2014 disponerade Länsstyrelsen i Örebro län anslaget 22 02 005 004 Elektronisk komm - Kanalisation, del Lst Örebro. Anslaget har uppgått till 40 000 tkr per år och avser projektverksamhet för utbyggnad av kanalisation/bredband.

Not	10 Medel som erhållits från myndigheter för finansiering av bidrag	2015	2014
	<i>Från myndighet</i>		
	Statens jordbruksverk	17 105	24 032
	Naturvårdsverket	6 595	4 806
	Kammarkollegiet	5 781	5 713
	Havs- och vattenmyndigheten	5 021	5 174
	Socialstyrelsen	2 448	3 007
	Tillväxtverket	2 408	16 378
	Post- och telestyrelsen	2 183	5 085
	Regeringskansliet	2 058	10 216
	Övriga statliga myndigheter	2 244	3 220
	Summa	45 844	77 630

Kommentar

Finansiering från andra myndigheter avseende lämnade bidrag har minskat med över 30 000 tkr mellan åren 2014 - 2015. De stora förändringarna mellan åren har skett i finansiering från myndigheterna Statens jordbruksverk, Tillväxtverket, Post- och telestyrelsen samt Regeringskansliet. Samtliga dessa myndigheter har varit stora finansiärer i projekt inom kanalisation och bredband. Under 2014 avslutades flera projekt inom dessa områden och finansieringen av bidrag har därför minskat kraftigt.

LÄNSSTYRELSEN I ÖREBRO LÄNS ÅRSREDOVISNING 2015

Not	11 Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag	2015	2014
	Privata företag	2 490	17
	Ideella föreningar och organisationer	615	1 014
	Samtliga kommuner i Örebro län	390	1 589
	Älgvårdsfonden	105	292
	EU	0	1 160
	Örebro läns landsting	0	15
	Summa	3 599	4 087

Kommentar

Finansieringen från statliga myndigheter till de så kallade Klivet-projekten har minskat avsevärt under 2015, däremot har privata företag under 2015 börjat finansiera dessa projekt.

Skillnaden mellan åren avseende finansiering från samtliga kommuner i Örebro län beror på återbetalningar för tidigare års beviljade projektbidrag.

Fram till och med 2014-12-31 fick Länsstyrelsen i Örebro län ge stöd för företagstöd inom regional tillväxt. EU har under flera år medfinansierat detta, vilket upphörde i och med att verksamheten gick över till Region Örebro län.

Not	12 Avsättning till/upplösning av fonder mm för transfereringsändamål	2015	2014
	Ingående balans	1 303	1 072
	Årets förändring	-136	231
	Utgående balans	1 167	1 303
	Avseende Älgvårdsfonden		
	<i>Ingående balans</i>	<i>1 303</i>	<i>1 072</i>
	<i>Övriga erhållna medel för finansiering av bidrag</i>	<i>105</i>	<i>292</i>
	<i>Lämnade bidrag</i>	<i>-241</i>	<i>-61</i>
	<i>Utgående balans</i>	<i>1 167</i>	<i>1 303</i>

LÄNSSTYRELSEN I ÖREBRO LÄNS ÅRSREDOVISNING 2015

Not	13 Lämnade bidrag	2015	2014
	Lämnade bidrag till den offentliga sektorn	-45 469	-105 891
	Lämnade bidrag till övriga, samt vissa förluster och periodiseringar	-8 325	-29 720
	Summa Lämnade bidrag	-53 794	-135 612
	<i>inom verksamhetsområden</i>		
	<i>Kommunikationsplanering</i>	-28 106	-95 397
	<i>Främjande insatser inom folkhälsoområdet</i>	-5 099	-5 046
	<i>Kalkning av försurade vatten</i>	-3 367	-3 688
	<i>Allmänt och övergripande inom regional tillväxt</i>	-3 133	-1 957
	<i>Efterbehandling av förorenade områden</i>	-2 890	-1 802
	<i>Frågor inom mänskliga rättigheter</i>	-2 448	-2 315
	<i>Övriga verksamhetsområden</i>	-8 750	-25 407
		-53 794	-135 612

Kommentar

Inom verksamhetsområdet kommunikationsplanering har Länsstyrelsen i Örebro län haft många projekt inom kanalisering och bredband. Länsstyrelsen i Örebro län disponerade anslaget 22 02 005 004 Elektronisk komm - Kanalisering, del Lst Örebro, vilket under 2014 uppgick till 40 000 tkr. Detta anslag är nu avslutat och är en del i den stora skillnaden i lämnade bidrag för verksamhetsområdet. Utöver det avslutade anslaget avslutades flera så kallade Klivet-projekt under 2014, som har medverkat till utbyggnad av kanalisering till landsbygden, dessa två faktorer har medfört stora skillnader i lämnade bidrag.

Enligt de finansiella villkoren i regleringsbrevet ska Länsstyrelsen i Örebro län finansiera förvaltningskostnader hos Örebro läns landsting. Detta avser lämnade bidrag inom verksamhetsområde Allmänt och övergripande inom regional tillväxt, vilka har ökat mellan åren 2014–2015.

I posten övriga verksamhetsområden finns bland annat verksamheten företagsstöd inom regional tillväxt där Länsstyrelsen i Örebro län avslutade sin verksamhet 2014-12-31, verksamheten övergick till Region Örebro län. Lämnade bidrag för 2014 uppgick till 12 978 tkr för denna verksamhet.

Not	14 Årets kapitalförändring	2015	2014
	Verksamhetsutfall		
	Avgiftsfinansierad verksamhet och resurssamverkan	885	-1 880
	Avslutade externa medel RTA	502	0
	Semesterlöne- och löneskuld	551	820
	Årets minskning av semesterlöneskulden från 2008 som finansieras av anslag	-551	-820
	Summa verksamhetsutfall	1 387	-1 880
	Uppbörd	0	0
	Transfereringar	0	0
	Summa årets kapitalförändring	1 387	-1 880

Noter till balansräkningen

Not 15 Immateriella anläggningstillgångar	2015-12-31	2014-12-31
Rättigheter och andra immateriella anläggningstillgångar		
Ingående anskaffningsvärde	0	513
Årets anskaffning	0	0
Årets försäljning, uttrangering	0	-513
Utgående anskaffningsvärde	0	0
Ingående avskrivningar	0	-513
Årets avskrivningar	0	0
Årets försäljning, uttrangering	0	513
Utgående avskrivningar	0	0
Bokfört värde immateriella anläggningstillgångar	0	0
Not 16 Materiella anläggningstillgångar	2015-12-31	2014-12-31
Förbättringsutgifter på annans fastighet		
Ingående anskaffningsvärde	3 715	3 620
Årets anskaffning	0	94
Årets försäljning, uttrangering	-22	0
Utgående anskaffningsvärde	3 692	3 715
Ingående avskrivningar	-3 400	-3 238
Årets avskrivningar	-130	-162
Årets försäljning, uttrangering	22	0
Utgående avskrivningar	-3 507	-3 400
Bokfört värde	185	315
Maskiner, inventarier, installationer mm.		
Ingående anskaffningsvärde	6 658	5 086
Årets anskaffning	822	1 879
Årets försäljning, uttrangering	-456	-307
Utgående anskaffningsvärde	7 024	6 658
Ingående avskrivningar	-3 764	-3 318
Årets avskrivningar	-1 073	-753
Årets försäljning, uttrangering	307	307
Utgående avskrivningar	-4 531	-3 764
Bokfört värde	2 493	2 894
Bokfört värde materiella anläggningstillgångar	2 678	3 209

LÄNSSTYRELSEN I ÖREBRO LÄNS ÅRSREDOVISNING 2015

Not 17 Utlåning	2015-12-31	2014-12-31
Särskilt skuldtungda jordbrukare		
Ingående balans, utlåning	234	234
Värdereglering, utlåning	-84	-84
Utgående balans Särskilt skuldtungda jordbrukare	150	150
Summa utlåning	150	150
Kommentar		
Enligt SFS 1978: 250 § 31 ska löptiden vara 15 år för förvärv av fastighet m.m. vilket innebär att återstående löptid för dessa lån är 4,5 år.		
Not 18 Fordringar hos andra myndigheter	2015-12-31	2014-12-31
Diverse fordringar andra myndigheter	1 093	3 649
Mervärdesskatt	2 222	2 503
Summa	3 315	6 151
Kommentar		
Diverse fordringar hos andra myndigheter har minskat i jämförelse mellan åren. Detta beror på att det var många fler myndigheter som vi hade fordringar hos vid årsskiftet 2014 än 2015.		
Not 19 Övriga kortfristiga fordringar	2015-12-31	2014-12-31
Uppbördsfordringar	768	72
Övriga kortfristiga fordringar	39	10
Summa	807	82
Kommentar		
Av de uppbördsfordringar som kvarstod 2015-12-31 avsåg samtliga inkomstitel 2537 120 Miljöskyddsavgift. 2016-01-31 kvarstår det enbart 23 tkr.		
Not 20 Periodavgränsningsposter	2015-12-31	2014-12-31
Förutbetalda kostnader		
Förutbetalda hyror	2 554	2 553
Övriga förutbetalda kostnader	1 133	1 101
Summa förutbetalda kostnader	3 687	3 654
Upplupna bidragsintäkter		
Upplupna bidragsintäkter från andra myndigheter	8 269	32 081
<i>Varav</i>		
<i>Statens jordbruksverk</i>	7 803	27 867
<i>Övriga statliga myndigheter</i>	466	4 214
Upplupna bidragsintäkter från ickestatliga organisationer eller privatpersoner	2 487	162
Totala upplupna bidragsintäkter	10 756	32 244
Övriga upplupna intäkter	74	35
Summa periodavgränsningsposter	14 517	35 933

Kommentar avseende upplupna bidragsintäkter

Upplupna bidragsintäkter har minskat mycket mellan åren. Det är få myndigheter som betalar ut bidrag i efterskott och antalet projekt har också minskat markant. Störst förändring mellan åren har skett för Statens jordbruksverk, ca 24 miljoner kr. Detta beror till stor del på att många av de så kallade Klivet-projekten har avslutats under 2015 och Statens Jordbruksverket har varit en stor finansiär i dessa projekt. Skillnaden i upplupna bidragsintäkter mellan åren 2014 - 2015 enbart för Statens Jordbruksverk och Klivet-projekten är 15,6 miljoner kr.

Not 21 Avräkning med statsverket	2015-12-31	2014-12-31
Uppbörd		
<i>Ingående balans</i>	-164	-1 564
Redovisat mot inkomstitel (-)	-5 372	-4 752
Uppbördsmedel som betalats till icke räntebärande flöde (+)	4 768	6 153
Skulder avseende uppbörd	-768	-164
Anslag i icke räntebärande flöde		
<i>Ingående balans</i>	119	194
Redovisat mot anslag (+)	1 892	55 589
Medel hänförliga till transfereringar med mera som betalats till icke räntebärande flöde (-)	-1 985	-55 663
Fordringar avseende anslag i icke räntebärande flöde	26	119
Anslag i räntebärande flöde		
<i>Ingående balans</i>	-575	-2 683
Redovisat mot anslag (+)	88 729	91 737
Anslagsmedel som tillförts räntekonto (-)	-89 344	-89 669
Återbetalning av anslagsmedel (+)	0	40
Skulder avseende anslag i räntebärande flöde	-1 190	-575
Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag		
<i>Ingående balans</i>	2 078	2 898
Redovisat mot anslag under året enligt undantagsregeln	-551	-820
Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag	1 527	2 078
Övriga fordringar/skulder på statens centralkonto		
<i>Ingående balans</i>	11 622	24 578
Inbetalningar i icke räntebärande flöde (+)	8 609	15 504
Utbetalningar i icke räntebärande flöde (-)	-6 740	-77 970
Betalningar hänförliga till anslag och inkomstitlar (+/-)	-2 782	49 511
Övriga fordringar på statens centralkonto	10 708	11 622
Summa utgående balans avräkning med statsverket	10 304	13 081

LÄNSSTYRELSEN I ÖREBRO LÄNS ÅRSREDOVISNING 2015

Not	22	Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret	2015-12-31	2014-12-31
		Räntekonto i Riksgälden	32 127	27 648
		Räntekontokredit	8 700	8 700
		Kortsiktigt likviditetsbehov	10 710	13 682

Not	23	Övriga tillgodohavanden i Riksgäldskontoret	2015-12-31	2014-12-31
		Övriga tillgodohavanden i Riksgälden Deponeringar	38	962

Kommentar

Övriga tillgodohavanden i Riksgälden är deponeringar av hyra. Under 2015 har i stort sett alla de deponeringar som mottagits under tidigare år utbetalats. De ärenden som kvarstår är ett ärende från 2011 (5 tkr), övriga ärenden inkom under 2015 och motsvarar 33 tkr.

Not	24	Förändring av myndighetskapitalet
-----	----	-----------------------------------

	Statskapital	Balanserad kapitalförändring, avgiftsbelagd verksamhet	Kapitalförändring enligt resultaträkning	Summa
Utgående balans 2014	150	3 271	-1 880	1 541
<i>varav</i>				
<i>Särskilt skuldyngda jordbrukare</i>	150	0	0	150
<i>Avgiftsfinansierad verksamhet och resurssamverkan</i>	0	3 271	-1 880	1 391
Ingående balans 2015	150	3 271	-1 880	1 541
Föregående års kapitalförändring	0	-1 880	1 880	0
Årets förändring	0	0	1 387	1 387
<i>Varav</i>				
<i>Avgiftsfinansierad verksamhet och resurssamverkan</i>	0	0	885	885
<i>Avslutade externa medel RTA</i>	0	0	502	502
Summa årets förändring	0	0	1 387	1 387
Utgående balans 2015	150	1 391	1 387	2 928

Not	25	Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser	2015-12-31	2014-12-31
		Ingående avsättningar	1 162	1 422
		Årets pensionskostnader	70	198
		Årets pensionsutbetalningar	-496	-458
		Utgående avsättning	734	1 162

Kommentar

Under 2015 har totalt sex personer haft pågående delpension och ytterligare en person har blivit beviljad delpension. Av de sex personer som haft delpension, har två personer gått i pension under året.

LÄNSSTYRELSEN I ÖREBRO LÄNS ÅRSREDOVISNING 2015

Not 26	Övriga avsättningar	2015-12-31	2014-12-31
	Lokalt omställningsarbete		
	Årets förändring	153	106
	Utgående balans	259	106
	Summa övriga avsättningar	259	106

Kommentar

Medel för kompetensväxlingsåtgärder används enligt överenskommelse med de fackliga organisationerna till att finansiera hälften av kostnaden för beslutade delpensioner. Under 2015 beviljades en person delpension, motsvarande siffra för 2014 var också en person.

Under våren 2016 kommer förhandlingar inledas med facket om vad avsättningen ska användas till då nuvarande överenskommelse löpte ut vid årsskiftet 2015/2016. Bedömning är dock att den totala summan av övriga avsättningar kommer att användas under 2016.

Not 27	Lån i Riksgäldskontoret	2015-12-31	2014-12-31
	Ingående balans	2 755	1 572
	Under året upptagna lån	1 386	2 055
	Årets amorteringar	-1 364	-872
	Utgående balans	2 777	2 755
	Beviljad låneram	8 200	4 300

Kommentar

Lån har tagits upp under december 2015 för anläggningar anskaffade till och med november 2015. Inga nyanskaffningar gjordes under december 2015.

Not 28	Räntekontokredit i Riksgäldskontoret	2015-12-31	2014-12-31
	Beviljad kreditram	8 700	8 700

Not 29	Kortfristiga skulder till andra myndigheter	2015-12-31	2014-12-31
	Diverse skulder inklusive leverantörsskulder	5 035	4 685
	Lagstadgade arbetsgivaravgifter	1 769	1 720
	Mervärdesskatt	31	36
	Summa	6 835	6 441

Not 30	Övriga kortfristiga skulder	2015-12-31	2014-12-31
	Personalens källskatt	1 548	1 541
	Övriga kortfristiga skulder	19	0
	Summa	1 567	1 541

LÄNSSTYRELSEN I ÖREBRO LÄNS ÅRSREDOVISNING 2015

Not 31	Deponeringar	2015-12-31	2014-12-31
	Deponeringar	38	962

Kommentar

Vid deponering gäller att den som deponerat har rätt att få tillbaka pengarna efter tre månader, om inte hyresvärden innan dess inkommit till Länsstyrelsen med uppgift om att tvist pågår. Utbetalning sker dock endast på begäran av den som deponerat, vilket innebär att Länsstyrelsen inte kan styra över när återbetalning sker. Om Länsstyrelsen inom tremånadersperioden får underrättelse från hyresvärden om att tvist pågår, får Länsstyrelsen inte betala ut pengar till någon förrän tvisten är löst, antingen i domstol eller efter överenskommelse mellan parterna. Inte heller detta är något som Länsstyrelsen kan påverka.

Detta innebär sammantaget att det är mycket svårt att bedöma hur stor del av de deponerade medlen som kommer att regleras inom 12 månader. Länsstyrelsens bedömning är att de ärenden som inkommit under 2015 kan regleras under 2016 (33 tkr), det innebär att 5 tkr av de deponerade medlen bedöms regleras efter mer än 12 månader.

Not 32	Periodavgränsningsposter	2015-12-31	2014-12-31
	Upplupna kostnader		
	Upplupna löner, arvoden inkl social avg	425	374
	Upplupna semesterlöner inkl social avg	7 144	7 172
	Övriga upplupna kostnader	3 052	2 880
	Summa upplupna kostnader	10 622	10 426
	Oförbrukade bidrag från annan myndighet	25 588	44 097
	<i>varav</i>		
	<i>Regeringskansliet</i>	9 610	12 032
	<i>Naturvårdsverket</i>	8 438	9 288
	<i>Myndigheten för samhällsskydd och beredskap</i>	1 699	1 128
	<i>Statens jordbruksverk</i>	1 376	916
	<i>Socialstyrelsen</i>	1 276	1 389
	<i>Tillväxtverket</i>	337	3 289
	<i>Statens energimyndighet</i>	273	3 757
	<i>Post- och telestyrelsen</i>	0	8 002
	<i>Övriga statliga myndigheter</i>	2 577	4 297
	<i>Oförbrukade bidrag från annan myndighet planeras att användas:</i>		
	- Inom tre månader	1 832	4 223
	<i>varav</i>		
	<i>Regeringskansliet</i>	0	50
	<i>Naturvårdsverket</i>	659	35
	- mer än tre månader till ett år	5 362	28 553
	<i>varav</i>		
	<i>Regeringskansliet</i>	106	11 586
	<i>Naturvårdsverket</i>	2 030	1 801
	- mer än ett år till tre år	10 544	3 140
	<i>varav</i>		
	<i>Regeringskansliet</i>	9 227	295
	<i>Naturvårdsverket</i>	427	73

LÄNSSTYRELSEN I ÖREBRO LÄNS ÅRSREDOVISNING 2015

- mer än tre år	2 820	8 117
<i>varav</i>		
<i>Regeringskansliet</i>	277	100
<i>Naturvårdsverket</i>	300	7 359
- återbetalas	5 029	64
<i>varav</i>		
<i>Regeringskansliet</i>	0	0
<i>Naturvårdsverket</i>	5 023	19
Oförbrukade bidrag från ickestatliga organisationer eller privatpersoner	7 183	7 385
<i>varav finansiering genom EU-fonder</i>		
<i>Life - program för miljö- och klimatpolitik</i>	1 021	2 490
Summa oförbrukade bidrag	32 771	51 482
Summa periodavgränsningsposter	43 393	61 908

Kommentar avseende oförbrukade bidrag

Under 2015 har oförbrukade bidrag minskat med ca 19 miljoner kr. Detta beror bland annat på att för tidigare år har Post- och Telestyrelsen, Tillväxtverket och Statens energimyndighet finansierat projektverksamhet i större omfattning än för 2015.

Post- och Telestyrelsen samt Tillväxtverket finansierar flera av Länsstyrelsens Klivet-projekt samt kanalisation/bredbandsprojekt och har så gjort under flera år. Dessa projekt har blivit beviljade medel under tidigare år. Men flera av projekten har ej fått några ytterligare medel och avslutats under 2015. Även minskningen av oförbrukade bidrag från Regeringskansliet beror på projekt inom kanalisation/bredband. Tidigare års beviljade bidrag från Regeringskansliet har under 2015 haft verksamhet omfattande 2 miljoner kr.

Statens Energimyndighet har under flera år beviljat Länsstyrelsen bidrag för energi- och klimatstrategiskt arbete. Under 2015 har detta projekt haft verksamhet för 3,1 miljoner kr. Projektet är nu avslutat.

Länsstyrelsen
Örebro län

www.lansstyrelsen.se/orebro

Besöksadress: Stortorget 22
Postadress: 701 86 Örebro
Telefon: 010-224 80 00
E-post: orebro@lansstyrelsen.se